

265

EDITURA UNIVERS

Günter Grass

GLOBUS

... În toată generația postbelică de scriitori vest-germani nu există un altul ale cărui opere să fi fost întâmpinate cu aprecieri mai contradictorii și să fi stîrnit dispute mai aprige decît creația lui Günter Grass, un altul care să fi dezlănțuit, încă de la prima operă de mare răsunet, furtuni mai învolburate, prin atitudinea sa de teribilism comportativ, literar și — chiar — vestimentar ...

MIHAI ISBĂȘESCU

Lei 9,25

15

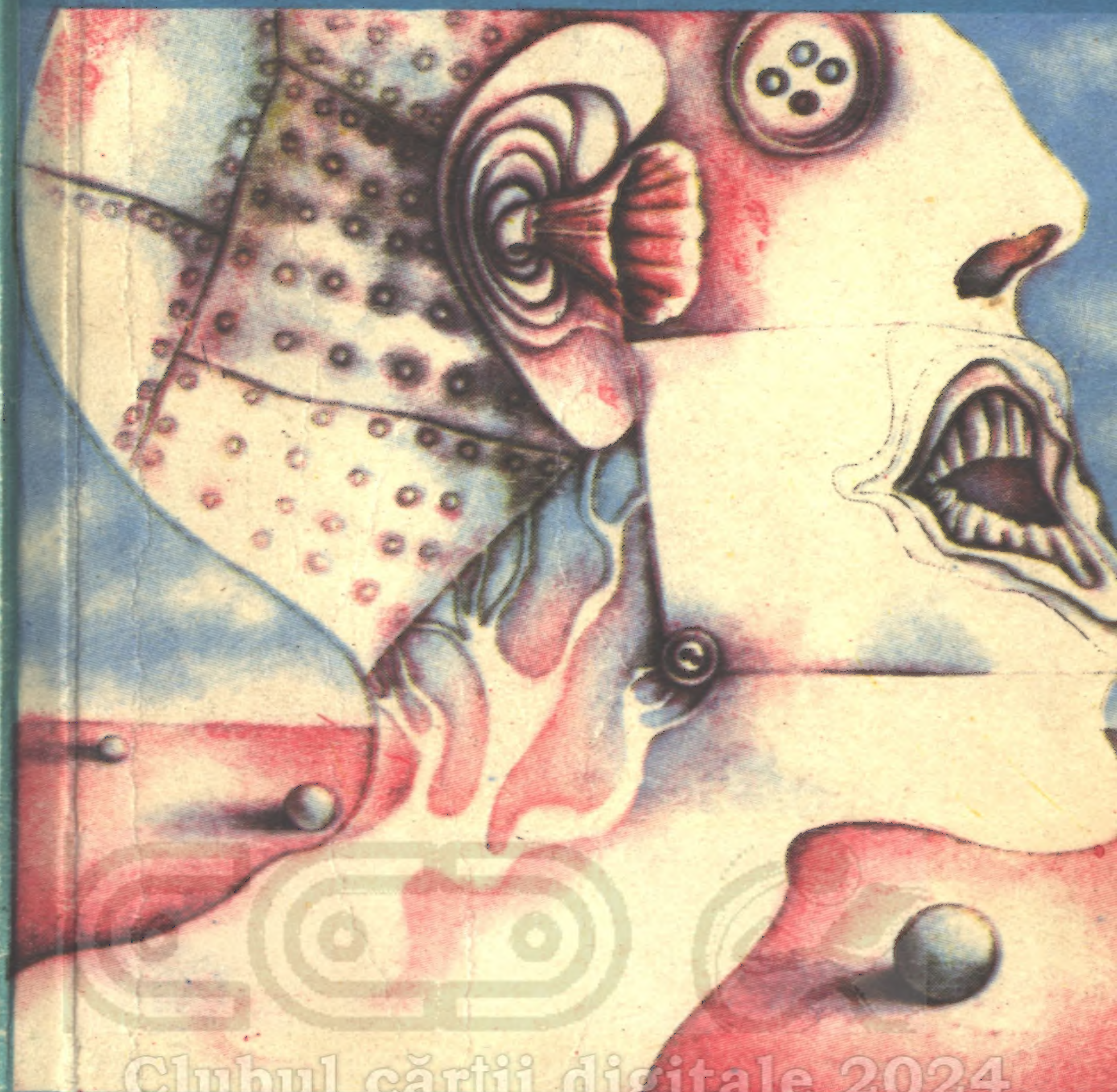
Anestezie locală GÜNTER GRASS

1975

GÜNTER GRASS

Anestezie locală

Clubul cărții digitale 2024

Colecția GLOBUS / Editura Univers

GLOBUS

Günter Grass
Anestezie locală

Traducere de
H. Matei

Prefață de
Mihai Isbășescu

Günter Grass

ÖRTLICH BETÄUBT

© 1969 by Hermann Luchterhand Verlag GmbH
Neuwied und Berlin

Toate drepturile asupra acestei versiuni
sînt rezervate editurii UNIVERS.

EDITURA UNIVERS

București

1975

LA NICI DOI ANI după apariția romanului *Toba de tinichea*, cunoscutul scriitor suedez Artur Lundkvist scria, în octombrie 1961, în *Stockholms Tidningen*: „Literatura postbelică germană și-a aflat în sfârșit tînărul ei leu: Günter Grass“. Și, cam în același timp, periodicul parizian *Carrefour* făcea o afirmație puțin obișnuită: „Romancieri francezi, ascundeți-vă fața! Dacă ar mai fi existat azi un concurs al cîntăreților în domeniul romanului, ați fi fost complet depășiți: în sezonul trecut de către Lampedusa, iar în sezonul acesta de către un oarecare Günter Grass“. Aceasta în ceea ce privește locul noului romancier în ierarhia internațională a breslei.

Iar în privința substanței, a specificului operei, André Delmas publicase, cu cîteva săptămîni înainte, în *France Observateur*, următoarele: „Dacă cititorul ar vrea neapărat să compare romanul *Toba de tinichea* cu o operă pe care o cunoaște mai de mult, ar trebui să se îndrepte în direcția lui Sterne, mai precis spus către *Tristram Shandy*, pentru a putea aprecia multitudinea și forța motivelor: farmecul blasfemiei, licențiozitatea sau erotismul, vigoarea și umorul ce se împletesc în decursul episoadelor cu fidelitatea istorică a acestei adevărate harababuri. Poves-

tea lui Oskar, eroul lui Günter Grass, este același gen de biografie hibridă ca și cea a lui Tristram Shandy." Acest toboșar, se afirmă mai departe, ar pune lumea întreagă în mișcare: „Prin condensare poetică, Oskar ar fi putut deveni nucleul unei molecule uriașe. Căci, prin condensare poetică, Oskar dezvăluie lumea în același timp în care se învâluie pe sine însuși. Dar umorul acestui limbaj familiar nu-i permite cititorului să-l descopere pe Oskar. Acesta din urmă nu există, sau — mai curînd — există doar prin intermediul naratorului care îl trezește la viață. Iar pe autor nu-l întâlnești, aici, niciodată fără eroul său. Vorbesc unul cu altul și sînt solidari. Ceea ce nu vede autorul, îi arată Oskar; tot Oskar îl conduce pe autor încotro nu vrea să meargă. Cînd povestitorul se domolește, se revoltă Oskar. Oskar, eroul schilod, un produs al fanteziei și asemănător cu o insectă, distruge încet, pas cu pas, cu limbajul său, întreaga construcție pe care naratorul a înălțat-o în fața lui."

Cam în acest stil erau exprimate o parte din păreri, cele laudative sau măcar pozitive, în corul cărora se înscriseră chiar și vocile unor critici manifest conservatori, ca Hans Egon Holthusen, care vorbea despre „re-integrarea” prozei germane, afirmînd că: „*Toba de tinichea* restaurează forma romanului, poate nu o dată pentru totdeauna, dar oricum pentru această singură dată: și anume a romanului în versiunea lui cea mai proaspătă, mai distractivă, care joacă fără reticențe pe cartea anecdoticului, a romanului ca suită aventuroasă de istorisiri picarești". Și exemplele de acest gen s-ar putea multiplica încă.

Dar, cu toată mutra blajină, Günter Grass și opera sa par să se fi născut sub semnul unei zodii frămîntate de contradicții, unei zodii care favorizează dis-

putele și părerile diametral opuse. Căci prima sa operă de mare răsunet, ca și restul scrierilor, dealtfel, și însăși persoana sa au declanșat și manifestări ostile, de reprobare sau chiar revoltă, care au culminat, în iarna 1959, cu refuzul Senatului orașului Bremen de-a acorda lui Günter Grass premiul literar pe care un juriu cu orientare prospectivă propusese să i-l atribuie. Eu însumi am avut prilejul să asist la o scenă care, fără a tulbura, atunci, calmul flegmatic al lui Grass, a constituit preludiul declanșării unui conflict acut — consemnat cu reticențe de presa germană — între Günter Grass și studențimea efervescentă din Berlinul Occidental, preferat de scriitor ca oraș și reședință. Era în toamna anului 1968, în cadrul unui agitat — din pricina unor anarhice tulburări studențești — congres al germaniștilor: Günter Grass a oferit congresiștilor o serie de lecturi din producția sa lirică mai veche și recentă — din volumul *Ausgefragt (Interogat)*, apărut în 1967 —, urmate de discuții libere. Grass, pe care îl vedeam pentru prima oară în persoană, m-a impresionat prin prezența sa fizică și mai ales prin capul leonin, oacheș, cu o imensă și decorativă mustață neagră „pe oală” și cu o privire pătrunzătoare, dar blajină, prin ținuta vestimentară, voit neglijentă, înscrisă, sub aspectul modernității nonconformiste, în limitele moderației unui permanent-valabil bun-simț. Deși cîndva, la un simpozion din anul 1960, Grass se autocaracterizase ca un „*eingefleischter Gelegenheitsdichter*” („poet ocazional încarnat”), poeziile citite păreau să reprezinte mai curînd un fel de „*hobby*” — cum spun nemții de azi —: adică un fel de „*violon d'Ingres*” al unui talent prin excelență epic eruptiv, copleșitor prin dezlănțuirea stufoasă a invenției ce nu cunoaște

niciodată penuria, prin dimensiunile de-a dreptul epopeice ale eroilor și prin vastitatea și varietatea kaleidoscopic-dinamică a narațiunii. Lectura poemelor a fost ascultată cu o religiozitate și un interes, ce reflectau evident marea prețuire de care se bucura poetul și, totodată, curiozitatea asistenței față de o nouă fațetă a unui talent în permanentă efervescență, de la care niciodată nu știi la ce te poți aștepta. Dar întrebările puse la sfârșit, în legătură cu sensul, substanța și dimensiunile universului său liric sau cu modalitățile exprimării lui, au oglindit luciditatea necruțătoare a unui public — în special tânăr — matur esteticeste, care nu iartă nici o slăbiciune de dragul unei sentimentale, dar ferme, aprecieri de ansamblu din trecutul îndepărtat sau mai apropiat. Reproduc din memorie doar una dintre întrebări, pusă de un tânăr asistent universitar, care m-a impresionat prin îndrăzneala ei și care suna cam astfel: „Ce-ar spune domnul Grass, dacă ar înfiți în creația altui poet o suită de platitudini asemenea celor debitate în unele dintre poeziile citite astă-seară, ca de pildă...” — și urmau o serie de exemplificări. După un scurt răgaz, destinat parcă revenirii de pe urma șocului întrebării și împingerii la regim maxim a mecanismului gândirii inteligente, Grass a răspuns cu un calm deconcertant și demn de invidiat: „Firește că le-aș condamna, dar, în privința asta, există puncte de vedere diferite, iar pretensele platitudini, din poeziile citite aici astă-seară, mie nu-mi par a merita asemenea calificativ!”

M-am dus atunci cu gândul la câteva versuri dintr-o poezie programatică, *Diana*, cuprinsă într-un volum de versuri mai vechi al lui Grass, *Gleisdreieck* (*Triunghi de întoarcere*):

„Dintotdeauna-am refuzat
să-mi las trupul, ce-aruncă umbră,
rănit de-o idee ce nu face umbră”.

Și mi-am dat seama de admirabila forță și siguranță lăuntrică a creatorului care-și urmează calea, fără a se lăsa influențat de nimic, așa cum mărturisește, dealtfel, și în *Über das Selbstverständliche* (*Despre cele de la sine înțelese*): „Soarta mea a fost să exprim, să dau greș, să pierd, s-o iau din nou de la capăt. Țelul strădaniilor mele s-a chemat: să opun scepticismul, critica și agitația politică oricăror tendințe de liniștire, promisiuni de siguranță sau violențări ale conștiinței.”

Într-adevăr, în toată generația postbelică de scriitori vest-germani nu există un altul ale cărui opere să fi fost întâmpinate cu aprecieri mai contradictorii și să fi stîrnit dispute mai aprige decît creația lui Günter Grass, un altul care să fi dezlănțuit, încă de la prima operă de mare răsunet, furtuni mai involburate, prin atitudinea sa de teribilism comportativ, literar și — chiar — vestimentar; un teribilism foarte greu de surprins în ipostaze sau instantanee apte să slujească unor caracterizări de ansamblu: un teribilism care se situează la triconfiniul dintre *fronda principială de esență neoexpresionistă* — extinsă la problematica socială și politică a marasmului lumii capitaliste de după al doilea război mondial —, *fecundarea naturalistă a suprarealismului* — amplificată cu prospectări cvasifreudiene ale zonelor de curiozități sau refulări erotice și surprinsă într-o lumină violent, dar, pînă la un punct, nesupărător obscenă — și *beatnicul ultramodern*, dezbărat prin bun-simț de crusta obligatorie a jegu-

lui fizic și intelectual merit să mascheze frecvența lipsă de fond etic, de simț estetic și de idei proprii.

Günter Grass și-a făcut intrarea în literatura germană încetișor, aproape pe neobservate, în 1956, cu un volum de lirică și de proză scurtă, ornamentat grafic de el însuși: *Die Vorzüge der Windhühner* (*Avantajele galinaceelor-giruetă*). Volumul de debut alătură versuri, izvorâte din simpatia pentru fapăturile născute dintr-o fantezie suprarealistă, și desene menite să le ilustreze, amintind de Paul Klee. Distinse încă din 1954 — când apăruseră prin reviste — cu premiul al III-lea pentru lirică, decernat de „Süd-deutscher Rundfunk“ (Radioteleviziunea sud-germană), versurile lui — fără a fi fost o mare revelație — vădesc originalitate și inventivitate, o precizie a imaginilor care se va desfășura mai amplu, ulterior, în proza sa, vădesc un umor sentențios și tendința de a transmite nu atât simțăminte sau idei, cât mai ales acțiuni suficient de ample pentru a fi îndestulătoare chiar și pentru o narațiune, o dramă sau un roman. Dealtfel, multe din scrierile sale ulterioare, dramatice sau epice, își au variantele lor în versuri, variante — să le spunem — lirice. Și adeseori nu știi dacă nu trebuie să le acorzi un plus de apreciere acestora din urmă, pentru condensarea poetică (în limba germană „poezie, poem“ se spune „*Dichtung*“, un cuvânt derivat din verbul „*dichten*“ care înseamnă „a scrie versuri, a face poezie“, dar și „a concentra, a condensa“). Oricum, însă, nu lirica era coarda principală a talentului său.

În primii ani de căutări, dintre 1954 și 1959 — anul apariției *Tobei de tinichea* —, Grass se afirmă în domeniul plasticii și graficii, apărind în public cu câteva expoziții (la Stuttgart în 1956, la Ber-

lin-Tempelhof în 1957, la Bremen în 1959), și își încearcă puterile pe tărîm dramatic. În această privință avea să declare în 1961, la Hamburg, cu prilejul unei discuții publice: „Pînă acum am scris lirică, piese de teatru și proză; toate trei disciplinele sînt construite, la mine, pe dialog, chiar și lirica. Și, astfel, trecerea de la lirică la piesele de teatru s-a înfăptuit de asemenea manieră, încît poeziile erau scrise în formă de dialog și se amplificau. Asta a fost îndată după război. Apoi, încetul cu încetul, s-au adăugat indicațiile de regie și astfel, în subsidiar, pe lîngă profesia mea principală de atunci, sculptura, s-a conturat prima piesă de teatru. Astfel am scris, într-un răstimp relativ scurt, din 1954 pînă în 1957, patru piese de teatru și două piese într-un act, care conțin, întocmai ca și lirica și proza, elemente fantastice și realiste ce se freacă unele de altele și se controlează reciproc...“ În acești ani au luat naștere: piesa într-un act „*Beritten hin und zurück* (Călare dus și întors, 1954, reprezentată în 1959 la Frankfurt), piesa în două acte *Hochwasser* (Ape crescute, 1955, reprezentată în 1957 la Frankfurt), piesa în patru acte *Onkel, Onkel* (Unchiule, unchiule, 1956, reprezentată în 1958 la Köln), piesa într-un act *Noch zehn Minuten bis Bufallo* (Încă zece minute pînă la Bufallo, 1957, reprezentată în 1959 la Teatrul Schiller din Berlinul Occidental), baletul *Stoffreste* (Resturi de stofă, reprezentat în 1957 la Essen cu coreografia de Marcel Luitpart), piesa în cinci acte *Die bösen Köche* (Bucătarii răi, 1958, jucată în 1962 la Teatrul Schiller din Berlinul Occidental), din care a făcut și baletul *Fünf Köche* (Cinci bucătari, reprezentat tot cu coreografia de M. Luitpart la Aix-les-Bains și la Bonn), și grotesca

Zweiunddreißig Zähne (Treizeci și doi de dinți — sau cum am zice noi *Douăzeci și patru de măsele* —, 1958, transmisă ca piesă radiofonică de radiodifuziunea din Essen), o piesă pe care azi Grass n-o mai acceptă ca valabilă în versiunea de-atunci.

Plîngîndu-se de răceala cu care dramaturgii germani i-au primit piesele și de pretențiile lor contradictorii (pe de-o parte cereau ca piesele să fie tehnic bine construite, iar pe de altă parte susțineau că finalurile de act bine articulate nu mai sînt posibile în teatrul experimental, absurd, din zilele noastre), Grass afirmă într-o discuție din cadrul Societății dramaturgice din Hamburg (în 1961) că: „După cîțiva ani începi să obosești să tot explici că, dacă sînt dați ca exemplu autori străini, există totuși o diferență între Adamov și Ionesco și că amîndoi derivă din Büchner și Kleist; și atunci de ce autorii germani să nu derive și ei direct din Büchner și Kleist, fără a mai umbla pe ocolite?” Și într-adevăr, în *Ape crescute*, *Încă zece minute pînă la Buffalo* și *Bucătarii răi*, unele elemente romantice și fantastic-realiste, din scenele mai reușite, amintesc de Kleist și de mișcările de marionetă ale personajelor lui Büchner din *Leonce și Lena* și reflectă jocul suveran al lui Grass cu perechile de noțiuni antagone, avangardist-tradițional sau progresist-reacționar etc., un joc dialectic ce nu se revendică de la principiile rigide ale esteticii tradiționale, ci stau sub semnul inventării picturii abstracte și nonfigurative din epoca deschisă de Kandinsky. Dar, în ciuda preciziei poetice și a folosirii mijloacelor teatrului absurd, în măsura în care ele s-au consolidat ca o lume artistică specifică în șabloanele artei abstracte, Grass n-a putut găsi cheia dinamicității dramatice

și a portanței, adică a trecerii dincolo de rampă, care trebuie să caracterizeze o piesă viabilă, izbutită.

Ceea ce nu i-a reușit însă în lirică și teatru, a izbutit să facă în domeniul epicului, prin romanul de inspirație unică și de valabilitate universală *Die Blechtrommel* (*Toba de tinichea*). Borchert și Böll, autorii cei mai citați în primul deceniu postbelic, se afirmaseră în literatură și captivaseră publicul prin proză scurtă și prin satire. Grass este primul care a izbutit să impună noua literatură vest-germană, în țară și peste hotare, în forma de amplă respirație a romanului și să redea unei specii uzate, dacă nu chiar epuizate, o vigoare și o prospețime nouă, capabile să impună cititorilor, mai ales celor tineri, efortul unei lecturi — în parte dificile, în parte pretențioase — a peste șapte sute de pagini, cît însumează primul său roman. Faptul că tirajul acestei cărți a depășit cinci sute de mii de exemplare în nici cinci ani, într-o țară unde oamenii erau obsedați exclusiv de „miracolul economic”, în cadrul căruia căutau să ajungă cît mai sus și să nu piardă nici o clipă prețioasă, se explică prin noutatea captivantă și prin unicitatea temei și realizării. Există creatori de literatură sau artă despre care se poate afirma că sînt „autorii unei singure opere”; nu în sensul că restul creației lor ar fi vădit inferior, ci în acela că ar fi rămas, deopotrivă, nemuritori dacă n-ar fi lăsat posterității decît o singură operă, precum un Dante ar putea trăi veșnic doar prin *Divina Comedie*, Cervantes prin *Don Quijote*, Goethe prin *Faust*, Leonardo da Vinci prin *Gioconda* sau Beethoven prin *Simfonia a IX-a*. În acest sens, cînd vorbim despre Günter Grass, ne gîndim îndată

— și numai — la *Toba de tinichea*, fără ca, prin asta, masiva și multipla lui personalitate artistică să fie într-una nimic diminuată.

În legătură cu *Toba de tinichea* s-a afirmat uneori că „istoria diformului homunculus Oskar Mazerath povestită de el însuși” ar fi, de fapt, povestea vieții lui Grass, scrisă „în răspăr”, cu o tehnică stilistică inovatoare, care proclamă „caracterul obiectiv doar geometric al formelor materiale”, inclusiv al celor umane. Afirmatia se verifică numai în măsura în care ambianța geografică și socială a acestui roman, ca și a nuvelei *Katz und Maus* (*Pisica și șoarecele*, 1961) și a celui de-al doilea roman, *Hundejahre* (*Ani de câine*, 1963), prinde formă și viață din substanța copilăriei și a anilor de școală petrecuți în mahalaua Langfuhr din Gdansk. Dar despre un caracter autobiografic nu poate fi vorba, mai ales că restul adolescenței și prima tinerețe nu se reflectă defel în nici una din operele sale.

Dealtfel ceea ce s-a scris despre Grass până acum oferă puține detalii cu privire la viața lui; iar el însuși a păstrat deocamdată o relativă tăcere în această privință. S-a născut la 16 octombrie 1927, dintr-o căsătorie germano-polonă, în Gdansk-Langfuhr. În copilărie a avut prilejul să cunoască, prin orașelele și satele de la gurile Vistulei, viața specifică a polonezilor, germanilor, cașubilor, evreilor și țigănilor, pe care avea s-o redea, cu veridicitate și pitoresc, în romanele și nuvelele sale. La șaptesprezece ani a fost încorporat într-o unitate de infanterie, pentru ca, puțin după aceea, la 20 aprilie 1945, să fie rănit lângă Cottbus. După o scurtă perioadă de captivitate în sectorul armatei americane, a muncit temporar în agricultură și într-o mină

de potasiu, apoi a învățat sculptura într-un atelier de cioplit piatră și la Academia de artă din Düsseldorf, unde a studiat cu Mages și Pankok (până în 1953); ulterior a fost elevul lui Karl Hartung în Berlinul Occidental (1953—1956), apoi și-a continuat studiile la Paris până în 1960, când s-a stabilit în Berlinul Occidental. Între timp și-a câștigat existența și ca muzicant de jazz și a activat pe lângă un teatru de balet. Pentru poeziile și piesele sale obține în 1958 premiul „Grupului 47”, în 1960 Premiul criticilor din Berlinul Occidental, iar în 1962 i se decerne la Paris „Prix du meilleur livre étranger” pentru *Toba de tinichea*. În 1965, întreprinde o călătorie în SUA, unde este făcut „doctor honoris causa” al Colegiului Kenyon din Gambier (Ohio). La întoarcere intră în viața politică activă, militând pentru P.S.D., ține cuvântări la cincizeci și două de întruniri și mitinguri politice și publică cinci discursuri (*Ce este patria germanului; Cîntec de slavă pentru Willy; Stă la alegere; Hainele noi ale împăratului; Acuz*). Anul 1965 îi aduce multrîvnitul Premiu Büchner. Căsătorit în 1954 cu dansatoarea de origine elvețiană Anna Maria Schwarz, Grass este azi tată al unei fete și a trei băieți, dintre care doi gemeni.

Grass însuși neagă orice afinitate între fazele vieții sale și etapele locale sau temporale pe care le parcurg eroii săi, infirmînd categoric supozițiile criticilor literari, că scrierile sale epice — în special *Toba de tinichea* — ar fi autobiografii criptice, cu un cifru mai mult sau mai puțin străveziu: „Atît cît îmi pot aminti propria mea viață, nu găsesc nici în *Toba de tinichea* și nici în nuvela *Pisica și șoarecele* pasaje din ea. Dealtfel nici n-am

avut de gînd să scriu ceva autobiografic și nici nu cred că ar fi posibil. Pe de altă parte există, firește, amintiri ale unor trăiri, schițate aluziv, care vin doar de la un cuvînt, de la o adiere, de la o strîngere de mînă, de la auzirea unui zvon; iar aceste date, aceste frînturi de trăire pot fi convertite mai ușor într-o povestire. La aceasta se mai adaugă și faptul că, în general, fiecare carte, cu toate personajele ei secundare, cu peisajul, cu selectarea și alegerea temei, însemnează firește o bucată din autor, o anumită bucată, și totodată o autodescoperire a autorului."

Dar, cu toată caleidoscopic inepuizabila inventivitate și afabulație — care reliefează, fără posibilitate de contestare, creația lui Grass din noianul literaturii contemporane, făcînd extrem de dificilă definirea miezului intim autobiografic — și cu toată contestarea acestui miez de către Grass însuși, intensitatea trăirii copilăriei în mediul familiei mic-burgheze se resimte fără greș în tot ceea ce scrie. Iar violența abruptă cu care scriitorul a fost ejectat de ultimul cataclism mondial din acest mediu — și, deci, din copilărie — constituie, pare-se, lentila ce concentrează sau dispersează razele, deformînd imaginile: și, totodată, cheia pentru reconstituirea acestor proiecții, conștient și voit distorsionate, într-o frescă a copilăriei alcătuite din joacă și seriozitate; a unei copilării criptic estompate și totuși oarecum descifrabile, sub ale cărei arabescuri anarhic învîlmășite prind viață obiectele, personajele și motivele, cu o relevanță arhetipică pentru autor. În aceasta stă monumentalitatea și modernitatea scriiturii lui Grass, care constituie, în fond, momentul actual, suprarealist, de un absurd grotesc, al evoluției unui

gen, ce pornește de la descrierea romantic-realistă, „în clar“, a copilăriei unui Simplicius Simplicissimus sau a unui Wilhelm Meister și în a cărui tradiție se înscriu nume ca Rabelais, Grimmshausen, Fischart, Reuter, Döblin, Sterne, Joyce etc.

Ca fiecare din autorii aceștia la vremea respectivă, Grass își concepe personajul central într-o optică proprie. Astfel, Oskar Mazerath din *Toba de tinichea* — „acel pitic ce bate toba, bastard alcătuit din sens și nonsens, din real și ireal, din spirit satiric și vitalitate priapică“ — este făurit din trăirea uni-perspectivică, dar multiplu fațetată, a vieții contemporane specifice lumii capitaliste; și anume din trăirea perspectivei abstruze a piticului, care dezvăluie unghiuri și priveliști rămase îndeobște ascunse celui ce privește de la înălțimea normală. În acest sens, Oskar este realmente un eveniment artistic în lumea contemporană; este integrarea funcțională a unei ficțiuni în procesul de descifrare și interpretare a realității; este funcționalizarea deliberată a unui personaj generat de fantezie, pentru a putea construi perspectivele inedite și elementele aparent noi, necesare creării mediului narativ al descoperirii și reconstituirii, la alte dimensiuni, a unei lumi trăite și cunoscute — de autor ca și de cititor — din perspective în general aproape tipizate și standardizate. Marea și inedita „găselniță“ (fie-mi iertată această autohtonizare a francezului „*trouvaille*“) și consecințele ei deosebit de fertile pentru autor constau — după cum îi mărturisea cîndva Grass lui Horst Bienek — în faptul că piticul „rămîne trupestă la vîrsta de trei ani“, dar că „are din naștere, din prima clipă, mintea și clarviziunea unui adult, cu toate erorile și speculațiile acestuia“; apoi în faptul

că, mai târziu, „adulții nu-l privesc ca pe un adult, ci rămîne pentru ei veșnicul prichindel”; în fine și faptul că „privește totul din perspectiva broscuței, adică de jos în sus, nu numai oamenii din jurul său, dar și întreaga epocă”.

Aceeași tehnică de a prezenta în prim plan unul sau mai multe personaje naratoare, care descriu epoca și societatea înconjurătoare dintr-o perspectivă personală subiectiv-inedită, o folosește Grass și în nuvela *Pisica și șoarecele*, ca și în romanul *Ani de cîine*, pe care le consideră ca părți componente ale unui mare proiect epic încă neterminat. În *Pisica și șoarecele* Pilenz, secretarul casei Kolping, relatează istoria „marelui Mahlke”, iar în *Ani de cîine* povestitorii succesivi — Brauxel, Harry Liebenau și Mattern — zugrăvesc, în stiluri și forme diferite, trei etape: viața dinainte de 1927, anii dintre 1927 și 1945 și epoca ulterioară pînă în 1960. Și fiecare povestitor are alt factor motor care îl determină să nareze: „Oskar are toba sa de tinichea”, spune Grass; „pentru Pilenz complexul vinovăției este motorul care-l împinge să scrie povestea lui Mahlke”, iar ceilalți trei au de asemenea, fiecare, cîte un stimulent concret, care determină și justifică firul narațiunii și stilul ei.

Fantezia inepuizabilă, dar — într-un fel — unitar controlată și dirijată, a lui Günter Grass din *Toba de tinichea* se lasă tîrîtă de „fluviul detaliilor” în *Ani de cîine*, unde narațiunea își pierde caracterul de afabulație genuină, ce izvorăște dintr-o sursă unică, și se transformă într-o îmbinare de părți aparent disparate și dispersate, într-un fel de mozaic vast și eterogen sau mai curînd într-o suită de po-

licrome imagini caleidoscopice, ce se succed cu rapiditate.

În general, cu cît dispui de mai multe trăsături specifice și elemente definitorii, cu atît mai ușor poți rîndui un obiect, o noțiune, o operă literară într-o anumită categorie, respectiv gen, sau specie în cazul nostru. S-ar părea deci că tipul de roman realizat de Grass în primele sale opere de lungă răsufare epică ar fi ușor de definit pe baza nenumăratelor elemente evidențiate, care reprezintă caracteristici diferențiale, cele mai multe originale, chiar inedite. Și, cu toate acestea, Grass e greu de surprins în ipostaze univoce, susceptibile să devină puncte de sprijin pentru încadrarea într-o definiție sau clasificare. De aceea, și discuțiile în legătură cu tipul de roman practicat de el în prima sa fază n-au dus la concluzii definitive și sînt departe de a fi încheiate.

Unii au pretins, de pildă, că *Toba de tinichea* s-ar înscrie în profilul așa-numitului „Schelmenroman” — romanul unui șugubăț — reprezentat de *Legenda lui Ulenspiegel și a lui Lamme Goedzak* a lui Charles de Coster. Dar Grass a contestat categoric și convingător, pe bună dreptate, această apropiere, spunînd într-un interviu din 1959: „*Toba de tinichea* este în primul rînd un roman realist. Satira, legenda, parabola, povestea cu stafii, pe scurt tot ceea ce astăzi este șampilat, prin prostescă simplificare, ca suprarrealism, slujește și aparține acestei realități. Firește că *Toba de tinichea* poate fi raportată la *Simplicissimus*, chiar și la romane de formație ca *Wilhelm Meister* sau *Heinrich cel verde*; totuși, hotărîtoare pentru mine a fost influența lui Hermann

Melville, cu pasiunea sa pentru obiect, cu *Moby Dick*."

După romanul *Ani de câine*, care reprezintă un regres și, totodată, un progres față de operele anterioare și mai ales față de *Toba de tinichea* — regres prin lipsa unei figuri centrale, a unui personaj de talia lui Oskar, și progres sub aspectul dezvoltării și rafinării tehnicii narative și al construcției multietajate —, urmează o perioadă de maturizare, caracterizată prin căutări în domeniul liricii (volumul *Interogat*, în 1967) și prin recrearea vechilor piese din perspective noi, mai profunde și cu orizonturi mai ample (*Ape crescute*, nouă versiune în 1963; *Unchiule, unchiule* în 1965), dar și prin noi piese ca *Goldmälchen* (*Botșor de aur*, 1964), *Davor* (*Inainte*, 1969). Totodată activitatea publicistică își continuă ritmul, cu accente din ce în ce mai satirico-polemice și mai sociale, pînă în 1969, cînd Grass se angrenează din nou în lupta electorală în cadrul P.S.D și întreprinde un nou turneu de conferințe și discursuri electorale, în care reflectă, acum, o viziune politică proprie, nu totdeauna identică — sau măcar fără coliziuni — cu aceea a Partidului Social-Democrat.

Anul 1969 este și anul în care talentul epic al lui Grass se manifestă printr-un nou roman *Örtlich betäubt* (*Anestezie locală*). Subiectul romanului se suprapune parțial cu piesa *Davor*, reprezentată în premieră la Teatrul Schiller din Berlinul Occidental tot în 1969. Lăsînd deoparte desfășurarea fanteziei stufoase și jocurile de idei ale povestitorului — căci și acest roman e povestit de către unul dintre personaje, profesorul secundar Starusch —, piesa pare să rezume momentele esențiale ale romanului, adică

să fie un fel de versiune concentrată, ca și cum Grass ar fi intenționat să ofere un fel de rezumat. În realitate, după cum mărturisește însuși Grass în revista *Theater heute* (aprilie 1969), cele două versiuni, cea epică și cea dramatică, au luat naștere concomitent și nu succesiv: „Am scris piesa și istoria aceasta paralel”, și anume „fiindcă la drept vorbind a fost o inspirație dublă — o inspirație teatrală și una în proză epică —, și pentru că m-a stimulat acest procedeu de lucru, faptul de-a scrie cînd una, cînd alta. Prin acest proces de muncă am ajuns la scenele simultane și la acest fel de-a conduce dialogul”. Dar, cu toate că Grass le consideră pe amîndouă deopotrivă de reușite, romanul produce totuși un efect mai puternic, mai complet; mai ales dacă spectatorul piesei n-a citit în prealabil romanul, care să-i întregască ambianța și acțiunea pentru a-l ajuta să înțeleagă unele situații sau mobiluri ce rămîn neclarificate în piesă. Părerea lui Grass se justifică, poate, prin faptul că, scriînd piesa, vedea în minte și detaliile pe care le oferă doar romanul.

Trama piesei e simplă; spectatorilor le este prezentat un elev, Scherbaum, care, susținut moralmente de colega și prietena sa Vero Lewand, vrea să zguduie și să înapăimînte obtuza burghezii din societatea de consum — „animale cu blană care se-ndoapă cu prăjituri” de pe Kurfürstendamm — printr-o „acțiune violentă” și anume: să toarne benzină pe basetul său lăptos, la care ține foarte mult, și să-i dea foc, să ardă ca o făclie de protest împotriva războiului dus de americani în Vietnam. Desfășurarea piesei urmărește să arate cum este determinat tînărul să renunțe la acțiunea sa de protest.

Obiecțiunea principală adusă piesei a fost că „problematika politică a anilor din urmă nu este înfățișată de-o manieră mai largă și mai cuprinzătoare, că de fapt prezintă doar un caz grotesc de acționism, în jurul căruia se discută în sus și-n jos“. Obiecțiunea este întemeiată pînă la un punct și rămîne valabilă, cu rezerve, și pentru romanul *Anestezie locală*, întrucît și în el dimensiunile problematicei social-politice sînt determinate în principal nu de trăirile și experiența de viață ale tineretului actual, între cincisprezece și douăzeci de ani, ci de acelea ale generației autorului, ale oamenilor în jur de patruzeci-patruzeci și cinci de ani, ceea ce limitează unghiul de cuprindere al realității.

Dar romanul este construit cu multă măiestrie și siguranță pînă în cele mai mici amănunte, fiecare capitol sau episod fiind bine gîndit, cîntărit și articulat în ansamblul arhitectonic, care se prezintă complex dispus, pe planuri multiple. Ca și în alte opere mai vechi, epice sau lirice, Grass constituie substanța romanului din trăiri proprii, mai estompate în negura vremii sau mai recente, fără a recurge însă la forma autobiografică, ci adoptînd — ca și în *Toba de tinichea*, în oarecare măsură — forma de *Ich-Roman*, adică de relatare la persoana întîi, povestitorul fiind profesorul secundar Eberhard Starusch, în care trăiește, indiscutabil și neechivoc, însuși Grass. Cvadragenarul profesor, ca și colega lui Irmgard Seifert, ne apar ca doi reprezentanți ai generației sceptice, ai generației lui Grass, care este el însuși, în ciuda angajamentului politic alături de P.S.D., un artist sceptic în sfera sa lăuntrică. Două generații și trei concepții de viață — a lui Starusch, a elevului Scherbaum și a dentistului — sînt con-

fruntate în cuprinsul romanului, iar întrebările și răspunsurile pe care și le pun și și le dau, în sine sau reciproc, precum și ciocnirile de opinii, atitudini și reacții sînt menite să treacă în revistă viața și societatea de consum actuală, să dovedească subrezenia și nonsensurile alcătuirii ei și să-i reflecte crizele, în mod diferit în fiecare dintre personaje. Personajul principal și povestitorul întîmplărilor, profesorul Starusch, determină și articularea tripartită a romanului în funcție de pretextul simbolic al durerilor sale de dinți: în prima și a treia parte a romanului, tratarea maxilarului superior și a celui inferior de către dentist îi prilejuiește lui Starusch confruntarea cu sine însuși și cu trecutul său și confruntarea cu lumea din jur; iar capitolul intermediar — pauza dintre cele două tratamente — îl pune față în față cu perspectiva violenței — gestul de protest al elevului său Philipp Scherbaum —; o violență protestatară cu care simpatizează lăuntric pentru că și el dorește din adîncul sufletului prefaceri sub semnul acțiunii și violenței, dar de care se teme, deoarece viața trăită sub semnul violențelor, al înfrîngerilor și al resemnării i-a imprimat adînc frica organică de repetarea acestora, o frică din care decurg spiritul capitular, tristețea paralizatoare și scepticismul. Imaginile pe care le vede sau le proiectează din interior pe ecranul televizorului instalat de dentist în cabinetul său, pentru a distra atenția pacienților de la durerile și teama tratamentului, și discuțiile — reale sau închipuie — cu dentistul oferă posibilitatea unui gen de narațiune, bazat pe intercalarea unor transmisii de televiziune sau secvențe de film, care anulează imperativul cronologiei și permite incursiuni în trecut sub semnul readucerii

în prezent a trăirilor anterioare. Această concomitență de „odinioară” și „acum” din conștiința naratorului se sprijină pe concomitența imaginilor reale și a celor proiectate din străfundurile sale pe ecran. Astfel revede, în lumină nouă, scene care au jucat un rol cândva, în trecutul formației sau deformației sale, scene pe care le re trăiește altfel sub impulsul refulărilor, scene pe care le inventează pur și simplu — îi place să se vadă ca om de acțiune, chiar ca ucigaș al diferitelor logodnice fictive sau ca instigator la acte de violență —, pentru că astfel își regăsește liniștea interioară.

În partea de mijloc a romanului, miezul narațiunii îl constituie episodul elevului Scherbaum, pe care Grass l-a valorificat dramatic în piesa *Davor*: protestul împotriva războiului din Vietnam prin intenția de a-și transforma câinele într-o torță vie; un protest simbolic, tratat — pînă la un punct — grotesc, reflectare literară a demonstrațiilor pe care elevii și studenții le-au declanșat în R.F.G. și în alte state occidentale împotriva generației mature și a concepției ei de viață. Reprezentant al acestei generații mature, Starusch oscilează între înțelegere și simpatie, de-o parte, și teama de consecințe și conservatorismul inculcat de viață și experiență, de altă parte. Un punct de vedere care o face pe eleva sa Veronika Lewand, mai categorică și mai ultraistă decît chiar Scherbaum, să-și califice profesorul de „împăciunitorist”. Pentru Starusch — cel care avusese, în fața ecranului de televiziune și în discuțiile închise cu dentistul, revelația unui alt „eu” al său — este o decepție și o înfrîngere, ce decurge din înfrîngerea continuă suferită, prin deprîndere și exercițiu, în viața sa de pînă acum. Iar tristețea ce-l cuprinde

este tristețea omului care crede că știe totul mai bine. Tristețea și sentimentul înfrîngerii sînt expresia moleșelii paralizante ce-l cuprinde, efectul „anesteziei locale”. Un efect care nu mai constituie o excepție într-o societate deprinsă zi de zi cu această anestezie locală. Iar reacția personajelor față de ea, interpretarea pe care i-o dau, este diferită. Pentru Starusch ea îmbracă forma „resemnării”; pentru Scherbaum și Veronika Lewand, care renunță în cele din urmă la intenția lor protestatară, este expresia „lipsei de experiență”; iar dentistul, care vede lumea prin perspectiva sălii lui de așteptare și care apreciază necesitatea și utilitatea muncii sale prin prisma numărului pacienților, o consideră „limitare”. Dar, în ciuda aparenței de însingurare, de izolare în lumea preocupărilor proprii, personajele nu trăiesc în izolare, ci în contextul evenimentelor din jur.

Povestitorul Starusch — în fond Grass însuși — construiește o lume epică din substanța trăirilor proprii, și este cu adevărat o lume, un fragment din lumea reală din jur. Dar s-a petrecut o schimbare în structura eroilor și a felului lor de-a privi viața și de-a acționa. În Oskar, piticul cu toba de tinichea, în „marele” Mahlke sau în făuritorul de sperietori din *Ani de cîine*, era o trăsătură activă, demonică, și acest demonism, acest instinct al distrugerii specific epocii predomina în însuși impulsul spre distrugere sau autodistrugere al personajelor. În Starusch, însă, impulsul acesta este stăvilit, îngădit, oprit. Într-un sens pare a fi un progres, prin fundamentarea etică a unei asemenea îngădiri. Pe de altă parte, însă, personajul și romanul capătă o notă de uscăciune, de didacticism, sub semnul scepticismului, al scepticismului unui om-personaj sau

autor — care luptă, cu sine însuși, care este de acord cu protestul, fie chiar și violent, dar care trebuie să i se opună. Și această luptă revine, în multe variații și în alte opere ale lui Grass. Este poate lupta cu trecutul și cu ceea ce a rămas nerezolvat de pe urma sau în cadrul lui; fantasme ce prind din nou viață pe ecranul televizorului din cabinetul dentistului, fantasme ale unei generații mai vechi care gîndește pragmatic sau sub semnul „idioteniei profesionale” — cum se exprimă dentistul —, fantasme adevărate însă, care pot prinde iar viață într-o zi. Și împotriva acestor fantasme, pe care le-a evocat cu toată vigoarea în *Toba de tinichea*, Grass se opune acum cu toată forța, pentru ca să nu se transforme din nou în nebulie și haos. Împotriva lor ridică în *Anestezie locală* zăgazuri de oprire, zăgazuri alcătuite din istorisiri, zăgazuri construite din argumentele scepticismului. Și sub semnul scepticismului se încheie și romanul. Generația protestatară s-a înscris pe făgașul obișnuinței: Vero Lewand s-a căsătorit cu un lingvist canadian, iar Scherbaum este student la medicină, în timp ce Starusch, la care boala maxilarului a recidivat printr-un nou focar de infecție și a impus prima extracție a unei măsele, ca măsură salvatoare, își încheie narațiunea cu cuvintele: „Nimic nu dăinuie. Mereu alte dureri.”

Îndrăzneala criticii prin grotesc își găsește la Grass un pandant în transformarea limbii într-o armă tăioasă. Sceptic față de „estetismul și trivializarea limbii”, ca și față de „idealizarea și demonizarea expresiei”, el își dezlanțuie atacul cu toate mijloacele satirice și ironice: aluzie, comentariu, caricaturizare, persiflare, parodie și grotesc, configurate adesea ca replici anticonformiste împotriva maniere-

lor și atitudinilor stilistice false, pretențioase sau lipsite de gust. Atacurile lui nu sînt directe, ci lovesc subtil prin ricoșeu, prin ridiculizarea provocatoare a tabuurilor sociale, estetice sau lingvistice, printr-un scepticism radical anti-ideologic și extra-moral, menit să scandalizeze. Acesta e oarecum și sensul plăchetei cu titlul *Mariazuehren (Întru slava Mariei)*, publicate în 1973, în care poezia cu acest titlu e însoțită de desene, colaje, schițe în peniță pe fotografii de natură sau natură moartă concepute și realizate de autor; o „mitologie particulară” în care Grass dă expresie prezenței senzuale a lumii sale de experiențe și amintiri; o nouă provocare la adresa unei societăți incapabile să înțeleagă și să aprecieze critica îndreptată împotriva ei. Că asemenea provocări trebuiau să producă reacții și scandal era de la sine înțeles și se înscrisă și în intențiile lui Grass. Totuși scepticismul radical și deziluzionist al lui Grass nu reprezintă o proclamare a relativismului, a amoralității și a anarhiei, cum i s-a reproșat, ci mai curînd, o invitație — poate, într-un fel, utopică — la reflecție, la reconsiderare, la abandonarea conținuturilor și formelor perimate. Eroii săi, alcătuiți din ficțiune și paradoxuri, oferă mijlocul de-a înfățișa concret problematica vieții actuale a societății vest-germane și de-a lupta pentru apărarea și afirmarea independenței individului împotriva forțelor care amenință să recidiveze și să-l corupă. O atitudine de scriitor angajat în lupta pentru idealuri sociale, etice și estetice progresiste.

MIHAI ISBAȘESCU

TOATE ASTEA I LE-AM POVESTIT dentistului meu. Cu gura încheștată și așezat în fața ecranului mat care, tot atît de lipsit de glas ca și mine, debita publicitate: Spray pentru păr Wüstenrot. Mai alb decît albul cel mai imaculat... Vai, și din congelatorul unde, alături de lapte și rinichi de vițel, era depusă și logodnica mea, care lansa către suprafață bășici vorbitoare ca în benzile desenate: „Nu-i lăsa să te vîre aici. Nu-i lăsa să te vîre aici...”

(Sfîntă Apollonia, roagă-te pentru mine!) Eleivelor și elevilor mei le-am spus: „Încercați să fiți îngăduitori. Sînt nevoit să mă duc la un cîrpaci de dinți. E o treabă care poate să se prelungească. Așadar, armistițiu.”

Cîteva rîsete reținute. Ireverențiozități ne-exagerate. Scherbaum a etalat unele cunoștințe ridicole: „Multstimat domnule Starusch. Hotărîrea dumneavoastră, izvorîită din durere, ne creează nouă, elevilor dumneavoastră compătitori, obligația de a vă reaminti de martiriul Sfintei Apollonia. În anul 250, sub domnia împăratului Decius, acea blajină

fecioară a fost arsă pe rug la Alexandria. Deoarece mai înainte gloata dezlănțuită îi smulse cu cleștele toți dinții din gură, ea a devenit patroana tuturor celor care suferă de dureri de dinți și, în mod eronat, a dentiștilor. Pe fresce aflate la Milano și Spoleto, pe bolțile unor biserici suedeze, de asemenea la Sterzing, Gmünd și Lübeck, este reprezentată ținând în mână un clește și un molar. Petrecere frumoasă și blândă putere de îndurare. Noi, elevii dumneavoastră dintr-a 12-a A, ne vom ruga Sfintei Apollonia să vă ocrotească.”

Clasa a pornit să mormăie formule de binecuvîntare. Le-am mulțumit pentru această manifestare lipsită de sens și presărată cu un umor mediocru. Vero Lewand a profitat imediat de situație cerîndu-mi un contraserviciu: votul meu pentru acel „loc de fumat”, lîngă șopronul pentru biciclete, pe care îl solicitau de cîteva luni. „Căci nu cred că sînteți de acord să stăm și să pufăim nesupravegheați la veceu.”

Am promis clasei că, la următoarea conferință a profesorilor și la consiliul părinților, voi pleda în favoarea permisiunii de a fuma în anumite limite de timp, dar numai în cazul că Scherbaum se declară de acord să preia postul de redactor-șef al revistei elevilor, bineînțeles dacă biroul Comitetului de solidaritate al elevilor îl va solicita s-o facă. „Și vă rog să-mi scuzați comparația, dar dinții mei și fișuica voastră au deopotrivă nevoie de tratament.”

Scherbaum însă a refuzat: „Atîta vreme cît Comitetul de solidaritate al elevilor nu va deveni un Comitet al dreptului de decizie al elevilor, nu mă bag. O prostie nu poate fi reformată. Sau nu cumva credeți în prostii reformate? — Ei, vedeți?! — Dealtfel, chestia cu sfînta aceea e riguros exactă. Puteți verifica în calendarul bisericesc.”

(Sfîntă Apollonia, roagă-te pentru mine!) Căci o singură invocație nu este suficientă pentru a obține mila martirilor. Și astfel, către sfîrșitul după-amiezii, am pornit la drum, am amînat cît am putut a treia invocație, și abia pe Hohenzollerndamm, în dreptul acelei plăcuțe cu numărul casei, o casă de raport cu aspect burghez modest, unde știam că la al doilea etaj se află cabinetul dentistului, ba nu, abia după ce am ajuns în capul scării, printre ornamentele vaginale caracteristice curentului Jugendstil, care, orînduite în chip de friză, urcau împreună cu mine scara, am luat hotărîrea, în lipsă de ceva mai bun, să purced la a treia invocație: „Sfîntă Apollonia, roagă-te pentru mine...”

Îmi fusese recomandat de Irmgard Seifert. Îl caracterizase ca fiind reținut, prevenitor și totuși neșovăielnic. „Și închipuie-ți: are un televizor în cabinet. La început m-am opus ca aparatul să meargă în timpul tratamentului, dar acum trebuie să recunosc: îți distrage atenția într-un fel admirabil. Te simți în cu totul altă parte. Și chiar ecranul mat, nelumi-

nat, are un efect stimulator, într-un fel stimulator...”

Îi este oare îngăduit unui dentist să-și interogheze pacientul în privința originii lui?

„Mi-am pierdut dinții de lapte la Neufahrwasser, o mahala de port. Oamenii de acolo, încărcători de vapoare și muncitori în docuri, mestecau tot timpul tutun; iar dinții lor se înfățișau în consecință. Și oriunde intrau, își lăsau urmele caracteristice: scuiături îmbibate cu caștan, care nu înghețau nici pe vreme geroasă.”

„Mda”, zise dentistul încălțat cu pantofi albi de pînză, „dar în zilele noastre nu prea mai avem de-a face cu efectele dăunătoare ale tutunului de mestecat.” Și iată că a și trecut la altceva: la dereglări ale articulațiilor și la profilul meu, căruia încă din perioada pubertății un oarecare prognatism al maxilarului inferior îi conferă expresia unei voințe dîrpe pe care un tratament dentar timpuriu ar fi putut s-o împiedice. (Fosta mea logodnică îmi asemuia bărbia cu o roabă; în explicația la o caricatură pusă în circulație de Vero Lewand, bărbiei mele i se atribuia încă o funcție: de excavator.) Asta e, și pace. Am știut-o dintotdeauna: dinții mei toacă. Nu pot rumega. Ciinele sfîșie. Vaca rumegă. Omul mestecă folosind ambele mișcări. Mie îmi lipsește această articulație normală. „Dumneavoastră aveți o masticatie tocătoare”, îmi spune dentistul. Și iată-mă bucuros că nu-mi spune: Dumneavoastră sfîșiați așa cum sfîșie ciinele. „De

aceea vom face un examen radiologic. Fiți calm și închideți ochii. Sau, dacă doriți, televizorul...”

(„Mulțumesc, domnule doctor.” — Sau poate că am trecut chiar de la început la familiarul „doctore”? Mai tîrziu, aflat la discreția lui, am strigat: „Ajută-mă, doctorelule! Ce să fac, doctorelule? Că dumneata știi totul, doctorelule...”)

În timp ce-mi ataca dinții cu instrumentul care avea un bîzîit infernal, continua să sporovăiască — „Aș putea să vă povestesc cîte ceva din trecutul îndepărtat al stomatologiei...” — iar eu vedeam o grămadă de lucruri pe ecranul lăptos și ușor bombat, de pildă Neufahrwasser cu rîul Mottlau, în care am aruncat un dinte de lapte în dreptul insulei.

Dar filmul lui începu altfel: „Trebuie să pornim de la Hipocrate. Împotriva abceselor în cavitatea bucală el recomandă fieritura de linte.”

Iar mămica mea își clătina capul pe ecranul mat: „Nu, băiete, nu trebuie zvîrliți în gîrlă. Trebuie păstrați în sipetul cu podoabe, pe vata albastră.” Și pe suprafața ușor bombată se răspîndea multă căldură sufletească. Cînd dentistul meu vorbea în fraze istorice cu caracter didactic — „Gargara cu o soluție saturată cu piper ajută, după cum ne spune Hipocrate, împotriva abceselor la măsea” — mămica mea vorbea în bucătărie unde ne adunam cu toții: „Iar broșa de granat oi pune-o lîngă chihlimbar și bunelul și-o pune și el de-

corațiile tot acolo. Și dințișorii tăi de lapte i-om strânge cu grijă, ca mai târziu să-i poți spune femeii și copilașilor tăi: iată, așa arătau."

El, însă, avea ce avea cu premolarii, cu molarii mei. Căci dintre toate măselele mele, măselele de minte — numerotate opt plus opt, opt minus opt — ofereau mai multă siguranță: urmau să devină capete de pod și, grație unei punți corectoare, să diminueze masticția mea tocătoare. „Intervenție”, spunea el. „Va trebui să ne decidem la o intervenție de proporții mai mari. Și acum, în timp ce asistenta mea dezvoltă radiografiile, iar eu vă voi curăța piatra de pe dinți, îmi permiteți să conectez imaginea și sunetul?”

Sînt consecvent: „Mulțumesc, nu-i nevoie”.

El renunță la principii: „Poate programul postului răsăritean?” Mie îmi era de ajuns atoaterăbdătorul eoran mat, în care vedeam cum, cu o mișcare înceată și mereu repetată, aruncam un dinte de lapte în apa tulbure din dreptul insuliței. Această întîmplare legată de familia mea continua să-mi facă plăcere, căci totul promise de la un dinte de lapte: „Sînt sigur, mămico, c-am aruncat în port un dinte din față — uite, se vede aici, unul lipsește. Și l-a înghițit un pește, nu un șalău, ci un somn care a reușit să supraviețuiască vremurilor grele. Stă mai departe la pîndă, fiindcă somnii trăiesc pînă la bătrînețe, iar asta așteaptă să-i pice și alți dinți de lapte. Dar ceilalți dinți din

față lucesc, ca niște perle lăptoase și fără pic de piatră, pe vată roșie, spre deosebire de broșa de granat, de chihlimbar și de decorațiile bunelului care s-au pierdut...”

Între timp, dentistul meu se afla în secolul al unsprezecelea și relata despre medicul arab Albukassis care, la Córdoba, a vorbit pentru prima oară despre piatra de pe dinți. „Trebuie înlăturată.” De asemenea, îmi aduc aminte de fraze ca aceasta: „Cînd pesturile acide se alcalinizează, așadar cînd ajung la o concentrație sub ph șapte, se formează piatră pe dinți, deoarece glandele salivare din maxilarul inferior secretă către incisivi, iar glandele salivare superioare către șase plus șase, secreție deosebit de puternică în cazul unor mișcări extreme ale gurii, pe pildă la căscat. Căscăți, vă rog. Da, da, mulțumesc...”

Înduram toate acestea, căscam, secretam salivă care producea tartru dentar, totuși nu-mi puteam convinge dentistul să ia parte la problemele care mă frământau: „Prin urmare, doctore, cum se numește mica mea operă? — Salvarea dinților de lapte. Fiindcă în ianuarie patruzeci și cinci, mămica făcea bagajele — tata lucra la serviciul de pilotaj și aranjase totul — urmînd să părăsească Neufahrwasser cu ultimul vas pentru transportul trupelor. Și înainte de plecare a împachetat strictul necesar, deci și dinții mei de lapte, în încăpătorul sac de marinar al tatii, sac care, cum se întîmplă de obicei în cazul pregătirilor precipitate în vederea refugiului, a nimerit din greșeală pe «Paul Beneke», un vas de agrement acționat

de zbatuiri, ce nu s-a Jovit de o mină și a ajuns cu bine și supraîncărcat la Travemünde, în timp ce buna mea mămică n-a mai apucat să vadă nici Lübeckul și nici Travemünde: fiindcă acel vas pentru transportul trupelor, despre care am menționat că fusese ultimul, s-a izbit de o mină la sud de Bornholm, a sărit în aer și — dacă vreți să fiți atât de amabil să renunțați la tartru și să priviți în spatele dumneavoastră — s-a scufundat cu mămica mea, s-a scufundat după toate regulile artei, printre blocurile de gheață plutitoare de atunci, ca și astăzi pe ecranul dumneavoastră mat. Se pare că au scăpat numai câțiva domni din conducerea districtului, care au reușit să treacă la vreme pe un torpilor...”

Dentistul îmi spuse: „Și acum, clățiți”. (În timpul tratamentului îndelungat mă ruga, îmi cerea, striga: „Încă o dată!”, îmi îngăduia să-mi sustrag privirea.) Numai arareori mica imagine creată de mine reușea să mă însoțească în zbor pînă la scui pătoare, estompînd imaginea excreției mele, a acelor concremente de piatră dislocate de pe dinți: distanța dintre ecranul mat și bazinul în care scui păm, acea vagă sculipire coexistînd cu nevoia imperioasă de a elimina saliva abundentă, era presărată cu numeroase sîrme-obstacol și lăsa să răzbătă către mine frazele întretăiate: strigăte de întrerupere de-ale elevului Scherbaum, neînțelegeri de ordin personal între Irmgard Seifert și mine, tot felul de fleacuri zilnice în legătură cu școala, întrebări care se pun candidaților la

examenul de gradul doi pentru posturile de profesor și întrebări existențiale, totul ambalat în citate. Și cu toate acestea, oricît de greu mi-ar fi fost să-mi găsesc drumul de la ecranul mat pînă la bazinul în care scui păm și după operația de clătire să conectez din nou circuitul, aproape totdeauna reușeam să evit perturbări ale imaginii.

„Cum se întîmplă uneori, doctore: dinții mei de lapte au fost bine păstrați vreme îndelungată; căci ceea ce a fost o dată salvat, a doua oară nu se mai pierde chiar atât de repede...”

„Dar să nu ne facem iluzii: împotriva tartrului nu există leac...”

„Cînd fiul a întrebat de părinții lui, i s-a înmînat un sac de marinar...”

„Iată de ce vom combate astăzi tartrul, așadar inamicul numărul unu...”

„Și fiecare fată care vedea în mine un eventual logodnic, avea dreptul să privească dinții mei de lapte salvați din naufragiu...”

„Fiindcă îndepărtarea pietrei de pe dinți cu ajutorul unui instrument face parte apriori din orice tratament stomatologic...”

„Dar nu orice fată era de părere că dinții de lapte ai lui Eberhard sînt frumoși sau interesanți...”

„Recent, s-a introdus tratamentul cu unde ultrascurte. Și acum, clățiți vă rog.”

Un intermezzo supărător, după cum am socotit la început, fiindcă era cît pe ce să reu-

șesc, cu ajutorul dinților de lapte salvați, s-o ademenesc pe fosta mea logodnică să se lase proiectată pe ecran și să înceapă (după cum și eu am de gând să încep, în sfârșit, cu tînguiala), dar dentistul meu se împotrivi: Era prea devreme.

În timp ce-mi clăteam temeinic gura, el mă întreținea cu anecdote. Povestea de un anume Scribonius Largus, care preparase pentru Messalina, prima soție a împăratului Claudiu, un praf împotriva durerilor de dinți: corn ars de cerb plus rășină de Chios și sare de amoniac. După ce mi-a relatat că încă de pe vremea lui Pliniu dinții de lapte pisați treceau drept un foarte prețuit talisman, urechea mea percepu iarăși vocea mămişii: „Ba nu, băiețelul mămişii, mai bine îi pun pe vată verde. Așa poate că o să-ți poarte cîndva noroc...”

Ce se cheamă în cazul acesta superstiție! La urma urmei mă trag dintr-o familie de marinari. Unchiul meu Max a pierit pe „Doggerbank”. Tatăl meu a supraviețuit scufundării lui „Königsberg”, lucrînd, pînă s-a sfîrșit cu republica, în port, ca pilot de nave activ. Iar pe mine, băieții m-au poreclit de la început Störtebeker¹. Am rămas pînă la capăt șeful lor. Moorkähne a fost mereu vioara a doua. De aceea a vrut să desființeze banda băgînd zîzanie între noi. Dar eu n-am admis una ca asta: „Îa ascultați aici, băieți”. — Și am dus-o tot așa, pînă ce șandramaua noastră a sărit în

¹ Numele unui celebru pirat, executat la Hamburg, în 1401.

acur, fiindcă slăbănogul ăla imputit ne-a turnat. Ar trebui să deșert odată traista și să evoc toate astea rînd pe rînd, așa cum s-au întîmplat. Dar nu la modul banal, de exploatare a efectelor senzaționale — Mărirea și decăderea bandei haimanalelor — ci într-un fel mai degrabă științific-analitic: Bande de tineri în cel de-al treilea Reich. Fiindcă actele dosarului „Pirații din banda Edelweiss”, aflate în subsolul prefecturii poliției din Köln, nu le-a scos pînă acum încă nimeni la iveală. („Ce părere ai, Scherbaum? Fără îndoială că este o chestiune în măsură să intereseze generația dumi-tale. Eram șaptesprezece atunci, după cum și voi sînteți astăzi șaptesprezece. Nu pot fi trecute cu vederea nici anumite puncte comune — negarea proprietății, fata aparținînd întregului grup și frontul necondiționat împotriva tuturor adulților; chiar și jargonul folosit cu predilecție într-a 12-a A îmi amintește de jargonul pe care îl foloseam în activitatea noastră...”)

Ce-i drept, era război pe vremea aceea. Pe atunci nu era vorba de locuri pentru fumat și de alte copilării de felul acesta. (Era pe vremea cînd am golit Serviciul administrativ... Era pe vremea cînd altarul lateral din biserica Inima lui Isus... Era pe vremea cînd în Winterfeldplatz...) Opuneam rezistență în adevăratul înțeles al cuvîntului. Nimeni nu reușea să ne vină de hac. Pînă ce Moorkähne ne-a turnat. Sau poate că slăbănoaga, scîndura aia cu dinții ei ascuțiți. Ar fi trebuit să-i trimit naibii pe amîndoi. Sau poruncă strictă: Fără muieri! Fiindcă veni vorba, pe vremea aceea îmi pur-

tam dinții de lapte într-un săculeț, la piept. Cine era primit, trebuia să jure cu mâna pe dinții de lapte: „Să nimicim neîncetat nimicul“. Ar fi trebuit să-i aduc cu mine: „Vezi, doctore. Lucrurile se desfășoară foarte repede. Abia ieri mai eram șeful unei bande de tineri temută în regiunea Gdansk-Prusia Occidentală; și iată că astăzi sînt profesor titular de germană și deci de istorie, care ar vrea să-l convingă pe elevul său Scherbaum să renunțe la anarhismul juvenil: «Ar fi bine să preiei revista elevilor. Înclinarea dumatăle către critică cere un instrument pentru a se realiza.» Fiindcă un profesor titular este fostul șef al unei bande de tineri renegat, fiindcă — dacă vreți să mă luați pe mine ca etalon — nu există durere mai mare ca durerea de dinți, vreme de săptămîni în șir durere de dinți...”

La originea durerilor mele de dinți, suportabile dar persistente, dentistul punea o deplasare a oaselor maxilarului, care a dus la retragerea gingiilor și la dezgolirea coletelor dentare atît de sensibile. Cînd constată că nici altă istorioară nu se prinde de mine — „Plonius recomanda împotriva durerii de dinți: Presărați-vă în ureche cenușă din craniu de cîine turbat“ — arată cu chiureta lui specială peste umăr: „Poate că, totuși, televizorul...” — Dar eu am refuzat cu îndărătnicire să renunț la durere: vaiete de durere. Un cîntec de jale care nu se poate amîna. („Iertați-mă, vă rog, dacă sînt cu gîndul aiurea.”)

Elevul meu își ducea bicicleta în imaginea de pe ecran: „Dumneavoastră, cu durerile

dumneavoastră de dinți. Dar cu delta Mekongului cum rămîne? Ați citit ce se întîmplă acolo?”

„Da, Scherbaum, am citit. Rău. Foarte foarte foarte rău. Dar trebuie să recunosc că această zvîcnire, acest curent de aer orientat în permanență asupra aceluiași nerv, că această durere, care poate fi localizată și nu e insuportabilă, dar apare pe neașteptate — această durere mă solicită, mă lovește și mă dezarmează mai mult decît marile dureri ale lumii, care sînt fotografiate, evidente și totuși abstracte deoarece nu-mi ating nervul.”

„Și din pricina asta nu sînteți mînios sau măcar trist?”

„Încerc adesea să fiu trist.”

„Nedreptatea asta nu vă indignează?”

„Îmi dau silința să fiu indignat.”

Scherbaum dispăru. (Își așază bicicleta în șopron.) Dentistul meu se ivi și vocea lui avea sunete de joasă frecvență: „Dacă doare, un mic semn vă rog...”

„Zvîcnește. Da. Zvîcnește aici în față.”

„Sînt coletele dumneavoastră dentare, atacate de tartru.”

„Dumnezeule, cum mai zvîcnește.”

„Mai tîrziu vom lua arantul.”

„Pot să-mi clătesc gura, doctore, s-o clătesc numai o dată?”

(Și să-mi cer scuze. Niciodată nu voi mai...) Iată că în ureche o percep pe logodnica mea: „Tu și cu mica ta suferință! Despărțire dureroasă, va să zică. Spune-mi ce cont ai la bancă

și-ți voi transfera un mic plasture. Ți se cuvine neapărat o pensie. Ar trebui să te apuci de ceva nou. Satisfă-ți vechea pasiune : ornamentele mormintelor celtice."

(Să părăsesc bazinul-scuipătoare, să mă îndrept către grota de bazalt de pe Mayener Feld. Nu, iat-o că licărește în cimitirul din Kruft. Sau e depozitul de piatră ponce, iar ea se află printre blocurile de piatră în formă de grote...)

"Fii util. Pariez că din tine o să iasă un bel-fer de prima mână."

(Fără piatră ponce : Andernach. Promenada viitoare ce se întinde de-a lungul Rinului. Să numeri platanii tunși dintre dig și bacul pentru trecerea mașinilor. În sus și în jos, cu vorbe de răfuială.)

"Cîtă pedagogie ai vîrît, picătură cu picătură, în capul meu ? Nu-ți roade unghiile. Citește încet și sistematic. Recapitulează înainte de a trece la alt subiect. M-ai hrănit cu Hegel, cu Marx și Engels..."

(Un bot rigid de capră, din care cuvintele se desprind ca niște bășici ce urcă, gata să pleznească, încărcate cu sfărîmături de tartru prundiș de amintiri grohotiș de ură. Vai, Lois Lane !)

"Am crescut. Am scăpat de tine. În sfîrșit ! Am scăpat de tine, lașule, papă-lapte superpoltron !"

(Și în spatele mașinii vorbitoare o mișcare, în amonte și în aval : Of ! Of !)

"Ai fost un dascăl bun, nițeluș cam lacrimogen."

(Pe malul drept al Rinului, Leutersdorf cu grădina de trandafiri, o plantație cu două co-coașe, brun-negricioasă și plouată din belșug : Ah ! Ah !)

"Valorifică-ți aptitudinile. Termină cu piatra ponce și cu cimentul, înainte de a fi prea târziu. Cum vrei să ajungi la cele cincisprezece mii ?"

(La picioarele plantației : trenuri de marfă și circulație intensă de automobile. Întregul fundal este caracterizat prin mișcare. În stînga, în dreapta mea, cuvinte alunecă, scuipate pe terasa pustie a Hotelului Traube : Ptiu ! Ptiu !)

"Simple vorbe fără sens, sau au într-adevăr vreo semnificație ?"

(Stau într-un paravînt, în trencicotul meu : un avans asupra viitoarei condiții de superman.)

"Ei, haide. Dă-mi numărul contului tău."

(Pe vremuri, digul de la Andernach era bastionul vămii de la Rin a prinților electori de Colonia...)

"Iat-o ca pe un fel de reparație de război și sfîrșește cu văicăreala."

(...mai târziu a devenit monument în cinstea celor căzuți între '914 și '918. Camera de luat vederi se deplasează. Un asistent de regie a convins-o pe logodnica mea să hrănească pescărușii : Fil ! Fil !)

Mi-a plătit datoria. Iar eu am investit banii în vederea unui anume scop. Un student cam întîrziat își schimbă calificarea. Universitatea

din Bonn — voiam să rămîn în apropierea ei — l-a transformat pe inginerul de exploatare, specialist în pompe centrifugale, într-un profesor stagiar, apoi suplinitor, iar din toamna anului trecut profesor titular de germană și istorie. „N-ar fi mai bine“, i s-a sugerat celui ce-și schimba calificarea; „avînd în vedere specialitatea dumneavoastră, să alegeți ca materie principală matematica?“ Iar omul în pantofi de pînză albă renunță pentru o clipă la piatra de pe dinții mei: „Cum de v-a venit o asemenea idee după absolvirea Facultății de construcții de mașini? Studiul ăsta durează o veșnicie.“

Mi-am clătit gura temeinic: Dacă te-ai hotărît să-ți schimbi specialitatea, atunci schimb-o complet. Să nu se spună că a aruncat banii pe fereastră. Ba chiar a mai rămas un rest de circa trei mii (pe care mai tîrziu a trebuit să-i virez în contul dentistului, fiindcă asigurările sociale n-au vrut să preia decît jumătate). Atît trebuie să coste dinții mei cu masticație tocătoare. În schimb, mă așez și sînt înconjurat de instrumentarul său semiautomat, produs de firma Ritter, unde are la îndemînă sumedenie de instrumente de care se folosește cu mînuța lui abilă, în timp ce eu, ba nu, amîndoi, spun în căpșorul meu, căruia îi place să primească vizite: „Cum adică, doctore, crezi că ar fi trebuit să-mi cos buzunarele?“

Logodnica mea încheie emisiunea de la Andernach: „Tocmai am văzut ce efect devastator are criptonitul verde asupra smalțului dentar al lui Superman. Dar oare cum vor reacționa dinții lui Superman la criptonitul roșu? — Această temă o vom dezbate în următoarea noastră emisiune despre Superman. Între timp, să aruncăm o privire în atelierul omului care mînuiește criptonitul...“

Îmi arată mediul înconjurător: „Acest aspirator de salivă, de o formă armonioasă și prevăzut cu un furtun mobil, este acționat de un ejector de apă, și datorită calităților sale aspiratoare excepționale se bucură de o bună publicitate la toate tîrgurile de mostre specializate“. Cu o voce subțirică de copil care laudă podoabele pomului de Crăciun, lăuda sistemul de irigare al bazinului-scuipătoare și brațul dublu, sistem Ritter, al acestei fîntîni arteziene colectoare de salivă: „Datorită lui, scuiptărea se poate deplasa și pe verticală“. — Și logodnica mea, pe ecranul mat, împreună cu asistenta dentistului, care avea degete subțiri și rigide ca niște bețișoare, dădeau amîndouă lămuriri prin intermediul butonului situat în partea din față a măsutei mobile. Cum mă serveau. Cum scoteau aspiratorul de salivă din adîncitura lui. Mă amuza cum sfîrșia și plescăia însetat înainte de a mi-l vîri în gura plină de salivă.

„Iar limba, vă rog, s-o lăsați moale, jos, în fundul gurii.“

Dentiștul se aplecă asupra mutrei mele expuse ca pentru vânzare, cu care prilej îmi acoperi patru cincimi ale ecranului mat, apoi căută cu cotul drept un punct de sprijin între coastă și sold, și începu să scormonească printre coletele incisivilor mei superiori acoperite cu un strat de tartru: „Nu înghițiți, asta e treaba aspiratorului. Respirați adânc, așa. Poate că, totuși...” Nu, nu și nu. (Încă nu, astăzi nu.) Trebuia neapărat să-l aud cum desprinde stratul de cochilii de pe incisivi...

Să știi, Scherbaum, că și asta merită să fie descris: strâng salivă cu spumă și sînge, și cu tot felul de concrețiuni granulate scrișnitoare, iar după ce limba mi-a devenit curioasă și temătoare, arunc cele adunate cu trudă în scui-pătoare, apuc paharul aflat la îndemînă — ales anume de dimensiuni reduse, ca să nu-l îndemne pe pacient să-și clătească de mai multe ori gura — clătesc, îmi contemplu dejecția, văd mai mult decît este în realitate, îmi iau rămas bun de la piatra de pe dinți sfărîmată, pun paharul la loc și urmăresc amuzat cum se umple de la sine cu apă caldută. Aparatul Ritter și cu mine lucrăm împreună după un plan anume.

Deoarece, să știi, Scherbaum, simultaneitatea unor activități multiple se cuvine să fie descrisă: în timp ce mă expun cu gura larg deschisă și în forul meu lăuntric recit plîngerile lui Ieremia, înspre mîna stîngă aparatul Ritter balansează măsura mobilă încărcată cu instrumente și pune în funcțiune purtătorul de

instrumente, care începe să alunece spre mine în pantofi de pînză albă, în timp ce unealta așteaptă să fie oprită. De pildă, instrumentul, acționat cu ajutorul curentului de joasă frecvență și care folosește la examenul electronic al dinților, se încarcă automat și nu este legat de o sursă fixă de energie; ar putea să-l poarte încărcat în buzunar, să-l plimbe cu el pe potecile de pădure din jurul lacului Grunewald, pe malul Canalului Teltow, de asemenea la vizitele făcute cu prilejul Săptămîinii festivităților agricole; în sfîrșit, oriunde s-ar așeza un dentist la pîndă în speranța că-i va pica vreun vînat: „Îmi permiteți, merge repede. Iată cartea mea de vizită. Aveți, sincer vorbind, o mastică tocătoare. Din cauza asta, și a maxilarului inferior ieșit în afară, aveți o înfățișare exagerat de marcantă. S-ar putea naște bănuiala că vă caracterizează brutalitatea. Complexele se cer compensate. De aceea vă sugerez punți din degudent. E de ajuns să telefonați. Vom stabili un termen în avantajul ambelor părți. Numai șase sau șapte sedințe, dacă nu se ivesc complicații mai importante care să îngreuneze lucrarea. Vă rog să aveți încredere în mine și în discreta mea asistentă. În afară de asta, am un televizor care vă va distra atenția. Chiar și numai ecranul mat, lipsit de imagine, e în măsură să ademenească șirul gîndurilor dumneavoastră; dar trebuie să vă rog ca, împreună cu mine, să credeți în bormașina Ritter cu dispozitivele ei de manevrare rapidă — și în cele trei sute cincizeci de mii de turații pe minut pe care le

garantează capul turbinei, sistem «airmatic», în același timp cu o amortizare apreciabilă a zgomotului !“

„Într-adevăr ?“

„E o jucărie de copil să schimbi burghiul cu freza.“

„Și cu durerea mea cum rămîne ?“

„Vom face o anestezie locală.“

„Trebuie neapărat ?“

„La urmă, după ce vom mai șlefui puțin, veți recunoaște că logodnica dumneavoastră n-a plătit în zadar despăgubirea.“

„Oricum, am fost logodiți vreme de doi ani și jumătate.“

„Dați-i drumul, domnule, dați-i drumul !“

„Era în anul '54...“

„Frumos început...“

Toate astea i le-am povestit dentistului meu : „Dar te previn, doctore, aici va fi vorba de tuf, piatră ponce, calcar, marnă și argilă, de sate care se numesc Plaidt, Kretz și Kruft, de tuful din Ettring și de produsele finite din bazaltul vulcanic de la Kottenheim, de carierele de piatră ponce ale Korrelsbergului și de depozitele de bazalt de origine vulcanică recentă de pe Mayener Feld, dar înainte de orice — înainte de a fi vorba de mine, Linde și Schlottau, de Mathilde și Ferdinand Krings — va fi vorba, te previn, doctore, de ciment.“

Dentistul îmi spuse : „Nu numai gipsul, dar și anumite cimenturi speciale constituie materialele de bază cu care lucrez ; vom avea de-a face cu ele“.

În consecință, am început : „Cimentul este o pulbere utilă produsă de industrie. Se naște prin măcinarea nisipului brut și a mîlului brut de calcar, marnă și argilă, prin măcinarea clincherului de ciment ars, prin flotație și prin pulverizarea apei și a mîlului brut de calcar în cuptorul rotativ...“

(Ce limpede aveam încă totul în minte. Iată că mi-a și venit ideea să-i uimesc pe elevii mei cu aceste detalii științifice. Fără îndoială că Scherbaum mă socotește un zăpăcit cu capul în nori ; iar dentistului meu i-am recomandat să pună în funcțiune aspiratorul ca să scape de praful dental rezultat din munca lui. El îmi atrase atenția că, datorită acțiunii simultane de îmbibare cu salivă, cantitatea de praf produsă la șlefuire se menține în limite suportabile.) „Se poate. Dar obiectivul către care tindem este o desprăfuire totală. Fabricile de ciment sînt desprăfuite cu ajutorul unor compartimente instalate în cuptoare, prin desprăfuitoare centrifugale, prin filtre, concasoare, instalații de granulare și prin transportarea și împrăștierea prafului de ciment în apele Rinului, între Koblenz și Andernach...“

„Cunosc ținutul Voreifel. Un peisaj selenar.“

„Dar, după cum vedeți, potrivit pentru fotografii de exterior.“

„Cu prilejul unui concurs de stomatologie ținut la Koblenz, am făcut o mică excursie, cu colegi de-ai mei, la Maria Laach.“

„Și această localitate se află în interiorul zonei noastre de depozitare a deșeurilor de praf ;

fiindcă cele două cuptoare ale Întreprinderii Krings de ciment, trass și tuf aveau, pe vremea mea, o înălțime de numai treizeci și opt de metri. Dacă pe atunci deșeurile erau împrăstiate numai în imediata apropiere a uzinei, astăzi, după înălțarea cuptoarelor, și mai cu seamă după trecerea la operația de măcinare-uscare cu ajutorul difuzoarelor cu gaze în suspensie și conectarea alternativă a turnului de răcire, Întreprinderea de ciment Krings a putut înregistra o scădere a deșeurilor de praf de ciment pînă la 0,9 la sută și o împrăștiere uniformă a prafului în apele Rinului pe întregul cuprins al bazinului Neuwieder...”

„Cu spirit de solidaritate socială, de-a dreptul exemplar, din partea factorilor răspunzători de la conducerea fabricilor.”

„Să-i spunem mai degrabă : o tendință sănătoasă spre profit ; deoarece cantitățile de praf recuperate prin sistemul de electrofiltre livrează pînă la 15 la sută din producția de clincher de ciment...”

„Iar eu, un dentist modest, avînd ca unică sursă de informare ziarele, credeam că desprăfuirea întreprinderilor industriale are o semnificație ce ține exclusiv de folosul obștesc...”

(Mai tîrziu le-am expus celor dintr-a 12-a A problemele legate de poluarea crescîndă a atmosferei. Pînă și Scherbaum a fost impresionat : „Nu înțeleg de ce ați ales cariera de profesor, cînd ați fi putut realiza mult mai mult în acțiunea de desprăfuire...”)

„Cred, doctore, că ar trebui să vorbim de un dublu efect. Ca urmare a inițiativei mele timpurii, s-a reușit, pe la mijlocul deceniului al cincilea, pe de o parte să se treacă la o producție mai rațională prin folosirea prafului de valoare ridicată, pe de altă parte să se limiteze valul de reclamații, dealtfel justificate, trimise de autoritățile comunale și care dădeau de furcă celor din conducerea întreprinderii. La început, Krings a respins propunerile mele : «Ceea ce erau pentru antichitate erupțiile vulcanice, eroziunile și furtunile de praf, sînt astăzi pentru noi deșeurile de fum și praf din regiunile de concentrare industrială. Ce să-i faci, trăim din piatră ponce, din trass, din ciment ; prin urmare trebuie să trăim și în praf !»”

„Un stoic modern.”

„Krings se pricepea la Seneca.”

„Un filosof care ne mai poate spune și azi cîte ceva.”

„Ca să dau referatului meu o înfățișare mai concretă — căci Krings nu putea fi convins decît cu exemple practice — am adăugat expunerii mele cu privire la economia aeriană intensivă a Republicii federale următoarea imagine : «Dacă economia utilizează atmosfera în primul rînd ca mediu flotant pentru materii plutitoare solide și gazoase, și dacă influențarea compoziției aerului se va exercita și în continuare în acel strat de aer aflat în apropierea solului, strat care constituie în același timp mediul respirator nu numai pentru oa-

meni și animale, atunci va fi sosit timpul ca Natura să fie citată ca martor al acuzării!» — Iată aici, doctore, fotografia, făcută cu un aparat modest, a bătrînului fag din parcul vilei Krings, numit de către oamenii simpli din partea locului «Parcul cenușiu». Acest copac, cu o coroană foarte bogată, are frunze care însumează circa o sută și cincizeci de mp. Cum în decursul unui an, prin depunere continuă, un hectar de pădure de fag este acoperit de aproximativ cincisprezece tone de pulbere fină, nu este deloc greu, pornind de la acest bătrîn fag, să ne dăm seama într-un mod cât se poate de evident, ce greutate suplimentară va trebui să suporte respectivul parc, care are o suprafață de un hectar și este alcătuit în proporție de cincizeci la sută din conifere; știut fiind că un hectar de pădure de molid trebuie să suporte pînă la patruzeci și două de tone de pulbere fină anual... Recunosc că nu este exclus ca expunerea mea să-l fi determinat pe Krings să aprobe instalarea desprăfuitoarelor electrice la cuptoare.

„Așadar, pînă la urmă ați avut succes.“

„Cu toate astea, din pricină faptului că este situat în apropierea fabricii, parcul vilei Krings va rămîne «Parcul cenușiu», chiar dacă, datorită tenacității mele, putem nutri speranța că verdele fagilor va fi ceva mai viu.“

Dentistul meu, trăgînd concluzia „Natura vă va fi recunoscătoare“, puse sub semnul întrebării interesul lui față de cele relatate. (Teama aceasta, de a nu fi luat în serios, mă înso-

tește și la orele mele de curs: zîmbetul unor elevi — sau cînd Scherbaum își ține capul pieziș, de parcă l-ar îngrijora comportarea mea — mă face să mă bîlbîi, să-mi pierd șirul, și nu arareori unul dintre elevi, de pildă Scherbaum, trebuie să mă recheme la realitate atrăgîndu-mi atenția „Am rămas la Stresemann“ pe un ton indolent; așa cum și dentistul meu adresîndu-mi întrebarea stimulatorie: „Și ce s-a mai întîmplat cu Krings al dumneavoastră?“ mă readuse la subiect.)

„Dar mai întîi fiți amabil și mai clătiți o dată...“

Nu s-au mai întîmplat multe. Mîl. Foșnetul caietului de note. Saturație de pe urma celor citite. După aceea încercarea de a readuce, pe suprafața mîsuței cu instrumente, între încălzitorul de fiole și lampa mobilă Bunsen, amintirea unui peisaj dintr-o primăvară timpurie. Îndoilele acumulate ale unui profesor. Încercări zadarnice de a fi trist, mînios, consternat. Aer rece printre colurile dentare. Gropițele lui Scherbaum cînd rîde.

„Oricum, doctore, așa a început...“

Privire de ansamblu asupra peisajului de la poalele masivului Eifel, pornind de la Plaidt în direcția Kruft. Titlul „Bătălii pierdute“ se află înscris în fața unor formațiuni de nori văratici. În decursul unei călătorii lente prin regiunea erodată, scobită și rudimentar cicatrizată a exploatărilor de piatră ponce, către cele două cuptoare ale întreprinderii Krings,

spre alte titluri. Acum vorbesc ca la ședința consiliului de conducere al întreprinderii :

„Întreprinderea Krings, aflată în slujba industriei de construcții recent refăcute a Republicii Federale Germania, folosește bogățiile numeroase și variate ale solului regiunii vulcanice Eifel, producând materiale pentru construcțiile la suprafață, în subteran și cele de drumuri. Avântul industriei cimentului înainte de ultimul război și în timpul războiului — îmi iau îngăduința să menționez în acest sens autostăzile, și mai departe fortificarea frontierei noastre de vest, și mai departe dezvoltarea betoanelor destinate apărării antiaeriene și în sfârșit marile construcții de beton de pe coasta Atlanticului — a avut o influență binefăcătoare asupra dezvoltării în continuare, acum în condiții de pace, a cimenturilor de tuf și a utilizării cimenturilor pretensionate în construcții. Deoarece comandamentul ceasului de față este a investi, rezultă că a investi trebuie să însemne a moderniza. Și întreprinderea noastră Krings va trebui să se supună acestui proces. Dacă tone și tone de praf de ciment cu valoare industrială se mai strecoară și astăzi prin coșurile înalte ale fabricii, fiind astfel pierdute pentru procesul de producție, atunci nu mai departe decât mâine desprăfuitorile electrice instalate în cuptoare...”

Vocea inginerului de exploatare se stinge treptat. Camera de luat vederi urmărește fumul care iese din coș. Privire de ansamblu asupra gazelor de evacuare și a dinamicii lor creatoare de nori. Apoi privire de ansamblu,

luată de sus și acoperită de fum, a regiunii de la poalele Eifelului, între Mayen și Andernach până deasupra Rinului, și coborîre în picaj asupra parcului Krings, lângă vila Krings, care apare apoi în prim plan cu zidurile de culoarea cenușie a bazaltului și cu aleile presărate cu pietriș : un strat gros de praf de ciment pe frunzele de fag. Noduri și cratere. Insulițe de noroi poros rămase de la ultima ploaie. Praful se prelinge și se depune masiv. Straturi de ciment crăpat pe frunze chircite. Lavine de praf care alunecă șerpuind peste zvon de risete nemotivate ale unor fete tinere. Frunze supraîncărcate cedează. Risete, mici coloane de praf, risete. Și abia acum grupul de fete în șezlonguri, sub fagul încărcat de ciment. Camera de luat vederi se oprește, apoi începe să lungească încet.

Inge și Hilde și-au acoperit fețele cu câte o foaie de ziar. Sieglinde Krings, căreia i se spune de obicei Linde, șade dreaptă în șezlong. Fața ei prelungă, cu o atitudine rezervată căreia o rigiditate căprească îi dă o anume expresivitate, nu participă la veselie pe două voci ce izbucnește de sub hîrtia de ziar. Inge își ridică foaia de pe față : obrazul ei are o frumusețe uniformă, nenuanțată. Hilde o imită : placidă, clipește des ca trezită din somn. Pe măsura alăturată, între paharele de coca-cola acoperite cu caiete de cursuri universitare, se află o a treia foaie de ziar, pe care s-a strîns o grămăjoară de praf de ciment cam cît ar încăpea într-o ceașcă. Camera de luat vederi zăbovește asupra acestei naturi moarte. Titluri de

articole de ziar, fragmentate, prescurtează numele lui Ollenhauer, Adenauer și noțiunea de reînarmare. Prietenele Lindei chicotesc, în timp ce strâng praful de ciment de pe foile de ziar, lăsându-l să alunece pe grămăjoară.

Hilde : „Încă puțin și putem spune că am salvat o jumătate kilogram de ciment Krings”.

Inge : „I-o dăruim lui Hardy de ziua lui de naștere”.

Acum încep să-și facă planuri de vacanță. Inge și Hilde nu se pot hotărî între Positano și Adriatica.

Hilde : „Dar micul nostru Hardy, unde are de gând să plece ?”

Inge : „Nu cumva este preocupat acum de picturile rupestre ?”

Rîsete.

Hilde : „Dar tu ?”

Pauză.

Linde : „Eu rămîn aici”. Pauză și praf de ciment care se prelinge.

Inge : „Fiindcă vine tatăl tău ?” Pauză, praf de ciment.

Linde : „Da”.

Inge : „Oare cît timp a petrecut acolo ?”

Linde : „Aproape zece ani. Mai întîi la Krasnogorsk, apoi în celulele închisorilor Lubianka și Butîrska, și în cele din urmă în lagărul de la Vladimir, la răsărit de Moscova.”

Hilde : „Crezi că asta l-a înfrînt ?” Pauză și praf de ciment.

Linde : „Nu-l cunosc”. Se ridică și se îndreaptă pe drumul cel mai scurt spre vilă. Ca-

mera de luat vederi rămîne pe loc, în timp ce silueta ei se micșorează.

Un monument comemorativ. Abia în cabinetul dentistului am reușit s-o descompun pe statuara mea logodnică în părțile ei componente : de la secvență la secvență își schimbă fustele, mai rar puloverul ; singură, sau împreună cu Hardy al ei, voia mereu să fie prinsă în obiectivul aparatului, fie printre grozamele care năpădeau o carieră de bazalt părăsită, fie în hanul „La călărețul vijelios”, aflat în spatele stăvilărilor de la Neuwied, fie pe promenada ce se întinde de-a lungul Rinului înspre Andernach, de asemenea pe cîmpurile presărate cu piatră ponce din valea Nette și de cele mai multe ori la cariera de tuf ; spre deosebire de Hardy, care cerea ca obiectivul să-l prindă în calitatea lui de istoric de artă, descifrînd diverse urme de fragmente de bazalt din perioada romană și a creștinismului primitiv, sau împreună cu Linde căreia îi explică, în fața unui model construit chiar de el, proiectul său preferat : desprăfuitorul electric pentru cuptoarele de ciment. Secvență : ambii în depărtare, pe malul celălalt al lacului Laach. Secvență : ambii surprinși de ploaie sau refugiat într-o colibă părăsită a muncitorilor de la cariera de piatră Bellfeld. (Ceartă, care duce la actul sexual consumat pe masa de lemn șubredă.) Secvență : ea, după prelegere, în orașul Mainz, aflat în curs de reconstrucție. Secvență : Hardy fotografiază crucea lui Gerold...

„Dar cine e Hardy ?” m-a întrebat dentistul. Asistența lui și-a trădat și ea curiozitatea printr-o apăsare a degetelor umede și reci. „Este acel profesor în vîrstă de patruzeci de ani, căruia elevii și elevele îi spun, cu bunăvoință și afabilitate, «Old Hardy», acel Old Hardy căruia dumneata, cu sprijinul a trei degete umede și reci aparținînd asistentei, îi disloci piatra de pe dinți strat cu strat, acel Hardy...”

Eu : cu studiile mele de germanistică și istoria artei întrerupte la timp, cu diploma mea de inginer în construcții de mașini luată la Aachen, cu cei douăzeci și opt de ani pe care îi număram atunci, cu legăturile mele sentimentale la care renunțasem și cu logodna mea aproape lipsită de orice fel de criză : un tînăr plin de succes trăind printre tineri plini de succes ai acelor vremuri de după război. După experiențe de front înțelese numai pe jumătate, Hardy cel în vîrstă de optsprezece ani este eliberat, în august '45, la Bad Aibling, situat într-o regiune muntoasă unde plouă tot timpul, dintr-un lagăr american de prizonieri de război — de atunci îl urmărește peste tot porecla Hardy ; Hardy cel venit din est, cu acte de refugiat de tip A, se aciuiază la o mătușă din Köln-Nippes și se grăbește să-și dea bacalaureatul ; studentul care își cîștigă muncind banii pentru studii își amintește chiar din primul semestru universitar de cuvintele tatălui său : „Viitorul omenirii stă în construcția de poduri !” — Drept urmare, la Aachen, se conformează indicațiilor paterne : tocește la

statică, cultivă relații pe care apoi le schimbă cu nepăsare, iar scurtă vreme înainte de examenul de diplomă intră într-o asociație studențească și este prezentat unor domni așa-zis influenți : inginerul Eberhard Starusch, specialist în construcții de mașini, orfan ca urmare a războiului și în consecință de două ori mai capabil, de îndată ce și-a luat avînt se stabilește la întreprinderea Dyckerhoff-Lengerich care produce clincher de ciment prin procedeul numit „la umed” : astfel se face că Hardy, care nu și-a renegat înolînările către istoria artei, cercetează rocile din preajma apropiatului Teutoburger Wald, astfel deprinde procedeul de calcinare sistem Lepol ; fiindcă la Dyckerhoff se proiecta mai demult trecerea tuturor uzinelor de la metoda „la umed” la metoda „la uscat”. Hardy este promovat ; Hardy întocmește un studiu despre rezultatele obținute prin utilizarea cimenturilor de foraj adînc și a cimenturilor de tuf la construcția bazei de submarine de la Brest ; Hardy este invitat să-și dezvolte studiul și să-l prezinte unor cercuri mai largi la conferința pe țară a specialiștilor în ciment, cu alte cuvinte forurilor conducătoare ale industriei cimentului din Germania federală ; același Hardy — care la vîrsta lui posedă un fond bogat de cunoștințe, o înfățișare plăcută și perspective remarcabile — are prilejul s-o cunoască, la Düsseldorf, în timpul desfășurării conferinței specialiștilor în ciment, conferință devenită între timp istorică, pe Sieglinde Krings, în vîrstă de douăzeci și doi de ani, iar în ziua ur-

mătoare — la ceai, într-o pauză a lucrărilor conferinței — pe mătușa ei, Mathilde Krings, o doamnă îmbrăcată totdeauna în negru și domnind în mod absolut asupra întreprinderilor Krings. Hardy este atras, ca din întâmplare, într-o discuție la care participă mătușa cu nepoata ei. De față cu stăpîna întreprinderilor Krings, un domn în vîrstă menționează elogios numele lui Hardy în legătură cu asociația studențească de la Aachen. Hardy profită de balul organizat cu prilejul închiderii conferinței în saloanele Hotelului Rheinischer Hof : dansează de mai multe ori, dar nu prea des, cu Sieglinde Krings. Hardy se pricepe să ducă o conversație nu numai despre instalațiile centrifugale de desprăfuire, ci și despre frumusețile arhitecturii bazaltice dintre Mayen și Andernach. Abia după miezul nopții, cînd printre specialiștii în ciment dimprejur începuse să domnească o atmosferă vesel-dulceagă, Hardy își îngădui o ușoară sărutare, numai una. (Sieglinde Krings pronunță fraza plină de însemnătate : „Ascultă, domnule, dacă mă amorezez de dumneata, o să te coste cam scump...”) Oricum, Hardy face impresie și cîrînd după aceea părăsește întreprinderea Dyckerhoff-Lengerich înarmat cu cele mai favorabile referințe : în toată plenitudinea forțelor sale, încununat cu laurii succesului, trece la întreprinderile Krings ; fiindcă, așa cum reușește destul de repede și cu mult tact să se aclimatizeze atmosferei ce domnea în cercul închis al celor mai importanți consumatori de ciment din Europa, tot așa reușește, compor-

tîndu-se cu același simț al măsurii, să sugereze fixarea logodnei pentru primăvara lui '54 ; luînd în considerație faptul că viitorul tată-socru se afla încă în prizonierat, a fost celebrată într-un fel discret, în Ahrtal, la Lochmühle : pe ecranul mat și cenușiu se prezintă Sieglinde într-un taior cenușiu ca ardezia și Hardy în jachetă cenușie ca bazaltul ; o pereche entuziastă, nițeluș cam prea lustruită, capabilă de priviri fugitive din colțul ochiului pentru a-și da seama exact de situație, categorisită ca făcînd parte din generația sceptică și pe care cei din jur o suspectau din ce în ce mai mult că ar fi în stare de înfăptuiri mai mari ; căci sub influența mea, Sieglinde se apucă de o treabă serioasă la Mainz : începu să studieze sistematic și fără prea mult entuziasm medicina — în timp ce eu mă familiarizam temeinic, cu patimă și totodată cu oarecare indiferență, cu tuful din valea Nette, cu producția de ciment din tuf a întreprinderilor Krings, dar mai ales cu învechita noastră instalație automată de flotare, așadar cu pia-tra ponce...

Pe cînd dentistul mă îndemna să-mi clătesc o dată gura — „Iar după aceea vom mai lustrui puțin, ca tartrul să nu găsească atît de repede o bază propice depunerii” — am profitat de această pauză socotind-o ca un fel de invitație pentru o conferință despre exploatarea trassului de către romani între anii cincizeci și o sută înainte de Cristos — „Se mai găsesc și astăzi, între Plaidt și Kretz, ga-

lerii în subteran cu inscripții sumare în latinește ale unor mineri romani" — pentru ca pe urmă, în timp ce-mi lustruia dinții, să vorbesc despre piatra ponce: „Din punct de vedere geologic, piatra ponce ține de tufurile trahitice de la Laach...”

El spuse: „Lustruitul temeinic constituie o garanție a faptului că suprafața smălțuită nu mai prezintă asperități...”

Eu relatam despre aluviul mijlociu, despre tufurile albe de trahit și despre depozitele intercalate de la Britz; el mai pomeni o dată de colurile mele dentare descoperite și spuse: „Așa. Ați scăpat, domnul meu. Și acum, să luăm oglinda ca să vedem...”

La întrebarea dentistului: „Ei, cum vi se pare”, nu-mi rămase altceva decât „Minunat, pur și simplu minunat!” ca unic răspuns.

El se cufundă în studiul radiografiilor dezvoltate între timp, pe care asistenta i le servea imagine după imagine, de parcă s-ar fi pregătit pentru o conferință ilustrată prin diapozitive. Radiografiile arătau niște dinți pieziși, transparenți, de strigoi. Numai locurile goale din regiunea măselelor, la stînga și la dreapta — sus și jos, îmi dovedeau că dantura mea era cea supusă examenului. Drept care am spus: „Depozitele de piatră ponce se află sub un strat de humus care măsoară abia un metru...” — dar dentistul rămase la chestiune: „Ce-i drept, radiografiile arată că dinții peste care vom construi puntea sînt sănătoși, dar trebuie s-o spun: dumneata ai o progenie autentică, și autentică înseamnă

în cazul acesta o progenie înăscută, cu alte cuvinte: un fel de bot.” (L-am rugat pe dentist să pună în funcțiune televizorul, pe canalul care transmite programul obișnuit.)

Se transmiteau reclame care nu reușeau să atragă decît a opta parte a privirilor. El îmi pensula gingiile tratate și continua să facă aprecieri: „În mod normal, la sfîrșitul acțiunii de mușcare, maxilarul inferior se află pînă la un milimetru și jumătate în spatele incisivilor superiori. La dumneata, însă...”

(De atunci știu că poziția mea greșită la mușcat, pe care el o numea autentică fiindcă era înăscută, poate fi identificată datorită unei deplasări orizontale a mușcăturii măsurînd doi milimetri și jumătate: profilul meu marcant.)

Oare cîrpaciul ăsta de dinți știe că materialele lui de șlefuit și de lustruit au în compoziția lor piatră ponce sub formă de pulbere fină? Iar gîsculița asta care face publicitate și care mi se pare cunoscută, suspect de cunoscută, știe oare că prafurile ei de frecat și de curățat conțin piatră ponce, buna noastră piatră ponce din regiunea Voreifel?

Dentistul rămase la progenia mea: „Acest lucru duce, după cum ne arată limpede examenul nostru radiologic, la un regres al osului maxilarului, al zimților alveolari...”

Ea încerca să-mi vîndă un frigider cu congelator. Pe cînd dentistul propunea rezolvări chirurgicale — „Tăind cu fierăstrăul, într-un fel foarte simplu, axul bombat al osului maxilar și plasîndu-l apoi la locul convenit, putem

rezolva prognatismul dumitale..." — Linde își cînta refrenul: „Mereu proaspăt și păstrînd intacte toate vitaminele..." și oferea plata în rate. Pe urmă deschise frigiderul în care, printre cutii cu fasole verde, rinichi de vițel și căpșuni de California, zăceau afumați dinții mei de lapte și lucrările scrise de pe vremea cînd eram elev, certificatul tip A de refugiat și studiul despre cimenturile de tuf și de foraj la mari adîncimi, dorințele mele concentrate și înfrîngerile mele trase la sticle; iar pe raftul cel mai de jos, între fileu de biban și spanac bogat în fier, se afla, despuiată și acoperită de o pojghiță de gheață, cea care numai cu o clipă înainte făcuse reclamă în fustă și pulover: Oh Lindelindelindelinde... (Chestia asta o voi da mîine, într-a 12-a A ca temă pentru o compunere: Sensul principal și sensul secundar ale existenței unui frigider.) Ah, ce bine reușește ea să se conserve în fumul rece. Ah, ce proaspătă rămîne durerea congelată. Ah, cum s-a închis la culoare pînă și aurul...

Dentistul se oferi să închidă iarăși televizorul. (Irmgard Seifert mi-l recomandase ca pe un om capabil să se transpună în sentimentele altcuiva.)

Am dat din cap în semn de aprobare. Cînd reveni la progenia mea — „Totuși, n-aș recomanda o intervenție chirurgicală..." — am dat din nou din cap. (Iar asistenta lui cea umedă și rece dădu și ea din cap.)

„Acum pot pleca?"

„De aceea sînt de părere să îmbrăcăm cu coroane dinții din regiunea măselelor."

„Chiar acum, pe loc?"

„Piatra de pe dinți ne-a dat destul de furcă."

„Atunci poimîine, la ora la care începe programul distractiv de seară?"

„Iar pe drum mai luați două pastile de arantil."

„Aproape că nici nu m-a durut, doctore..."

(Asistenta lui — iar nu logodnica mea — îmi dădu niște tablete, paharul.)

Cînd am ajuns acasă și limba mea căuta în spatele dinților asperitățile care dispărușeră, am găsit pe birou, lîngă scrumieră, caielele de lucrări scrise ale celor dintr-a 12-a A, corectate, cîteva cărți pe care le răsfoisem, memoriul abia început în legătură cu responsabilitatea comună a elevilor conținînd și paragraful polemic „Unde și cînd îi este permis elevului să fumeze?", alături, între niște broșuri, liniile directe ale reformei învățămîntului în cursul superior de liceu, iar în fața ramei mobile goale, acoperită de tăieturi din ziare și fotocopii, dosarul enervant de subțire cu titlul referatului în majuscule. Sub bucăți de bazalt roman — în majoritate fragmente de pive — pe care le foloseam ca presse-papiers, am găsit hîrtie de scris...

Vai, dintele meu. Vai, firele mele de păr în pieptene. Vai, ideile mele care nu ajung decît pînă la buricele degetelor. Ah — și numeroasele bătălii pierdute. Ceea ce urmează

doare totdeauna mai rău. Sau ceea ce se ridică în noi și-și amintește: Acesta e crapul de anul trecut, din noaptea de revelion... Vai, umbrelor, vai. Vai, pietricelelor. Vai dureri de dinți, vai...

De fapt, voiam numai să-mi îndepărtez piatra de pe dinți, deși aveam o presimțire: Asta găsește cu siguranță ceva. Aștia găsesc întotdeauna câte ceva. Îi cunoaștem noi.

Scurtă vreme după ce m-am întors acasă, când Irmgard Seifert m-a sunat la telefon — „Ei, cum a fost? Dracu' nu-i chiar atât de negru. Sau?” — am fost în măsură să confirm: Nu-i un sadic. Ba știe chiar să ducă o conversație și în același timp să fie discret. Nu-i lipsit de cultură. (Îl cunoaște pe Seneca.) Când intervine durerea se întrerupe imediat. Nițeluș cam naiv în credința lui în progres — speră că se va descoperi o pastă de dinți terapeutică — dar suportabil. Iar televizorul este într-adevăr strașnic, deși cam caraghios.

Irmgardei Seifert, cu care împart de atunci dentistul, i l-am lăudat astfel la telefon: „Vocea lui e domoală și capătă fermitate pedagogică numai când începe să țină prelegeri...”

Cum spunea dentistul: „Inamicul numărul unu este piatra de pe dinți. În timp ce alergăm, ezităm, dormim, căscăm, refacem nodul cravatei, digerăm și ne rugăm, saliva favorizează neconținut producerea ei. Se depune și ademenește limba. Aceasta din urmă, mereu amatoare de sedimente, agrează asperitatea și

procură o hrană care îl fortifică pe inamicul nostru, tartrul. Sugrumă cu crusta lui colurile dentare. Smălțului îi poartă o ură de moarte. Căci pe mine nu mă puteți induce în eroare. O singură privire e de ajuns: Piatra dumneavoastră de pe dinți este ura dumneavoastră petrificată. Nu numai microflora din mediul dumneavoastră bucal, dar și gândurile dumneavoastră încâlcite, felul chiorș cum vă uitați mereu în spate, privire care trage la răspundere în loc să-și asume răspunderea, de asemenea, tendința gingiilor dumneavoastră, care se retrag mereu, de a forma pungi menite să capteze bacteriile, toate acestea — suma dintre imaginea dentiției și a sufletului — vă demască: mari stocuri de fapte brutale, încercări de asasinat aflate în rezerve abundente. — Vă rog să clătiți! Vă rog să clătiți. Mai rămîne destul tartru...

Toate acestea eu le contest. În calitatea mea de profesor titular de germană precum și de istorie, acțiunile violente îmi sînt odioase, profund odioase. Iar elevei mele Vero Lewand, care înainte de sfîrșitul anului colinda cartierele Zehlendorf și Dahlem, ocupîndu-se cu așa-zisul „cules al stelutelelor”, i-am spus, cînd și-a etalat în clasă colecția de stele tăiate cu un fierăstrău de pe mașinile Mercedes: „Vandalismul dumitale nu este altceva decît un scop în sine”.

Scherbaum m-a lămurit că prietena lui voise să procure podoabe necesare pentru

pomul de Crăciun : „Pentru serbarea școlară, care va avea loc în aulă”.

Imediat după Crăciun, fierăstrăul pentru metale folosit de Vero Lewand nu mai era la modă. (Mai târziu, Scherbaum a compus un song care se cânta acompaniat la ghitară : „Pe cînd culegeam steluțe, steluțe, steluțe...”)

Fără a mai invoca pe sfinții patroni ai tuturor celor care suferă de dureri de dinți, m-am apropiat, fiind totuși bine pregătit : cu fraze gata formulate, pe care să i le pun în gură. Dacă eu trebuie să accept intervenția, atunci va trebui și el să suporte unele corecturi : „Nu-i așa, doctore, că te interesează pia-tra ponce ?” „La fel cum te interesează pe dumneata creșterea numărului de carii la copiii de vîrstă școlară...”

Dimineata a trebuit să răspund la întrebări puse de a 12-a A. (Vero Lewand : „Cîte v-a extras ?”) Am răspuns : „Ce v-ar trece prin cap dacă ar trebui să stați la dentist cu gura înțepenită în fața unui televizor, în timp ce se emite un program de publicitate și vi s-ar oferi, să zicem, un frigider cu congelator...”

Răspunsurile soseau bilbiute, neconcludente. Am renunțat la o compunere în legătură cu tema lecției, deși Scherbaum a avut o idee potrivită pentru o compunere, și anume : că anumite idei și proiecte, care încă nu sînt cristalizate, ar trebui congelate, pentru ca într-o bună zi, supuse dezghețului, să fie finisate și traduse în fapt.

„La ce proiect te gîndești, Scherbaum ?”

„Am spus-o limpede : despre asta încă nu se poate vorbi.”

La întrebarea mea, dacă nu cumva face aluzie la proiectul deocamdată congelat de a prelua funcția de redactor-șef al gazetei elevilor, se împotrivi : „Nu mă bag unde nu-mi fierbe oala. Am spus congelare, nu fierbere.”

Către sfîrșitul orei, cînd am intrat în amănunte cu privire la cariile dentare — „Existența cariilor dentare înseamnă distrugerea ireparabilă a țesuturilor dentare dure...” — clasa m-a ascultat, după cum îmi făgăduise, cu indulgență ; Scherbaum își ținea capul pieziș, într-o atitudine ironică.

Dentistul meu era mai puțin prevenitor : „Pe astea le rezolvăm dintr-o singură dată, cele patru măsele din maxilarul inferior : opt și șase minus șase și opt...”

(Zăngănitul ăsta aferat cu instrumentele sterile, de parcă nu s-ar fi îndoit nici măcar o singură clipă de întoarcerea mea : „Dă-i drumul, doctore. Am să mă țin bine.”) Asistenta aștepta cu seringă plină : „Așa. Acum numai o mică înțepătură neplăcută. N-a durut aproape deloc — sau ?”

(Cum ședeam așa, cu aspiratorul de salivă atîrnîndu-mi din gură, cu gîtul strîmbat pe pernița acoperită cu tifon și imobilizat de apucătura fermă a celor trei degete, ar fi trebuit să fac conversație cu el : „Nici nu merită să vorbim de înțepătura dumată. Dar ăia din Bonn. Cred că ai citit : șurubul trebuie

strîns, și la bine și la rău... Iar studenții, la o adunare populară studenții iar au...”)

Cînd mi-a anunțat noua înțepătură care mă aștepta a căzut pentru a doua oară în stereotip : „Și acum vom mai face o injecție. Aproape că nici n-o veți mai simți...”

(Haide, dă-i drumul. Și lasă imaginea să tremure pe ecran, dar fără ton.)

„Va trebui să așteptăm două trei minute, pînă ce amorțește gingia și limba devine spongioasă.”

„Se umflă !”

„E numai senzația.”

(Un rinichi de porc înăbușit la cuptor. Ce să fac cu el ?)

Imaginea lipsită de ton arăta un domn cu înfățișarea de cleric care, deoarece era simbată seara, voia să țină o predică pentru duminică, deși emisiunea aceasta avea loc după ora douăzeci și două și niciodată înaintea emisiunii de divertisment transmisă în fiecare seară de studiourile din Berlinul Occidental : „O, desigur, fiul meu, știu, doare. Dar toată durerea acestei lumi, strînsă la un loc, nu este în stare...”

(Degetele lui care aveau o formă atît de frumoasă. Și cînd ridică ironic o sprînceană. Sau cum își clătina capul, fără grabă, cu o anume zăbavă. Scherbaum l-a poreclit : Limbă-de-argint.)

După aceea clopotele anunțară sosirea duminicii : Bang ! — și porumbelii se ridicară speriați filfiind din aripi. Bang ! — Vai, și

micii sateliți de tablă din căpșorul meu, care le știe pe toate mai bine decît oricine, făceau să răsune : piatră ponce.

În timp ce mutra aia schimonosită de capră anunța reportajul : Piatra ponce — aurul regiunii Voreifel ! dentistul începu cu șlefuirea lui opt minus : „Stați relaxat. Vom începe cu suprafața de masticăție, apoi vom șlefui de jur împrejurul suprafeței de masticăție, regenerînd dintele...”

Filmul despre piatra ponce arăta cum se transportă materia primă de la cariere la stația de flotare, cum se elimină particulele grele, se depozitează în anumite cantități, se combină cu liantul omogenizant „eibi”, se prepară în malaxoare sub formă de mortar de beton de piatră ponce și se prelucrează în forme automate devenind elemente de construcție din piatră ponce.

Dentistul îmi spuse : „Ei, vedeți ? Cu opt minus am și terminat.” (Înainte de a mă îndemna să-mi clătesc gura, am reușit, chiar dacă în mare grabă, să urmăresc depozitarea elementelor de construcție din piatră ponce în hale speciale, apoi în stive sub cerul liber.)

„Iar aici, doctore, printre elemente tubulare standardizate, planșee de beton din piatră ponce, diverse piese tubulare sau masive, printre plăci glisante și traverse armate cu fier, care pe lângă greutatea lor redusă prezintă următoarele avantaje : rezistență mare la încovoiere, pereți poroși, impermeabili la

umezeală, ignifugi, oferind posibilitatea de a se bate cuie și avînd suprafața zgrunțuroasă care constituie o bază solidă de aderență pentru mortarul de asamblare și zugrăveală, între aceste materiale de construcție noi care asigură integrarea armonioasă a viitorilor consumatori de spațiu locativ în societatea modernă, mai precis: între stivele noastre de elemente standardizate, numite și elemente de patru țoli, s-au întîlnit Linde Krings și Schlottau, electricianul întreprinderii...”

Dentistul spuse: „Înțeleg...”, iar eu mă pregătisem temeinic: Din perspectivă aeriană se vede depozitul aluvionar care se întinde între fabrică și vila Krings, inclusiv parcul. La hotarul dintre incinta fabricii și parc un grup de vizitatori în haine civile formează un semicerc larg. Inginerul de exploatare Eberhard Starusch, în halat alb și cu cască de protecție, dă explicații în legătură cu procesul de producție al materialelor de construcție din piatră ponce. Dinspre „Parcul cenușiu” se apropie Sieglinde Krings. Rochia ei de vară imprimată cu floricele care arată că, în afara parcului, se simte adierea vîntului. Dinspre fabrică apare electricianul Heinz Schlottau, pășind peste depozitul aluvionar. În timp ce Sieglinde rătăcește fără țintă pe cărările de acces, Schlottau se apropie de parcă ar căuta s-o întîlnească, sigur de ținta lui.

Peste această apropiere șovăitoare și încetinită de diverse întîmplări plutește, desfășurat de vînt, textul inginerului: „În urmă cu

șase mii de ani, cînd vulcanii masivului Eifel au început să erupă, probabil că bîntuiau furni dinspre vest și nord-vest, altfel nu s-ar fi produs depunerile de piatră ponce la est și la sud-est de locurile de erupție. Spre deosebire de vremurile mai vechi, cînd țărani din regiunea Voreifel erau în același timp și producători de piatră ponce, astăzi firma Krings a luat în arendă întregul ținut cuprinzînd exploataările. Chiar aici, iată, ne aflăm la marginea vastului nostru depozit aluvionar...”

În clipa aceasta, printre stivele dese de elemente standardizate, suma distanțelor dintre punctul de întîlnire și Sieglinde-Schlottau se reduce. Cei doi păstrează o anumită rezervă. Se studiază, în timp ce privirile fiecăruia dintre ei alunecă pe lîngă celălalt. Încurcătura lui Schlottau se manifestă printr-un rînjit. Miinile Sieglindei caută la spate suprafața pietrei aluvionare. Slabă și din ce în ce mai depărtată vocea inginerului Starusch, care inițiază cu plăcere și destul de des vizite în cadrul întreprinderii, cu explicațiile de rigoare; e un ecou tîrziu al vremii cînd era șeful unei bande de tineri, cînd era poreclit Störtebeker și avea un cuvînt greu de spus, o anticipație timpurie a activității sale de mai tîrziu ca profesor de germană și istorie...

„Și ce materie tratați actualmente cu elevele și elevii dumneavoastră?”

„Încercăm să scoatem în evidență fondul social al dramei *Hoții* de Schiller...”

„Așadar tot ecouri legate de activitatea dumneavoastră de șef de bandă ?”

„Recunosc că nu mă pot elibera de impresiile puternice ale copilăriei.”

„Și elevii dumneavoastră ?”

„Scherbaum, împreună cu prietena lui, vrea să transcrie *Hoții* sub formă de comic-strips. Este vorba de stelutele de pe mașinile Mercedes, care sînt tăiate cu fierăstrăul pe întregul teritoriu al Republicii Federale. Mary Lane urmează să preia rolul Amaliei, în timp ce Superman...”

„O experiență interesantă...”

„Dar Scherbaum n-are răbdare. Numai idei. Numai idei...” — (pe care vrea să le congeleze, pentru ca într-o bună zi să le poată dezgheța, finisa și transpune în fapt...) — „...ca Schlottau, individul ăla din depozitul aluvionar...”

Linde : „Lucrați la noi ?”

Schlottau : „Sînt electricianul întreprinderii '51. Pe vremuri aveam anumite legături profesionale cu tatăl dumneavoastră.”

Linde : „Vă rog, nu puteți să vă exprimați mai clar ?”

Schlottau : „Vai, cu plăcere, don'șoară. Secvență din '45. Și tatăl dumneavoastră a fost de părere : Breslau trebuie apărat cu orice preț. Ați auzit vreodată de răsplata cuvenită eroilor, don'șoară ?”

Linde : „Ce doriți ?”

Schlottau : „Ei, de exemplu, să mergeți cu mine la cinema. Și atunci poate că o să-mi

spuneți cînd se-ntoarce, în sfîrșit, domnul feldmareșal.”

Linde : „Puteți economisi banii pentru biletele de intrare. Transportul este așteptat la sfîrșitul acestei săptămîni în lagărul de la Friedland. — Ce aveți de gînd ?”

Schlottau : „O, nu mare lucru. Cîțiva camarazi și cu mine, tare ne bucurăm de revedere.”

Linde : „Vreau să știu ce aveți de gînd.”

Schlottau : „Poate că, totuși, ar trebui să mergem la cinema, la Andernach.”

Linde : „Nu există nici un motiv...”

Schlottau : „La drept vorbind, îl cunoașteți oare pe tatăl dumneavoastră ?”

Linde : „Ultimul concediu l-a avut în '44.”

Schlottau : „Pe vremea aceea își desfășura activitatea în Curlanda.”

Linde : „A stat numai trei zile, în care mai mult a dormit...”

Schlottau : „Pe atunci eram în Divizia Cap de Elan, Divizia unsprezecea de infanterie. Numai oameni din Prusia Orientală. — Crede-mă, don'șoară, tăticii dumneavoastră e dat naibii.”

Linde : „Acum voi avea prilejul să-l cunosc.”

Schlottau : „Aș putea să vă povestesc o grămadă de lucruri. Chiar și dintre cele cu haz...”

Linde dă să plece : „Altă dată, dacă voi avea poftă să merg la cinema.”

(„Ce părere ai, doctore : se cuvine sau este chiar obligat electricianul întreprinderii, abandonat printre pietrele aluvionare, să sfîr-

șească scena cu fraza «Seamănă leit cu bătrînu'»?»))

Dentistul spuse: „Ați rezistat foarte bine. Cu stînga jos sîntem gata.”

„Ei bine? Ți-a plăcut finalul scenei sau nu?”

„Iar acum a sosit timpul să facem o injecție în stînga jos. Aproape că nici n-o veți simți, fiindcă primele injecții au o difuziune largă. — Așa, perfect.”

„Sau poate că dialogul cere o dicțiune calitativ superioară? Un rechizitoriu. Ură primitivă, dorință de răzbu...”

„Spuneți-mi, acest Schlottau, despre care vorbiți cu o patimă de-a dreptul suspectă, pare să aibă în el stofă de revoluționar...”

„De îndată ce normele îndătinate se consolidează.”

„Să zicem că un răzvrătit cu scurtă respirație.”

„A existat numai fiindcă a existat și Krings.”

(În timp ce injecțiile începură să-și facă efectul și pe programul unu rula din nou filmul despre piatra ponce, dentistul mă rugă să schizez un dublu portret succint al celor doi eroi dependenți unul de celălalt: „Pînă atunci voi lua, cu ajutorul unui inel de cupru, amprenta dinților șlefuiți, astfel încît să putem avea un control asupra calității operației de șlefuire.”

Prevăzător mi-am clătît gura, paharul cu apă creîndu-mi unele dificultăți, deoarece senzația că sînt umflat și insensibilitatea buzei

de jos provocau o greșită apreciere a distanței dintre pahar și buză: m-am stropit. Asistentul dentistului a trebuit să mă ștergă cu un șervețel de hîrtie. Penibil.)

„Heinz Schlottau s-a născut în 1920, în Ermeland, un petec de pămînt catolic din eminemamente protestanta Prusie Orientală; generalfeldmaresalul Ferdinand Krings a văzut lumina Voreifelului în 1892, la Mayen, în casa unui meșter pietrar, proprietar al cîtorva cariere de bazalt de pe Bellfeld. Amîndoi au crescut fără să atragă în mod deosebit atenția celor din jur. Interesul pe care li-l purtăm noi trebuie de asemenea lăsat pe mai tîrziu, în afară de cazul că am avea intenția să relatăm despre perioada de ucenicie a lui Schlottau la Frauenburg, despre întreruperea studiilor de filosofie ale lui Krings, despre activitatea de electrician și de dansator de foxtrot a lui Schlottau la Allenstein sau de succesele locotenentului în rezervă Krings în primul război mondial, de exemplu în cea de a douăsprezecea bătălie de pe Isonzo. Or, cum pînă la șlefuirea celor doi dinți din dreapta jos mai avem un scurt răgaz, vom sări cîteva episoade din cariera lui Krings în Reichswehr și cea a lui Schlottau ca electrician și vom spune: pe timp de pace, garnizoanele celebrei Divizii a unsprezecea de infanterie, numită și «Divizia Cap de Elan», se aflau la Allenstein, Ortelsburg, Bischofsburg, Rastenburg, Lötzen și Bartenstein, toate orașe ale Prusiei Orientale. Iar în toamna lui '38, re-

crutul Heinz Schlottau a primit ordin de chemare, fiind repartizat la Regimentul 44 infanterie, cu garnizoana la Bartenstein, în timp ce colonelul și comandantul unui regiment de vânători de munte, unitate care reușise să participe fără pierderi la anexarea Austriei și ocuparea protectoratului Boemiei și Moraviei, a fost repartizat în garnizoană la Memmingen.

Schlottau și Krings, amândoi se pregăteau. Unul pe cîmpul de instrucție de la Stablak, rezervat trupei, celălalt, conform ordinului, aplecat asupra hărților întinse pe planșele topografice menite să-l informeze în legătură cu situația șoselelor și fortificațiilor din trecătorile Carpaților.

Schlottau și Krings, amândoi au pornit la 1 septembrie, în același timp, pe o vreme frumoasă de vară tîrzie. În timp ce infanteristul participa la străpungerea fortificațiilor de graniță de la Mlava, la lupta pentru podurile de peste Narev și la înaintarea prin Polonia răsăriteană pînă la capitularea de la Modlin, celălalt porni la asaltul împotriva Lembergului: pe înălțimile din apropiere de Lemberg, în timpul luptelor pentru respingerea atacurilor dezlănțuite de regimentele poloneze de ulani, el găsi pentru prima oară prilejul să-și dovedească renumele de mai tîrziu, renumele unui general al rezistenței pînă la capăt. În luptele pentru cucerirea fortăreței Modlin, Schlottau, un temerar destul de prudent, a primit un glonte în partea superioară a brațului — o rană superficială — și Crucea de fier clasa a II-a; eroul de la Lemberg a fost citat

în comunicatul Wehrmachtului, și, fără să fie rănit, a obținut dreptul să-și atîrne pe pieptul încăpător, alături de decorațiile din primul război mondial, Crucea de fier clasa I.

Schlottau și Krings, amândoi scriau celor de acasă scrisori și cărți poștale militare. Deocamdată nu s-au conturat încă motivele pentru care Heinz Schlottau, infanterist și mai tîrziu electrician de uzină, să fie atît de dornic a oferi în luna lui iunie a anului 1955, lui Ferdinand Krings, colonel și mai tîrziu generalfeldmareșal, o recepție la gara principală din Koblenz.

Dentistul păru mulțumit de acest dublu portret, dar refuză să-și aprobe propria muncă: „Amprente luate cu inelul de cupru arată limpede că am reușit să șlefuiam cîteva asperități. Va trebui să revenim cu șlefuitul, să rezolvăm amănuntele: clățiți...”

„Ce părere ai, doctore. Am putea intercala gara principală din Koblenz și scenele de masă în filmul despre piatra ponce care continuă să ruleze?”

„Relaxați-vă. Iar limba țineți-o în fundul gurii, jos...”

Vedere de ansamblu asupra fațadei gării principale din Koblenz. Gresie înnegrită. Fundament din piatră de granit tăiată grosolan. Sculpturi folosite în mod obișnuit la clădirile de gări. Urmele lăsate de război se mai văd pe alocuri. (Acoperișuri de carton gudronat sînt strivite de zidurile minăstirii, anexă a fortăreței Koblenz, care formează un fundal

prea apropiat.) Neliniștea din piața gării silеște camera de luat vederi să stea liniștită. Ea reține : adunare în grupuri, neorganizată. Secvențe întretăiate ale unor gesturi simultane, pînze cu lozinci, care pe alocuri sînt ridicate, altele tocmai sînt derulate, iar altele sînt iarăși înfășurate. (Porumbei care și-au găsit piața ocupată și s-au așezat pe ciubucele fațadei ținîndu-și capetele pieziș.) Totul însoțit de zgomote : lozinci ininteligibile strigate în cor, chemări („Fă-te-ncoa' Schorsch...”), o izbucnire de rîs într-un grup, gîlguițul berei în sticla care circulă din mîină în mîină. (Gîngurit de porumbei.) Polițiști se așin pe lîngă clădirea Casei de economii, pregătiți pentru orice eventualitate. Numai două mașini ale brigăzii mobile. Gospodine care se întorc de la cumpărături. Adolescenți care își duc bicicletele de ghidon. (Vînzătorul de lozuri cu buletinele de douăzeci de mărci înfipite în panglica pălăriei.) Reprezentanții presei. Pe o estradă improvizată dintr-o ladă, cei de la „Jurnalul săptămîinii” își instalează aparatul de filmat. Strigăte scurte, asemănătoare unor comenzi militare. O mișcare ce se răspîndește în mulțime : se desfășoară acum lozincile care devin lizibile. „Gerul arctic nu există !” — „Muncă și teroare !” — „Salutări din Curlanda !” — „Krings Rezistă-pînă-la-capăt !” Grupurile care scandează și găsesc ritmul : „Nu vrem eroi, nici pradă de război ! Nu vrem eroi, nici pradă de război !” — „Fără noi ! Fără noi !” (Dezamăgire la unii, deoarece reporterii de la „Jurnalul săptămîinii” nu

filmează. Înjurături : „Pe ăsta să-l priponiți, sticleților !” — Filfiit de porumbei care se ridică și se așază iarăși.) Vedere asupra unei jumătăți din piață, cuprinzînd grupul condus de electricianul de întreprindere Schlottau. Acesta dirijează : „Rămii în Siberia Krings ! Rămii în Siberia Krings !”

La colțul cu Markenbildchenweg, printre gospodine, stă Sieglinde Krings. Poartă ochelari de soare. Încet, se strecoară printre oamenii care sînt în cea mai mare parte invalizi de război. (Cîrje, ochi de sticlă, mîneci goale, fețe mutilate.) Agitație și strigăte la intrarea principală a gării. Mulțimea se îngheșuie către hală. În învălmășeală, mici grupuri se învîrtesc în loc. Certuri. Busculade. Preliminariile unei încăierări. Rîsete la ghișee : sînt cumpărate și împărțite bilete de peron. (Procedee de negustor de bilci : „Cine-mai-do-rește, cine-mai-poștește !”)

Polițiștii nu intervin, ci merg în rînd cu mulțimea care se îngheșuie acum în culoarele ce duc spre peroane. Un polițist dirijează trecerea : „Fără panică, stimabililor, Krings al vostru n-are pe unde fugi...” Oamenii aleargă, se aude tropăit precipitat prin tunelul principal de unde se desfac scările ce duc spre peroane, pînă la peronul patru. În timpul mișcării din piață înspre gară se aud frînturi de fraze întretăiate : „Cum de l-au lăsat să plece.” — „A scos untul din bieții oameni !” — „Ăștia nu știu ce-i mila, măi băiete.” — „În zonă i-au făcut...” — „Într-un tren cică l-au

izbit peste bot..." — „Din pricina reînarmării..." — „Ți-o spun eu, în vagonul-restaurant." — „Cică și ăia de dincolo organizează arnata, dacă și ăștia de la noi..." — „Fără mine!" — „O să se găsească destui proști..." — „Pe porcul ăsta îl cunosc de pe frontul arctic..." — „Din ariergarda de la Nicopole..." — „În Curlanda, ticălosul m-a..." — „Oare când sosește..." — „Arde-i una peste proteza din gură..." — „Pe noi, la Praga, ne-a..." — „Sosește!" — „Ochii cât cepele, băiete!" — „Sosește trenul..."

Mulțimea așteaptă în liniște ca trenul să oprească. Privirile rătăcesc de colo pînă colo, se întorc brusc, apoi cercetează iarăși. Coboră numai puțini călători. Prin pleoape pe jumătate lăsate răzbat priviri care încearcă să găsească vreo asemănare. Cîțiva oameni cercetează compartimentele. Pe scara unui vagon al trenului pe cale să plece, controlorul de bilete strigă: „Nu vă mai agitați atîta, oameni buni. Krings al vostru a și coborît cu geamantanul lui de carton, la Andernach."

Zgomotele trenului acoperă fluierăturile de protest care se ridică pe alocuri. (Acoperă tonalitatea ridicată a bormașinei Airstar, care șlefuieste suprafața mestecătoare a dintelui meu minus opt. Motiv îndestulător pentru clătît. Dentistul era și el dezamăgit că scena de pe peron n-a fost pusă în valoare.)

„Cu alte cuvinte, adunarea de protest s-a dizolvat tot așa cum săptămîna trecută s-a dizolvat adunarea de protest împotriva lui Kie-

singer: în ordine. Am fost și eu de față, cu cîțiva elevi și cu colega mea. A fost încă o lovitură în gol, fiindcă respectivul domn n-a depus nici un fel de coroniță la monumentul din Steinplatz, după cum anunțase, ci s-a depus pe sine, într-un mod discret, la Plötzensee. Cu toate acestea, Irmgard Seifert a fost mulțumită: «Protestul nostru nu va rămîne fără ecou». Scherbaum a rămas lucid: «Mult zgomot pentru nimic, atîta tot». Iar în ziua următoare cînd, în fața clasei a 12-a A am încercat să iau apărarea sensului moral al protestului, chiar dacă acesta a rămas în aparență fără urmări, Vero Lewand m-a întrerupt cu un citat din Marx și Engels (totdeauna are tot felul de hîrtiute la ea): «Revoluționarii mic-burghezi iau diferitele etape ale procesului revoluționar drept țel final, de aceea se alătură revoluției...» — Micul burghez sînt eu. Și dumneata, doctore, ai fi nevoit să accepți această categorisire, dacă te-ai prezenta în fața clasei cu Seneca..."

„Elevi dumneavoastră care umblă cu hîrtiute ar fi trebuit să-i răspundeți cu Nietzsche: «O revalorizare a unor valori se produce numai cînd se ivește presiunea unor noi necesități, exercitată de noii consumatori ai acestor necesități...»"

„Oricare ar fi fost motivul pentru care oamenii au ieșit în stradă: fie împotriva lui Kie-singer, cu o săptămîină în urmă, fie împotriva lui Krings în vara lui '55, totul nu-i decît vorbărie goală..."

„Oricum, am regenerat acest minus opt al dumneavoastră şlefuiindu-l pînă la nivelul masticator...”

„Iar în ziare a scris : «Generalfeldmareşalul Krings evită manifestaţia de protest a foştilor combatanţi !» — Altele, ironic : «Krings a spus : Fără mine !» — Sau laconic : «Evenimentul senzaţional de la Koblenz a rămas fără principalul actor.» — «Generalanzeiger» constata obiectiv : «Trenul a sosit conform orarului, dar fără domnul generalfeldmareşal ; încă un protest care s-a dus pe apa sîmbelei...”

„Dar amicul dumneavoastră Schlottau ?”

De îndată ce a început şlefuirea suprafeţei masticatoare a lui minus şase, am introdus o secvenţă intermediară : Foştii combatanţi părăsesc peronul patru. În aglomeraţia din faţa scării ce duce către pasajul principal, Linde şi Schlottau se întîlnesc pe neaşteptate.

Linde : „Dacă doreşti, pot să te conduc”.

Schlottau : „Lua-te-ar naiba !”

Linde : „Maşina mea e parcată în spatele Hotelului Höhmann”.

Schlottau : „Unul ca mine n-are ce căuta în maşinile unor canalii ca voi”.

Linde : „Am crezut că vrei să mergi cu mine la cinema”.

Schlottau : „Aşa e el, nu mă miră că a dat bir cu fugiţii”.

Aici, secvenţa se întrerupe, în timp ce ambii coboară scara, dispărînd în pasaj.

Căci, bineînţeles, vor face drumul împreună. Şi anume într-un Borgward, unul dintre acelea pe care cu greu le mai poţi găsi în ziua de astăzi. E drept că în piaţa din faţa gării Schlottau s-a depărtat pe neaşteptate, ba nu, de fapt şi-a continuat drumul cotit (printre porumbei), lăsînd-o să şi-l urmeze singură pe al ei în linie dreaptă, dar asta n-are rost să arătăm. Tot aşa, frazele scurte schimbate între Schlottau şi camarazii lui de altădată — „Ne-a dus cu preşul, bătrînul” — „De mine o să mai audă” — cad la decupaj. (Dealtfel, şi-a cumpărat un loz în piaţa din faţa gării : Necîştigător.)

Iată şoseaua naţională, de la Andernach către Mayen, pe care înaintează Borgwardul cu Sieglinde Krings la volan, avîndu-l alături pe Heinz Schlottau. În spatele pasagerilor automobilului, călătoreşte, rigidă, camera de luat vederi.

Linde : „Trebuia să-mi închipui că n-o să aştepte la Andernach pînă voi veni eu să-l iau”. Urmează o pauză pentru speculaţii în legătură cu scurta călătorie la Andernach şi în legătură cu falimentul Uzinelor Borgward în anul nu mai ştiu care.

Schlottau : „Poate că a rămas în zonă. Cred că aveau intenţia să-l angajeze. Caută acum oameni cu experienţă. Paulus e şi el acolo.” — Pauză, în care s-ar putea expune demagogic o teză contrarevoluţionară : „Salutăm pe specialiştii de toate nuanţele...”, însoţită de o

mică imagine : Krings este salutat în gara din Berlin de activiști de frunte ai R.D.G.

Linde : „Cum rămîne cu invitația la cinema ?”

Schlottau : „Să presupunem că Krings le organizează o armată...”

Linde : „Vreau să știu cum rămîne cu invitația la cinema. Sînt pur și simplu nebună după cinema.”

Pauză, încărcată de meditații în legătură cu filmele care rula pe la mijlocul deceniului al șaselea : „Sissi”, „Pădurarul din Pădurea de argint”...

Schlottau : „Și logodnicul dumneavoastră, don’soară, adică vreau să spun că...”

Linde : „E fericit cînd poate să-și vadă de propriile lui treburi”.

Pauză, pentru ca Schlottau, dacă o dorește, să poată asculta unele aluzii în legătură cu situația Lindei. Îmi clătesc gura, deoarece dentistul mă roagă s-o fac : o spumă cretoasă, sînge deloc, dar o intervenție a elevului Scherbaum : „M-am lămurit în privința asta : NSKK¹, BDM², RAD³, HKL⁴ — dar ce se întîmplă în delta Mekongului...” — „Ai dreptate,

¹ Prescurtare de la Nationalsozialistisches Kraft-fahrkorps, organizație nazistă care-i reunea pe conducătorii auto.

² Prescurtare de la Bund Deutscher Mädchen, organizația tinerelor fete germane sub regimul nazist.

³ Prescurtare de la Reichsarbeitsdienst, organizație național-socialistă de „educare” a tineretului în spiritul național-socialist.

⁴ Prescurtare de la Hitleristische Konzentrations-lager (lagărele de concentrare hitleriste).

Scherbaum. Ai dreptate. Dar abia după ce vom înțelege de ce atentatul care a avut loc la cartierul general al Führerului, numit pe scurt FHQu...”

Schlottau : „Fiindcă veni vorba, don’soară, știți anecdota cu țaranul din Prusia Orientală care se ducea cu vaca la taur. Și cînd nevasta l-a întrebat...”

Linde : „În afară de asta, pe logodnicul meu nu-l interesează acum decît preluorarea bazaltului și tufului pe vremea romanilor...” Pauză, în care s-ar putea face reflecții cu privire la remarcabila tehnică romană de confecționare a pietrelor de moară, mai ales după înăbușirea răscoalei treverienilor, dar nu este timp, deoarece Borgwardul depășește un biciclist. Schlottau privește în urmă. Pe fața lui se oglindesc : uimire neliniște ură. — După o pauză mai lungă, care aparține unor considerații cu privire la poanta anecdotei cu vaca, Schlottau spune fără vreo intonație deosebită : „El era. — Opriți imediat. Vreau să cobor.” Linde frînează : „Ai putea să mă prezinți tatălui meu”.

Schlottau : „Vă e cam frică de bătrîn, așa-i ?”

Linde : „Da : — Mi-e teamă. Ca și dumitale. — Haide, dă-i drumul.”

Schlottau coboară ceremonios : „Dacă vreți să mai veniți o dată la depozitul de piatră ponce. Pe la ora două mă întorc din rondul de control și vreme de o jumătate de ceas pot să...” — Se întoarce și în timp ce rostește restul frazei, pășește în direcția Plaidt.

Pe cînd Schlottau pleca, eu refuzam să-l urmez, iar dentistul meu scotea Airstarul din funcțiune deoarece o pacientă particulară îl sunase la telefon. Linde puse în funcțiune ștergătorul de parbriz de parcă ar fi vrut să șteargă imaginea lui Schlottau. În același timp, nu-și dezlipea privirea de pe oglinda retrovizoare; iar în oglinda retrovizoare, camera de luat vederi prinde imaginea biciclistului care tocmai se angajează într-o curbă lină a drumului. Pedalează cu vîntul din față. Vîntul, respirația Lindei și dificultățile pe care le întîmpină dentistul meu la telefon ca să stabilească o oră convenabilă pentru pacientă constituie trei soiuri de zgomote care fac casă bună împreună.

Socotind pînă-n ziua de azi: cu aproape douăzeci și doi de ani în urmă, iar pe atunci: cu mai bine de zece ani în urmă, la 8 mai 1945, cu puține ore înainte ca Wehrmachtul Germaniei mari să capituleze, general feldmareșalul Krings, îmbrăcat în haine civile gri, își părăsi cartierul general din Erzgebirge precum și armatele care continuau încă să lupte, plecînd cu un Fieseler Storch, ultimul avion disponibil, la Mittensill, în Tirol, pentru ca acolo — după cum a declarat el însuși, mai tîrziu, la proces — să execute ordinul Führe-rului și să preia comanda fortăreței Alpilor, unde însă, după cum au confirmat și martorii în declarațiile lor, fortăreața nu mai era fortăreață și nici diviziile nu mai aveau capacitatea de luptă, drept care își schimbă hainele

civile gri cu cele caracteristice regiunii, pantaloni tirolezi și așa mai departe, se refugie la o stîină de munte, așteptînd să se întîmple vreo minune sau ceea ce el însuși calificase în fața instanței drept înfrățirea firească a forțelor militare americane cu rămășițele forțelor germane, ca pînă la urmă, la 15 mai, cum nici în mod firesc și nici printr-o minune nu s-a produs o asemenea alianță împotriva forțelor armate sovietice, să rechiziționeze bicicleta unui țaran și să pedaleze, în costumul tirolez obișnuit prin partea locului, fără armată și fără decorații, pînă la St. Johann, în lagărul de prizonieri al americanilor; după cum pedalează și acum, zece ani mai tîrziu, pe o bicicletă împrumutată fără prea mari dificultăți la Andernach — pedalează cu vîntul în față, către casă, în direcția Mayen: masiv și pedalînd ritmic, îl vedem în oglinda retrovizoare a Borgwardului mărindu-se treptat...

(„Oare ce părere aveți, Linde, rămasă singură în Borgward și depinzînd numai de oglinda retrovizoare, ar putea sau ar trebui să bîguie acum ceva în genul: «Se cuvine să-i șar de gît? Sau pur și simplu să plîng în hohote...»”)

Între timp, dentistul meu stabilise, cu ajutorul telefonului, o oră de consultație. Filmul despre piatra ponce reda din belșug tot felul de peisaje din regiunea Voreifel: eu și/un biciclist care se înapoiază tîrziu din prizonierat sărbătorim revederea cu masivul Korrelesberg.

Cînd Linde coborî din mașină, Airstar-ul dentistului se ocupa din nou de minus șase al meu, micșorîndu-l cu mișcări circulare. Linde deschise portbagajul. Împinse deoparte roata de rezervă. Se întoarse în direcția biciclistului, care deveni din ce în ce mai mare. Un moment al istoriei în desfășurare: spiritul universal al lui Hegel străbătea de-a curmezișul ogoarele, sub care piatra ponce aștepta să fie exploataată.

(„Acum, doctorașule ! Acum !“)

Biciclistul frînează. Linde stă nemișcată. Biciclistul descalecă grav și lasă atît de partea lui cît și de partea ei o distanță de doi pași. (Vînt, priviri furișe, pauză și gînduri care se întorc brusc în cabinetul medical și de acolo în clasa a 12-a A, fiindcă nu cu mult timp în urmă mai discutasem despre prototipul celui întors de pe front : „Generația mea îl identifică cu Beckmann, eroul lui Borchert¹. Ce părere ai despre Beckmann, Scherbaum ? Beckmann îți mai spune astăzi ceva...“) Omul acesta care se întoarce acasă poartă și el ochelari. Stă așa, în costumul gri cam strîmt, fără pălărie, cu ghetе înalte de piele aspră. Clamele pentru manșetele pantalonilor le împrumutase probabil la Andernach. Cravata contrastează fiind nouă și prea elegantă. Geamantanul de carton e legat cu sfoară înnodată de portbagajul bicicletei. Fața lui cu mușchi puternici nu spune nimic.

¹ Este vorba de piesa „Afară, în fața ușii“ de Wolfgang Borchert (1946).

Linde : „Putem pune bicicleta în portbagajul mașinii. Sînt fiica dumneavoastră Sieglinde.“

Krings : „E amabil din partea voastră că ați trimis mașina să mă ia“.

Linde : „Probabil că la Andernach v-am scăpat și n-am reușit să vă găsesc. Mai întii am fost la...“

Krings : „Nu voiam să vin fără cravată“.

— Bărbia lui arată către piept.

Linde : „Drăguță“. — Dar fata nu zîmbește.

Krings : „Sora mea mi-a scris că ai părul lung, împletit într-o coadă“.

Linde : „Mi l-am tăiat înainte de logodnă. Îmi dați voie ?“

Krings : „Te rog“.

Cu mișcări îndemînatice, Linde așază bicicleta și geamantanul în portbagaj. Capota nu se închide. Krings privește spre Korrelesberg. Ceva pare să-l amuze, probabil faptul că muntele mai există. Între timp, spectatorul poate să facă speculații în legătură cu conținutul geamantanului : de asemenea, e îngăduită și o oarecare îngrijorare cu privire la capota întredeschisă a portbagajului, pe care Linde a legat-o cu sfoară destrămată de bara parașocului. (Dealtfel, am cunoscut-o pe Linde cu o coadă gen Mozart. Și-a tăiat-o fiindcă am rugat-o eu.)

Linde : „Va rezista cei cîțiva kilometri pe care-i avem de făcut. Multe vi se vor părea schimbate.“

Krings : „Praful de ciment de pe culturile de cartofi a rămas neschimbat“.

Linde : „Și asta se poate schimba“.
Krings : „Logodnicul tău — a lucrat la Dyckerhoff, nu-i așa ? — vrea să desprăfuiască fabrica“.

Linde : „Mai întâi trebuie pus în aplicare procesul de fabricație la uscat și pe urmă...“

Krings : „Mai întâi trebuie să ajungem acasă. Să luăm în considerare problemele. Sau nu ? — Fiica mea ar trebui să mă tutuiască. E oare atât de greu ?“

Linde : „Sînt hotărîtă să încerc“.

Krings : „Atunci fă-o“.

Linde : „Da, tată“. — Se urcă amîndoi în mașină. .

Oare scena aceasta, fără bicicletă, peisaj și mașină, n-ar putea fi plasată în „Parcul cenușiu“ ?

„Ce crezi, doctore ? Krings sosește cu geamantanul — eventual împingînd bicicleta de ghidon — se întâlnește pe neașteptate cu Linde sub fagul purtător de praf de ciment și găsește imediat prima frază : «Amabil din partea voastră că n-ați trimis pe nimeni să mă aștepte !» La care Linde răspunde «Am fost la Koblenz. Era acolo o mulțime de oameni care se îmbulzeau. Păreau puși pe scandal.»

Krings : «Poliția acestei țări ciudate m-a rugat să cobor mai înainte, la Andernach».

Linde : «Am fost bucuroasă cînd am văzut că nu erai în tren, deoarece cîțiva dintre indivizii aceia...»

Krings : «Sora mea mi-a scris că porți părul lung, împletit într-o coadă...»“

Dentistul meu a fost împotriva „Parcului cenușiu“. Fiindcă în realitate Linde l-a interceptat pe șosea.

Ambii pleacă în direcția Plaidt. Camera de luat vederi îi urmărește pînă ce peisajul de ansamblu al regiunii Voreifel nu mai este dominat decît de Korrelesberg și de întreprinderea Krings cu cele două coșuri înalte în plină activitate.

„Ați scăpat, stimat domn. Acum vom aplica inelele de cupru pentru control. Pe urmă vom completa locurile goale cu Ruvarex și în felul acesta vom obține modelele originale ale trunchiurilor de coroane.“

Am încercat să-mi impun o senzație de satisfacție. Krings sosise acasă. Nu simțeam nici o durere. Clătirea gurii aproape că mă amuza. Știam că afară Hohenzollerndamm se întindea de la Roseneck pînă la Bundesallee. Iar una dintre întreruperile obișnuite ale elevului Scherbaum : „Oare de ce v-ați făcut profesor ?“, susținută de Vero Lewand cu : „Nici dumnealui nu știe !“, nu mă ispiti să caut niște răspunsuri neajutorate.

Fiecare dinte în parte fu apoi izolat printr-un înveliș fluid aderent la țesuturi. În timp ce dentistul aplica la fiecare dintre cei patru dinți cîte o îmbrăcăminte de staniu pentru a-i feri de influențe dinafară — „La început vi se vor părea niște corpuri străine, de îndată ce trece efectul anesteziei și limba va atinge metalul“ — ea reluă programul de publicitate,

împărțit strict pe minute, după cum o cere regula. Începu cu produse pentru spălarea părului, mai apoi trecu la ace de molid și la urmă se unse cu o cremă de noapte. Când se afla sub duș, cu căpșorul acoperit cu clăbuci de săpun, am văzut-o din profil. Pe pielea goală, produsului îi este îngăduit să facă spumă, să piște și să stîrneasce o ușoară plăcere. Mă opun! De ce numai în igiena corporală? „De ce, doctore, nu este permis să se folosească trupul gol pentru orice fel de reclamă? Cam așa: Iată un dentist în pielea goală care șlefuiește unei profesoare în vîrstă de treizeci și nouă de ani — colega Seifert — jos stînga dreapta cîte două măsele, care mai tîrziu vor fi ferite de influențele dinafară cu cîte o îmbrăcăminte de staniu. — Iată o reclamă pentru întreprinderea de pompe funebre Grieneisen: ciocli, avînd ca îmbrăcăminte numai chinga pentru purtatul sicriului, duc un coșciug încă deschis, în care un general-feldmareșal distins cu înalte ordine zace în sfîrșit nemișcat. — Și iată cum fac reclamă pentru reforma învățămîntului în liceele din Berlin: un profesor despuiat și foarte păros predă istoria Germaniei în fața unor eleve și elevi îmbrăcați fiecare în alt fel, pe cînd eleva Vero Lewand sare în sus în rochia ei de lînă colorată: «Enumerarea caracteristicilor totalitarismului, făcută de dumneavoastră, se potrivește întocmai cu sistemul autoritar de învățămînt în care noi...» — Sau fac reclamă pentru becurile Osram astfel: electricianul Schlottau stă în pielea goală pe un scaun și

înșurubează un bec de 60 de wați, în timp ce o domnișoară îmbrăcată într-un costum de sport — Lindelindelinde — îl asistă. Sau pentru arantul: îndrăgostiții stau despuiati pe canapea, cu ochii la ecranul televizorului pe care se desfășoară o intrigă polițistă între oameni îmbrăcați: nemernicul asasin de logodnice, fugărit, se ascunde într-o șură, se zvîrcolește în costumul lui pe un morman de paie și geme fiindcă îl dor dinții și n-are arantul, în timp ce afară — după cum vede prin gaura rămasă în locul unui nod al scîndurii — servitoarea, în pielea goală, traversează curtea hotărîită să mulgă vacile bălțate. — Fiindcă veni vorba de animale. Te întreb, doctore, de ce nu-și face reclamă Grădina Zoologică arătînd stimularea familiilor nudiste în fața cuștii cu maimuțe agățătoare, cățărătoare și a celor cu blana mătăsoasă...”

„Așa! Se mulează perfect. Dimensiunile îmbrăcămintelor de staniu le-am stabilit din vreme...” (Colurile învelite ale dinților mei.)

„Și acum, mușcați vă rog. Încă o dată. Mulțumesc.”

Asistenta lui (în hălățel alb) a reușit să-și scoată la vreme degetele ca niște morcovi.

„Dar obrazul meu nu-i cam strîmb, și umflat, și n-are și o gîlmă?”

„Simplă impresie. O închipuire lesne de înlăturat cu ajutorul unei oglinzi.” Pe cînd ieșeam, dentistul (în pantofi albi de pînză) mă sfătui să iau din vreme arantul: „Altfel veți

avea un sfârșit de săptămână cam incomod și o duminică nu lipsită de oarecare dureri”.

(Asistenta lui, pe cînd stăteam cu ea în coridor și-mi ținea paltonul să mă îmbrac, sfătuindu-mă pe un ton neutru, nu prea ridicat, să nu consum nici mîncăruri prea fierbinți și nici băuturi prea reci, deoarece metalul este un bun conducător — așadar asistenta lui mi-a plăcut acum mai mult, oricum ceva mai mult decît înainte.)

Cînd m-am înapoiat acasă cu cele patru corpuri străine, m-am îmbrăcat, după ce m-am bărbierit, am legat cu o panglică de mătase un cadou (motive florale pe sticlă, în Jugendstil) și am luat autobuzul nouăsprezece pînă la Lehniner Platz, dînd urmare unei invitații la o onomastică, unde la început am fost vesel în cerul colegilor (contribuții la politica culturală), am tachinat gazda (sărbătorita) cu privire la acvariul ei și la pensionarii lui melancolici și hulpavi — dar Irmgard Seifert n-a vrut să ridă — am rezistat, cu ajutorul arăntilului, pînă la miezul nopții, am plecat, mi-am găsit masa de lucru stînd parcă la pîndă, am scris pe un bilețel: De cercetat interiorul acestui oufăr tăcut... — am adormit numaidecît, m-am trezit devreme, cînd efectul începuse să slăbească, dar am luat cele două tablete abia după micul dejun (ceai, iaurt cu corn-flakes) și mi-am continuat lamentația pe cînd mă aflam încă la lectura ziarului de du-

minică: Vai, duminica... Vai, tapetele... Vai, păhărelul de dimineață...

Am citit în „Die Welt am Sonntag”: L-au prins. Ba nu. S-a predat singur. Fiindcă nicio dată, nici măcar cu mandate de arestare tipărite pe hîrtie cretată, n-ar fi reușit să pună mîna pe el, pe sugrumătorul logodnicei sale, o fată voioasă, capricioasă numai cînd vîntul bătea dinspre apus. A sugrumat-o — iar o fotografie reproducea obiectul — cu un lanț de bicicletă. Cel care era cît pe ce să-i fie socru împrumutase bicicleta, după cum reieșea din declarație, la Andernach, cînd se întorsese dintr-un lagăr de prizonieri unde stătuse zece ani și nu găsisese alt mijloc de transport pentru ultima parte a drumului. Lanțul de bicicletă, cu multe verigi, ca un șirag de mătănii, fusese găsit cu doisprezece ani în urmă la locul faptei (un depozit de cărămizi); căci vreme de doisprezece ani își cîștigase pîinea comițînd spargerii, pe care le executa fără unelte speciale, dar perfect, cu toate că nu depunea pasiune. (Lumea uitase de el — dar brigada judiciară din Koblenz nu putea să-l uite.) Îmbătrîni rapid; dar fapta lui, comisă în cîteva secunde, nu era atît de veche încît să fie prescrisă. Cum nu-i lipseau numai alimentele, se apucă de lecturi filosofice: se adînci mai cu seamă în studiul stoicilor (iar astăzi poate fi socotit specialist în Seneca). Ascuns și mereu gata de fugă, citea și dormea în șoproane și cabane de agrement, în care găsea destul de des, mai ales în spatele volumelor din autorii

lui preferați, bani sub formă de bancnote și monede. De asemenea, în timp ce poliția bănuia că duce o viață de vagabond, el călătorea cu trenul. Îmbrăcat cu îngrijire, citea rezervat în pernele vagoanelor de clasa întâi și astfel reuși să cunoască Germania apuseană de la Passau la Flensburg și de la Coburg la Völklingen. De câte ori schimbase localitatea, de tot atâtea ori schimbase și hainele; fiindcă aceste furturi, care-i repugnau deoarece erau cu totul împotriva firii sale, nu erau menite să-i procure numai hrană și cărți, numai bani pentru călătorii și bani de buzunar, ci trebuiau să rezolve și problema hainelor: statura lui — chiar și acum, după trecerea anilor, ar fi putut să-și permită achiziționarea costumeilor de la magazinele de haine gata — ușura munca vânzătorilor, care nu trebuiau să caute îndelung pentru a-i găsi măsura. Își reînnoia adesea valiza. Totuși, deoarece nu ținea prea mult la lucruri — câteva cămăși, lenjerie de schimb, între care plasa cărțile — călătorea totdeauna cu bagaj ușor.

Se tunde la fiecare trei săptămîni? — Da, dar o făcea la frizeriile de pe aeroporturi și din marile gări, unde putea fi absolut sigur că în oglinda din fața lui îl va întâmpina chipul unui bărbier italian. (Interesul față de mandate de urmărire este limitat din punct de vedere național.) Părăsi tunsoarea olasică pentru cea modernă, executată cu briciul; pînă la urmă preferă părul scurt, fără cărare, în maniera americană.

Și totuși — astea toate le-am citit în „Welt am Sonntag“ cu cîteva luni în urmă — i-am văzut fotografia: un bărbat îngrijit, aproape de patruzeci de ani, în măsură să solicite un post de conducere în industria producătoare de ciment — totuși s-a predat.

„Vreme de nouă ani am putut îndura vicisitudinile inerente celui hăituit, oțelit fiind de învățătura stoicilor; dar de doi ani și jumătate mă urmărește durerea de dinți...”

(„Nu-i așa, doctore, de vină sînt receptorii din centrul nervos care trebuie potoliți...”)

Cum arantilul nu se eliberează decît cu rețetă, ucigașul logodnicei trebui să recurgă la mijloace mai slabe, cu efect de scurtă durată. Nu cuteza să consulte un dentist. Dentiștii sînt la curent și cunosc pe toți asasinii fugari, prin urmare și pe el, cel onorat prin numeroase fotografii în „Quick“ și „Stern“, în „Bunte“ și „Neue“. Specia „revistă“ apare ca lupii, în haite: toate l-au fugărit, de-a lungul unor serialuri, pe domeniile de vînătoare ale unor cercuri largi de cititori. Fotografii reproduse la tifdruc, cu subtitluri. Asasinul cu logodnica lui, pe vremea cînd ea mai purta perle false la gît, iar nu un lanț de bicicletă. El și ea pe malul umbros al lacului Lasch. Amîndoi la Andernach, pe promenada de-a lungul Rinului, sub platanii tunși. De asemenea cu viitorul socru — scurt timp înainte de crimă — lîngă prototipul unui desprăfuitor centrifugal electric. Și cîteva poze solo din vremurile bune. Ucigașul logodnicei fără pălărie, cu pălărie, din profil, din semi-

profil. Într-una dintre ele rîde, își dezvelește dinții. (Asta nu poate scăpa din vedere nici unui dentist. „De asta ți-ai fi amintit și dumneata, după ani de zile : locul acesta gol dintre incisivii superiori și dinții ieșiți în afară, această — oricine poate s-o vadă — progenie, autentică deoarece înăscută.“)

A fost nevoit să trăiască fără tratament stomatologic, vreme de doi ani și jumătate, cu o durere care agrea recidiva, care în recidivă știa să se intensifice, pe care chiar cuvintele de aur ale lui Seneca — Numai săracul își numără vitele — nu puteau totdeauna să o potolească, o durere care o acoperea și o depășea pe cea aflată la origine și legată de logodnica sugrumată. Fără arantil și — cum Seneca era uneori neputincios — consolat într-un fel cinic de către Nietzsche din epoca tîrzie — „Din punct de vedere etic, lumea este falsă. Dar în măsura în care etica însăși este o parte a acestei lumi, etica este falsă...” — se tîra de la o cabană de agrement la altă cabană de agrement, căuta și găsea în farmaciile de casă leacuri modeste, dar nu găsea niciodată arantilul eliberat obligatoriu cu rețetă. (Drept urmare mă tăvăleam, de parcă durerea ar fi fost o voluptate, în barăcile părăsite de la carierele de piatră de pe Mayener Feld, în șoproanele bîntuite de curenți din regiunea Voreifel și-mi țineam logodnica, o legătură de paie foșnitoare — O Lindelindelinde ! — în brațe și-i auzeam ciripitul : Mai stăpînește-te.

È o treabă între mine și tata. Am să i-o dovedesc. Nu te băga unde nu-ți fierbe oala. Chiar dacă aș face-o de zece ori cu acest Schlottau. Lasă amenințările cu lanțul ăsta caraghios de bicicletă...)

Atunci s-a dus la Koblenz, la brigada judiciară și a spus : „Eu sînt !” Foarte corect, ucigașul logodnicei, originar din Prusia Occidentală, a prezentat certificatul de refugiat de tip A, între timp expirat.

Funcționarii n-au crezut nici un cuvînt. Abia după ce a rîs, după ce în ciuda durerii a rîs dezvelindu-și golul dintre incisivii superiori, precum și flagranta progenie, au devenit amabili, ba chiar binevoitori : „Era și timpul, băiete“.

Nu am intenția să vorbesc aici de meritele așa-zisului ucigaș al propriei sale logodnice. (El a predat poliției un manuscris care în doisprezece ani crescuse luînd proporții remarcabile : „Lucrările timpurii ale lui Seneca, preceptorul de mai tîrziu al împăratului Nero. — Însemnările filosofice ale unui asasin fugar.“) Numai să-i fie satisfăcută doleanța trecută în declarația scrisă : „Prin aceasta, în calitatea mea de deținut aflat în prevenție, solicit să fiu prezentat dentistului închisorii. Este necesară o intervenție, la nevoie o extracție a dinților dureroși. În cazul că intervenția va fi amînată, vă rog să binevoiți a-mi aproba arantil. Deoarece arantilul nu se eliberează decît cu rețetă...”

Datorită arantilului — douăzeci de drajeuri pentru două mărci și treizeci — pot scrie fără dureri și, ca efect secundar, plin de avânt: Eșecurile au rămas în urmă. Acum, să cuge-tăm și să profităm...

Scurt timp înaintea raitei pentru un păhă-rel de dimineață, mă complăceam încă în ro-lul celui care suferă și se vaită — Vai, dumi-nica... Vai, tapetele... — mă lăsam pradă amin-tirilor, evocam întâmplări vechi, veșnica scenă cu șoaptele de pe promenada de la Andernach, dar două tablete mi-au ajutat să aplic autoin-terogarea duminicală la cazul particular al unei colege: (Vai, cum ne surprindem pe noi înșine... Vai, cum se întoarce totul împotriva noastră...) — căci dacă Irmgard Seifert n-ar fi găsit scrisorile, ar fi fost mai fericită și n-ar fi știut aproape nimic despre sine însăși; dar le-a găsit și acum știe totul...

O vizită, la sfârșit de săptămână, la maică-sa, la Hanovra, obligația de a lăuda mereu și me-reu felul ei de mâncare preferat, friptură cu sos picant și găluști de cartofi — „Mai ia pu-țin, copila mea. Înainte vreme nu te mai sătu-rai mâncînd...” — somnul de după masă al mamei (de parcă vreme de un ceas ar fi fost moartă) — subita singurătate printre mobile și tapete, care de fapt ar fi trebuit să-i fie fa-miliare, mirosul de ceară de parchet stăruiind pretutindeni și neclintit de ani de zile, gîlceava vrăbiilor stîrnită pe neașteptate în tufele gră-dinii din fața casei, iar mai înainte, la masă, în timp ce compotul de pere lăsa în gură un

gust searbăd-dulce, o vorbă a mamei despre certificate de școală, fotografii în grup cu toată clasa, caiete de teme pentru acasă și scrisori de-ale fiicei ei, vechituri îngrămădite într-un cufăr din podul casei, vorbă care, îm-pletită cu unele coincidențe, o determină pe Irmgard Seifert, profesoară ca și mine de ger-mană, istorie (și ca materie suplimentară mu-zica), să urce pînă sub acoperișul casei famili-ale, după ce mai înainte, de teama prafului, și-a îmbrăcat halatul mamei, și să deschidă cufărul încăpător, din pînză tare, care nici mă-car nu era încuiat.

Pe bilețelul meu se orînduiesc cuvinte-cheie: raze piezișe de soare prin lucarna acoperișu-lui. Șinele ruginite de la sania ei de copil. O chestiune de familie: răposatul tată al colegei Seifert fusese șef de serviciu la Secția de ex-pediție a Întreprinderii Günther Wagner. (Pînă astăzi Irmgard își achiziționează creioanele la preț redus.) Acvariul ei: pești zebrați, pești cu coada în voaluri și guppy, care își mănîncă propriile progenituri.

Irmgard Seifert și cu mine sîntem aceeași promoție. La sfârșitul războiului aveam șapte-sprezece ani, dar eram adulți. Chiar dacă în unele chestiuni profesionale punctele noastre de vedere nu se pot apropia, sîntem de acord în interpretarea istoriei germane foarte re-cente și a urmărilor ei pînă în zilele noastre. Numai în privința Marii coaliții și a cancela-riatului lui Kiesinger atitudinile noastre vă-

desc deosebiri de nuanță : a mea e mai mult cinică, blazată ; Irmgard Seifert înclină către protest.

Anumite formulări la televiziune, titluri pe prima pagină în presa zilnică îi provoacă mereu aceeași remarcă : „Ar trebui să protestăm împotriva acestei acțiuni, să protestăm energic și fără echivoc“.

Elevii ei și ai mei — ea îi educă din punct de vedere muzical pe cei dintr-a 12-a A — au poreclit-o condescendent „Arhanghelul“ ; când vorbește, Irmgard Seifert pare uneori că ține în mână un paloș înflăcărat. (Numai când își hrănește peștii ornamentali poate fi bănuită de oarecare grație.)

Să pui punctul pe i. Să dai exemplu personal. Nu sînt nici doi ani de cînd mărșăluia în rînd cu cei ce întreprinseseră Marșul de Paște. Cum în Berlinul occidental DFU¹ nu participa la alegeri, în semn de protest s-a abținut de la vot la alegerile regionale. În fața clasei ei, dar și în fața clasei mele, a 12-a A, se referea ocazional la Marx și Engels și-i uluia pe elevii doritori de a ști cu critici severe la adresa diverselor personalități. Chiar dacă n-a reușit să-l influențeze pe elevul meu Scherbaum, a reușit totuși s-o influențeze destul de multă vreme pe prietena lui, pe micuța Lewand.

Pe atunci, Irmgard Seifert vădea preferință pentru discuțiile în contradictoriu. Se lansa

¹ Deutsche Friedensunion (Uniunea germană pentru pace), partid întemeiat în 1960, avînd drept țel politic declararea neutralității R. F. G.

în controverse sterile despre proiectele de reformă a învățămîntului cu colegi de orientare conservatoare, ba chiar și cu directorul nostru care se socotea un liberal ; fiindcă toate disputele cu „Arhanghelul“, el le mătura cu o singură frază, care pînă la urmă deveni un mod de exprimare : „Oricare ar fi poziția dumneavoastră față de experiența de la Hamburg, a școlii în tot cursul zilei, ceea ce ne leagă pe noi, iubită colegă, este antifascismul lipsit de orice compromis“.

Irmgard Seifert a găsit aici, între teme școlare lipsite de importanță și fotografiile obișnuite de elevi în grup, un pachet de scrisori legat în cruce, pe care le trimisese în februarie și martie '45, cînd era șefă de grupă în Bund Deutscher Mädel și comandantă-adjunctă a unui lagăr de copii evacuați de la oraș. În scriere rondă, pe hîrtie liniată, gîndurile ei se roteau în jurul imaginii Führerului, pe care-l desemna de mai multe ori ca „sublim“. Bolșevismul era pentru ea un fel de îmbinare iudeo-slavă, împotriva căruia se ridica protestînd (de pe atunci era „Arhanghelul“) cu înfocare. Iar cunoscutul citat din Baumann² : „...În ochi se citește o dorință aprigă : pămînturi noi vrem să dobîndim, pămînturi noi...“ se află într-o scrisoare datată din martie — armatele sovietice ajunseseră la Oder — pus în frunte,

² Franz Ludwig Baumann (1846—1915), istoric german, autorul unei lucrări despre Războiul țărănesc din 1525.

ca moto. (Și, în general, era foarte influențată de figurile de stil ale expresionismului târziu de extremă dreaptă; pînă astăzi colega Seifert este foarte tare în materie de adjective bătoase, acum în sprijinul stîngii: „Victoria sfărîmătoare de jug a socialismului este în viitor obiectivul limpede al tuturor iubitorilor hotărîți ai păcii...”)

„Ura mea blondă”, scria atunci domnișoara Seifert, în al cărei păr apăruseră între timp numeroase fire argintii, „este fără limite și atinge în cîntecul ei stelele!”

Am încercat să rîd atunci cînd, scurtă vreme după vizita de sfîrșit de săptămînă la Hanovra, continua să-mi citeze emoționată aceste bombasticări; dar m-a privit cu ochii mari și mi-a spus: „Există pasaje în aceste scrisori pe care n-aș vrea să le dezvălui nici măcar față de dumneata”.

(„Cu alte cuvinte, doctore: Irmgard Seifert a suferit o intervenție.”) Bineînțeles, n-a uitat că fusese conducătoare de grupă în Bund Deutscher Mädel. Timpul petrecut în regiunea Harz și-l amintea limpede, cu multe amănunte pe care le putea reda: grija pentru copiii evacuați provenind din orașe mari ca Braunschweig și Hanovra; răspunderea uriașă accentuată de faptul că aprovizionarea cu alimente devenea din ce în ce mai dificilă; atacurile zilnice ale avioanelor de bombardament asupra satului situat în apropiere; săparea de adăposturi contra schijelor și indignarea ei față de atitudinea comandamentului de grupă local, care la începutul lui aprilie voia să-i

scoată din lagărul de copii pe elevii de școală în vîrstă de treisprezece și paisprezece ani și să-i recruteze în Volkssturm¹.

În timpul plimbărilor noastre în jurul lacului Grunewald sau la mine acasă, la un pahar de vin de Mosela, am stat adesea de vorbă, de fapt mai mult am sporovăit, despre acest episod din viața ei — ca și despre perioada cînd eu făceam parte dintr-o bandă de haimanale. Își amintea că ar fi protestat cu fermitate împotriva recrutării abuzive a copiilor. „M-am ridicat într-un protest înflăcărat.” Îmi repeta cuvînt cu cuvînt pledoaria ei de atunci. „La urmă, individul s-a lăsat păgubaș. Era unul dintre bonzii aceia naziști dezgustători. Îți amintești de acel soi de oameni, iubite coleg...”

Irmgard Seifert mergea pînă acolo încît valorifica impasul în care se aflase cu ani în urmă, folosindu-l și ca material didactic: în fața clasei ei și (la ora de muzică) a clasei mele, vorbește: „Despre curaj privit ca o lașitate bi-ruită”.

Mereu și mereu cotrobăia prin cufăr și totuși nu găsea ceea ce căuta: afirmații timpurii agresive, ea le numea „antifasciste”, pe care le-ar fi exprimat nu numai verbal, ci le-a așternut și în scris. Dar s-au găsit numai aceste scrisori. Iar în ultima pe care mi-a citit-o, își exprima bucuria că, după ce fusese instruită în mînuirea grenadelor antitanc, devenise, la

¹ Formațiune militară alcătuită din adolescenți și bătrîni, chemați în 1944 ca ultimele rezerve ale armatei hitleriste.

propria ei cerere, instructoare. Scria acolo : „Hotărîrea noastră este nestrămutată. Toți tinerii, pe care, împreună cu comandantul de grupă local, i-am instruit în mînuirea grenadei antitanc, vor apăra cu mine lagărul pînă la ultimul. A rezista sau a cădea. Orice altceva nu contează.”

„Dar pînă la urmă n-ai mai apărat lagărul.”

„Bineînțeles că nu. N-am mai apucat.”

Am schimbat vorba, povestind despre vremea cînd eram o haimană : „Închipuie-ți, stimată colegă : Eu ca șef de bandă. Într-o comunitate națională atît de organizată nu ne mai rămăsese altceva de făcut decît să fim asociați, adesea pînă aproape de delincvență.”

Nimic nu putea s-o oprească pe colega mea de la deșertarea sacului. „Mai sînt și alte scriori, mai rele...”

Altă dată povesti de un țăran care se împotrivi să-și cedeze ogorul, aflat în marginea lagărului de copii, pentru săparea unor tranșee antitanc : „Pe țăranul ăsta l-am reclamat la conducerea organizației de plasă din Clausthal-Zellerfeld, în scris”.

„Denumțul a avut urmări ? Adică l-au...”

„Nu, asta nu.”

„Slavă Domnului !” m-am auzit exclamînd. (Convorbirea aceasta avea loc la mine acasă. Am mai turnat vin de Mosela. Am pus un disc.) Dar nici Telemann¹ n-o putea împiedica pe Irmgard Seifert să explice, cuvînt cu cuvînt,

¹ Georg Philipp Telemann (1681—1767), compozitor german, autor de opere, mise, cantate etc.

starea ei psihică : „Îmi amintesc că am fost dezamăgită, ba chiar indignată, că denunțul meu n-a avut nici un fel de urmări”.

„Simplă speculație !”

„Voi demisiona din învățămînt.”

„N-ai să faci asta.”

„Nu mi-e îngăduit să profesez...”

Și iată că am și început să orînduiesc cuvinte pentru o predică de duminică : „Tocmai complicitatea dumitale, stimată colegă, te îndreptățește astăzi să arăți tineretului drumul de urmat. Există oameni care trăiesc toată viața cu o minciună din trecutul lor și nu-și dau seama că... Altă dată îți voi povesti despre mine și despre o intervenție de ale cărei consecințe îmi pot da seama abia astăzi. Apare pe neașteptate un cuvînt ca trass sau piatră ponce sau tuf. Sau copii jucîndu-se cu un lanț de bicicletă. Și orice înțelegere s-a dus pe gîrlă. Și iată-ne despuiați și vulnerabili...”

Atunci Irmgard Seifert începu să plîngă. Și cum credeam că îi cunosc stăpînirea de sine, am cutezat să sper : Lacrimile sînt și ele arantil.

„Vai, doctore, ce denumire !” (Mai iau două tablete.) „Arantil putea să fi fost sora prințesei etrusce Tanaquil. Logodită pe cînd era încă foarte tînă, Arantil era urîtă de sora ei mai în vîrstă și de aceea — precum și pentru că tînărul logodit cu Arantil începuse pe neașteptate să manifeste o supunere oarbă față de Tanaquil — a fost aruncată de pe zidurile cetății Perugia, găsindu-și moartea. Mai tîrziu, o

cîntăreață i-a preluat numele. Îți amintești cum Arantil, ca și Tebaldi, ca și Callas cînta în multe inimi și discoteci. Dar probabil că înainte de orice înfățișarea ei avea importanță. (Prin urmare nu e drăgălașă, dar e frumoasă.) Era oare poziția ochilor, privirea împrăștiată? Cine dintre noi și-ar mai putea aminti ce trup avea? Întregul ei talent era doar înfățișarea. Mărită, lipită de panouri de afișaj înalte cît o biserică, nu mai era compusă decît din puncte pe care ochiul nostru, așezîndu-se la o distanță potrivită, se căznea să le adune. Într-un tîrg de provincie uitat de lume, la Fürth, am văzut-o pe o coloană de afișaj: plouată, ruptă, perimată, adică la trei săptămîni după reprezentatie. (Cineva zgîriase ambii ochi de pe afiș.) Dar fotografia ei, prin cîte experiențe n-a trecut! Era vîrîtă în cărți de rugăciune. Înărmată, se afla pe mesele de lucru ale unor directori putred de bogați. Era prinsă în pîioneze pe dulapurile recruților din Bundeswehr. Era prezentă: în format de carte poștală și pe ziduri uriașe. Privea la noi, ba nu, prin noi. Deasupra oricărei suferințe umane, privea dincolo de noi, golită de orice conținut, irezistibilă și calmantă. (Iar acest efect alinător probabil că a hotărît mai tîrziu o fabrică de medicamente să lanseze pe piață un analgezic special cu același nume, împotriva durerii de dinți și a nevralgiei maxilarului, pe care dumneata, doctore, îl prescrii zi de zi: «V-am prescris o cutie dublă de arantil...») — deși fața ei arăta îngrozitor și a avut un sfîrșit tragic...”

Dealtfel, despre tînărul pe care presa boulevardieră îl desemna ca fiind ucigașul ei, nu s-a mai auzit multă vreme nimic. Se spunea că ar fi fost logodit cu ea. De fapt, ziarele de seară și revistele ilustrate, mai ales „Quick”, mereu și mereu „Quick”, au fost cele care au dat publicității instantaneul făcut de fotograf. Iar ea, adică presa, singura vinovată, îl desemna acum pe tînăr ca ucigaș. Ce faptă așa-zis criminală săvîrșise el? Un fotograf aflat în luptă profesională împotriva concurenților, ca oricare dintre noi.

În ciuda dificultăților a reușit să se strecoare în apartamentul ei de la hotel. Acolo s-a ascuns cu aparatul lui sub pat, așteptînd-o în această poziție incomodă să se întoarcă. Mai mult: a așteptat pînă ce ea și-a pus cămașa de noapte și pînă ce în sfîrșit — fotograful se baza pe auz — a adormit. Abia acum mi-am părăsit ascunzătoarea. (Ea a avut dintotdeauna un somn adînc.) Am potrivit Arriflex-ul pentru distanță scurtă și am făcut o fotografie, una singură cu blițul. Cînd biata fată a sunat (și probabil că a și țipat) mă aflam în ascensor, în drum spre laboratorul meu de dezvoltat. După cîte știu — iar eu o cunosc bine, chiar prea bine — la ora aceea era moartă. Căci instantaneul meu luminos nu numai că mi-a adus drept cîștig o sumă cu mai multe cifre (care astăzi mă ajută să finanțez punțile noastre dentare), instantaneul meu luminos a costat-o viața. De atunci nu și-a mai găsit somnul. (L-am gonit cu blițul.) În calitate de

logodnic mi s-a permis să consult dosarul cu fișele ei medicale : șapte luni, două săptămîni și patru zile după ce am fotografiat fața logodnicei mele Arantil la Hotelul Hilton Berlin, s-a stins cu încetul, s-a topit la Zürich : patruzeci și unu de kilograme."

Trebuie spus că fața ei adormită era frumoasă, deși de o altă frumusețe decît cînd era trează. Se oferea oricui, în orice fel de scop ; în ciuda faptului că obrazul ei avea la trezie ca trăsătură dominantă un fel de rigiditate căprească, în timpul somnului vădea o relaxare de copil încăpățînat, care o prindea pe logodnica mea Sieglinde Kriegs, atunci cînd o surprindeam în „Parcul cenușiu” ațipită printre romanele ei ieftine din viața militară. Totuși, niciodată nu i-am fotografiat somnul. Nu am vreo fotografie nici de la Linde trează, urmărind veșnic un scop. Nici n-ar avea vreun rost. Toate astea s-au sfîrșit. Viața merge mai departe. Irmgard Seifert continuă să țină lecții în fața elevilor ca și mai înainte. A fost o treabă anevoioasă să-i scot din cap mărturisirea oficială pe care o pregătise cu grijă : „De ce să împovărezi băieții și fetele cu treaba asta ? Fiecare trebuie să-și adune un bagaj de experiențe proprii.” — Pînă la urmă a cedat : „În perioada asta nici n-am curajul să mă prezint în fața clasei așa, lipsită de orice apărare...”

Mi-am încheiat duminica încercînd să beau o bere la Reimann, rezemat de tejgheaua ba-

rului. Asistenta dentistului, care îmi atrăsese atenția să nu consum mîncăruri prea fierbinți și băuturi prea reci, avea dreptate : corpurile străine de metal — patru îmbrăcămînți de staniu aplicate pe coletele mele dentare șlefuite — erau bune conducătoare ; am plătit lăsînd paharul pe jumătate plin.

Dentistul meu, care mi-e prieten, mi-a explicat durerea : „N-ai știut ? În fiecare dinte se află un nerv, o arteră și o venă.”

Vocea lui umplea cabinetul și-l măsura — cinci pe șapte, la o înălțime de trei și treizeci : „E bine să mai știți ceva : în corpul dintelui, sub smalțul care nu-i sensibil, se află săpate în dentină mici canale conținînd prelungirile nervilor, care sînt tăiate pieziș de acțiunea bormașinei sau la șlefuit”.

(După un sfîrșit de săptămîină de lungă respirație mi-l închipuiam pe dentistul meu puțin mai șters, și încă în aceeași dimineață încercam să le explic celor dintr-a 12-a A că nu există nimic mai impersonal ca un dentist care, de îndată ce ai intrat în cabinet, te întreabă cum te simți, încercare întîmpinată cu rîsete unanime ; mă găseau caraghios.)

Abia dacă m-a salutat. De lîngă măsura cu instrumente mi-a comunicat, fără nici o introducere : „Coletele dumneavoastră dentare sînt afectate și provoacă durere deoarece acolo se înmănunchează micile canale care străbat dentina”.

Metoda lui de a lămuri nu importă ce (fie chiar și durerea) ar trebui s-o preiau în activi-

tatea mea didactică: „Iată, așa se petrec lucrurile: Nervul se răspîndește în coroana dintelui și trece în cavitatea pulpei dentare”.

Cînd am menționat în treacăt regiunea Voerifel și micul sat Kruft din zona de exploatare a pietrei ponce, a renunțat, în sfîrșit, la nervii dintelui, pentru ca, în cele din urmă, Krings să se poată întoarce acasă.

„Într-un cuvînt, doctore, a ocupat vila din spatele Parcului cenușiu și a strîns familia — pe mătușa Matilde, pe Sieglinde și pe mine — în camera lui de lucru, care pînă atunci fusese închisă, dar în ce mă privește o socoteam o noțiune desemnată prin «cetatea spartană a tatii»: Un pat de campanie, rafturi cu cărți, suluri de hîrtie topografică. Pe planșeta desfăcută, arcul Vistulei înainte de spargerea frontului de la Baranow. Iar pe perete, în partea opusă ferestrei ce dădea spre parc, o hartă desfăcută reprezintă depresiunea circulară a Curlandei, cu situația frontului așa cum îl preluea Krings...”

Dentistul meu recunoscuse imediat situația: „Aha! Octombrie '44. La sud-est de Preekuln. Eram acolo...”

„Nici măcar un firicel de praf. Mătușa Matilde lustruise și aerisise camera în vederea întoarcerii lui Krings. Cu harta Curlandei la spate și planșeta cu secțiunea mediană a frontului între el și noi, se abțîne de la orice sentimentality familiare. Pe sora lui, care își exprimă bucuria pentru aspectul deloc șubred,

mai degrabă dîrz al generalului — «Îmi pare bine, Ferdinand, că perioada asta lungă și îngrozitoare nu te-a putut afecta...» — o întrerupe: «Am fost plecat. Acum m-am întors.» Linde nu spune nimic, e însă prezentă în tăcerea ei. Eu citez să întreb dacă singurătatea peisajului rus transformă omul, îndeosebi pe cel aflat în captivitate. La început se părea că nu voi căpăta vreun răspuns. Krings măsoară cu ajutorul unui compas situația din cotul Vistulei, arată către Baranow — «Asta n-ar fi trebuit să se întîmple niciodată!» — iar acum se uită la mine: «Seneca spune: Toate bunurile vieții aparțin altora — numai timpul constituie proprietatea noastră. — Am dat vîrfului de atac ordinul să anime cu mișcări ofensive zona monotonă, de la sud-est de Moscova, admițînd că e într-adevăr monotonă...» Ar fi putut foarte bine să spună: «Singurătate nu există!» cum a spus «Arctica nu există!»

Dentistul meu se juca, lîngă măsuța cu instrumente, cu cele patru seringi pregătite pentru injecție. Referirea lui: „După cum știți, sub Claudius, Seneca a fost deportat în Corsica; abia mama lui Nero, Agrippina, a pus capăt acestui exil care a durat opt ani” era menită să-mi reamintească faptul că filosofia stoicilor a fost capabilă să-și cucerească maturitatea și discipolii cu osebire în prizonierat. (Dentistul meu a fost eliberat abia la mijlocul lui '49.) Așteptam în jîlțul de cavaler medieval micile înțepături respingătoare și mă temeam

că anestezia locală l-ar putea ademeni către variante ale temei Krings — Durere nu există! — dar el se menținu în limitele simțului practic și mă laudă în prezența celei care-l asista la orele de consultație: „Faceți parte dintre puținii pacienți care se interesează cu perseverență de cauzele și căile durerii: nervul dental duce mai departe la nervus mandibularis, situat în maxilarul inferior, prin urmare la a treia ramificație a lui nervus facialis, și în cele din urmă pînă la scoarța cerebrală, care ocazional duce durerea pînă în regiunea occipitală...”

Ecranul avea un luciu mat. Să-l pun pe asasinul logodnicei să... Sau pe colega Seifert cum cotrobăiește prin geamantanul de pînză tare al mamei după scrisori vechi... Sau pe cîntăreața Arantil, cea care și-a pierdut somnul... Sau călătoria noastră în patru, cu Borgwardul, în Normandia... „Fiindcă trebuie să-ți spun, doctore, oricît de vag formulam planurile noastre de concediu înainte de sosirea generalului — eu voiam să plec în Irlanda — Linda declara: «Eu rămîn aici!» — însă Krings, de îndată ce s-a mutat în cetatea lui spartană și a desfăcut pe planșeta topografică o hartă a frontului de invazie, ne-a dat tuturor dispoziții precise: «Imediat ce primesc pașaportul, plecăm. Abia aștept să cercetez puțin secțiunea dintre Arromanche și Cabourg, ca să văd în ce ape se scaldă acest domn Speidel, care, după cum remarc, se ridică iar.» — Cu proaspătul pașaport al lui Krings, ne-am

așternut la drum. Francezii n-au făcut nici un fel de dificultăți, fiindcă în timpul campaniei din Franța nu jucase decît un rol secundar...”

„Oricum, am trecut frontiera normal, cu Linde la volan. După o zi și jumătate de drum, iată-ne ajunși la țintă. Din pricina grabei ordonate de Krings nu prea am avut prilejul de a-mi satisface preocuparea pentru problemele de istoria artei: totuși, așezat în față, lângă Linde, am profitat de ocazie pentru a comenta una sau alta dintre catedrale, numeroasele castele franceze, iar mai târziu caracterele specifice ale stilului normand: Krings a acceptat (ca și mătușa Mathilde) acest zel al meu. Linde l-a refuzat. Cunoaște pornirea mea impetuoasă de a ține prelegeri improvizate: «Sfîrșește odată cu aceste mizerabile rămășițe de educație umanistă!»”

(Are dreptate chiar și în zilele noastre. Abia pe malul Oceanului ar fi trebuit să fac uz de strălucita mea elocință și să flutur certificatele industriei de ciment germane. Fără îndoială că această chestiune îi va interesa și pe elevii mei dintr-a 12-a A. „Crede-mă, Scherbaum, se aflau și se află încă acolo: cazemate mari de beton, strîmbate de tirul artileriei navale, iar unele dintre ele găurite de obuze dintr-o parte într-alta. Construcții de beton care au devenit o parte a peisajului. Motiv suficient pentru orice operator de film să deplaseze panoramic obiectivul aparatului: suprafețe calme, cenușii, care se justifică prin ele însele.

Umbre ferme. Adâncimi saturate. Structuri turnate în cofraje, stăruitoare în lumină. Ceea ce numim astăzi beton aparent. S-ar putea să respingeți observațiile mele ca fiind rezultatul unui mod de observare pur estetic, cu toate acestea sînt înclinat să vorbesc despre calmul stoic al contururilor cazematelor. Da, deoarece cazemata de beton nu este, oare, cochilia stoicului moștenită peste veacuri ?")

Și, într-adevăr, lui Krings, care ascultase cu interes conferința mea despre dezvoltarea cimenturilor germane din trass în cursul ultimului război, i-am propus foarte serios să denumească noul nostru sortiment, elaborat pentru construcții înalte cu schelet de oțel, după filosoful roman din perioada târzie Seneca. N-a fost de acord. (Poate că a observat intenția de zeflemea.) Fiindcă atunci cînd eu — ne aflam pe malul drept al Ornei, la vărsarea în mare — am început să fac elogiul construcției de cazemate mari ca unică formă de artă arhitectonică a secolului al douăzecilea, cînd am început să cînt osanale la adresa autenticității betonului aparent și a realității formelor de apărare lipsite de orice ornamente, mi-a aruncat un „Rămîi la subiect !” chemîndu-mă la ordine.

Mai tîrziu dentistul meu spunea : „Vorbiți de Krings al dumneavoastră cu un entuziasm căruia cu greu reușiți să-i dați o nuanță ironizantă”.

(În timp ce inspectam faleza de la Arromanche, dentistul a vorbit la telefon cu un coleg despre un ciclu de conferințe pe tema cariilor dentare, pe care începuse să le țină la Universitatea populară din cartierul Tempelhof : „Cu frecvență cam slabă, da, din păcate cam slabă...”)

Am părăsit peisajul normand cu cazemate și m-am întîlnit cu Hilde și cu Inge sub fagul încărcat cu praf de ciment. Fetele sporovăiau despre vacanța petrecută în Italia.

„Dar micul nostru Hardy ?”

„Cum a fost în nordul cel aspru ?”

Am narat vizita noastră la Cabourg și excursiile pînă la martorii de beton ai trecutelor operații de război.

„E de-a dreptul captivant.”

„Se mai află pe acolo cazemate autentice, în care poți intra dacă vrei ?”

Le-am spus : „Nu numai că poți vizita încăperile interioare profanate de perechile de îndrăgostiți, dar te poți urca chiar pe cazemate, eventual ca să ții o cuvîntare”.

„Ia imită-l puțin pe papa Krings care, de sus, de pe cazemată...” Am declarat un scaun de grădină drept cazemată, m-am urcat pe mobila asta care se cam clătina și l-am imitat destul de bine pe Krings : „I-aș fi aruncat în mare ! Ce înseamnă asta supremația aeriană. Oare în Curlanda am avut supremație aeriană ? De la statele-majore și pînă la casieriile regimentelor, pe toți cei din spatele frontului i-aș fi arestat. Speidel ăsta cu statul lui major de intelectuali. Mereu departe de gloanțele

frontului. Degradat și în prima linie cu el! N-ar fi câștigat nici un metru de teren, întocmai ca la nord de cercul polar, ca pe cursul inferior al Nistrului, ca pe Oder..."

Abia acum apare Linde. Pe cât de taciturnă fusese logodnica mea în timpul călătoriei de vacanță (Krings: „Ce s-a întâmplat, Sieglinde? Vezi altfel situația?”), iat-o că acum vorbește, ba nu, intră în joc: „Dacă îmi amintesc bine, ai evacuat capul de pod Nicopol. Activitatea ta în depresiunea Curlandei a început cu retragerea grupului de armată Narva. Nu există nici o dovadă că ai fi putut împiedica invazia, fiindcă n-ai putut rezista nici în sectorul central al frontului răsăritean. Amintește-ți de breșa creată de Konev între Muskau și Guben. Numai așa a fost creată posibilitatea unui atac asupra Berlinului, prin Spremberg și Kottbus. Numai bătălii pierdute. Ar trebui să renunți, tată.”

Nici eu și nici fetele din „Parcul cenușiu” n-o cunoaștem pe această Linde (Sieglinde). Cobor de pe scaun și renunț la parodia mea despre Krings. Hilde și Inge rămân cu gura căscată, chicotesc și se înfioară. Își adună revistele de modă. Dar Linde nu ne îngăduie să ieșim din scenă în acest moment jenant: „Ce vă mirați atîta? Tatăl meu vrea să câștige bătălii pe care alții le-au pierdut. Pentru că prietenul nostru Eberhard, amatorul de artă, s-a hotărît să-l admire ca pe o fosilă a istoriei, îmi revine mie datoria să-l înfrîng pe tatăl meu, și anume pe toate fronturile care-i trec prin minte.”

Am părăsit această imagine. (După hotărîrea pe care a luat-o, Linde tace oarecum crispată. Prietenele își fac semne cu ochiul. Spectatorul are toate motivele să presupună că praful de ciment se prelinge în continuare.) „Vei înțelege, doctore, că hotărîrea Lindei a însemnat pentru mine, între altele, o revelație dureroasă.”

„N-ar trebui să folosiți într-un mod atît de ușuratic cuvîntul durere.”

„Dar această schimbare care s-a produs în atitudinea logodnicei mele, această schimbare bruscă, izvorîta din propria-i voință — căci de atunci n-a mai putut să mă sufere — a devenit pentru mine o durere permanentă.”

„Mai bine să folosim, în continuare, ca exemplu, nervii dintelui.”

„Cine povestește aici, doctore...”

„În general, pacientul, dar dacă o altă versiune se dovedește mai potrivită...”

„...așa cum s-a ivit o criză în logodna dumneavoastră, tot așa se întâmplă și cu nervii dintelui: cînd pulpa este infectată, se produc gaze prin intermediul bacteriilor, gaze care nu găsesc o cale de eliminare decît cu ajutorul bormașinei. Or, în cazul că vizita la dentist se amîna mereu și mereu, gazele își caută alt drum și anume în direcția vîrfului rădăcinii. Sprijinite de o secreție purulentă, ele apasă asupra osului maxilarului dislocîndu-l. Aceasta provoacă așa-zisa falcă umflată, care evoluează apoi pînă la abces sau — ca să ne întoarcem la logodna dumneavoastră — pînă la o

proliferare complexă a urii. Adesea își reîn-
cepe după ani de zile activitatea (acțiune de
completare), cu alte cuvinte proliferază în
continuare; este o chestiune care vă amuză,
nu-i așa, această îndeletnicire cu lanțuri de bi-
cicletă și blițuri pentru aparate de fotografiat.
Cauza: un eșec înregistrat cu mulți ani în
urmă. Banalul of al tinereții. De aceea vă re-
comand reținere când folosiți cuvântul durere.
Nici n-ați fi capabil să rezistați la intervenții
într-adevăr dureroase. Gîndiți-vă numai la pic-
tura de gen a maeștrilor olandezi minori.
Adrian Brouwer, de exemplu. Cu un clește, pe
care în zilele noastre nu l-am mai păstra nici
în lădița cu unelte, bărbierul — așa se numea
în Evul Mediu dentistul — intervine, în tablou-
rile sale, în gura unui țăran pentru a-i sparge
o măsea. Pe vremea aceea dinții nu se extră-
geau, ci se spărgeau. Rădăcina putrezea înce-
tul cu încetul pînă se resorbea, în afară de ca-
zul că provoca o infecție care punea în primej-
die viața bolnavului. Sîntem îndreptățiți să
presupunem că, în urmă cu trei sute de ani,
rădăcinile de dinți infectate provocau destul
de des moartea. Ei, dar încă și-acum o sută de
ani extracția unei măsele nu era o treabă deloc
ușoară. Aici, la noi, în spitalul Charité din Ber-
lin, era nevoie de patru oameni pentru a se ex-
trage, fără anestezie locală — oricum, se ba-
dijona gingia cu cocaină — o măsea unui al
cincilea. Îmi amintesc de povestirile tatălui
meu care a fost și el medic: unul ținea bra-
țul stîng, al doilea își proptea genunchii în
burta pacientului, al treilea ducea mîna

dreaptă a sărmanului deasupra flăcării unei
luminări pentru a împărți durerea, iar al pa-
trulea lucra cu niște instrumente pe care vi le
voi arăta cu plăcere, în fotografii, dacă se va
ivi ocazia. Datorită metodelor de anestezie
ajunse la un înalt grad de dezvoltare în seco-
lul nostru luminat, nu mai sîntem nevoiți să
recurgem la asemenea acte de violență. Iată,
seringa e pregătită pentru prima noastră in-
jecție. Baza oricărei anestezii locale o for-
mează o soluție injectabilă de novocaină, care
este un derivat al alcoolului. Dar ca să nu
simțiți prea intens aceste înțepături neplăcute,
putem recurge la ajutorul televiziunii noas-
tre..."

(În cadrul primului program se dădea un
film în care un cîine celebru adulmeca niște
urme printre barăci.) „N-are nici o impor-
tanță pe cine caută. N-are importanță ce se
află în barăci. Fiindcă următoarea este, ca prin
minune, goală. Și într-o astfel de baracă eva-
cuată Krings a pus să se instaleze o ladă cu
nisip, destul de lungă pentru a cuprinde fron-
tul arctic, destul de lată pentru a cuprinde sec-
torul central, și a amenajat-o cu ajutorul unui
electrician: într-un mod destul de complicat,
în genul acelor trenuri-jucărie cu linii ferate
întretăiate ca un labirint, care necesită o chel-
tuială și o răbdare nebunești, cu cabine de
manevră acționate electromecanic, cu comu-
tatoare cvadripolare, conectoare parțiale, sis-
teme de supraveghere a lămpilor principale,
fiindcă întreaga evoluție a frontului, toate ata-

curile și contraatacurile, recucerirea unor poziții și rectificări ale frontului, crearea de breșe, retragerea pe poziții avantajoase și formarea de pungi-capcană, toate erau semnalizate prin becuri divers colorate; fiecare dintre cele două părți dispunea de tablouri de comandă ale sistemului de becuri. O investiție impresionantă. Ia să vedem, doctore, poți să ghicești cum se numește electricianul care tocmai a gonit din baracă dulăul televizat și acum îi construiește lui Krings jucăria? — Un anume Schlottau. Krings a trimis după electricianul întreprinderii și i-a spus: «Poți să faci?» Iar Schlottau, omul care avea o răfuială veche, a luat poziția de drepti: «Da domnule generalfeldmareșal!»

Dentistul meu spuse: „Acum vom supune maxilarul dumneavoastră inferior unei anestezii de profunzime, adică vom bloca temporar nervul la intrarea...”

(Pînă în ziua de astăzi sînt mîndru de faptul că n-am îngăduit înțepăturilor neplăcute să tulbure imaginea: Lîngă Krings stătea Linde, după cum eu stăteam lîngă Linde, care se instalase în fața lui Schlottau. Îl recomandase tatălui ei: „Ar trebui să-l chemi pe electricianul întreprinderii. E un om talentat...”)

„Pentru a obține amortirea gingiei, trebuie să întreprindem acum, adițional, o anestezie locală...”

(Ca antrenament își propuseră Linia Metaxas, pe care Krings o străpunsese la șase aprilie '41 cu Divizia a șasea de vînători de

munte comandată de el: două vîrfuri de atac, acționate de unități de șoc.)

„Și acum, același procedeu în stînga jos...”

(Schlottau îi construiește lui Krings poziția înții, apoi pe a doua, ca bătrînul să le poată străpunge. Felul în care a acoperit pozițiile fortificate ale brigăzilor ușoare grecești cu escadrile de Stukas din corpul de aviație von Richthofen și după aceea, în lumina verzuie a zorilor, cum a ordonat Regimentului o sută patruzeci și unu vînători de munte să treacă la atac, a fost pur și simplu fantastic.)

„Bună treabă, Schlottau. Iar acum, să trecem la operațiile de la Demiansk...”

Schlottau spuse: „În acest caz vom avea însă nevoie de un tablou de comandă secundar pentru...” Iar dentistul meu mă rugă să aștept efectul anesteziei în sala de așteptare.

„Îndată, doctore, îndată! Situația avantajoasă a bazei de atac Demiansk se datorează succesului înregistrat de acțiunile «Cap de pod» și «Scară de bord»...”

„Totuși, acum vă rog să treceți în sala de așteptare...”

„Linde deservea pentru prima oară al doilea tablou de comandă al lui Schlottau. A izolat virfurile de atac ale tatălui ei și a rupt frontul pe o lățime de șase kilometri...”

„Totuși, acum sînt nevoit să vă rog insistent, stimate domn...”

„Plec imediat, da, imediat...”

„Alături găsiți cîte ceva de citit...”

(De fapt voiam să mai adaug un singur lucru: Krings începuse să simtă voința fiicei

sale. Cu greu — trecînd ca prin sită spatele frontului și aruncînd în prima linie pînă și bucătăniile de campanie — reuși să astupe breșa creată în linia frontului. Totuși, refuză să evacueze Demianskul. Dar cine se mai interesează astăzi de Demiansk ? Poate clasa a 12-a A ?) Pe cînd părăseam cabinetul, cîinele Lassie, vedetă a televiziunii, adulmeca din nou prin baracă și căuta — dar ce importanță are asta ?

„Quick“, „Stern“, „Bunte“, „Neue“. (În grabă și autodepășindu-mă, căci așteptam ceva, am răsfoit revistele care se împrumutau în cadrul cerului de lectură din cartier. Foșnet de hîrtie moale și de hîrtie uscată și susur monosilabic, de parcă ar vrea să provoace o presiune asupra bășicii udului. Mica fîntînă arteziană luminată indirect, menită să-i calmeze pe pacienți. N-am de gînd să strîmtez acum cadrul pînă la agorafobie, chiar dacă hîrtia luptă din ce în ce mai zgomotos împotriva fîntînii arteziene. Deocamdată mai puteam să aud. Numai cerul gurii, limba pînă în gîtlej și tot botul îmi erau galvanizate cu seu de berbec.)

Titlurile cu literă groasă : Pentru sau împotriva pilulei anticoncepționale. Cancerul e vindecabil. Încă o variantă a asasinării lui Kennedy. Să stai în sala de așteptare și să dai glas îngrijorării tale, alături de întreaga lume, dacă ea, adică madam Loren, își va pierde iar sarcina. Ne privește și pe noi, așa cum ne privește dacă cea mai întortocheată eroare judiciară — s-a întîmplat — oare cine să fie ? —

este elucidată după doisprezece ani. Nedreptatea fotografică e strigătoare la cer și te îndeamnă să întorci repede pagina. La o parte cu flagelul petrolului. Nici evenimentele din sudul Sudanului. Totuși, ăsta rămîne și-și toarce amintirile : Schirach¹ povestește, a fost orbit, regretă și avertizează, minte destul de onest, rectifică. Cînd a fost pentru prima oară la Weimar. Un prînz compus din cinci feluri, la Kaiserhof. Plastroane de frac și lustre la Bayreuth. Imagini familiare plăcute. Pantaloni scurți. „Astfel arăta, dragă Scherbaum, Reichsjugendführerul meu...“ Pulpe pocnite una de alta, ciorapi trei sferturi albi. Și abia în închisoarea Spandau a devenit adept al stoicilor. (Căci însuși Seneca l-a sfătuit pe discipolul său Lucilius² să renunțe la activitatea de slujbaș al statului : „Cu o povară pe umeri nu poate nimeni înota către libertate...“) Drept urmare, se descotorosește în permanență de balast ; așa ar putea să procedeze și Krings : s-o ia mereu de la început, din anii plini de greutate ai tinereții. Cunoscutul generalfeldmareșal fusese nevoit, încă de pe vremea cînd era elev

¹ Se referă la Baldur von Schirach (n. 1907), conducătorul organizației de tineret a partidului național-socialist. Condamnat în 1946, în procesul de la Nürnberg, la douăzeci de ani închisoare, a fost eliberat în 1966.

² În „Scrisorile către Lucilius“, opera principală a lui Seneca, în care își expune principiile etice : omul trebuie să se supună destinului în viața exterioară, dar poate aspira la o independență lăuntrică, pur contemplativă, disprețuind bunurile materiale.

de liceu — „La vârsta dumitale, Scherbaum!“ — să apere de creditori întreprinderea de exploatare a carierelor de piatră, pe care tatăl său o adusese în pragul falimentului. Această atitudine defensivă i-a rămas. Așa a devenit generalul Rezistă-pîn'-la-capăt. De la carierele bazalt din Mayener Feld peste frontul arctic și pînă la bariera Oderului : defensivă. În afară de străpungerea Liniei Metaxas, nu i-a reușit niciodată vreo ofensivă. Bietul Krings! — Dacă aş scrie pentru „Quick“ sau „Stern“, aş putea desemna situația drept complexul kring-sian al continuității. Ar trebui luate comparativ în discuție și alte cazuri (complexul iosifian al lui Napoleon) pentru a se ajunge la întrebarea : de cîte n-ar fi fost scutită lumea în cazul cînd comisia de examinare chezaro-crăiască a Academiei de arte din Viena, examinîndu-l pe candidatul Hitler, care de fapt voia să devină pictor, nu l-ar fi trîntit, ci... Fiindcă poporul nostru nu tolerează un lucru : respinși care au întîrziat ratîndu-se. Se află pretutindeni și pîndesc prilejul să se răzbune. Născocesc dușmani și povești în care dușmanii lor născociți apar aievea și sînt lichidați. Au o gîndire rectilinie acționată de mitralieră. Variaza modul de a-și ucide adversarul mereu același. În cărți se citesc numai pe ei. Plătesc și răsplătesc oalele sparte. Și nu uită minusculul Nu depășit de timp. Și nu-și uită întunecata vrere. Și vor să elimine, să desființeze să reducă la tăcere. Și răsfoiesc iute și flămînzi reviste ilustrate cocoloșindu-și durerea de dinți...

Iată! — Iată-l că apare și vrea' să pună punct cu un pistol militar, dintre acelea pe care Wehrmachtul le folosea în cursul ultimului război mondial în lupta corp la corp și pentru a gesticula. Cu el, reputatul zero-opt, ce mai găsește și astăzi întrebuințare în America Latină, așadar cu bunul și vechiul șase-focuri, pe care-l achiziționasem destul de scump pe vremea cînd eram șofer de taxi la Hamburg și în răstimp de o singură lună fusese răsunat trei șoferi, cu acest mijloc de autoapărare ilegal — căci pe pistoalele cu gaze nu puteai și nu te poți bizui, și în geamuri izolatoare n-am avut niciodată prea mare încredere — cu o armă de foc în adevăratul sens al cuvîntului am părăsit, puțin după ora șaptesprezece, dormitorul nostru, în pijama (mai înainte am vîrît mîna sub perna de la cap : și iată-l că mi s-a și lipit de palmă) și așa, desculț, în pijama, l-am împușcat mai întîi pe fiul meu Klaus în vîrstă de trei ani, ale cărui plînsuri și țipete neîncetate mi-au tulburat de mai multe ori și apoi mi-au alunecat definitiv somnul început la ora șaisprezece, după ieșirea dintr-un schimb de douăsprezece ore. Am nimerit copilul lîngă urechea dreaptă, după care s-a răsucit în cădere, arătîndu-mi în spatele urechii stîngi orificiul de ieșire a glontelui, cam de mărimea unei mingi de tenis de masă, de unde a început numai-decît să curgă sîngele. Abia acum, cu trei focuri consecutive repezi, am împușcat-o pe logodnica mea Sieglinde, în vîrstă de douăzeci și trei de ani, dar căreia eu și toți prie-

tenii noștri îi spuneam Linde. Când am tras asupra copilului sărise în picioare și a fost lovită în burtă, în burtă, în piept, drept care s-a prăbușit pe scaunul în care șezuse înainte de a sări în picioare și citise publicațiile ilustrate „Quick“, „Stern“, „Bunte“ și „Neue“, de la cercul de lectură care împrumută reviste acasă, fără să-l potolească pe micul Klaus cu cuvinte șoptite, pînă ce a trebuit să vîr mîna sub pernă, să ies desculț din dormitorul nostru și să împușc copilul, apoi pe ea, pe logodnica mea, care sărise în picioare. În clipa aceea țipa nu numai viitoarea mea soacră, țipam și eu: „Vreau să dorm! S-a înțeles? Vreau să dorm!“ După care, cu ultimele două gloanțe (pentru mine n-a mai rămas nimic) am rănît-o grav pe mămițica, perforîndu-i brațul stîng, apoi gîtul, fără să nimeresc aorta văduvei în vîrstă de cincizeci și șapte de ani, care șezuse la măsuta de cusut lîngă mașina de cusut, fiindcă după cele două împușcături capul cu bigudiuri al mămițichii a căzut mai întîi pe capacul mașinii de cusut și abia pe urmă pe carpetă. A căzut de pe scaun într-o parte, trăgînd după ea trusa cu ustensile de cusut și scoțînd (după ce, în urma focului asupra lui Klaus și înaintea focurilor asupra Lindei, strigase de mai multe ori „Hardy“) sunete gîlguite și şuierătoare, pe care încercam să le acopăr repetînd mereu „Vreau să dorm! S-a înțeles? Vreau să dorm!“ Asta se întîmpla în apartamentul unui bloc nou, în cartierul Spandau, la etajul doi. Chiria locuinței, compuse din două camere și jumătate, se ri-

dică la 163,50 DM fără încălzire. Sînt logodit cu Linde de trei ani și jumătate. De fapt, apartamentul e proprietatea mămițichii și a Lindei cu copilul. (Pe mine m-au tratat și exploatat ca pe un subchiriaș.) La început am lucrat la Siemens, apoi mi-am schimbat meseria, fiindcă speram că voi cîștiga mai bine ca șofer de taxi și voi putea să mă însor, căci sînt foarte atașat de copil. Camerele sînt destul de luminoase. Iar în serile de vară ședeam uneori pe balcon și vedeam cum dincolo de acoperișurile cartierului nou se înălțau rachete luminoase pornite din sectorul răsăritean, atît de aproape e acesta. N-am nici un fel de antecedente penale. Pe Linde am cunoscut-o la Siemens. A lucrat acolo scurtă vreme la bobinarea bobinelor dar a trebuit să renunțe fiindcă urmase un curs de coafeze și din pricina ondulațiilor permanente i se umezeau mereu palmele. De certat, în adevăratul sens al cuvîntului, nu ne-am certat decît rar. Iar atunci cînd am făcut-o a fost numai din cauza apartamentului, fiindcă are o rezonanță atît de puternică. (Dar întotdeauna m-am stăpînit. Numai cînd aveam șaptesprezece ani eram agresiv. Dar pe atunci era război și tineretul se sălbăticea pretutindeni.) Ba, mai mult, pe vremea cînd eram încă la Siemens, Linde îmi spunea: „Nu cumva să-i lași pe ăia să-și bată joc de tine“. Avea dreptate: de felul meu sînt reținut și econom. De exemplu, citesc numai ziarele pe care clienții le lasă în mașină. (Nici nu obișnuiesc două trei beri după terminarea lucrului cum fac colegii mei.) Cel mai mult

îmi plac cursele în Spandau și împrejurimi, dar de cînd s-a terminat construcția autostrăzii orășenești îmi plac și cursele către centru. Și anume : cursele fără accidente. De fapt, voiam să-mi continui studiile, dar n-am mai apucat. Condițiile de locuit și băiatul care scîncea tot timpul. De asemenea, de doi ani n-am avut un concediu ca lumea. Numai o dată, scurt timp după logodna noastră, am plecat la Andernach, în Germania Occidentală, fiindcă mămița mai fusese pe acolo și-i plăcuse. Acolo am stat pe promenada de pe malul Rinului și am privit vapoarele care treceau. M-a apucat durerea de dinți, fiindcă pe promenadă era curent. Dar Linde voia neapărat să aibă copilul. De fapt, după război voisem să mă angajez la vamă. Dar m-au trînit la examen. După aceea, totul s-a desfășurat foarte simplu. Cu cheia de la mașină, dar tot în pijama (în antreu am găsit numai papucii de casă), ținînd în mînă zero-optul cu încărcătorul golit, am părăsit apartamentul și blocul nou fără să întîlnesc vreun vecin. Mașina se afla jos, ceea ce nu era intenționat, fiindcă de fapt ar fi trebuit s-o prezint la control. Am făcut tot felul de drumuri pînă cîrînd după miezul nopții, mai întîi la Neu-Staaken, apoi pe Heerstrasse prin Pichelsdorf pînă în Westend și de sus, de la Charlottenburg, prin Jungfernheide, Reinickendorf și Wittenau pînă la Hermsdorf și iarăși înapoi. Oricum, am conectat imediat aparatul pe recepție, fiindcă începînd de la ora douăzeci și unu centrala a început să mă cheme. Colegii

mei încercară și ei să mă convingă cu vorbe bune. Mașinile poliției m-au încolțit cînd veneam din Theodor Heuss-Platz și am intrat iar pe Heerstrasse și apoi pe Havel-Chaussee, în drum spre casă. Se pare că așa fi spus : „N-am fost eu. Nu mi-au îngăduit. Logodnica mea a făcut-o dinadins, l-a lăsat pe băiat să scîncească. Aștia voiau să termine cu mine, dintotdeauna. De ce nu m-au primit la vamă ? Și atunci, uite că mi-am pierdut cum-pătul. În afară de asta, mă dor dinții. De cîteva zile. Cu un zero-opt, într-adevăr. Trebuie să fie în Stössensee. Da, peste pod l-am... N-aveți decît să căutați.”

De fapt, în vara asta voiam să plec din nou la Andernach. Ne plăcuse atunci. Mai sînt dator întreprinderii cursa fără pasageri. S-o scadă și să-mi dea pace. Totuși, cu banii aștia (și nu mă întrebați cît m-a costat zero-optul) ar fi trebuit, la dentist... Al meu are televizor, pentru distragerea atenției. Ar trebui să arate și asta, în emisiunea Panorama, de exemplu, despre construcțiile de locuințe sociale și urmările lor. Pot să le arăt, cum sub pernă am... Ori pentru „Quick” sau „Stern”. Revistele alea publică asemenea lucruri. Pe urmă poți să le vezi pretutindeni, chiar la dentist în sala de așteptare, dacă șezi lîngă o fîntînă arteziană menită să te liniștească prin susurul ei și trebuie să le răsfoiești întruna, pînă ce injecțiile își fac efectul și asistenta apare în ușa sălii de așteptare : „Așa, și acum a venit timpul să...”

Dentistul mă lăudă: „Ați remarcat corect. În cazul anesteziei de profunzime limba este și ea amorțită de îndată ce nervus lingualis este afectat de injecție.

(Totul se potoli, se estompă, aproape că dispăru din memorie. Mai zăcni o dată — dar probabil că era un reflex — încetă.) Afară, pe Hohenzollerndamm, ninge de la stînga la dreapta. (Nu era televizorul, ci cabinetul de consultații în partea dinspre stradă.) Ecranul mat sclipea pustiu. Ca și la mine: totul moale ca o blană și, ca să zic așa, silențios. („Se pare că s-au produs cazuri cînd limbi anesteziate au fost mutilate de pacienți neîncrezători care le-au mușcat ca să încerce gradul de anestezie.”) Vocea lui rămînea în spatele unui ecran. („Și acum vom scoate îmbrăcămințile de staniu...”) Iar întrebarea mea de răspuns, „Ce înseamnă vom scoate?”, se ridică palatală și bolborosită ca dintr-o cană cu poșircă. Abia după ce i-am simțit aproape, prea aproape, respirația: „Le vom trage cu penseta. Vă rog să deschideți larg gura”, m-am predat și mi-am dat aprobarea fără nici un fel de condiții.

Iată că au apărut din nou, degetele astea ca niște morcovi. Au plasat aspiratorul de salivă, au apăsă limba în fundul gurii. (Să vrei să muști. Să devii activ. Sau să-ți cauți alinarea în Seneca: „Ce crezi, doctore, nu s-ar putea ca anumite hotărîri istorice să fi fost influențate de durerea de dinți? Căci dacă este fapt dovedit că Moltke era foarte răcit

cînd a cucerit orașul Königgrätz, ar fi de cercetat în ce măsură l-a reținut sau l-a înaripat guta pe Frederic al doilea către sfîrșitul Războiului de șapte ani, cu atît mai mult cu cît știm că pentru Wallenstein guta era un stimulent. Iar despre Krings se știe că, în ciuda înfățișării impunătoare, avea un ulcer gastric care l-a stimulat să reziste pe diverse fronturi. Îmi dau seama, ce-i drept, că această interpretare contrazice concepția curentă despre istorie, deoarece chiar elevii mei, îndeosebi micuța Lewand, socotesc orice luare în considerare a unor motive fundamentale de ordin privat drept o personalizare neștiințifică a istoriei — „Iar practicați cultul personalității!” — și cu toate acestea mă întreb dacă durerea de dinți în special și durerea în general nu acționează ca motor al...”)

„Poate doriți să punem în funcțiune televizorul?”

Nu numai afară, dar și pe ecranul mat ninge domol de la stînga la dreapta. (Vai, copiii nu vor să se culce. Mereu nascocesc altceva: Să vedem spiridușii! Să vedem spiridușii!) Într-un peisaj de vată miniaturală și nostim pășteau animale lipsite de orice durere. Ninge cu vată. Nu erai obligat să auzi tălăngile. Imaginea tremura și tremura, silențioasă. (Spiriduși apuseni și spiriduși răsăriteni parcurg într-o secundă douăzeci și cinci de faze de mișcare și nu vor să se recunoască reciproc.) Spiridușul este un mic și modest ajutor în viață. Spiridușul nu vrea decît să

aducă fericire. Sărmanei mele logodnice, care zace pe catafalc lovită de trei gloanțe, îi șterge cu vată obrazul pe care s-a sțins orice durere. (Vrem de-a baba-oarba! Vrem de-a baba-oarba!) Iar cînd dentistul îmi spuse „Și acum clătiți, vă rog, clătiți bine!”, n-am vrut, căci doream să văd spiridușii, să văd spiridușii..

În felul acesta imaginea a fost aruncată în bazinul-scuipătoare.

„Nu, Linde, una ca asta n-ar fi trebuit să faci...”

„Ce n-ar fi trebuit?”

„Cu electricianul ăsta, ca să-ți dezvăluie ce mișcări ofensive urmează să efectueze tăticu’ tău în lada cu nisip...”

„E vorba de informații.”

„Și din pricina asta te culci pe saci de ciment...”

„Dacă i-o interzic eu, tace mîlc.”

„Asta se numește a fi mercantil...”

„Da’ de unde. În timp ce-o fac mă gîndesc la altceva: la Petsamo — sau la ruperea frontului peste Oka, lângă Tula, pînă la Oriehovo.”

„Respingător!”

„Nu e decît o senzație exterioară...”

(Aici dentistul mă anunță că am terminat cu clătitul: „Mai e un fragement aici. Și dincoace. Și acum vom proba coroanele de aur platinat deocamdată nelustruite. Doriți să le luați o clipă în mînă...”)

Cîntăreau cît trebuie și se potriveau de probă. Linde (pe sacii de ciment) nu apărui în

imagine cîtă vreme am cîntărit coroanele de platină în palma (neanesteziată) dreaptă. („Vezi, Scherbaum, la vîrsta dumitale încă nu-ți dai seama ce greutate poate avea o proteză dentară cîntărită în palma unui profesor titular în vîrstă de patruzeci de ani.”) — „Atîrnă destul de greu, doctore.”

Cînd dentistul îmi aduse la cunoștință că acum va folosi un gips special de culoare roz pentru a obține un mulaj de ansamblu al dinților (și colțurilor de dinte) din maxilarul inferior — „După ce se întărește, mulajul de gips e spart în gură și apoi reasamblat în afara mediului bucal” — m-am încleștat de un singur cuvînt: „Ați spus: spart în gură?”

„Din păcate, nu putem fi scutiți de acest procedeu...”

„Ce înseamnă spart în gură? Așa, pur și simplu?”

„Nu există alt termen mai adecvat.”

„Și eu?”

„Nu veți simți nimic. Numai o oarecare apăsare și senzația neplăcută, dar înșelătoare că, odată cu gipsul, vi se sparge și dantura...”

„Nu. Nu mai vreau.” — („Ai dreptate, Scherbaum. Cu ăsta nu mă pot măsura. Să decidă clasa dacă-mi este îngăduit să renunț...”)

„Asistenta mea a și început să amestece gipsul...”

„Am suferit destul...” (Dar elevii mei dintr-a 12-a A votară coborînd degetul gros. Iar Vero Lewand număra voturile.) „Dacă ați fi cunos-

cut-o pe logodnica mea..." (Numai Scherbaum votă pentru mine.)

"Spuneți mai departe tot ce vă frământă..."

"S-a încurcat cu electricianul întreprinderii..."

"Îl chema Schlottau, dacă nu mă înșel."

"Ca într-un film clasic de spionaj: Beția simțurilor în schimbul secretelor militare. Aici, doctore! Nu amesteca gipsul. Linde îl tirăște după ea. În depozitul de trass. Între coloanele de susținere. Numai în picioare poate să facă dragoste cu ea. Linde privește peste umărul lui și vede cele două coșuri înalte ale întreprinderii Krings și praful de ciment eliminat de ele. Gata. A terminat!"

(Dentistul mă întrerupe cu sfaturi practice. Mă roagă să deschid larg gura și să respir pe nas, în timp ce cu o delicată spatulă specială așterne gipsul roz special în jurul dinților și colțurilor de dinte din maxilarul meu inferior: „Și vă rog să nu înghițiți. Gipsul se întărește repede.”)

Bietul Schlottau. Abia a terminat și trebuie să trângănească: „La Tula, în ce direcție? Cu ce divizii? Cine preia apărarea flancurilor?” Linde notează. (Iar dentistul meu se retrase și el în spatele fișelor din cartoteca lui: „Trebuie să așteptăm două trei minute. Abia dacă veți simți căldura gipsului care se întărește. Relaxare și respirație în continuare numai pe nas...”)

Între timp, emisiunea de publicitate continuă; iar Linde spune printre stivele de saci cu ciment: „Osram — luminos ca o zi de pri-

măvară!” Scoate din el tot ce-a mai rămas: „De unde a procurat efectele de iarnă pentru Armata a patra? Unde e plasată Divizia două-sute treizeci și nouă de tiraliori siberieni?” Și în timp ce Linde debitează „Dippily-Du, Dippily-Du, noul fixativ pentru păr...”, Schlottau desface schița lui Krings reprezentând atacul de încercuire din sectorul Tula. Degetele lui de electrician indică, în toiul unei reclame pentru produsele Wüstenrot, direcția vîrfurilor de atac ale lui Krings peste Kașira către râul Moscova. Linde rîde, frământă un fir de pai între dinți și jubilează cu o voce cristalină ofensivă: „Gustul cel mai exigent, Fanta-l satisface, Fanta-l satisface, Fanta-l satisface...” Acum anunță o reclamă pentru un detergent neobișnuit: „Rufele cu Ariel muiate, sînt ca și spălate!” — În clipa asta anunță: „Peste linia Tula-Moscova nu-l voi lăsa să treacă!” — Apoi arată linia ferată de pe schiță și-i sfătuiește pe ascultători: „Încercați măcar o dată încălțămîntea Medicus și veți spune singur: Numai Medicus!” — Iat-o că fotografiază cu aparatul ei Leica (de parcă ar vrea să facă reclamă și pentru Leica) schița secretă a lui Krings: „Iar eu am crezut că vrei să te răfuiești cu tatăl meu”. Schlottau rînjește și face propuneri: „Cred că aș putea iar să...” Dar Linde este în posesia informațiilor trebuincioase. Îl șterge pe Schlottau de pe ecranul mat — „Margarina — hrănitoare ca pîinea noastră cea de toate zilele!” — introduce în imagine congelatorul

și se întinde printre spanac, pui și lapte în pungi.

Cum se conserva. Cum rămânea credincioasă față de sine însăși și proaspătă. Și cum făcea reclamă pentru mărfuri congelate, prin urmare pentru ea însăși : „...deși deocamdată sînt scumpe, de exemplu legumele proaspete, totuși, dacă avem în vedere că la carnea preambalată sînt eliminate zgîrciurile și oasele, și că munca atît de neplăcută a curățirii zarzavaturilor — să ne gîndim la prepararea verzei roșii — se reduce mult, atunci chiar și semipreparatele noastre, pe care congelatorul nostru le ține la dispoziția gospodinei sînt relativ ieftine ; de asemenea, n-ar trebui să pierdeți prilejul și — măcar pentru cîteva ore — să vizitați instalația noastră de congelare și s-o utilizați ca pe un izvor al tinereții...”

Cu un ușor salt sportiv ieși din frigider și începu să desfacă ambalajele produselor congelate : „Iată-l, de exemplu, pe fostul meu logodnic. L-am depozitat la fund de tot, acoperit cu carne tocată, fasole verde și fileu de roșioară. Deocamdată are o înfățișare puțin cam degerată și perimată, dar dacă-l punem la decongelat, veți remarca foarte curînd ce bine s-a păstrat pentru vîrsta lui de patruzeci de ani. Îndată va începe să îndruge verzi și uscate : ani de domnie și tratate de pace, caracteristici de stil și lucruri fundamentale. Fiindcă și-a păstrat harul cu care l-a înzestrat natura, acela de a ține cuvîntări improvizate despre răscruci ale istoriei și despre arta în sine,

despre simțul pedagogic și senzația absolutului, de asemenea despre cimentul de trass și desprăfuitoare centrifugale, tot așa cum și-a păstrat șarmul său jalnic și nițeluș cam ipocrita lui dragoste pentru adevăr. Numai starea în care se află dinții săi ar trebui să-i dea și lui de gîndit. Așa-zisul său prognatism s-a menținut de-a lungul anilor. Trebuie să se ducă la dentist să se supună unei intervenții. Chiar și elevii lui — e profesor titular, un profesor titular tipic — sînt de aceeași părere cu mine și au votat împotriva lui. Acum trebuie să tacă și să respire pe nas. Dacă n-ar fi atît de laș și de sensibil la durere...”

Dentistul meu își plasă toracele care respira liniștit în fața ecranului de proiecție, spuse : „Și acum vom...” și-și virî ambele mîini în botul meu crispat. (De ce nu m-o fi prins în chingi ?) Asistentă lui trebuie să mă țină acum strîns în jilțul de cavaler medieval : Haide băiete, haide ! (Nici vorbă nu mai era de procedee automate și spray cu apă caldă ; ne aflăm în plin Ev Mediu, care transformase medic și pacient într-o pereche de luptători ce-și măsurau puterile.) Deoarece nu simțeam nici o durere, am început să-mi imaginez dureri : O naștere în care fătul iese cu fundul înainte, prin gură, un embrion de gips, asta voiau să extragă. Ceea ce tănuisem vreme de șapte luni, trebuia scos la lumină, după ce va fi spart. (E în regulă, doctore !) Recunosc și spun totul : În timp ce Linde își făcea de cap cu acest Schlottau, m-am culcat

fără nici un chef și folosind tot felul de așternuturi cu prietenele ei, mai întâi cu Inge, ba nu, cu Hilde și abia pe urmă cu Inge; dar n-a ajutat, căci când i-am spus Lindei „Ce ție nu-ți place altuia nu-i face”, m-a înțeles perfect: „Sînt mulțumită că ai găsit, în sfîrșit, o preocupare și că n-ai să te mai vîri între tatăl meu și mine. Asta nu-i treaba ta. Este o chestiune internă. Oricum, cînd vorbește de Terek, habar n-ai undă curge Terekul, pe care el voia să-l treacă și să-l lase în urmă, înaintînd pe vechile șosele strategice gruzine pentru a cuceri Tiflis și Baku. Vrea țiței. Tu nu te amesteca. Sau, și mai bine: Șterge-o de-aici. Eu îți vreau binele. Ai nevoie de bani?”

Atunci asistenta lui îmi lipi pe frunte podul palmei: n-a fost nașterea unui monstru, ci numai mulajul lesne de reconstituit al dinților mei de jos, șlefuiți și neșlefuiți, care se afla pe tăblia de sticlă a măsuței de instrumente și părea spiritual deoarece era plin de contradicții.

„Spune, doctore, care este de fapt părerea dumitale despre sistemul consiliilor?”

„Ceea ce ne lipsește este o asistență medicală pe plan mondial și integrată pe plan social. — Nu uitați, vă rog, să clătiți.”

„Dar această asistență medicală internațională, în cadrul cărui sistem urmează să...”

„În locul tuturor sistemelor folosite pînă acum, ea va trebui...”

„Această asistență medicală a dumitale, pe care eu o văd în legătură cu proiectul meu

privitor la o provincie pedagogică mondială, nu constituie și ea un sistem?”

„Asistența medicală globală este, dincolo de orice ideologie, baza și suprastructura societății noastre umane.”

„Dar provincia mea pedagogică, în care nu mai există decît discipoli și nici un fel de profesori...”

„Se încadrează și ea, de la sine, în noua terapie...”

„Dar asistența medicală e numai pentru oameni bolnavi...”

„Între timp vă rog să clătiți. — Toți sînt bolnavi, au fost bolnavi, vor fi bolnavi, vor muri.”

„La ce bun însă toate acestea, dacă nu există un sistem care să-l educe pe om să se depășească pe sine însuși?”

„La ce bun sisteme, care-l împiedică pe om să-și găsească drumul către boala lui, fiindcă orice sistem are ca punct de pornire și scop final sănătatea.”

„Dar dacă vrem să înlăturăm greșelile omenești...”

„Atunci înlăturăm și oamenii. — Iar acum, vă rog din nou să...”

„Nu mai vreau să clătesc.”

„Gîndiți-vă la îmbrăcămințile de staniu.”

„Dar cum vreți să schimbați lumea fără sisteme?”

„Să desființăm sistemele și lumea va fi schimbată de la sine.”

„Cine să le desființeze?”

„Cei bolnavi. Pentru ca, în sfârșit, să se facă loc pentru marea și autocuprinzătoarea asistență medicală mondială, care nu domnește peste noi, ci se îngrijește de noi, care nu vrea să ne schimbe, ci ne va ajuta, care, după cum spune chiar Seneca, ne dăruiește tihnă și alinare pentru infirmitățile noastre...”

„Așadar lumea în chip de spital...”

„...în care nu mai există oameni sănătoși și obligativitatea de a fi sănătos.”

„Și cum rămîne cu principiul meu pedagogic?”

„Dacă vreți să desființați deosebirea dintre discipoli și profesori, va trebui să suprimăm treptat și definitiv deosebirea dintre medic și pacient — și anume în mod sistematic.”

„Și anume în mod sistematic.”

„Iar acum vom mai aplica o dată îmbrăcămințile de staniu.”

„Îmbrăcămințile de staniu.”

„Limba dumneavoastră se va fi obișnuit cu corpurile străine.”

„Corpurile străine.”

(O grăsană îmblănită. Asistenta lui medicală ar trebui să mă trateze cu un măr.) Dar chiar și carnea fragedă de miel hrănit cu salvie ar fi avut gust de cauciuc în cerul gurii mele cuprinse de letargie. Nici măcar gipsul nu-l simțeam, eu care simt de departe de aproape oricum. („Vai, doctore! Un măr domnesc aromat, să-l desființez, să-l mușc, să fiu tînăr, curios și cerul gurii mele să plescăie...”)

În loc de asta vedeam un bucătar televizat care plimba deasupra flăcărilor niște rinichi de vițel. Sporovăiala cu rețete și aluzii cu două înțelesuri — „Cui îi e frică de măruntaie” — era pigmentată cu lămuriri privitoare la funcția de ocrotire a îmbrăcăminților mele de staniu: „Nu trebuie să uităm. Nici rece și nici fierbinte. Și în nici un caz fructe, fiindcă acizii fructelor...”

Față în față cu cerul gurii mele, care nu mai exista, bucătarul televizat începu să taie rinichiul de vițel. Gustă fiecare bucățiță; și dacă dentistul n-ar fi sfârșit tratamentul și nu l-ar fi eliminat pe bucătar printr-o apăsare pe buton, m-aș fi scîrbit de rinichi de vițel pentru tot restul vieții. — După această dublă izbăvire am încercat un cuvînt de încheiere: „În orice caz, Krings a început să dea bătălie după bătălie în lada cu nisip. Fiica lui a devenit inamicul lui firesc...”

Pe urmă am renunțat (deocamdată) și mi-am căutat salvarea în dreptul la durere de care se bucură orice pacient: „Zvîcnește, doctore. Oricum, simt ceva...”

Dentistul (care este încă prietenul meu) îmi dădu arantul: „Ca să fiți aprovizionat, iubite domn. — Dar înainte de a vă lăsa să plecați, vom stabili repede, cu ajutorul inelului cromatic dental, culoarea porțelanului pentru punțile noastre rectificatoare. Cred că albul acesta gălbui, bătînd ușor în gri, ar fi indicat — nu-i așa?”

Asistenta lui (care mă cunoștea pesemne) dădu din cap aprobînd culoarea aleasă, drept care mă declarai mulțumit: „Bine, asta să fie“.

Dentistul se despărți de mine cu cuvintele (pline de grijă): „Iar afară, gura bine închisă“.

M-am înclinat în fața realității: „Desigur. Continuă să ningă.“

O bere blondă, chelner, o blondă! — și un gînd insolubil în apă, unul avantajat de lumina albastră, prevăzut cu o măciulie nouă, unul care să despice temeinic scîncetul scris-nit al dinților, astfel încît cu toții — chelner, am cerut o blondă! — toți cei care privesc înapoi pe furiș și cei care dezertează în bandă rulantă fugind de rocile sedimentare, peste marea, marea depozitată la stînga, la dreapta — chelner, am cerut o blondă! — cu toții să ne putem întoarce acasă...

„Căci ce, doctore, și cît putem învăța din istorie? Bine, de acord: Am fost neascultător, n-am folosit experiența acumulată, iar deoarece afară ninge și deoarece lăsam urme în zăpadă, am băut în drum spre casă o bere rece și a trebuit să mai iau două arantiluri cu apă caldută... Nimic nu putem învăța. Nu există progres, eventual niște urme în zăpadă...“

Dentistul rămase prezent și între cei patru pereți de-acasă. Enumera succesele stomatologiei, perle într-un șirag. Cînd l-am întrerupt

în zeflema — „Prima pastă de dinți, cînd a apărut pe piață? Înainte sau după periută?“ — mi-a răspuns cu obiecții critice la adresa clorofilei: „Bine, împrospătează gura. Dar împotriva cariilor?“

Cînd mi-a înfățișat evoluția de la bormășina cu turații reduse la Airmatik-ul de înaltă turație — „Iar în curînd Siemens va apărea la Tîrgul de mostre din domeniul stomatologiei cu cinci sute de mii de turații. Față de aceasta Ritter-ul meu este o fosilă trîndavă“ — și cînd a menționat perspectivele tratamentului cu unde ultrasonice în victoria definitivă asupra cariilor, am recunoscut: „Poate că în profesiunea dumitale există un progres, dar istoria — deși și-a dezvoltat sistemele de arme cu o consecvență totală — nu ne poate oferi vreo învățătură. E absurdă ca numerele de loto. O stagnare accelerată. Pretutindeni facturi neachitate, înfrîngeri camuflate și încercări copilărești de a cîștiga ulterior bătălii pierdute. Cînd mă gîndesc, de exemplu, la fostul generalfeldmareșal Krings, și la felul în care fiica lui...“

Chiar și în spatele mesei de lucru și înconjurat de diferite fleacuri personale — fetișuri menite să mă ocrotească — de îndată ce am spus „Linde“, mi-a trîntit în bot cîteva linguri de gips roz de modelat. (Și iată că și acum mă roagă să nu înghit și să respir mai departe pe nas, cîtă vreme gipsul va continua să se întărească în mediul meu bucal...)

Se află pe-aici ceva de o fluiditate monotonă : Bătrînul Rin. Poartă vase în amonte. Iar noi doi, în demiuri umflate de vînt, ne fîțîim de colo pînă colo pe Promenada Rinului. (Să mai lămurim o dată lucrurile sub platanii tunși, lîngă vechea fortificație, între plăcuțe votive pentru Maica Domnului.)

„Ce-ai spus ? Mai spune o dată. Vreau s-o mai aud o dată lămurit.“

Două profiluri, a căror infrastructură a găsit o bancă. (Să lămurim lucrurile șezînd.) Capetele stau rigide. Și numai părul dă iluzia de mișcare. La aceasta se adaugă nave pentru transportul mărfurilor, care trec prin imagine de la stînga la dreapta și de la dreapta la stînga.

„Așa nu te-am... Dacă vrei să știi : Ești mai grozavă. Mulțumită ? În sfîrșit.“

Acum amîndoi numără navele. Patru vin din Olanda în amonte. Trei și-au croit drum prin Binger Loch și plutesc la vale. Măcar asta e adevărat. Și sezonul : martie. Nuanțe brune și cenușii pigmentează peisajul încîntător. (De cealaltă parte continuă să se afle Leutersdorf.)

„Ce părere ai, doctore, să trec în programul clasei a 12-a A o excursie școlară la Bonn : Bundestag. Convorbiri cu oameni politici în viață. Iar pe urmă, mai departe, la Andernach...“

(Acum tac amîndoi în amonte în aval.)

Circulația în amonte era mai puternică decît obiecțiile mele : o statornicie prelungită în

spațiu, cu rufe fluturînd la pupă și gips care se întărește încet peste cioturi de dinți șlefuiți, în care nervii tăceau. De fapt, altceva intenționeam să spun — Schlottau voia să se răfuiască cu Krings deoarece Krings îl degradase, în Curlanda, de la plutonier la simplu soldat — fapt care plutea împreună cu șlepurile, ieșind din imagine. Totdeauna m-am lăsat foarte ușor abătut din calea mea. (Imagini intercalate după plac : Irmgard Seifert hrănește pești ornamentalii.) Cu mult înainte de a fi existat o logodnică... (Dificultăți în procurarea materialului didactic.) Înainte de a mă angaja la Dyckerhoff-Lenggerich... (Interrupere din partea elevei Veronika Lewand : „Asta se numește subiectivism !“) Cînd eram student la Aachen, îmi cîștigam existența alergînd pe scări în sus și în jos ca să duc cartele de alimente. Sectorul meu era Venloer Strasse...

A fost odată un student care, în schimbul unei remunerații, ducea cartele de alimente. Și atunci l-a înghițit o casă de raport cu nouă apartamente, care rămăsese în picioare printre locuri virane. În mîna stîngă, studentul politehnician strîngea servieta de mușama cu bonuri de pîine, carne, grăsimi și alte alimente, cu lista cuprinzînd semnăturile de primire și cu cîteva cărți de statică ; în dreapta, soneria asculta de apăsarea degetului gros. „Nu vreți să intrați pentru o clipă ?“

La o văduvă, studentul în semestrul întîi pierdu o parte din sfiala lui și obișnuința de

a schimba repede vorba. Oricum, din acea vreme i-a rămas imaginea — căci din cînd în cînd putea să și vadă cîte ceva — unui plutonier-major care zîmbea indiferent din fotografia înrămată, printre tot felul de obiecte mărunte aflate pe măsuta de noapte.

Văduva se numea, ba nu, nu Löwith, asta era chiriașă de vizavi care, cînd policarul drept al studentului a apăsător pe butonul soneriei, a spus: „Poftește înăuntru, tinere, sora mea s-a dus pînă la oficiul de raționalizare pentru cartele, dar și eu pot să...” Curînd — și din ce în ce mai bine cu fiecare săptămînă care trecea — studentul a învățat să pipăie moaștele din părul ei cu nuanțe roșcate.

Ba nu, blond-roșcată era fata celor care locuiau la etajul întîi pe stînga, pe care studentul a trebuit s-o ajute la pregătirea lecțiilor, pînă ce a trecut cu bine clasa. Băiatul celor de vizavi a rămas repetent fiindcă studentul nu a putut să-l ajute. A trebuit să se explice cu mama, pînă ce fiul a aruncat în discuție un „Așteaptă numai să se întoarcă tata din prizonierat...”

Dar încă de pe vremea studenției îmi plăceau discuțiile în contradictoriu, mai ales că doamna Podzum avea totdeauna cafea veritabilă și alte mici atenții, ca untură de porc amestecată cu jumări și merișoare, din care studentul, fără ca doamna Podzum să observe — sau poate că era înțeleaptă și se prefăcea că nu observă? — mai lua cînd și cînd cîte un chil bunicel și-l ducea la etajul doi al casei de raport.

O studentă care subînchiriasse acolo și nu putea să suporte untura de porc a făcut o eczemă din pricina zestrei acesteia. Era oricum cam încuiată, se rușina din te miri ce și ținea un jurnal intim pe care studentul îl citea cu dezinvoltură comentîndu-l întruna cu „Să mori de rîs, nu alta”, pînă cînd studenta a izbucnit în plîns.

În schimb, Heide Schmittchen, vizavi, în dreapta, era cu totul altfel. Avea o mașină de scris la care îl lăsa pe student să scrie ori de cîte ori acesta voia. Deși numai cu cîțiva ani mai mare ca el, vădea totuși ceva matern în atitudinea ei, poate fiindcă nu avea copii și fiindcă soțul ei (pe care și astăzi, cînd mă văd întrînd, îl văd cum tocmai iese) era indiferent la chestiunile astea.

La etajul trei, însă — și asta se putea auzi și de la al doilea — bîntuiau o groază de copii și mirosea a varză de Bruxelles. Acolo, două femei care nu-și trăiseră viața în același fel, spuneau, îmbrăcate în capote cu desene diferite: „Poftește înăuntru, tinere”. Iar studentul învăța și învăța: să spună da, să spună nu, să amîne, să privească în altă parte, să se gîndească în altă parte. Timpul trecea sub un ceas cu cuc și lîngă o pendulă, care supraviețuiseră amîndouă războiului. Unde erau mai gustoși cartofii copti? Care era locul potrivit pentru colivia papagalului? (Eu pretindeam că la stînga, lîngă pendulă; fiindcă la dreapta, în afară de ceasul cu cuc, pe ecran nu-mi apare decît fața severă, cu ochelari, a unei femei de vreo patruzeci și

cinci de' ani.) Studentul trebuie să fi petrecut vreme mai îndelungată la madam Szymanski, fiindcă în primul rînd papagalul fusese la început sănătos (acum îl văd bolnav, stă trist și înfioiat pe stîngia lui) și după o perioadă mai îndelungată de îngrijiri, cînd a început din nou să țopăie în colivia lui vioi și cu pene lucioase, madam Szymanski a vrut, în al doilea rînd, ca studentul să se mute la ea ; dar el trebuia să mai predea niște cartele de alimente la mansardă, stînga. Cui ? Cum mirosea acolo ? Dar tapetele ?

(„Vei fi de acord cu mine, doctore, că mi se ofereau ocazii demne de a fi fructificate.“) Pe ecran se deschide silențios o ușă. O mîna cu trei inele supraîncărcate îi face semn, obosită, studentului să intre în vizuină. Cît de dibaci s-a deprins să zăbovească. Adulmecă mîna. Scoate inelul cel mai mic : remunerația lui. Mîna are voie să-l mîngîie pe ceafă. Acum are voie să se joace în părul lui creț în permanență cam ciufulit. Acum îi descheie nasturii. Acum îi toarnă ceva într-un pahar. Acum sfîșie în bucățele o hîrtie. Acum îl palmuiește pe student cu cele două inele care i-au rămas. Iar el îl scoate pe al doilea : remunerația lui. Acum ea toarnă din nou ceva. Acum urmează somnul. Și trece o vreme. Acum mîna toarnă apă pentru cafea. Acum plînge în fața oglinzii și are o față ridată. Din nou trece vreme. Acum învîrtește butoanele radioului. Acum își scoate ultimul inel, iscălește acum (iar eu bifez : bonuri de alimente, pîine, car-

ne și grăsimi). Acum ea deschide ușa, îl împinge pe student afară : el este matur și cunoaște deosebiri și tranziții. Știe totul dinainte și gustă osteneala după. Știe să compare și nu mai e novice. Și-a terminat ucenicia. De la mansardă, studentul coboară pe scări etaj cu etaj, părăsind casa de raport. (Le-am mai numărat o dată, căci iată că începusem să uit unele caracteristici, de pildă desenul draperiilor și locurile unde tencuiala era scorojită.)

„Nu mai era student, doctore, nu, era inginerul constructor de mașini Eberhard Starusch care se minunează oîte clădiri noi au apărut pe Venloer Strasse, cea pînă nu demult pe jumătate dărîmată de bombe. Chiar și de ambele părți ale casei de raport în care locuia golurile au fost astupate (sau, cum spun ei : completate). În vitrine sînt oferite sumedenie de mărfuri la această oră, înainte de închiderea magazinelor. Lumea consumă. (Și servieta mea de mușama pe care, cînd a început acest basm, o țineam în partea stîngă plină cu cartele de alimente, este și ea acum, cînd vreți mereu și mereu să-mi spargeți gipsul din gură, din pielea nouă de porc și umflată cu lucrarea mea de diplomă, care a obținut calificativul bine și tratează despre desprăfuirea fabricilor de ciment ; fiindcă în timp ce aprovizionam o casă cu nouă apartamente cu cartele de alimente și gipsul nu prea se grăbea să se întărească, am fost silitor, am trecut toate examenele, am devenit bărbat,

chiar dacă mai târziu logodnica mea spunea: „Porți în continuare pantaloni scurți.)”

„Ce crezi, asta n-ar putea să fie tema unei disertații?” Elevul Scherbaum ar putea să-și închipuie că este student în anul '47 și că trebuie să împartă cartele de alimente într-o casă de raport din Neukölln.

(Cînd am părăsit această casă în '51, pentru Scherbaum începea vîrsta dinților de lapte.) Sau mai iau două tablete de arantil — a fost o nesocotință că am băut o bere rece — și o chem la telefon pe Irmgard Seifert, dar înainte de a mesteca împreună cu ea în amănunt scrisori vechi, o șterg repede la Kretz, Plaidt și Kruft, colind cu Linde prin valea Nette, urc cu ea (încă îndrăgostit) pe Korreelsberg, mă cațăr în continuare (căci totdeauna se află ceva în față) și-mi țin referatul despre trass la conferința specialiștilor în ciment de la Düsseldorf, îmi încep iar cariera la Dyckerhoff-Lengerich, și dacă sar peste Aachen (casa de raport) sînt în stare, cît timp tabletele de arantil își fac efectul (și Irmgard Seifert nu cheamă la telefon ca să se tînguiască) să dau cu perseverență înapoi ca racul: Pe vremea cînd aveam optsprezece ani, mă aflam într-un lagăr american stropit cu praf de clor, în apropiere de Bad Aibling în Allgäu, eram un prizonier de război cu părul tuns scurt care, primind nouă sute cincizeci de calorii pe zi și avînd dantura completă (Vai, doctore, ce dinți aveam!) uitase de momentele de groază prin care trecuse la culegerea minelor fără apă-

rare contra incendiilor și frecventa silitor diverse cursuri de învățămînt.

Fiindcă noi, germanii, ne pricepem să organizăm într-un mod util viața de lagăr, fie ea oricît de monotona. (Pînă și despre mine colegii spun că sînt un specialist în întocmirea unor programe de învățămînt care funcționează ireproșabil.)

Prizonierii de război s-au înghesuit pentru ca o baracă destinată învățămîntului să ofere loc și prilej de a înlocui foamea vulgară prin foamea de cunoștințe: Cursuri de limbi străine pentru începători și avansați. Contabilitatea în partidă dublă. Catedrale germane. Cu Sven Hedin prin Tibet. Opera de maturitate a lui Rilke — opera de tinerețe a lui Schiller. Noțiuni de anatomie. (Și dumneata ai fi găsit în lagărul Bad Aibling auditori mai mulți pentru conferința despre carii decît găsești acum la Universitatea populară Tempelhof.) În același timp s-a născut mișcarea Ajută-te singur. Cum putem confecționa din cutii de conserve, dacă nu grenade antitanc, atunci măcar aspiratoare de praf? Primele ventilatoare primitive (confecționate din tablă zincată americană) se învîrteau în aerul cald de deasupra sobelor noastre de tuci. Casieri militari țineau conferințe pe tema Introducere în filosofie. (Ai dreptate, doctore, Seneca reușește să aducă mîngîiere mai ales în prizonierat.) Iar în fiecare miercuri și sîmbătă, un bucătar de hotel — pe care acum toată lumea îl apreciază cînd

apare la televizor — ținea cu noi un curs de bucătari pentru începători.

Brühsam pretindea că învățase meseria la Sacher, la Viena. Brühsam era originar din Transilvania. Lecțiile lui începeau: „În patria mea, frumoasa țară a Transilvaniei, gospodina căreia îi place să gătească începe prin a lua...”

Cum lipsurile își puneau amprenta pe programa de învățămînt, Brühsam preda arta culinară cu adausuri luate din aer. Imagina piept de vacă, rinichi de vițel, friptură de porc. Cuvîntul și gestul făceau ca pulpa de berbec să rămîna fragedă. Fazanul lui pe varză în sos de vin și crapul lui în sos de bere: reflectări ale unor imagini reflectate. (Am învățat să-mi imaginez.)

În timp ce ședeam pe niște scăunele în baraca-școală și-l urmăream pe Brühsam spiritualizați și cu ochii mari, înfățișare accentuată de subnutriție, caietele noastre școlare — un dar al americanilor — se umpleau cu rețete care zece ani mai târziu vor depune pe noi un strat de grăsime.

„În patria mea”, zicea Brühsam, „în frumoasa țară a Transilvaniei, gospodina căreia îi place să gătească, cînd se duce în piață, face o mare deosebire între gîsca îndopată și gîsca de curte.”

Urma o digresiune plină de învățăminte despre starea de libertate naturală a gîștelor poloneze și a gîștelor ungurești, ceva mai ușoare, dar în schimb mai cărnose, și a sorții triste a gîștelor de Pomerania îndopate: „În frumoasa țară a Transilvaniei, care era patria

mea, gospodina căreia îi place să gătească alege gîsca de curte”.

După aceea Brühsam arăta cum trebuie încercată gîsca, pipăită cu degetul gros și inelarul, mai întîi la piept, apoi la tîrțiță. „Cu tot stratul de grăsime pe care-l depune, ghindurile trebuie să se simtă la pipăit.”

(Vei înțelege că, atunci cînd asistenta dumitale mă apucă strîns cu trei degete, provocîndu-mi un imperios rictus al gurii, îmi revine în minte gestul lui Brühsam cînd încerca tîrțița: chestiunea poate fi pusă și invers, ca într-o oglindă: în timp ce eu, urmînd învățătura lui Brühsam, găsesc ghindurile unei gîște imaginare, ghearele asistentei dumitale mă imobilizează.)

„De îndată ce am ajuns acasă”, zicea Brühsam, „problema este să curățăm gîsca de măruntaie, ca s-o putem umple.”

Iar noi, cu cioturile noastre — un creion la trei oameni, fiindcă împărțeam totul frățește — scriam după el: „Orice umplutură ar alege gospodina căreia îi place să gătească, fără peliniță, fără trei rămurele foșnitoare și puternic aromate de peliniță, nici o gîscă nu poate fi considerată ca fiind umplută”.

Nouă, care eram fericiți cînd găseam printre barăci cîteva fire de păpădie pentru o zeamă subțire menită să ne completeze masa, nouă, care lingeam umili fundul gamelelor, Brühsam ne enumera umpluturile. Învățam și notam: „Umplutura cu mere. Umplutura cu maroane...”

Iar unul căruia îi lipseau șapte kilograme pînă la greutatea normală a întrebât : „Ce sînt maroanele ?”

(Se pare că, în zilele noastre, Brüh-sam, bu-cătarul de la televiziune, vorbește cu multă pasiune pe programul unu, cam așa :) „Ma-roane glasate. Maroane zaharisite. Pire de ma-roane. Niciodată varză roșie fără maroane. În frumoasa țară a Transilvaniei, care a fost pa-tria mea, erau vînzători de maroane, care pe foc de mangal... Iarna, în piețele înghețate, cînd maroanele fierbînti... Povestiri cu maroa-ne : Cînd unchiul meu Ignaziu Balthasar Brüh-sam s-a mutat cu maroanele lui la Sibiu, care se află în Transilvania și era patria mea... Și de aceea, în noiembrie, de Sînmartin, gîsca noastră de curte cere, ba chiar țipă după ma-roane care, glasate cu miere, împreună cu fe-lioare de măr pudrate cu scorțișoară, cu foș-nitoarea peliniță — fiindcă niciodată gîscă fără peliniță ! — și cu inima de gîscă umplută cu stafide, toate acestea vor umple pînă la refuz gîsca noastră de curte, fie ea ungurească sau poloneză, și vor da cărnii de la piept ceea ce dogoarea de sus și de jos a cuptorului nu poate da pielei de gîscă, în ciuda rumenelii crocante, și anume : gustul fin și nuanțat al delicatelor maroane...”

(Vai, doctore, dacă am fi avut atunci, în acea vreme a obrazilor supti, aspiratorul du-mitale de salivă !) Brüh-sam nu-și slăbea în-cleștarea, strîngea și mai tare instrumentele supliciului : „Și acum, să trecem la umplutura obișnuită. Gospodina căreia îi place să gă-

tească ia, în patria mea, trei sute cincizeci de grame de carne macră de porc, cîntărește două cepe, trei mere, măruntaiele gîstii — în afară de deliciosul ficat — presară deasupra peliniță — mestecă totul cu conținutul a trei pachetele de unt care în prealabil a fost mu-iat în lapte cald, rade deasupra coajă de lă-mîie și un cățel de usturoi de mărime mijlo-cie, adaugă două ouă, leagă totul cu trei lin-guri rase de făină de grîu pînă ce umplutura, tocată mărunt și numai ușor presărată cu sare, se întărește, după care trece la umplu-tul gîstii...”

(Astfel a început reeducarea unui tineret indus în eroare.) Nu mai pridideam cu învă-țatura. Dintre dărimături și lipsuri răsăreau pedagogi care proclamau : „Trebuie să învă-țăm din nou cum să trăim, să învățăm cum să trăim cu adevărat. De exemplu, gîștele să nu fie umplute cu portocale. Ne rămîne să alegem între clasica umplutură cu mere, cea cu ma-roanele venite din sud și așa-numita umplu-tură obișnuită. Dar în vremuri grele, cînd pro-curarea gîstelor este lesnicioasă dar cea a porcilor destul de dificilă, și cînd maroana, venită din țări străine, lipsește de pe piața internă, o umplutură de cartofi va putea” — astfel vorbea fostul bucătar de hotel și viito-rul bucătar de televiziune Albert Brüh-sam — „...să înlocuiască pe deplin umplutura cu mere, cu maroane și pe cea obișnuită cu carne ma-cră de porc, cu atît mai mult cu cît cartoful, cînd nucșoara rasă îi înobilează gustul și pe-linița — niciodată gîscă fără peliniță ! — îi

dă binecuvîntata aromă, devine o delicioasă umplutură."

În toamna lui '55, cînd logodnica mea și cu mine am plecat la Tîrgul de toamnă de la Poznan — a fost ultima noastră călătorie comună — unde am folosit prilejul ca să relatez cîtorva ingineri polonezi din industria producătoare de ciment despre avantajele desprăfuitoarelor centrifugale din punctul de vedere al rentabilității, am făcut, după închiderea Tîrgului, o scurtă excursie pînă la Ramkau, în districtul Karthaus, la sud-vest de Gdansk, ca s-o vizităm pe mătușa mea Hedwig care, după ce mi-a vorbit foarte pe larg despre agricultura din regiunea Kașubiei și după ce vizita noastră s-a transformat într-o mică, dar autentică sărbătoare de familie, mi-a relatat lucruri asemănătoare despre avantajele umpluturii cu cartofi a gîștelor poloneze ca și Brüh-sam cu zece ani mai înainte; numai că mătușa mea nu prea știa mare lucru despre nucsoară, ci prefera să dea gustul cu chimion.

Logodnicei mele nu-i plăcuse ideea acestei călătorii foarte obositoare și pentru a cărei organizare trebuise să trec peste tot felul de împotriviri birocratice, dar remarca mea: „Dacă eu reușesc să mă acomodez cu familia ta, ceea ce, oricum, cere un anume efort, ai putea și tu să dai dovadă de puțină bunăvoință...” îi smulse un acord cam îmbufnat: așadar i-am vizitat pe acești oameni simpli, care ne-au primit cu ospitalitate rustică. (Și cum

era vorba de ultimele mele rude în viață, am pornit în această călătorie nu fără oarecare emoție: am vizitat și Neufahrwasser, cartierul portului din Gdansk; îți amintești, doctore, acolo, în apa încă tulbure a portului, în dreptul insuliței am aruncat pe vremuri un dinte de lapte.)

„Tii, băiețuș, ce-ai mai crescut!” m-a întîmpinat mătușa mea, care de fapt îmi venea mătușă-mare, fiind sora bunicii mele din partea mamei, născută Kurbjuhn, care s-a căsătorit cu un țăran modest pe nume Rippka, în timp ce sora ei, bunica mea, a ajuns la oraș și și-a întemeiat un cămin cu un anume Behnke, șef de echipă la o fabrică de cherestea, astfel că mama mea a crescut la oraș, căsătorindu-se cu Starusch, a cărui familie trăia în mediul urban de trei generații, deși, întocmai ca și cei din neamul Kurbjuhn, era originară din regiunea Kașubiei: la începutul secolului al nouăsprezecelea, familia Storosz locuia încă în apropiere de Dirschau.

„Ei, zii, ce meserie ai?” m-a întrebat mătușa mea în timp ce se așeza astfel încît s-o poată examina pe logodnica mea. „Te ocupi de țiment. Bine făceai dacă aduceai nițel cu tine, că ne era de trebuință.”

(În ciuda unor împotriviri ridicole, nu numai din partea poloneză ci și din cea vest-germană, imediat după întoarcerea noastră am reușit să trimit zece saci de ciment la Ramkau. A fost ideea Lindei.)

Logodnica mea a făgăduit mătușii Hedwig că-i va trimite cimentul necesar pentru refa-

cerea șopronului dărîmat de obuze, dar mătușa mea n-a renunțat la văicăreala ei: „Nu mai avem decît nițică secară, o vacă, un vițeluş, mere murate dacă vrei să mănînci, o pereche de boi bineînțeles, găinușe și cîteva găște de curte...”

Dar de acestea n-am avut parte. Pe masă au apărut găini bătrîne, care fuseseră congelate; mătușa Hedwig socotea că e mai distins să servești găini conservate decît din cele proaspăt tăiate, pe care le-ai putut auzi cînd li se tăia gîtul în spatele șurii pentru unelte. Poate că mătușa a făcut-o din considerație pentru logodnica mea, fiindcă mai tîrziu, în grădina de legume, printre straturile cu varză creată, mi-a spus: „Ce faină cocoană, asta pe care ai îmbrobodit-o”.

Bineînțeles că am făcut o grămadă de fotografii. Mai ales copiii unchiului Josef, un văr de-al mamei, au fost obligați să stea de mai multe ori în fața șopronului ciuruît de obuze, fiindcă așa voia Linde. Iar către seară am plecat cu autobuzul la Karthaus, să-l vizităm pe fratele mătușii, pe unchiul Clemens, care e frate cu răposata bunică-mea din partea mamei, și pe nevastă-sa Lenchen, născută Storosz: dublă înrudire. Ce revedere a fost! „Ei băiețăș! Mare nenorocire că biata maică-ta a trebuit să moară așa. Era înnebunită atunci, din pricina dinților tăi de lapte, pe care-i aduna și-i pune bine. Totul s-a dus. Nici mie nu mi-a mai rămas nimic afară de acordeon și de pian, la care cîntă Alfons, prîslea al lui Jan al nostru. O să-l ascultăm după aceea...”

Înainte de micul recital de casă s-au servit iarăși găini congelate și rachiu de cartofi căruia, deoarece logodnica mea era atît de distinsă, i-au stricat gustul cu mentă. (Și totuși, kașubii sînt un neam de cultură veche, înru-diți cu sorbii. Limba kașubă, din familia slavă veche, e pe cale să se stingă cu încetul. Mătușa Hedwig și unchiul Clemens cu Lenchen a lui o mai vorbeau, dar Alfons, care nu împlinise încă treizeci de ani și avea o fire flegmatică, nu cunoștea nici limba veche, nici pronunția kașubă și numai din cînd în cînd intervenea alene în discuție cu cîte o expresie în poloneză. Cu toate acestea, pentru specialiștii în slava veche s-ar dovedi utilă elaborarea unei gramatici a limbii kașube, lucrare care deocamdată lipsește.

Cum masa a decurs mai mult pe tăcute — germana literară a Lindei îi intimidă pe ceilalți, iar eu nu eram deloc sigur pe mine cînd încercam să mă exprim din nou în dialectul mahalalelor Gdanskului — unchiul meu Clemens, de la care am moștenit prin intermediul mamei simțul pedagogic alert, a spus: „Știi ce, băiețăș? Jalea n-ajută la nimic. Trebuie să fim voioși și să trăim cu viața. Și să cîntăm trebuie, să cîntăm de să zăngăne vasele-n dulap.”

Așa am făcut, în formație de familie: mătușa mea Hedwig, fiica ei Selma — vară cu mama — soțul ei, pe nume Siegesmund, bolnav de plămîni, bîntuit de o tuse seacă și din această pricină inapt pentru muncă, unchiul Clemens cu Lenchen a lui și nepotul lor — văr

de-al doilea cu mine — Alfons, care avea un abces pe fund și din această cauză nu voia să se așeze la pian — dar a fost obligat : „Dă-i drumul, Fongs, nu mai face pe nebunu', Ba-te-n clape“ — și ca între rubedenii, aproape cu statut de pereche căsătorită, în mijlocul familiei : logodnica mea și cu mine. Am cîntat, acompaniați de unchiul meu la acordeon și de pianistul Alfons, care ședea numai pe o bucă în fața clavierului, am cîntat vreme de două ceasuri mai ales cîntecul : „Pădure deasă, pădure deasă ! Inima-mi spune cît ești de frumoasă...“ cu care prilej am băut din rachiul de cartofi, peste care s-a suprapus izul de mentă.

(În fiecare înghițitură a acestei băuturi naționale kașube concureau, cu succes alternativ, esența chimică de mentă cu mirosul și gustul de poșircă și de beci pentru păstrarea cartofilor a cărui ușă a fost deschisă ; cînd aveai impresia că bei din lichiorul exagerat de dulce, răzbea prin el spirtul ordinar, iar cînd cerul gurii tocmai se pregătea să se adapteze trăs-căului țărănesc, esența îți amintea de ce năz-drăvănnii este în stare chimia. Dar deasupra oricăror divergențe în materie de gust, plutea familiar și împăciuitoare cîntecul despre pădure deasă.)

„Ce crezi, băiețaș, a zis mătușa mea în timp ce mai turna un păhărel, Führerul mai trăiește ?“ (O asemenea revenire directă la istorie nu ne este permisă nouă, celor care ne străduim să păstrăm materialul istoric la o temperatură coborîată, strict științifică ; iar de

curînd, cînd am avut imprudența s-o citez pe mătușa Hedwig în fața elevilor mei, aceștia au calificat-o ca avînd o conștiință politică deficientă, de parcă ar fi trebuit să-i răspund cu Hegel.) „E sigur că nu, mătușă“, am cutezat să răspund. Iar logodnica mea, cu care Len-chen a unchiului Clemens și feroviarul Sieges-mund, cel cu tuse seacă, stăteau braț la braț — ne legănam în timpul cîntecului despre pădurea deasă — a dat din cap în semn de aprobare : Linde și cu mine eram de aceeași părere.

„Ei vezi !“ a făcut mătușa mea bătînd cu palma în masă, „ăsta vorbea și vorbea — și ce s-a ales ?“ (De la asemenea logică, nici măcar Scherbaum nu s-a putut sustrage : „Are stofă, nu glumă, mătușa...“) Iar noi, familia mea și Linde, am mai cîntat o dată, pînă la capăt : „Pădure deasă, pădure deasă ! Inima-mi spune cît ești de frumoasă...“

La urmă a sosit un autentic medic de casă, pe care-l chemase Selma, vara mamei, ca să întocmească o listă, cu scrisul cît mai citeț, a tuturor medicamentelor de care avea trebuință familia mea : Picături de ochi pentru mătușa. Ceva pentru plămînii feroviarului Siegesmund. Ceva pentru tremuriciul unchiului Clemens. (Dar nu mai tremura deloc de îndată ce începea să cînte la acordeon.) Iar pentru toată lumea, în afară de feroviar, ceva împotriva depunerii de grăsime în organism.

Cu mîna făcută căuș, medicul mi-a șoptit : „Vor chestiile astea numai fiindcă e vorba de medicamente din vest. Dar nu ajută la nimic.

Mai bine ar fi mai puțin lacomi la mâncare și ar cînta mai mult despre pădurea deasă. Ar trebui să veniți o dată în noiembrie, cînd încep orgiile cu gîștele...”

Mătușa mea a luat în serios cele spuse de medic : „Da băiețuș. Întoarce-te curînd cu logodnica ta. De Sînmartin se mănîncă fain la noi, n-o să ai de ce te plînge. Gîștele noastre kașube. Le-ai văzut pe imaș. Mai ții minte cum le umplem ?”

Atunci am început să înșir ceea ce învățasem de la fostul bucătar de hotel, astăzi bucătar la televiziune, anume Brühssam, în lagărul de prizonieri de război de la Bad Aibling : „Există o umplutură cu mere, umplutura fină cu maroane și există așa-zisa umplutură obișnuită. Și la fiecare umplutură se cuvine să pui peliniță. Niciodată gîscă fără peliniță !”

Mătușa mea Hedwig s-a bucurat : „Asta cu pelinița e adevărat. Dar noi umplem gîscușița cu cartofi, din cei cruzi după ce le-am stors zeama. Ai să te lingi pe degete cînd ai să vii de Crăciun cu logodnica ta...”

Dar Linde n-a mai vrut. Găinile conservate îi făceau greață. Pe drumul de înapoiere a făcut eczemă, aciditate gastrică și crampe la stomac. (Începusem să cred că are de gînd să dea ortul popii, o idee despre care n-aș putea să spun că nu-mi era familiară.) Abia cînd am ajuns acasă s-a simțit mai bine. Dar oricum totul s-a sfîrșit foarte curînd între noi. Fiindcă în primăvara lui '56 a încheiat socotelile cu

mine : „Vrei banii în rate sau pe toți deodată ?”

M-am decis pentru suma întregă. Din punct de vedere financiar, eram chit. Iar astăzi mărturisesc de bunăvoie : Arta umplutului gîștelor am învățat-o de la maestrul Brühssam. Într-o casă de raport cu nouă apartamente am devenit bărbat : știam totul înainte și gustam osteneala după. Ultimul lustru și un mod de viață mi le-a dat unchiul Clemens pe drum : „Trebuie să învățăm să fim iarăși vioiși și să trăim !” Dar abia logodnica mea a finanțat pedagogul din mine.

(Adevărul e că am șovăit multă vreme să primesc bani, să fiu de acord cu despărțirea.) În discuția pe care am avut-o cu ea, pe Mayener Feld, în marginea unei cariere de bazalt părăsite, discuție pornită de la faptul că, imediat după întoarcerea noastră din călătoria în Polonia, Linde a reluat cu Schlottau așa-zisul spionaj industrial, am spus : „Dacă nu termini cu individul ăla, te ucid”.

Linde n-a rîs, nu, s-a arătat îngrijorată : „N-ar trebui să sporovăiești cu atîta ușurință despre asemenea lucruri, Hardy. E drept că dintr-atîta lucru nu voi muri, dar cuvîntul «ucid» s-ar putea fixa în căpșorul tău dînd naștere la istorii, care să dea naștere la istorii...”

„O, cum ne revărsăm în bogăție. O, cum ne împresoară mărfurile. O, cum ne copleșește belșugul...”

Pe ecranul televizorului se face ordin. Buldozere, care la început evoluează în câmpul deschis din afara ecranului, se pun în mișcare, apucă produse finite, cosmetice, strivesc fotolii și canapele, instalații de camping, îngrămădesc automobile de două locuri, aparate de proiecție pentru apartamente și garnituri de bucătărie, dărâmă temeliile unor ziduri clădite din cutii de detergenți Persil, răstoarnă mobila din camera copiilor, apoi frigiderul din care cad — cu și peste legume carne fructe — consumatori care se decongelează repede: logodnica socotită moartă, bătrînul Krings în uniformă, mătușa posacă a Lindei, Schlottau cu mîna pe sex, precum și elevi colegi rude de-ale mele care se tîrăsc cu patru cinci nouă femei peste articole și accesorii (printre care gîște de curte poloneze) se rostogolesc și sînt rostogolite... Mașina de spălat rufe huruie în gol. Elevii aplaudă ritmic.

Iar acest decor și belșug sînt împinse de către buldozere, din depărtare, peste câmpul central pînă aproape de marginea ecranului; ele sparg suprafața convexă, revarsă totul în încăpere, pînă ce cabinetul de consultații al dentistului e plin și trebuie să mă strecor prin tot calabalicul ăsta îngrămădit, printr-un grup de oameni înghesuiți care vor să stea de vorbă cu mine — „Ce s-a întîmplat, Scherbaum?” — să mă strecor și să fug — unde? — peste ecranul mat, care s-a însănătoșit repede și prin puterea credinței: acolo mă așteaptă dentistul cu asistenta lui și mă roagă să iau loc; astăzi urmează să mi se pună două punți den-

tare, proces suportabil din punct de vedere acustic, întrerupt numai de zgomotele clătirii gurii, în timp ce dialogul, ulterior lesne de redactat, dintre medic și pacient începe de pe acum să urce în bășici conținînd fraze bine măsurate în maniera platoniciană: cînd medicul îl sfătuiește să păstreze măsura și să aibă încredere în evoluția continuă, pacientul (un profesor titular pe care grupul agitatoric al elevilor săi încearcă să-l împingă înainte) revendică schimbări radicale și o atitudine revoluționară.

De exemplu, vrea să îndepărteze cu buldozele toată marfa asta de duzină, cu accesoriiile și piesele ei de schimb, cu toate confecțiile la proba a doua și înlesnirile de plată — „În rate! În rate!” — cu cromul și bugetul de publicitate, s-o îndepărteze și s-o scoată de sub ochiul consumatorului, astfel încît (așa cum eleva Vero Lewand scrisese cu creta pe tablă) să poată fi modificată baza și creat locul necesar pentru o existență pașnică.

Dar dentistul e influențat de lecturi asemănătoare: orice folosire abuzivă a puterii ne duce înapoi la Hegel, pe care îl combate în amănunt și cu referiri la progresul pașnic evolutiv al stomatologiei. „Prea multe teorii medicale care se anulează reciproc și prea puține rezultate practice...”, zice el și dă ca soluție înlocuirea organismelor specializate administrate de stat prin asistența medicală mondială preconizată de el.

Atunci profesorul secundar descoperă o bază comună: „În fond sîntem de aceeași pă-

rere, din moment ce ne simțim amîndoi obligați față de umanism, de humanitas...”

Dar dentistul cere ca pacientul să renunțe la declarațiile sale : „În orice caz, voi permite ca pastele de dinți cu clorofilă, care-pretind în mod eronat că sînt un mijloc eficace de apărare împotriva cariilor, să fie în mod radical înlăturate”.

Profesorul titular ezită, înghite în sec, nu vrea să retracteze. (Cei dintr-a 12-a A se uită rînjind la mine.) Citează la întîmplare din Marx, Engels și chiar din anticul Seneca, acesta din urmă fiind, în ceea ce privește condamnarea abundenței, de aceeași părere cu Marcuse... (Nu m-am temut să-i dau cuvîntul lui Nietzsche din opera de maturitate : „În definitiv, o dată cu reconsiderarea tuturor valorilor...”)

Dar dentistul insistă în legătură cu renunțarea la forță și amenință că, refuzînd să retractez, va elimina anestezia maxilarului inferior. Refuzarea asistenței medicale. Perspectiva instrumentelor de tortură. Amenințarea dentală : „Asta înseamnă, dragă domnule, că dacă veți continua să vă faceți purtătorul de cuvînt al forței, vă voi scoate îmbrăcămințile de staniu fără anestezie locală, de asemenea și punțile, amîndouă punțile, le voi...”

Atunci profesorul titular, care în fond era liberal și trecea impropriu drept radical, capitulează (Clasa a 12-a A m-a fluierat cu indignare) și-l roagă pe dentist să nu interpreteze textual referirea la buldozerele care fac ordine, ci mai degrabă să socotească respectivele

vehicule, care sînt atît de folositoare (eu am spus „atît de corespunzătoare vieții”), ca pe o pildă plină de învățăminte : „Bineînțeles că nu doresc o furtună în limitele ecranului mat și un anarhism atoatedistrugător...”

„Prin urmare retractați ?”

„Retractivez.”

(Imediat după capitularea mea, cabinetul de consultații s-a golit de la sine de toate rămășițele de bunuri de consum și de personajele inutile pe care le vomitase refrigeratorul.) A 12-a A pleacă mîrîind îmbufnată. Logodnica mea își ia rămas bun în batjocură : „Și unuia ca ăsta i se permite să predea elevilor !” (Gîștele de curte poloneze umplute cu peliniță părăsiră și ele cabinetul de consultații.) Iată-l din nou perfect dreptunghiular, cinci pe șapte, la o înălțime de trei treizeci. Toate accesoriile profesiei de dentist sînt la locul lor, pe verticală sau pe orizontală : pacientul în jilțul de cavalier medieval, între medic și asistenta lui, poate să-și ia ochii de pe ecranul mat pe care, de îndată ce au fost înlăturate, au apărut iar sub formă de reclamă bunurile de consum, fotoliile și canapelele, mașinile de spălat rufe, instalațiile de camping și de asemenea — între reclame pentru construirea de locuințe în rate și cele pentru detergenți — cea pentru frigider în interiorul căruia, acoperită de fructe rinichi de vițel semipreparate, stă culcată fosta logodnică a profesorului secundar, emițînd bășici cu fraze : „Superpoltronule...”

Cum dentistul se pregătește acum să facă prima injecție în stînga jos, dar imaginea televizată stăruie asupra frigiderului și-i reproduce conținutul cu o frecvență provocatoare, pacientul mai încearcă o dată, din fundul jilțului de cavaler medieval, să inițieze lucrări de curățire: „Buldozere”, zice, „cîteva mii de buldozere să înlătore toate rămășițele astea, să le înlătore din calea privirilor”.

Dar această frază brutală nu mai are nici un efect. E drept că frigiderul este scos afară din imagine de către o mîna telegenică, dar nici un fel de buldozere nu mai vor să apară în stînga și în dreapta, să însuflețească în joaca lor fundalul, apoi să ocupe cîmpul central și să înceapă marea transformare a realității noastre. Ecranul mat nu avea nimic de oferit. (Chiar și clasa a 12-a A refuză să apară.) Pîlpîiri lăptoase. Nimicul cel mai nimic. „Vedeți ceva?” sună întrebarea dentistului care cîntărește seringă în mîna.

„Nu văd nimic”, răspunde pacientul. „Atunci vom proceda fără să ținem seamă de faptul că v-ați făcut iarăși, într-un mod nehibzuit, purtătorul de cuvînt al violenței. Evident că ați perturbat desfășurarea programului obișnuit. Va trebui să renunțăm la jurnalul de seară berlinez. Îl vom înlocui cu programul de imagini stereo. Mai bine decît nimic.”

Marea pregătire sufletească: încadrat de asistenta medicală și de dentist, pacientul vede din fundul jilțului său de cavaler medieval cum mîna stîngă a asistentei capătă forma trebuincioasă pentru a-l apuca strîns cu trei

degete, vede în fața ecranului și pe ecran cum îl ajută să-și schimonosească gura într-un rictus: degetul ei mijlociu împinge limba îndărăt, inelarul ei blochează falca de sus și arătătorul apasă strîns de gingie tamponul de tifon. Dentistul, aici ca și acolo, face prima injecție în maxilarul inferior.

Reproducerea sunetului are loc în condiții excelente: în cabinetul de consultații și pe micul ecran se vorbește simultan cu intensitatea potrivită dimensiunilor încăperii: „Începem cu anestezia de profunzime și blocăm nervul în locul unde intră în dinte”.

(Am văzut ce greu i-a fost să plaseze acul seringii.)

„Gingia dumneavoastră este, după cum vă puteți închipui, afectată de injecțiile anterioare.”

O cameră de luat vederi — căci undeva trebuie să se afle o cameră de luat vederi! — aduce acum foarte aproape gingia pacientului: figura cu cele trei degete apucătoare și acul care tatonează, vîrit în gura schimonosită, completează imaginea. Acum a găsit un locșor care încă nu a fost înțepat. Presimțirea ajunge din urmă Prezentul. Înțepătura mîntuitoare mă lovește (m-a lovit) în imagine și realitate: Dadadada...

„Vă mai amintiți ce urmează acum?”

Tainicul aparat de filmat renunță la secvența intensificată pînă la proporțiile unui peisaj mitologic și-l redă din nou pe pacient în jilțul de cavaler medieval, între medic și asistentă.

„Acum urmează anestezia locală...”

„Bine așa. Bine. Văd că sîntem la curent...”

„Ascultă, doctore, injecțiile care mai urmează, nu mai reprezintă o noutate. Ai putea să faci economie de ton, vreau să zic nu numai de tonul care însoțește imaginea...”

„Dacă v-am înțeles bine, vreți să vă continuați micul dumneavoastră joc de-a proiectul...”

„Logodnica mea, Sieglinde Krings...”

„N-ar fi mai bine să-l puneți pe Krings să aibă un fiu îndărătnic...”

„Te rog, fără sfaturi, doctore...”

„Cum doriți...”

„Eu nu mai spun buldozer ; iar dumneata nu vei mai încerca niciodată să-i bagi pe gît lui Krings un fiu.”

„De acord, față de martori...”

(Chiar dacă, după cum arăta imaginea, fără să ne strîngem mîinile.)

„Aș putea să-ți fac un portret al Lindei : o capră dîră de munte, care se poate cățăra pe pantele cele mai abrupte. Proiectul ei cere sacrificii. Renunță să mai studieze medicina. (De fapt voise să devină medic pediatru.) Iar mai tîrziu trebuie să-și abandoneze și logodnicul. Noua materie pune stăpînire pe Linde. (M-a rugat să-i procur tomuri groase și vechi despre strategie și tactică.) Ea trebuie înfățișată astfel : aplecată asupra unor jurnale de război, asupra istoricului unor divizii, asupra fotocopiilor unor secrete militare din trecut, asupra unor schițe topografice pe planșetă. Înmor-

mîntată în camera ei, care-și pierde din ce în ce mai mult atributele feminine și curînd începe să semene cu cetatea spartană a tatălui. Uneori însingurată în «Parcul cenușiu». Adevse epuizată sau strivită de fapte și date contradictorii. Linde tocmai a aflat — știm noi cum — de la electricianul de întreprindere Schlottau, că tatăl ei are de gînd să mai dea o dată bătălia de blindate de la Kursk — și s-o cîștige. Krings se vede silit să facă și el spionaj și să-l recruteze pe viitorul lui ginere. (Iar eu i-am furnizat toate informațiile pe care le cunoșteam, căci ce-mi păsa mie de toate astea.) Familia se pune ofensiv în mișcare : mătușa Lindei este și ea folosită rînd pe rînd de general și de fiica lui, ca să dea adversarului informații false. Sînt mutate tot felul de figuri, conform jocului proiectat. Șiretlicuri. Aluzii în timpul cinei. Nu mă pot impune decît înălțîndu-mă la rangul de agent dublu și furnizînd și Lindei informații. Nu fără contraservicii. (Am procedat ca Schlottau. Mai precis : ea a făcut din mine un Schlottau și nu mă lăsa decît cînd știam mai mult ca el.) Uneori îmi cumpăr informațiile de la el. După cum și Krings mă cumpără pe mine. Numai mătușa Mathilde furnizează informații gratuit și nu prea înțelege despre ce este vorba. Sieglinde Krings vizitează cu regularitate Arhiva militară de la Koblenz. Scrisorile recomandate sînt înmîinate personal domnișoarei Sieglinde Krings. Se numește așa nu numai conform certificatului de botez, așa a fost botezat și un contraatac de la sfîrșitul lui '44, pe frontul

de pe Narva : Operațiunea Sieglinde. E adevărat că mai târziu succesul acestei ofensive a fost pus pe seama generalului-colonel Fliessner, de la care Krings preluase Grupul de armată Nord, dar asta nu l-a împiedicat pe Krings ca, după recucerirea orașului Lauban, să boteze «Poziția Sieglinde» o breșă în formă de pungă, menținută cu mari sacrificii. (Încă din perioada cînd se afla în tundră cu Divizia a șasea de munte, care degera încetul cu încetul, propusese ca această formație comandată de el să fie distinsă cu semnul runic al victoriei și să primească denumirea «Divizia Sieglinde» ; dar Comandamentul suprem al armatei a respins propunerea.) O compensație târzie îi oferă lada cu nisip : bătălia de blindate de la Kursk, care sub numele conspirativ «Citadela» fusese pierdută în vara lui '43 de către Model, Manstein și Kluge, o câștigă acum Krings sub numele «Mișcarea Sieglinde», deoarece fiica lui nu dispune de planurile cîmpurilor de mine sovietice.

«Sfîrșește odată, Linde. N-ai să reușești. Asta nu e vînătoare de becațe, ci de fantome. Ar trebui să-ți pui întrebarea, nu o dată, ci de o sută de ori : Ce înseamnă asta un general ? Sau să spui repede de tot : general general general... Pînă la urmă nu rămîne decît o copertă de dosar. Un cuvînt ca nisip. Dar nisip tot mai înseamnă ceva, pe cînd cuvîntul general...»

Pe Korrelsberg, unde ne aflam, ea îmi reteză definiția generalului în sine : «Ai termi-

nat ? Un general e de fiecare dată altfel. Cel de-aici nu vrea să se dea bătut.»

«Iar eu îți dovedesc că de pe urma acestui general n-a rămas nimic altceva decît cheltuieli de judecată. Spune-i să evacueze baraca. E nevoie de acest spațiu de depozitare. Să-și scrie memoriile. Acum știu, în sfîrșit, ce-i aia un general : Cineva care, după o viață plină de schimbări și aducătoare de moarte, își scrie memoriile. Bun. Să-l lăsăm să cîștige bătăliile — în memoriile sale...»

Eu vorbesc în direcția unde se află lacul Laacher. Ea vorbește în direcția unde se află Niedermending. (Cu toate acestea, ne potriveam destul de bine. Linde putea să fie cu totul altfel. Destul de naivă și mai puțin crispată. De asemenea, îi plăcea să mănînce bine. Putea să devină chiar sentimentală : să devoreze romane-foileton din reviste ilustrate. Și cinema : de preferință povești de dragoste siropoase. Steward Granger era actorul ei preferat. Și totuși nu era proastă. Din punct de vedere politic aveam o lungime de undă comună. Ca și mine era de părere că omenirea este terorizată de supraproducție și de constrîngerea de a consuma. (Ceea ce proclamă astăzi eleva Vero Lewand în calitate de purtătoare de cuvînt a clasei a 12-a A, logodnica mea ceruse încă acum mai bine de zece ani — fii atent, doctore ! — pe Korrelsberg : «Tot gunoiul și abundența asta ar trebui lăsate pe seama a zece mii de buldozere ultraputernice și atotnemicitoare...»”

Șiretlicul de a proclama prin intermediul altor persoane începutul unor transformări radicale nu se prinse. Când am încercat să aduc vorba — „Înainte de primul război mondial, Krings voise de fapt să devină învățător” — bășica mea vorbitoare rămase fără sunet. Dar imaginea stăruia. E drept că bășica bolboresea ceva dar, goală cum era, nu mai putea să spună nimic. Bășica lui se umplu de vorbe: „Ascultați-mă, stimate domn. În timp ce v-am purtat de grijă administrându-vă patru injecții, am ascultat toate astea fără să vă contrazic. La urma urmei am lăsat la latitudinea dumneavoastră ca, în timpul tratamentului, să dați frâu liber ficțiunilor preferate. Dar acum paharul s-a umplut. Apelurile la violență, chiar dacă sînt puse în gura fostei dumneavoastră logodnice sau a unei eleve minore, găsesc în mine un dușman neînduplecat. Nu voi admite să fie distruse roadele progresului modest, adesea ridicul de modest, printre ele numărîndu-se și cabinetul meu de consultații, care a fost amenajat în spiritul stomatologiei preventive, numai fiindcă logodnica dumneavoastră v-a părăsit, căci a făcut-o fiindcă sînteți un întîrziat, unul care nu s-a afirmat, unul care a eșuat, care acum, cu ajutorul ficțiunilor sale încoercite, încearcă să prezică eșecul întregii lumi, ca s-o poată nimici în mod legitim. Vă cunosc. O probă de pe tartrul dentar ajunge. Încă de la examinarea radiografiilor am bănuir: Aici cineva vrea, încă o dată, o reconsiderare a tuturor valori-

lor. Aici cineva vrea, încă o dată, să depășească omenescul. Încă o dată aici cineva vrea să ia măsura cu etalonul absolut. E adevărat — se dă drept modern. N-are de gînd să-l scoată de la naftalină pe supraom și să-i dea un lustru nou, evită cu abilitate să revendice un om nou, socialist, dar plictisul lui, căscatul lui blazat în fața unor ameliorări mărunte, dar oricum folositoare, dorința lui de a tăia noduri cu o lovitură rapidă și totuși lipsită de precizie, pofta lui desfrînată după un sfîrșit cît se poate de pompos, dușmănia lui de modă veche față de civilizație, dușmănie care, îmbrăcată în straie progresiste, se visează în vremurile apuse ale filmului mut, neputința lui de a lucra în tăcere și cu tragere de inimă pentru ajutorarea oamenilor, pedagogia lui, gata să schimbe necondiționat neantul pentru o utopie și o oarecare himeră mărunță pentru neantul cutremurat de tunete, neliniștea lui, cerebelul lui capricios, satisfacția lui răutăcioasă cînd ceva nu reușește și apelurile lui repetate la violență, toate acestea îl trădează. Buldozere! Buldozere! Nici un cuvînt mai mult. Afară, în sala de așteptare. Abia după ce anestezia își va face pe deplin efectul, vom mai sta de vorbă...”

(Eu gesticulam. Lui îi făcea plăcere să lase fără conținut bășica mea vorbitoare. În felul acesta își pregătea pacientul, ca să-l poată scoate afară din cabinet. Dar pentru nimic în lume nu mai voiam să stau lîngă fîntîna ar-

teziană care susura și să răsfoiesc revistele ilustrate „Stern“, „Quick“, „Bunte“, „Neue“... Nu mai voiam să citesc ce putea și ce nu putea să-și amintească fostul meu Reichsjugendführer. În toate locurile, de ce nu și într-un jilț de cavalier medieval, ar trebui să înceapă marea împotrivire. Am încremenit într-un Nu implacabil. N-are decît să cheme poliția : — Dar dentistul îl pedepsi pe pacient cu oarecare îngăduință și din vârful degetelor îi înapoie sunetul.)

Dentistul : „Ați vrut să spuneți ceva ?“

Pacientul : „Mi-e teamă de sala de așteptare“.

Dentistul : „Nu e mai degrabă teama dumneavoastră de a vă refugia mereu în alte ficțiuni ?“

Pacientul : „Mă judeci greșit. Nevoia pe care o simt uneori de a răsturna orînduirii existente, fie și numai în vorbe, se bazează pe antecedente...“

Dentistul : „Pe care le puteți considera ca fiind cunoscute : La vîrsta de șaptesprezece ani, scurtă vreme înainte de sfîrșitul războiului, erați șeful uneia dintre acele bande de tineri care pe atunci apăreau peste tot ca ciupercile.“

Pacientul : „Eram împotriva a tot și a tuturor !“

Dentistul : „Dar astăzi, un profesor titular în vîrstă de patruzeci de ani...“

Pacientul : „Clasa mea, a 12-a A, trece actualmente printr-un proces de clarificare ase-

mănător. Dialogul cu elevul Scherbaum trebuie să abordeze tangențial și tema violenței...“

Dentistul : „În ciuda obligațiilor mele în ce privește asistența, vă rog să luați seama...“

Pacientul : „De aceea te rog să mă crezi că elevii mei și cu mine nu vedem în răsturnare decît condiția premergătoare pentru o orînduire mai cuprinzătoare și bazată pe principii pedagogice. După o perioadă relativ scurtă de violență...“

Dentistul : „Cred că va trebui totuși să insist să treceți în sala de așteptare, unde vă veți putea reculege întrucîtva“.

Pacientul : „Te rog, nu !“

Dentistul : „Îmi îngreunați în bună măsură asistența“.

Pacientul : „În fond, sînt un adept al dezvoltării pașnice permanente, chiar dacă-mi vine greu să cred în progres...“

Dentistul : „Profitați de pe urma progresului !“

Pacientul : „În această privință sînt foarte dispus să-ți dau dreptate, numai să nu mă trimiți în sala de așteptare...“

Dentistul : „Proteza dentară este rezultatul unei evoluții pe care aș califica-o — deși nu în sensul prăfuit pe care-l dați dumneavoastră acestui cuvînt — drept revoluționară“.

Pacientul : „De acord. Numai să nu fiu nevoit să...“

Dentistul : „Bine, puteți rămîne“.

Pacientul : „Mulțumesc, doctore...“

Dentistul : „Totuși, sunetul trebuie din nou înlăturat, ca să n-o luați de la capăt cu vorbele acelea stupide”.

(Și iată-mă șezînd redus la tăcere în jîțul de cavalier medieval și privindu-mă : redus la tăcere în jîțul de cavalier medieval. Ce-i drept, mi se părea că anestezia de profunzime și cea locală a maxilarului inferior provocaseră umflarea limbii și a obrazului, că-mi desfăceau buzele într-un rînjit dîndu-mi o înfățișare buhăită, dar ecranul mat știa mai bine : Nimic nu se dilată, nici o falcă umflată, de asemenea și limba — mi-am arătat-o — rămăsese îngustă, lungă, mobilă și delicată. Să scoți limba. Ceea ce eleva mea Vero Lewand putea să facă la șaptesprezece ani, eu reușeam chiar și la patruzeci. Limba mea era ademenitoare : Vîno, Lînde. Vîno...)

Într-un deux-pièces la modă, pe sub părul tapat, accentua în locurile cele mai adecvate : „Dragi prieteni ai rubricii noastre ! În cadrul emisiunii de astăzi : «Oare lucrurile s-au întîmplat într-adevăr așa ?» ne vom ocupa de bătălii care au determinat soarta Germaniei, a Europei, ba chiar a întregii lumi...”

Tonul ei serios și nuanțat a făcut o voltă către un registru vocal de bună dispoziție : „Și acum, permiteți-mi să încep cu prezentarea oaspeților noștri. De data aceasta ei sînt elevi ai unui gimnaziu din Berlin. O persoană înfricoșător de tînără : Domnișoara Veronika Lewand...”

O secvență intercalată în timp ce publicul aplaudă : În sală, clasele a unsprezecea, a douăsprezecea și a treisprezecea ale gimnaziului nostru ; iar în primele două rînduri stau comitetul de părinți și consiliul profesoral.

„Ei bine, domnișoară Lewand — permiteți-mi să vă spun Vero — de ce vă interesează istoria ?”

„După părerea mea, în procesul de formare a conștiinței noastre, istoria joacă un rol extrem de important, mai ales cînd este vorba de trecutul nostru cel mai recent. Prietenul meu este de aceeași părere...”

„Iată că a sosit timpul, dragi prieteni ai emisiunii noastre, să vă prezint pe prietenul domnișoarei Vero, pe tînărul Philipp Scherbaum, căruia colegii de clasă îi spun pe scurt Flip. Cîți ani ai, Flip ?”

Răspunsul lui Scherbaum : „Șaptesprezece și jumătate” se pierdu în risetele spectatorilor. Acel „Flip” familiar, cu care Linde i se adresase, ajută la crearea unei anume atmosfere pe care ea o valorifică imediat : „Și cine ți-a trezit interesul pentru istorie ?”

„A fost dintotdeauna slăbiciunea mea. Dar profesorul nostru de istorie, domnul Starusch...”

„Prin urmare e meritul profesorului. — Și acum, partea adversă. Un singur domn. Salut în mijlocul nostru pe fostul generalfeldmareșal Ferdinand Krings.”

După cuvenitele aplauze politicoase de salut, Linde renunță la titulatura de general : „Dom-

nule Krings, spre sfîrșitul războiului erați comandantul Grupului de armate Centru...”

„Da. Am reușit să stabilizez frontul de pe Oder. Konev, adversarul meu de atunci, spune : Dacă n-ar fi fost Krings, aș fi răzbit pînă la Rin...”

„Iată-ne, așadar, în miezul temei noastre militare și în măsură să formulăm prima întrebare. Ne întoarcem cu două milenii în urmă : După care bătălie a găsit Cezar anumite scrisori ale adversarului său și ce a făcut cu ele ? Știi, Philipp ? Treizeci de secunde...”

„E vorba de bătălia de la Larissa, în Thesalia. Cezar îl învinge pe Pompei, găsește în tabăra acestuia scrisori și le arde fără să le citească.”

„Și poate că domnul Krings va reuși să ne spună cine ne relatează despre această nobilă atitudine ?”

Răspunsul fostului generalfeldmareșal : „La Seneca găsim o scurtă mențiune despre acest fapt”, este la fel de aplaudat ca și replica lui Scherbaum. Linde notează rezultatele : „Și acum, să trecem la bătălia propriu-zisă. Ce poziții a ocupat Cezar, domnișoară Lewand ? Treizeci de secunde...”

Logodnica mea — aflată într-o splendidă bună dispoziție — conducea discuția trecînd cu abilitate de la bătălie la bătălie. Recunosc că eram mîndru de fiecare răspuns corect al lui Philipp al meu. (De ce era receptiv aici și distant la ore : „Ce ne pasă nouă de Clausewitz Ludendorff Hörner ai dumneavoastră ?” De necrezut cît de precise îi erau răspunsu-

rile. De cîteva ori am fost tentat să-l deranjez pe dentistul meu de la completarea fișelor de cartotecă : Vezi, doctore ! Elevul meu. Îl bate pe Krings. Relatarea lui asupra condițiilor meteorologice din timpul bătăliei de la Königgrätz¹ i-a luat bătrînului graiul... dar neavînd sunet m-am stăpînit, mai ales că Scherbaum a pierdut destul de multe puncte cînd logodnica mea i-a pus întrebări în legătură cu a douăsprezecea bătălie de pe Isonzo². Krings a relatat în amănunt fiecare fază a cuceririi cotei 1114. Publicul — chiar și Irmgard Seifert a aplaudat moderat — și-a manifestat cu sportivitate aprobarea. Cei care țineau socoteala punctelor acumulate au anunțat sec rezultatul provizoriu : douăzeci și patru la douăzeci și unu pentru fostul generalfeldmareșal.

Logodnica mea a început spirituală : „Există un animal puternic, pe care în zilele noastre nu-l mai găsim decît în grădini zoologice sau în rezervații naturale ; dar cum nu ne-am întîlnit aici pentru un test faunistic, vă voi trăda secretul : este vorba de zimbbru. — Și acum, vă rog să spuneți ce mișcare de trupe a avut loc, în martie '43, sub numele conspirativ al acestui animal ?”

¹ La Königgrätz (Sadova), pe Elba, a avut loc, în 1866, bătălia dintre armatele austriacă și prusiană, aceasta din urmă comandată de Moltke, care a elaborat și planurile bătăliei.

² Rîu în nordul Italiei, pe malurile căruia au avut loc lupte grele, în primul război mondial, între armatele austriece și italiene.

Krings a zîmbit din străfundurile cunoștințelor sale dispuse în straturi: „Este vorba de recuperarea Armatei a noua și a unei jumătăți din Armata a patra, pornind de la baza de atac înaintată de la Rjev“. Întrebarea suplimentară pusă de Linde trăda îndoiala ei: „În legătură cu Operațiunea Zimbru, generalfeldmareșalul a vorbit de o bază de atac. Dumneata ce părere ai despre Rjev, Philipp?“

„Însăși denumirea «Rjev, pilonul de colț al Frontului de est», eu o socotesc exagerată. Rjev, ca și Demiansk, a fost mereu în pericol de a fi izolat, și dacă Zeitzler, pe atunci șef al Marelui Stat-Major...”

Krings a încălcat regulile jocului, sărind în picioare și parțial din imagine: „Blestematul ăla de chiulangiu și de ofițer de ață! Zeitzler, Model, toți niște trădători! Degradați și trimiși pe front! N-ar fi trebuit niciodată să evacuăm capul de pod de pe Volga. Cu totalitatea rezervelor disponibile aș fi...”

Am admirat eleganța cu care logodnica mea l-a interceptat pe generalul din ce în ce mai ofensiv și cu care a potolit fluierăturile tineresti ale publicului.

În răspunsurile la întrebările suplimentare, Vero Lewand a demonstrat că Krings avea intenția să folosească în operațiune divizii care fuseseră reduse pînă la efective de batalion sau care, în momentul ofensivei lui Krings, nu erau disponibile: „Întreprindeți operațiunea utilizînd date greșite!“

Iar Scherbaum a spus: „N-ați luat în considerație faptul că dezghețul începe încă de la

mijlocul lui februarie și, în afară de asta, ați adus pe front o divizie aeropurtată care, de fapt, este repartizată în regiunile de pădure de la vest de Sisevka pentru combaterea acțiunilor partizanilor“.

Cînd eleva Vero Lewand a vorbit despre culoarul de aprovizionare Viasma-Rjev, arătînd că fusese întrerupt încă de la 2 martie, Linde, examinatoarea emisiunii, a făcut gestul baterii în masă a celui care conduce o licitație și a declarat ofensiva lui Krings eșuată cu pierderi grele. „Între timp a fost calculat scorul final. Elevii noștri au obținut o victorie clară. Permiteți-mi să-i felicit!“

M-am bucurat, firește, că Scherbaum a terminat cu bine pînă la urmă. Drept premiu li s-a oferit, lui și prietenei sale, o călătorie cu vaporul pe Rin, inclusiv o vizită la Arhivele militare de la Koblenz. Linde a surîs cam într-o parte: „Iar acum, să nu-l uităm nici pe cel de-al doilea învingător“. Apoi, cu vorbe încurajatoare — „S-a scurs atîta vreme de atunci, domnule generalfeldmareșal“ — i-a întins lui Krings ca premiu de consolare o ediție pe hîrtie de biblie a „Scrisorilor către Lucilius“. Fără să deschidă cartea, el a citat imediat din ea; iar operatorii de la camerele de luat vederi au fost destul de politicoși ca abia după citatul lui — „Pășim în viață fără perspectiva de a găsi îndurare“ — să sfîrșească emisiunea.

Vai, am fost dezamăgit că a trebuit din nou să mă văd numai pe mine în jilțul de ca-

valer medieval. Chiar și strîmbăturile mele, anesteziat și lipsit de control cum eram, îmi plăceau.

Pauză de emisie. Afară nici măcar nu ningea. În spatele meu auzeam cum scrisul dentistului aleargă peste fișe de cartotecă. Asistentă lui îi servea cu jumătate gură cifre, diagnostice și formule stomatologice. Eram sătul de mutra m.a. („Doctore, dragă doctore, nu-i așa că sistemul economic capitalist trebuie inevitabil...”) Dar în cuprinsul cabinetului de consultații, șapte pe cinci, la o înălțime de trei treizeci, ca și pe ecranul mat, bășica mea vorbitoare rămînea goală. (Mi-aș fi putut îngădui cuvîntelul bulldozer.) În loc de asta, cineva trîncănea în spațiul ce se întindea în spatele meu: „...masticajia în adîncime cu poziție de repaos mezială... activitatea planului oblic prin șlefuirea suprafețelor ocluzive... extracția lui 4 plus 4... masticajie deschisă în față... masticajie în cruce lateral... nonocluziune palatală... progenie autentică...” — Și cînd te gîndești că era vremea spiridușilor. Sensibilitatea la durere intonează mereu aceleași acorduri. (Pacientul însingurat încearcă să plaseze două lacrimi din producția proprie pentru a cumbate această stare de completă imobilitate.) Dar ecranul mat mi-a îngăduit numai să cli-pesc. Atunci am îndrăznit încă o dată să fac proba limbii și am arătat, mie însumi și tuturor copilașilor obosiți, ciotul meu amorțit, care însă, pe un fundal de boltă cerească lăptoasă, încă mai știa să se miște cu grație

și să joace rolul de momeală: Vino, Linde. Vino...

Iar ea a venit într-o bluză simplă, s-a prefăcut pe ecranul Braun, care acționa ca o sferă magică, în mătușica sfătoasă de la emisiunea de basme, apoi cu vocea plină de accente nostalgice a decongelat obiecte refrigerate la temperaturi foarte joase și mi l-a înlocuit pe spiriduș: „A fost odată un împărat și acesta avea o fată, pentru care făcea orice ca s-o vadă bucuroasă. Și atunci începu un război mare împotriva celor șapte vecini ai săi, cărora voia să le rețete frumușel limbile pentru a le oferi în dar fiicei sale de ziua ei. Dar generalii lui greșiră toate calculele și pierdură bătălie după bătălie, pînă ce împăratul pierdu războiul împotriva celor șapte vecini ai săi. Ostenit, trist, cu ghețele rupte și fără darul făgăduit, se întoarse acasă. Întunecat la față se așeză îndărătul unui pahar de vin și atît de întunecată îi era privirea încît vinul se înnegri și se oțeti. Oricît încerca fiica lui să-l mîngîie — Nu face nimic, tătucule. Chiar și fără cele șapte limbi sînt fericită și mulțumită — nimic nu putea să-l însenineze pe întunecatul împărat. După ce a trecut un an, porunci să i se aducă mai multe cutii cu soldați de plumb — căci adevărații lui soldați erau cu toții morți — îi puse să mărșăluiească într-o ladă cu nisip, construită anume și care a costat mulți bani, și să cîștige toate bătăliile pierdute de generalii lui. Cînd, după fiecare biruință obținută în lada cu nisip, împăratul rîdea din ce în ce mai tare, fiica lui,

care fusese întotdeauna voioasă și blajină, deveni tristă și nițeluș cam supărată pe tatăl ei. Se îmbufnă, puse deoparte andrelele cu care împletea și spuse: E cam plictisitor războiul ăsta al tău din lada cu nisip, fiindcă n-ai un adversar adevărat. Lasă-mă pe mine să joc rolul celor șapte vecini. La urma urmei mie mi-ai făgăduit, de ziua nașterii, cele șapte limbi ale lor retezate frumusele. — Cum ar fi putut împăratul să spună nu? A fost nevoie să mai dea o dată toate bătăliile, dar fiica lui l-a învins de fiecare dată. Atunci împăratul plinse și zise: Vai, ce rău am condus războiul ăsta! Sînt mai nepriceput decît generalii mei. Nu-mi voi mai aținti privirile decît în pahar, pînă ce vinul se va înnegri și se va oțeti. — Atunci fata, care abia cu o clipă înainte mai fusese întrucîtva supărată, deveni iarăși blajină și voioasă. Își mîngîie tatăl, luă paharul cu vin din fața privirii lui întunecate și zise: Alți împărați n-au decît să ducă războaie, eu prefer să mă mărit și să am șapte copilași. — Printr-o întîmplare fericită, prin fața castelului în care se afla costisitoarea ladă cu nisip, tocmai trecea un tînăr profesor, căruia îi plăcu fiica împăratului fiindcă era o prințesă autentică. În consecință, după o săptămînă se căsătorii cu ea. Iar împăratul porunci să se construiască pentru ei o școală frumoasă, folosindu-se lemnul de la lada cu nisip. Și atunci, copiii soldaților morți s-au bucurat. Cei șapte vecini au fost și ei mulțumiți. Fiindcă de acum înainte nu mai trebuiau să

se teamă pentru neastîmpăratele lor limbi roșii...

(...și dacă profesorul n-a ucis-o pe fiica împăratului cu un lanț de bicicletă sau cu alte asemenea idei năstrușnice, atunci mai trăiește pînă-n zilele noastre.)

Abia apucase să anunțe sfîrșitul emisiunii de basme și să ureze copiilor aflați în fața micului ecran noapte bună, abia apucasem să mă zăresc din nou pe ecranul mat, și iat-o intrînd — în încăpere ca și în imagine. Ea a fost cea care a constatat laconic: „Anestezia și-a făcut pe deplin efectul“. Ea a fost cea care, înfigîndu-mi trei degete în poziția obișnuită, mi-a poruncit rictusul. Ea mi-a atîrnat aspiratorul de salivă peste buza de jos vătuoasă. Iar el, reîntors de la fișele lui de cartotecă, mi se părea, fie că trăgeam cu ochiul la stînga la dreapta, fie că interogam ecranul, străin și totuși cunoscut. (Că doar cunoști mirosul ăsta de țap. „Doctore, dumneata ești?“ Se purtau suspect de intim unul față de altul. (Nu cumva a tutuit-o, chiar acum, cînd a pocnit din degete și a cerut penseta?) Am surprins la această pereche ticăloasă priviri pe care dentistul meu și asistenta lui atît de reținută nu și le-ar fi permis niciodată. (Intimități libidinoase. Iată că acum a ciupit-o de șezut.) „De ce nu intervii odată, doctore!“ — Sunetul nu veni să umple bășica mea cu acest protest. Atunci am încercat să mă adresez direct: „Spune, Schlottau, dacă tot ai început să faci pe dentistul, atunci măcar dă-mi voie să mă uit la

televizor. Curînd trebuie să urmeze telejurnalul. Vreau să știu ce se întîmplă la Bonn. Dacă studenții n-au început cumva din nou să...”

Victorie! S-a auzit sunetul! (Mai bine zis victorie parțială. Ecranul mat continua să re-dea încăperea.) Dar bășica mea vorbitoare bolborosește ceva, iar spațiul din încăpere propagă ceea ce emit eu cu voce joasă: „Sfîrșește odată cu fișitul ăsta, Linde. Ai înțeles!” (Ea execută ordinul.) „Și dumneata, Schlottau, renunță la aceste ambiguități. Telejurnalul, vă rog!”

(Schlottau se execută bombănind: „Păi deocamdată se emite încă reclamă”. Dar Linde apasă pe clapă: „Lasă-l să se uite cît timp îi deșurubăm chestiile astea de staniu”).

A spus deșurubăm. (Și astăzi sînt dispus să pariez că vorbea de deșurubare.) Înainte de a putea s-o corectez pe Linde, Schlottau apucă penseta dentistului meu și o aruncă într-o parte, în afara imaginii, apoi își scoate propria unealtă din buzunar, un clește patent ordinar. Emisiunea de publicitate apare pe ecran și mă scutește de a asista la activitatea unui electrician în halat de medic. („Haide, băiete, dă-i drumul. O să scap eu și din încercarea asta.”)

În timp ce ochiul meu drept sesizează efectul hidromecanic al unui jet de apă pulsatil asupra țesuturilor gingiei — („Dumneata, doctore, erai cel care făcea reclamă pe ecranul mat: Aqua-Pik curăță și înviorează!”) — o-

chiul meu stîng îl prinde în raza lui de vedere pe electricianul de întreprindere Schlottau, care își încinge cleștele patent la flacăra aparatului Bunsen. Doar n-are de gînd să...?

„Schlottau! Ce înseamnă prostia asta?”

Ea mă apasă pe jîlt cu un gest scurt și hotărît. Ceea ce simt între coaste, ceea ce simt puternic (căci altfel nu simt nimic) este cotul ei drept și ascuțit. Acum începe și Schlottau să lucreze cu cleștele lui incandescent.

(Ai spus atunci, cînd erai specialist în domeniul publicității: „Este vorba de un aparat de precizie. Aqua-Pik este echipat cu o pompă acționată electric...” — Dar iată că a și început să miroasă a ars.)

„Aici miroase ceva, Schlottau!” (Numai cerul gurii, buza, gingia și limba erau amorțite, nu și simțul meu olfactiv.). „Aici miroase a carne arsă. Nu cumva ai apucat buza mea răsfîrîntă în cleștele dumitale înroșit în foc...”

Dar nu simt durere, numai mînie. O face dinadins. Vrea să-mi aplice un stigmat. Fiindcă așa dorea ea. (Mînia mea căuta mijloace de exprimare.) În timp ce Aqua-Pik și dentistul meu sînt înlăturați de pe ecran de către piinea integrală de secară, mirosul stăruie: mînie. Chiar și în timp ce enorma mașină de spălat vase o scutește de munca ei pe gospodina surîzătoare, mînia crește și vrea să sfărîme mobila demontabilă. Mînie, pe care pneurile Dunlop vor s-o spintece și becurile Osram s-o ucidă împușcînd-o. Mînie care pornește de la ciorapii supraelastici buclăți și urcă prin ambii craci ai pantalonului, strîn-

gîndu-se ghem deasupra atîrnătoarelor. Mînie — nearticulat. Gustul anticipat al mîniei care depăşeşte gustul ulterior al mîniei. Mîine cu gura încheştată într-un rictus. Mînie care tace pînă la cer. (Clasa a 12-a A n-a reuşit niciodată — în ciuda provocărilor elevei Vero Lewand — să mă aducă într-o asemenea stare de mînie.) Mînie veche de patruzeci de ani, depozitată, stivuită, făcînd să pocnească dopurile. Fiindcă trebuie să iasă neapărat. Cerneala-mînie. Mînie nedomolită de vreo culoare, haşurată în alb-negru, strat cu strat. Mînie înainte de orice, împotriva a toate şi a tuturor. Trăsătura de penel-mînie. Concepte ale mîniei: buldozere! Desenez, creez zece mii de buldozere mînioase, care fac ordine pe ecranul televizorului, ba nu, pretutindenî, care apucă tot gunoiul, prisosul şi nemişcarea confortabilă, le strivesc, le îngrămădesc, le răstoarnă şi le împing dinspre planul din fund peste cîmpul central, pentru ca apoi să le arunce — încotro? — în cabinetul de consultaţii al dentistului, ba nu, în spaţiul în sine, ba nu, în neant...

Am reuşit iarăşi. Au executat ordinul. Aveam la dispoziţie nenumărate brigăzi de buldozere care au nivelat centre comerciale, hale de depozitare, magazine pentru piese de schimb, depozite frigorifice în care transpirau munţi de unt, platforme de producţie cu suprafeţele străpunse de siluete sferice, centre de cercetare dinlăuntru cărora răzbătea un zumzet continuu, le-au nivelat, zic, tăind printre ele

linii de laminare şi benzi rulante. Magazine universale au căzut în genunchi şi s-au incendiat reciproc. Deasupra stăruia un cîntec: Burn, ware-house, burn¹ — şi vocea dentistului meu, care voia să mă convingă că mi-a scos îmbrăcămintele de staniu, că el este acela căruia i s-a întîmplat mica neplăcere că penseta fierbinte mi-a aplicat stigmatul.

„Îmi pare foarte rău. Nu mi s-a întîmplat, ca să zic aşa, încă niciodată. Dar după ce vom aplica o alifie împotriva arsurilor...”

Nu-i părea cîtuşi de puţin rău. Cine spune atît de repede: alifie împotriva arsurilor, ba chiar o are la îndemînă, asupra lui, acela nu ştie ce-i mila, ci vrea ceea ce săvîrşeşte; dar şi eu voisem ceea ce săvîrşisem cu buldozele. Atît de temeinic îmi reuşise marea curăţenie, încît chiar Linde şi Schlottau dispăruseră. Recunosc că am fost bucuros că nu Schlottau ci dentistul mi-a scos ultima îmbrăcămintă de staniu. Am preferat s-o las pe asistentă lui cu degete ca nişte cîrlige de rufe să-mi provoace rictusul gurii. Şi în timp ce dentistul continua să se scuze mereu şi mereu, am admis: „Se poate întîmpla oricui, doctore...”

Eu l-am iertat, dar el, dentistul, nu-şi ascundea nemulţumirea pentru faptul că ecranul fusese complet golit: „Văd că iarăşi aţi reuşit prin incantaţiile dumneavoastră să creaţi neantul absolut”.

¹ Arzi, depozit de mărfuri, arzi (engl.).

„Oricum, e un lucru încântător, doctore, să poți porni din nou de la zero, fie și numai teoretic.“

„Prin urmare vă place — acest neant al dumneavoastră ?“

„Întîi am creat spațiu...“

„Prin violență, stimate domn, prin violență !“

„...iar acum se poate clădi ceva, ceva fundamental nou...“

„Anume ce, dacă-mi îngăduiți să întreb ?“

„Societatea într-adevăr lipsită de clase, căreia îi preconizez ca suprastructură un sistem pedagogic mondial, deloc departe de sistemul dumitale mondial de asistență medicală...“

„Vă înșelați. Asistența medicală mondială este rezultatul unor reforme lente și aplicate adesea cu întârziere, iar nu al unei violențe stupide, care nu poate crea decît neantul. Ne-am permis să notăm procesul dumneavoastră de evacuare. În timp ce asistenta mea și cu mine vom pregăti aplicarea punților dentale inferioare — priviți vă rog calitatea excepțională a lucrării ! — vă veți da seama cum după neant — și din neant — se restabilește aceeași stare ca înainte de neant.“

(Cînd am încercat să-i aduc la cunoștință revendicările aripii radicale a clasei mele, a 12-a A — colțul pentru fumători, participarea elevilor la luarea deciziilor, revocarea profesorilor reacționari de către consiliul elevilor — a început să-mi înșire obositoare rezultate obținute în experimentarea clinică a cimentului dental EBA nr. 2, care urma să dea

consistență punților mele corectoare.) „Cum EBA nr. 2 nu s-a născut din neant, ci trebuie să fie apreciat ca rezultat al unor lungi serii de experiențe care adesea s-au dovedit zadarnice, puteam avea încredere în el, cu atît mai mult cu cît EBA nr. 2, datorită componentilor săi de cuarț, izolează chiar și împotriva apei de la gheață, ceea ce nu se poate spune despre toate cimenturile de pe piață. Dar dumneavoastră nu vă pasă cîtuși de puțin de evoluție. Cu autoritate absolută vreți să creați totul. Să începeți de la zero. Pur și simplu ridicol. Dar, mă rog. Vom trăi și vom vedea cum vă va inspira neantul...“

Și astfel mi-a astupat gura cu un șiretlic. Neantul a devenit în mod retrospectiv un paradis al consumatorilor. Magazinele universale arse pînă-n temelii (Burn, ware-house, burn...) au luat iarăși foc. Focul s-a potolit și a lăsat în urma lui încăpătoare magazine universale. Buldozerele mele, pînă adineauri intens ocupate să niveleze centre de producție și antrepozite pentru depozitarea untului, prestau acum, mișcîndu-se îndărăt ca racul, o muncă de reconstrucție. După ce se dovediseră atît de pricepute în a dărîma și a strivi, acum înălțau și refăceau. Specialiștii în demolări se metamorfozau în maeștri restauratori. Mobilele demontabile făcute țandări, canapelele și fotoliile spintecate, automobilele de două locuri strivite și becurile Osram sparte cu detunătură se reasamblară, se tapițară, se neteziră și începură să lumineze. Dinlăuntrul

centrelor de cercetare răzbătea un zumzet continuu. Frigiderul își regăsi și el vechii subchiriași. (La fund de tot, logodnica mea se păstra proaspătă.) Cîntecul de slavă al reclamei se desfășura îndărătul meu ca și în fața mea. Și după ce pîinea integrală de secară își făcu reclama, am avut plăcerea să aud și despre Aqua-Pik : „Să sfîrșim pentru totdeauna cu periutele de dinți reacționare ! Să înălțurăm definitiv aceste parazitare purtătoare de bacili ! Încheiem era părului de porc și vestim apariția epocii revoluționare a îngrijirii dinților cu jet hidraulic pulsatil. Se ivesc zorile unei ere noi, lipsită de clase. Fiindcă Aqua-Pik este accesibil oricui și se recomandă și pentru utilizarea în cabinetele de consultații...”

Și iată că dentistul meu a și apucat aparatul care avea o formă frumoasă și părea ușor de mînuit : „Iar cu acest instrument, mărturie a grijii pentru om, voi mai întreprinde o acțiune de curățire temeinică, pînă ce cimentul nostru dental va fi bine amestecat pe o placă de sticlă răcită. Fiindcă Aqua-Pik pătrunde în fiecare interval, striație și cavitate.”

Curăța și vindeca în același timp. Pe urmă îndepărtează umezeala cu aer cald și fixează costisitoare punți rectificatoare, mai întîi în stînga jos, apoi în dreapta jos.

„Spuneți dacă asta nu-i o realizare : am șlefuit patru dinți transformîndu-i în stîlpi pentru punte — iar acum vom monta șase dinți noi.”

În timp ce eu îmi doream să mă aflu pe Hohenzollerndamm, el numea puntea lui corectoare un „progres” și vorbea de coroane-jachetă „convenționale”.

„Știți cumva de ce se numesc așa ?”
Dar eu începusem să-l lămuresc pe Scherbaum : „În general vorbind, oare nu te atrage ca, în calitate de redactor-șef, să pui din nou pe roate o revistă a elevilor pe cale să dea chix ?”

„Se șlefuiește o treaptă, asemănătoare cu umărul pe care stă jacheta...”

„Gîndește-te că e o datorie, Philipp !”

„Totuși, coroanele-jachetă nu sînt capabile să suporte sarcini foarte mari.”

„Vei putea să-ți publici propunerile de înlocuire a orelor de religie cu ore de filosofie...”

„De exemplu, toamna. Vă place să mîncăți rată sălbatică, potîrniche, tocăniță picantă din măruntaie de iepure ? Bineînțeles. E de ajuns să mușcați o dată nimerind într-un grăunte de alică și porțelanul a și plesnit.”

Dar Scherbaum nu se lăsa convins. Pretindea că are alte planuri. Că deocamdată nu poate vorbi de ele. („Sînt puse la gheață, la păstrat.”) Și astfel elevul meu mă părăsi, lăsîndu-mă pe seama dentistului.

„În cazul punților noastre corectoare, dimpotrivă, nu există vreun pericol să plesnească deoarece porțelanul se îmbină cu aurul platinat prin intermediul unui oxid. Fiind vorba de un aliaj special, întreprinderea producătoare nu dezvăluie formula : secret de stat ! — Așa, acum vom conecta din nou imaginea pe

ecran. Dar fiți prudent în alegerea cuvintelor. Punctile proaspăt fixate s-ar putea deteriora. Ar însemna că tot ce am făcut pînă acum n-are nici o valoare. Că ar trebui iarăși — cum spuneți dumneavoastră — să începem de la zero. — Ei, vedeți? O adevărată splendoare, nu-i așa?”

Da, desigur. Ce luciu sidefiu și cer parcă de mîncare. Și cum a reușit să obțină nuanța, un alb-gălbui bătînd ușor în gri. Un artist! Sînt mai autentici decît cei autentici. („Ce părere ai, Scherbaum? A meritat? Sau să aduc diverse vehicule pe șenile și excavatoare...”) — „N-am spus nimic, doctore. Nimic!”

(Abia acum am zărit, sub pelicula sticloasă a alifiei împotriva arsurilor, L-ul mare imprimat pe buza mea inferioară. Voia să mă stigmatizeze. Eram stigmatizat. O, Lindelinde-lindelinde...)

„Ați îndurat totul ca un stoic.”

Foarte promptă, asistenta lui mă servi cu două arantiluri.

„Acum vom face o pauză de o săptămînă, după care ne vom ocupa de maxilarul superior.”

Tentația de a trece cu limba peste alifia împotriva arsurilor. „Pentru mine ar fi fost convenabil dacă am putea prelungi pauza la două săptămîni.”

Abia așteptau să plec.

„Și peste două săptămîni am ore libere în agenda de consultații.”

„Trebuie să mă ocup de clasa mea, a 12-a A. Mai ales unul dintre elevi îmi face necazuri.”

„Sunați-mă la telefon dacă se întîmplă ceva. Gîngiile dumneavoastră sînt cam solicitate și au o tendință spre inflamare.”

„Scherbaum ar trebui să preia revista elevilor, dar deocamdată refuză.”

„V-am trecut în rețetă alifie împotriva arsurilor. Și totodată mica și obișnuita provizie de arantil.”

„Oricum, Scherbaum e talentat. Acum plănuiește ceva.”

„Fără îndoială că o cutie mare va fi suficientă pentru întreaga perioadă a pauzei noastre...”

Am plecat. Și din ușă, cînd m-am mai întors o dată ca să-l enervez puțin cu o remarcă privitoare la buldozerele radicale, am văzut pe ecranul mat că m-am întors ca să spun ceva: Nu spun nimic și plec.

2

CÎND PROFESORUL TITULAR Eberhard Starusch a trebuit să se supună unui tratament stomatologic, s-a întreprins asupra lui o intervenție care afecta maxilarul inferior, ca și pe cel superior, și al cărei scop era să-i corecteze masticția.

După tratamentul maxilarului inferior, dentistul și profesorul se înțeleseseră să facă o

pauză de paisprezece zile ; și purtînd cuvîntul pauză pe limba umflată, profesorul titular părăsi cabinetul de consultații al dentistului, în timp ce efectul anesteziei locale începea să treacă. O semieliberare, acordarea unui vacuum, cîștig de timp." Știți ce vă mai așteaptă. E recomandabil să vă întremați puțin."

În timp ce profesorul titular, instalat într-un taxi, se apropia de cartierul unde locuia, cele două tablete de arantil pe care le luase în cabinetul de consultații al dentistului încă nu voiau să-și facă efectul. Avea dureri cînd părăsi taxiul și vîrî cheia în broasca ușii de la intrare. În fața casei, lîngă tabloul cu de opt ori șase butoane de sonerie, un elev îl aștepta pe profesor și voia să-i vorbească, așa cum trebuie uneori elevii să vorbească profesorului lor : „Urgent“.

Profesorul fu nevoit să deschidă gura la două grade sub zero : „Nu acum, Scherbaum. Vin de la dentist. E chiar atît de mare grabă ?“

Elevul Scherbaum spuse : „E timp și pînă mine. Dar urgent este.“

Ducea un ciine de lesă, un baset cu părul lung. Amîndoi dispărură în grabă, încă înainte ca eu să fi intrat în holul casei.

El ține prelegeri, se plimbă, se pregătește, speră în continuare, își adună gîndurile, încearcă să se concentreze asupra altor chestiuni, dă un exemplu, apreciază, educă.

Profesorul este o noțiune. De la un profesor avem anumite pretenții. De la un profesor

avem pretenții ceva mai mari. Lipsesc profesorii. Elevii se așază și privesc drept în față.

Cînd profesorul a fost nevoit să se supună unui tratament stomatologic, le-a spus elevilor și elevilor săi : „Fiți îngăduitori cu sărmanul vostru profesor. A trebuit să se dea pe mîna unui cîrpaci de dinți. Suferă.“

Profesorul în sine. (Șade în seră și corectează teze.) Profesorul, clasificat pe sertărașe, în chip de învățător, profesor de școală reală, în chip de profesor titular, pedagog, de asemenea profesor de școală industrială. Educatorul sau pedagogul. (Cînd spunem profesor, ne referim la profesorul german.) El locuiește într-o provincie pedagogică de dimensiuni încă neapreciate cu exactitate, dar care structural necesită de pe acum o reformă, deși între anumite limite a fost concepută ca un sistem mondial.

Profesorul este o figură. Înainte profesorul era un original. Pînă astăzi elevii spun într-un fel ușuratic „belfer“, cînd se referă la profesor ; întocmai ca și mine, care am vorbit în fața elevilor de un cîrpaci de dinți, cînd am vrut să dau dentistului meu o trăsătură sadică. (Cînd am mai stat prietenește de vorbă, am lăsat în afara discuției expresiile cîrpaci și belfer, fără a suferi din pricina evitării acestor clasificări grosolane.)

Dentistul mi-a spus : „Bineînțeles că există o mulțime de mici anecdote în care dentistul, ca mînuitor al unor instrumente de tortură moderne, furnizează poantele. Clasicul vraci medieval.“

Am spus : „Indiferent în ce școală sau clasă, în ce curte de școală pășește, indiferent în fața cărei adunări a părinților trebuie să răspundă la întrebări și să dea socoteală, profesorului îi stă în cale imaginea profesorului. Profesorii trebuie să amintească de alți profesori. Nu numai de cei pe care i-am avut cândva, ci și de figuri de profesori din literatură, de pildă de doctorul Windhebel al lui Kluge sau de vreun învățător dintre personajele lui Otto Ernst : ce tipizată este, în general, figura profesorului. Învățătorul la Jeremias Gotthelf. (Continuăm să fim judecați prin prisma bucuriilor și suferințele unui învățător de țară.) Profesorul ca fiu de profesor, cum îl vede Raabe în «Cronica Uliței Vrabiiilor». Crede-mă, toți acești mici învățători de tipul Wuz, acești ftizici de tipul Karl Silberlöffel, chiar Flachsmann ca educator și firimiturile pedagogice ale consilierului școlar Pollack, învățătorul de școală misionară Karsten, de asemenea profesorul Rölke al lui Grimm și, vai !, profesorii titulari despre care se spune că, în calitatea lor de filologi, au avut dintotdeauna o poziție deosebită, profesorul titular la Niechert, profesorul titular la Binding, pe toți, pe toți trebuie să-i tirăm după noi, ca să putem fi judecați prin prisma lor : Al meu era cu totul altfel... Al meu îmi amintește de... Iar al meu, ai citit cumva «Feldmünster» ? — Iată de ce spun : Tot așa cum profesorii mei mi s-au fixat în memorie, unde întreaga lor comportare este aproape fictivă, conform cu diferite personaje de profesori

din literatură, de asemenea cu personaje similare din filme — cum ar putea bietul profesor Wendt, căruia i-am fost elev, să concureze un personaj ca profesorul Unrat, când el amintea de Unrat, iar nu Unrat de el — în același fel voi deveni și eu o amintire pentru elevii mei, în comparație cu cine ?”

Dentistul meu observă că sînt dezavantajat de o oarecare lipsă de figuri de profesori în literatura contemporană : „Nu trebuie să acordați nici un fel de importanță acestui fapt. Nici dentiștii nu prea apar în literatură, nici măcar în comedii. (Excepție fac numai romanele de spionaj : Microfilmul într-o punte dentală.) Nu reușim să dăm nimic. Mai bine zis : Astăzi nu mai reușim să dăm nimic. În cel mai bun caz roluri secundare. Munca noastră se desfășoară fără dureri, și în consecință discret. Anestezia locală ne împiedică să devenim prototipuri.”

Adevărul este că tendințele lui îndărătnice către reforme mi se păreau foarte confuze ; tot așa cum el socotea elanurile mele revoluționare ca fiind caraghioase, dacă nu stupide. Doi utopiști incapabili de a vedea realitatea, el confuz, iar eu stupid. (Oare sînt așa ? Oare trebuie neapărat ca educatorul, minuscul în fața materiei de predat, pe care este obligat s-o împartă în pilule mici, să provoace bătaia de joc a elevilor săi ?)

Elevii mei zîmbesc de îndată ce pun la îndoială manualele școlare : „Nu există nici un sens aici, ci numai un haos organizat. — De ce zîmbești Scherbaum ?”

„Pentru că ați ales totuși cariera de profesor și — am motive destul de serioase s-o presupun — pentru că totuși căutați un sens în istorie.”

(Ce să fac ? Să fug din clasă și să mă instalez în curtea școlii sau în fața următoarei conferințe profesionale și să strig : „Să înceteze ! Să înceteze ! Nu știu ce se cuvine, deocamdată nu știu ce-i mai bine, dar asta trebuie să înceteze, să înceteze...”)

În notițele mele stă scris : Îmi place elevul acesta. Mă neliniștește. Ce voia adineauri ? Pentru ce este timp și pînă mîine ? (Vrea totuși să preia revista elevilor ? Vrea să devină redactor-șef ?)

Adesea Scherbaum se poartă prevenitor cu mine : „N-ar trebui s-o luați chiar în tragic, chestia aceea cu istoria și așa mai departe. În fond, și primăvara e lipsită de sens — nu-i așa ?”

Poate că sînt totuși un tip original. N-ar fi trebuit să dau atenție problemei : Elevul meu preferat are un plan.

Dentistului i-am spus la telefon :

„Unul dintre elevii mei are un plan. Te rog ascultă-mă. După sfîrșitul orei, băiatul a venit la mine și mi-a spus : «Am de gînd ceva.»

Iar eu : «Poți să-mi spui și mie ce ? Nu cumva să emigrezi ?»

El : «Am să dau foc cîinelui meu».

Eu am făcut «Hm, hm», ceea ce ar fi putut fi interpretat și ca : «Nu mai spune».

El a devenit mai precis :

«Pe Kudamm, în fața lui Kempinski. Și anume după-amiază, cînd e circulație mare acolo.»

Acum ar fi trebuit să-l conving să renunțe. («Treaba dumitale, Scherbaum.») Pur și simplu să-i întorc spatele («Ce prostie mai e și asta.») Dar am rămas : «Și de ce tocmai acolo ?»

«Pentru ca burtăverzimea mîncătoare de cozonac să ia aminte.»

«Cîinele nu e făcut să fie ars.»

«Nici oamenii.»

«De acord. Dar de ce un cîine ?»

«Deoarece berlinezii iubesc cel mai mult cîinii.»

«Și de ce cîinele dumitale ?»

«Fiindcă țin la Max.»

«Prin urmare un sacrificiu ?»

«Eu o numesc : Explicație demonstrativă.»

«Un cîine nu arde așa de ușor.»

«Am să-l stropesc cu benzină.»

«Dar un animal. E vorba aici de un animal !»

«De benzină fac eu rost. Am să chem presa, televiziunea și am să scriu pe o pancartă : Asta e benzină și nu napalm. — Să vadă și ei. Iar Max, cînd o să înceapă să ardă, o s-o ia la fugă. Spre mesele pe care se află cozonacul. Poate că o să se aprindă ceva. Poate că atunci vor înțelege și ei...»

«Ce să înțeleagă ?»

«Ei, cum e cînd arzi.»

«Te vor omorî în bătaie.»

«Tot ce se poate.»

«Asta vrei?»

«Nu.»

Am vorbit cam zece minute cu Scherbaum. De fapt eram sigur că basetului nu putea să i se întâmple nimic. Iar către dentistul meu am spus: „Ce crezi, treaba asta trebuie s-o luăm în serios, sau să ne prefacem numai...”

El mă întrebă dacă inflamația gingiilor a cedat și dacă mica arsură de pe buza de jos a început să se vindece. Pe urmă îmi ținu o prelegere: „Înainte de orice, se cuvine să ne întrebăm de ce e necesar să se întâmple ceva? Dacă nu se întâmplă nimic, să facem să se întâmple ceva. Căci cum vorbește Seneca despre jocurile de circ? «E pauză? — Atunci în acest răstimp să fie tăiate oamenilor beregatele, ca măcar ceva să se întâmple!» — Un mijloc asemănător de a umple pauzele este focul: Incendierile în public nu înspăimântă pe nimeni, ci satisfac poftele instinctuale.”

(Asta am să i-o spun lui Scherbaum, asta am să i-o spun lui Scherbaum...)

Fă-o. Dacă n-o face nimeni, toate se vor desfășura la fel, în continuare. Eu aș fi făcut-o cu siguranță. Am și făcut multe altele. De exemplu, când cu nava-bază de submarine. Pe atunci era război. Totdeauna e război. Motive de împotrivire există destule. Au existat destule. E drept că nu sînt sigur dacă noi sau ucenicii de la Șantierele navale Schichau, care, sub conducerea lui Moorkähne, își deschiseseră un club al lor și aveau voie să treacă

prin incinta șantierului, căci nava-bază urma să intre la docul uscat, dar echipajul se mai afla la bord, cînd focul s-a întins mai întîi pe punte, apoi s-a prelins către interior, de aceea elevii școlii de ofițeri și cadetii au încercat să iasă înghesuindu-se prin hublouri, și apoi s-a spus că, deoarece țipau atît de tare, s-a tras în ei din șalupe. Împotriva noastră (și nici împotriva lui Moorkähne) nu s-a putut dovedi nimic. Noi făceam altele. Dar pe acelea le făceam într-adevăr. Căci aveam o mică mascotă. O poreclisem Isus. Iar Isus era împotriva focului...

În curtea școlii i-am spus lui Scherbaum: „Faptul că dai foc în public nu înspăimîntă pe nimeni, ci satisface poftele instinctuale”.

El se uita la mine pieziș: „Probabil că așa e în cazul arderii unor oameni, dar un cîine care arde e un spectacol pe care berlinezii nu-l pot îndura”.

Pauza mea a fost destul de lungă. (Vero Lewand apărui în curtea școlii ținîndu-și bicicleta de ghidon și dînd tîrcoale.) „Prin urmare ești hotărît s-o faci? (Fata își vîrî bicicleta între noi.) Gîndește-te ce vor scrie ziarele, de exemplu «Morgenpost».”

„Ei și?” Asta era Vero. „Cunoaștem noi.” Asta era Scherbaum.

„Vor spune: Un laș. Dacă vrea să demonstreze ce e napalmul, n-are decît să experimenteze asupra lui însuși.”

„Adineauri ați spus: A da foc oamenilor e ceva ce satisface poftele instinctuale.”

„O afirm și acum. Dar să ne întoarcem puțin în trecut. Jocurile de circ romane atît de pline de cruzime. Seneca spune...”

(Ea mă opri cu acel „Ei și?” al ei.) Iar Scherbaum vorbi rar și sigur de sine: „Un cîine care arde îi atinge direct. Altfel nu-i atinge nimic. Pot să citească despre asta ori-cît doriți, ba chiar să se uite la fotografii cu lupa sau să stea foarte aproape de televizor cînd se dau asemenea imagini, tot ce fac este să spună: Rău, foarte rău. Dar cînd cîinele meu o să ardă, o să iasă cozonacul din ei.”

Trecînd peste faptul că Vero Lewand se împotriva — „Ia seama, Flip. Acum începe să devină obiectiv” — am încercat să găsesc ceva în sertărașul cu povești din trecut: „Te rog să fii foarte atent, Scherbaum. În război, mă refer la ultimul război, niște sabotori au incendiat în orașul meu natal o navă-bază de submarine. Echipajul, în majoritate elevi ai școlii de ofițeri și cadeți, a încercat să părăsească vasul prin hublouri. Au ars, fiindcă ră-măseseră înțepeniți din pricina oaselor bazi-nului, au ars începînd de jos — cred că în-țelegi ce vreau să spun. Sau la Hamburg, de exemplu, unde ardeau străzile asfaltate după ce fuseseră aruncate canistre cu fosfor. Iar oamenii, care ieșeau în goană din casele incendiate, goneau mai departe pe străzi de asfalt incendiate. Apa nu ajută la nimic în acest caz. Au fost îngropați în nisip ca să nu pă-trundă la ei aerul. Dar de îndată ce pătrundea puțin aer, continuau să ardă. Nimeni nu-și

mai poate închipui astăzi ce înseamnă asta. Mă înțelegi?”

„Perfect. Și fiindcă nimeni nu-și mai poate închipui ce înseamnă asta, trebuie să-l stropesc pe Max cu benzină pe Kudamm și să-i dau foc, și anume după-amiază.”

Prin ceea ce ne leagă, prin telefon: „Nu cumva ar trebui să sesizez autoritățile?” Dentistul mă sfătui să nu întreprind nimic în acest sens.

„Nici n-aș putea. Eu, tocmai eu, să sesizez. Mai degrabă așa...”

El amestecă treburile noastre dentistice cu note de subsol ironice: „Să învățăm de la catolici și să ne îndreptăm urechea într-a-colo”.

După ora de curs, Scherbaum părăsi repede sala de clasă. Eu stam aplecat făcînd diferite mențiuni în catalog. Din cancelaria profesorilor aveam o vedere de ansamblu asupra curții: Scherbaum se amesteca în grupuri pe care înainte vreme le ignora în mod voit. Mai tîrziu stătu deoparte cu Vero Lewand, în apropiere de șopronul pentru biciclete. Ea vorbea, el își ținea capul pieziș.

Încercai să pornesc o discuție cu Irmgard Seifert. „Știi”, îmi zise, „cîteodată sper să se întîmple ceva purificator; dar nu se întîmplă nimic.”

Ieșirea ei din sînul bisericii luterane de stat — ea o situa în perioada reînarmării petre-

cute acum mai bine de doisprezece ani și o califica drept un răspuns spontan la da-ul cu care biserica ei aprobase înființarea Bundeswehr-ului — această renunțare plină de minie n-a făcut decît să intensifice și mai mult nevoia ei lăuntrică de mîntuire. („Acum, da, acum ar trebui să se întîmple ceva !”) Credea orbește în elevele și elevii ei de șaptesprezece și optsprezece ani: „Această generație nouă, neîmpovărată de trecut, te rog să mă crezi Eberhard, va înlătura strigoiul care ne bîntuie de atîta vreme. Sînt băieți și fete care vor să înceapă de la capăt și să nu mai privească mereu peste umăr, ca noi, care nu mai vor să rămînă în urma lor înșiși.”

(Atunci ca și acum: totdeauna vorbește în spații răsunînd de ecouri prelungi.) „Ne putem îngădui să ne punem speranțele în temeritatea de neînfrînt și totodată salutar de lucidă a tinerei generații.”

Ce altceva îmi mai rămăsese de făcut decît să așez pe masă un fel de mîncare acru, cam stătut: „Privește în jurul dumitale. Ce am devenit noi ? În ce măsură a făcut din noi războiul oameni lucizi și sceptici ? În ce măsură am vrut noi să fim vigilenți și să nu ne încredem în cuvîntul celor maturi, în maturitatea cuvîntului ? — A rămas foarte puțin din toate acestea. Oamenii așezați, între treizeci și cinci și patruzeci de ani, nu prea au timp să se gîndească la înfrîngerile lor. Am învățat să sondăm situația. Să dăm din coate. Să ne adaptăm cerințelor. Să rămînem mobili. Nu mai să nu ne statornicim. Tacticieni vicleni, ca

și profesioniști pricepuți, al căror scop îl constituie posibilul pe care — dacă nu se ivesc piedici neașteptate — îl și ating. Dar asta este într-adevăr totul.”

Această convorbire a început în cancelaria profesorilor și a continuat la mine. În „bîrlogul meu de holtei”, cum zice Irmgard Seifert. Toate se aflau acolo și ascultau. Biroul meu cu lucrările începute. Raftul plin de cioburi celtice. Între ele piese romane din regiunea Voreifel. Cărți, discuri. Noul meu covoraș oriental era și el plin de cărți și discuri. Ședeam pe canapea, avînd ca întotdeauna un pahar de vin de Mosela la îndemînă, fără să ne apropiem unul de altul nici la propriu și nici la figurat. Irmgard Seifert vorbea pe deasupra paharului, cu ochii undeva departe: „Trebuie să-ți dau dreptate, chiar dacă asta nu-mi face plăcere. Este în afară de orice îndoială că generația noastră n-a corespuns așteptărilor. Dar oare a pune speranțele în noi, a aștepta de la noi eliberarea, n-a fost cumva un pretext comod ? Noi, care am fost jertfiți, nu puteam să aducem jertfa. Noi, stigmatizați încă de la șaptesprezece ani de un sistem criminal, nu puteam schimba vremurile, nu, noi, nu.”

Despre asta era vorba — și desigur este încă : Să schimbăm vremurile. Mîntuirea. Eliberarea prin purificare. Jertfa. Dar cînd am vorbit de Scherbaum și de planul lui, m-a ascultat distrată, apuca discuri și cărți pe care apoi le răsplinea iar pe covor. A aștep-

tat nerăbdătoare pînă i-am relatat în ordine și am privit în ansamblu planul lui Scherbaum și consecințele pe care le poate avea acest proiect al lui. Pe urmă a început iarăși recitalul despre ea însăși și ticăloșia generației noastre: „Am dărimat totul încă înainte de a încerca să punem prima piatră de temelie. Acum e prea tîrziu. Acum vom fi înlăturați.”

„Cine ne va înlătura?”

„Ceea ce este nou, încă neprevăzut, generația care se ridică...”

„Cînd mă gîndesc la elevul Scherbaum...”

„Vom fi măturați...”

„...care e și elevul dumitale, nu numai al meu, nu-i așa...”

„...niște gunoaie, rămase mai de mult.”

„...cînd mă gîndesc la el și la proiectul lui radical...”

„Ar trebui să înțelegi, Eberhard. Cînd aveam șaptesprezece ani și eram, cum ai zice dumneata, o capră credulă îndoctrinată de BDM, încă de pe atunci eram înfierată, de pe atunci purtam stigmatul...”

„Cu toate acestea trebuie să-l împiedicăm pe Scherbaum...”

„Și totuși, eram convinsă că procedez corect cînd vedeam în țăranul acela un dușman care trebuie nimicit...”

Mai înainte ca Irmgard Seifert să se poată pierde în tabăra ei de la țară unde fuseseră trimiși în refugiu copii, am schimbat vorba: am sporovăit pînă după miezul nopții despre treburi în legătură cu școala. Mai întii despre

clasele de salarizare a corpului didactic și teste pentru determinarea aptitudinilor, apoi despre selecționarea exemplelor din materiile prevăzute în programa analitică, nu fără oarecare ironie despre educația ca raport dialogal, de asemenea despre noul regulament în legătură cu examenul pedagogic pentru cea de a doua gradăție. N-au lipsit nici anecdotele de pe vremea cînd eram profesori suplinitori, anecdote pe care ni le-am servit reciproc. Voioșia, chiar dacă era o voioșie cam silită, ne îngăduia să vedem ceea ce era caraghios în purtarea unuia sau altuia dintre colegii noștri. Eu am parodiat discuțiile de la o conferință de-a noastră la care, ca de obicei, era vorba de procurarea de material didactic. Irmgard Seifert rîse: „Da, sîntem niște sărmani practicieni pe frontul școlii...” Iar cînd am ajuns, în sfîrșit, la tema noastră preferată, la experiența de la Hamburg a școlii generale integrate, cînd am fost de acord că numai cu ajutorul acestei concepții pot fi înlăturate formele învechite ale examenului de admitere și ale promovării în clasa următoare, așadar cînd am stabilit că avem vederi identice pe calea reformelor, eram convins că reușisem să-i redau colegei mele curajul. Dar cînd plecă — între ușa apartamentului și ascensor — căută din nou mîntuirea: „N-ai și dumneata, cînd și cînd, dorința smintită să se întîmple ceva, ceva nou, ceva încă neexprimat, ceva — te rog să nu rîzi, Eberhard — care să ne răstoarne, să ne răstoarne pe toți...”

(Pe un bilețel am scris : Ce timidă e și cum se mai bîguie colega mea, altfel atît de rece, cînd pledează pentru propria ei piele.)

Cine ține în casă pești ornamentali ? Hrană aleasă cu grijă, temperatura apei calculată cu precizie, oxigen din belșug, leacuri împotriva paraziților — și totuși îi găsește uneori plutind cu burta în sus — astăzi un pește cu coada voal, mâine un ghiborț auriu. Cei din specia guppy își mănîncă progenitura. Scîrboasă treabă, în pofida luminației indirecte. „Ar trebui să renunți la absurditatea asta, Irmgard.“

„Elevii dimitale dintr-a 12-a A au cumva purtări mai alese ?“

I-am telefonat dentistului și, cînd m-a întrebat cum mă simt, i-am spus : „Destul de bine“, deși mă dureau gingiile și trebuia să-mi clătesc gura la fiecare patru ore. Pe urmă i-am expus planul meu, pe care l-a calificat ca fiind un plan tipic belferesc, ca pînă la urmă să fie totuși de acord cu mine și să-mi dea sfaturi practice, într-un fel laconic și strict la obiect, de parcă ar fi fost vorba de un tratament la rădăcina unui dinte. Mi-a silabisit adresa unui tip original, puțin cam sărit, pe care l-am vizitat la Reinickendorf : în colecția lui particulară de orori îngălbenite de vreme, precum și în Arhiva Ullstein și la secția de iconografie a muzeului landului, am găsit vreo douăzeci și cinci de diapozitive alb-negru și color, pe care i le-am prezentat după-a-

miaza lui Scherbaum în sala noastră de biologie.

La început a refuzat : „Pot să-mi închipui ce vreți să-mi arătați. Cunosoc toate astea.“

Abia după ce am apelat la sportivitatea lui : „Mi-ai adus la cunoștință planul dimitale, Scherbaum, acum trebuie să-mi acorzi și mie, profesorului, o șansă“, a cedat și a promis să vină : „Bine. Ca să puteți spune mai tîrziu : Am încercat totul.“

A venit cu basetul lui lășos. („Max vrea să vadă și el cîte ceva.“) Așadar le-am arătat amîndorura ceea ce pregătisem : mai întîi xilogravuri primitive avînd ca temă arderea pe rug a unor vrăjitoare și evrei în evul mediu. Pe urmă fierberea în ulei pentru înăbușirea pornirilor sexuale. Pe urmă arderea pe rug a lui Hus. Pe urmă ororile incendiatorilor spanioli în America de Sud și Centrală. Pe urmă arderea de văduve în India. Pe urmă fotografii documentare : efectul primelor aruncătoare de flăcări, incendieri cu fosfor în timpul celui de-al doilea război mondial, detalii de victime ale unor incendii de mari proporții și la prăbușiri de avioane, Dresda, Nagasaki, iar la sfîrșit autoincendierea unei călugărițe vietnameze.

Scherbaum stătea lîngă epidiascop și nu pune nici un fel de întrebări, în timp ce eu îmi rosteam sacadat sentințele despre compoziția combustibilului la arderea de vrăjitoare (lemn de grozămă, din pricina fumului verzui), despre argumentele purificării prin

foc (anticamera infernului), despre sacrificiul prin ardere ca atare („nu numai în Biblie găsim indicații în această privință”), despre arderea de cărți, de la bulele papale de excomunicare și pînă la salvățiile național-socialiștilor, despre focurile solstice și alte practici de magie asemănătoare, așijderea despre cupoarele de ars. („Vei înțelege, Scherbaum, că nu vreau să intru în amănunte cu privire la Auschwitz.”)

După ce am terminat cu proiectarea tuturor diapozitivelor, îmi spuse, cu Max în brațe: „Toate numai cu oameni. Eu însă vreau s-o fac cu un cîine. Înțelegeți? Cu oameni, chestiunea se cunoaște. S-a fumat. În acest caz spun numai: Rău, foarte rău. Sau: Ca în evul mediu. — Dar dacă eu vin cu un cîine viu, și anume aici, la Berlin...”

„Gîndește-te la porumbei. Au fost otrăviți. Acțiune în stil mare, așa au numit-o, s-a întîmplat chiar aici, la Berlin...”

„Și asta e clar. Era vorba de o masă. O masă care deranja. A fost o acțiune planificată și anunțată dinainte. Fiecare a avut timp să privească în altă parte. Nu s-a văzut. În consecință, era în regulă...”

„Despre ce vorbești, Scherbaum...”

„Ei, despre moartea porumbeilor... Mai știu și că, înainte vreme, au fost îmbolnăviți niște șobolani ca să se poată scăpa de toți șobolanii. Se zice că s-a încercat provocarea de incendii cu găini cărora li s-a dat foc. Dar un cîine arzînd, alergînd și schelălăind, într-un oraș ca Berlinul, care e nebun după cîini, nu

s-a pomenit pînă acum. Numai dacă o să ardă un cîine vor pricepe ei că acolo, departe, iancheii ard oameni, și anume în fiecare zi.”

Scherbaum m-a ajutat să strîng diapozitivele. A pus și husa de pînă cerată peste epidiiscop și mi-a mulțumit pentru reprezentarea extraordinară: „A fost destul de interesant”.

Cînd am înapoiat diapozitivele împrumutate (bătrînului domn din Reinickendorf i le-am trimis prin poștă, recomandat) am sesizat ridicolul înfrîngerii mele. (Prin urmare așa se întîmplă cînd, de exemplu, Irmgard Seifert înregistrează zi de zi eșecuri cu acvariul ei.)

L-am chemat la telefon pe dentistul meu și am fost nevoit să-l ascult exprimîndu-și regretele în legătură cu experiența nereușită: „Dar nu vom renunța și nici nu vom lăsa soarta stupidă să-și continue calea”. Au urmat citate din Seneca și fraze fără legătură cu discuția noastră. — „Progenie a dinților frontali superiori...” (Asistenta lui completa fișe de cartotecă.) Apoi a revenit la subiect: „Ați remarcat la elevul dumneavoastră unele indicii de milă față de cîine?”

„Da. Sigur că da. Scherbaum m-a însoțit cu basetul lui — un animal într-adevăr nostim — pînă la stația de autobuz. Scurtă vreme înainte de sosirea autobuzului m-a asigurat că toată chestiunea asta cu Max — așa-l cheamă pe cîine — nu-l lasă rece, fiindcă sînt mai bine de patru ani de cînd îl are.”

„Atunci mai există speranțe”, zise dentistul.

„Tovarășul de drum al speranței este teama.”

Dentistul interpretează citatul meu: „Seneca apelează aici la Hekaton, care a spus: «Nu te mai temi, când nu mai sperî». — Dar cum pe noi ne neliniștește elevul dumneavoastră și — privind situația în ansamblu — avem motive să ne temem, ne este îngăduită și speranța, nu-i așa?”

„Sper că băiatul o să contracteze undeva o gripă serioasă și că o să fie nevoit să rămînă în pat...”

„Oricum sperați. Oricum.”

Dentistul îmi dădu să înțeleg că pe masa lui de lucru se mai află cîteva duzini de fișe de cartotecă prezentînd lacune: „Știți că acord o atenție deosebită tratamentului stomatologic al copiilor de vîrstă preșcolară. Caria este în plină înaintare. Asaltul ei asupra dinților de lapte este înspăimîntător. De asemenea, statisticile noastre indică nouăzeci de procente la vîrsta imediat următoare pubertății. De acord: e o boală a civilizației, dar nici pădurea virgină nu constituie o rezolvare...”

Mai înainte de a pune amîndoi receptoarele în furcă, nu uită să se intereseze dacă mai am arantil: „Rezervele dumneavoastră sînt îndestulătoare?”

(Aveam rezerve de arantil.) Și de bilețele pe care le puneam lîngă bilețele. — Băiatul se distruge. Băiatul mă distruge. Cum rămîne cu mine, dacă o face. Ar trebui să țină seama.

De parcă eu n-aș avea poftă. Sau să intervii brutal, să înlături. (Zece mii de buldozere...) Să limpezești lucrurile. Să reîncepi de la zero. Străvechiul instinct revoluționar ce te îmboldește îndată ce te-ai spălat pe dinți, înainte de a te așeza la micul dejun: Să fie definitiv înlăturați reformiștii fățarnici, să adie respirația fierbinte a revoluției, care să ducă la societatea nouă... Ar trebui proiectată acum o excursie școlară. Fie și la Bonn, n-am nimic împotriva. Am putea asculta de sus, de la galerie, ce se mai vorbește despre planificarea financiară pe termene medii. Iar mai tîrziu, compuneri pe tema: Cum lucrează Bundestagul? — Sau: Dacă aș fi deputat în Bundestag. — Chiar provocator: Parlament sau cafenea de palavragii? — Aș putea, firește, să chem la telefon de la Bonn: „Linde, eu sînt. Ei, eu. Fostul tău. — Da, știu. S-a scurs multă vreme. Și nu numai vocea mea s-a schimbat. Dar a ta nu s-a schimbat deloc, Vrei să ne? Unde? Cel mai bine ar fi la Andernach, pe promenada de pe malul Rinului. Te aștept lîngă Bastion, printre tăblițele votive pentru Fecioara Maria, îți mai amintești? Am două sau trei ore libere. Nu vrei să fii singură cu mine? Administratorul de la Hotelul Traube? Aha. Înțeleg. Să iau cu mine un elev ca să păstrăm aparențele? Foarte înzestrat, îl cheamă Scherbaum. I-am povestit cîte ceva despre noi, destul de vag. Vreau să spun, despre tine și mine însumi. Dimineața am fost la Bundestag. Cam deprimant. Și, închipuie-ți, băiatul vrea să-și stropească basetul cu ben-

zină și să-i dea foc. În public. Nu. Nu la Bonn. La noi, pe Kurfürstendamm, în fața renumitului Hotel Kempinski. Fiindcă berlinezii sînt nebuni după cîini, zice el...“ Sau aș putea să-i propun asta lui Scherbaum, în cazul că nu vrea să renunțe la planul lui: Scherbaum, fosta mea logodnică te sfătuiește să nu dai foc, în public, cîinelui dumitale la Berlin, unde nu vei reuși să șochezi decît cîteva doamne amatoare de cozonac, ci la Bonn, unde este instalată puterea politică. Bine plasat, înainte de o ședință importantă a Bundestagului: cînd trag la scară, cancelarul și miniștrii lui...

Cînd i-am sugerat lui Scherbaum și prietenei sale Vero intrarea principală a clădirii Bundestagului, mi-a răspuns că a luat în considerare și această posibilitate.

„Și la urma urmei de ce aici și nu la Bonn?“

„Acolo s-ar pierde în vălmășagul evenimentelor de interes general.“

„Aia nu vor face decît să rîdă cînd îl vor vedea pe Max arzînd, și vor spune: Ei și? — Vor numi totul: neplăceri oficiale.“

„Dar la Bonn e instalată puterea.“

„Totuși, nebuni după cîini sînt numai cei din Berlin.“

Am încercat să ridiculizez alegerea făcută de Scherbaum în privința locului. Am vorbit de o idee fixă, de obișnuita supraapreciere a situației din Berlin.

Vero Lewand a intervenit cu cifre:

„Știți măcar cîți cîini sînt înscriși aici? — Ei vedeți.“

Ea știe aproape totul. Vorbește fără intonații, doctoral, pe nas. Folosește revendicativ pluralul: „Cerem dreptul de vot în ce privește programul de învățămînt...“ E membră a unui grup la care Scherbaum nu e membru. Poartă ciorap-pantaloni de culoare verde și revendică educația sexuală ca materie de învățămînt, fără a o limita la faptele biologice. Abia ieri-alaltăieri mai umbla cu un fierăstrău pentru metale la ea: culegea stelute — astăzi nu se mai joacă. Totuși atașată: o broșă agățată de puloverul lui Scherbaum. („Șterge-o, omule. Miroși a împuțiciune de grup.“) El o suportă cu bunăvoință; cu aceeași bunăvoință cu care mă lasă să vorbesc: „Scherbaum, te sfătuiesc insistent să renunți la proiectul dumitale irațional...“

Irmgard Seifert mă ascultă cu o expresie de sinceritate pe față și ținîndu-și capul într-un fel care în general promite atenție. În timp ce îi expuneam cazul Scherbaum, dădea din cap exact atunci cînd se cuvenea. Mi se părea că pot desluși în ochii ei uimire — înțelegere — consternare. Cînd am rugat-o să-mi împărtășească părerea ei și dacă este posibil să-mi dea un sfat, spuse: „Poate că mă vei putea înțelege: scrisorile acelea vechi mi-au schimbat fundamental viața...“

De îndată ce am încercat să revin la cazul Scherbaum printr-o propoziție incidentă

(„Asta reprezintă o întoarcere la vechiul ritual”), a ridicat numai puțin vocea: „Poate că-ți aduci aminte. În timp ce mă aflu într-o vizită de sfârșit de săptămână la mama, la Hanovra, cotrobăind prin niște lucruri vechi dintr-un colț al podului, am dat peste niște caiete de școală, desene de școlăriță și pînă la urmă de scrisori pe care le trimiseseam înainte de sfârșitul războiului, cînd eram adjuncta comandantei unei tabere de copii evacuați din oraș...”

„Mi-ai povestit asta. O tabără în partea apuseană a regiunii Harz. Pe vremea aceea aveai vîrsta pe care o are astăzi Scherbaum...”

„Ai dreptate. Abia împlinisem șaptesprezece ani. De asemenea, trebuie să admitem că atunci credința oarbă în Führrer, popor și patrie era generală. Și totuși, pînă astăzi strigătul acela isteric după grenade antitanc mă pune sub semnul întrebării. Am avut tupeul să inițiez băieți de paisprezece ani în mînuirea acestor instrumente ale morții...”

„Dar grupul dumitale de luptă, dragă Irmgard, nici n-a apucat să intre în acțiune...”

„Nu-i meritul meu. Americanii ne-au luat prin surprindere...”

„Și odată cu asta ar trebui să dai uitării povestea dumitale. Cui i-ar trece astăzi prin minte să acuze o fată care avea atunci șaptesprezece ani, cînd proaspătul nostru cancelar federal, în ciuda trecutului său, trece drept capabil...”

„Am pierdut orice drept de a emite vreo părere asupra cazului Kiesinger. De aceasta

nu mă poate absolve nimeni. La urma urmei am denunțat conducerii districtului un țaran, un simplu țaran, numai fiindcă s-a împotrivit, și a făcut-o cu hotărîre neșămutată, să-și pună la dispoziție ogorul pentru săparea unui șanț antitanc.”

„După cum mi-ai povestit de curînd, bietul țaran a murit zece ani mai tîrziu de moarte naturală. Dacă nu reușești să scapi de ideea asta: eu te absolv.”

Această absolvire mi-a dat prilejul să fac cunoștință cu minia colegei mele Irmgard Seifert. Pînă adineaori șezuse, acum se ridicase în picioare: „Îți interzic, cu toată prietenia care ne leagă, să încerci o rezolvare atît de superficială a conflictului meu”.

(Mai tîrziu, cînd supărarea nu-mi trecuse încă, am marcat cîteva puncte prin lovituri date cu privire la stările haotice care domneau în acvariul ei: „Și ce mai fac peștii dumitale petrecăreți? Cine pe cine mănîncă la ora asta?”) În cancelaria profesorilor eram plin de amabilitate: „Întîmplarea aceea neclară și culpabilă ar trebui să-ți dea astăzi puterea să-i îndrumi cu grijă pe cei tineri, care încă nu reușesc să-și formuleze neîncrederea crescîndă”.

Ea tăcu, iar eu am continuat să vorbesc în gol: „Să luăm amîndoi în considerare faptul că elevul nostru Philipp Scherbaum abia a împlinit șaptesprezece primăveri. Durerile lumii îl fac să sufere. Cea mai îndepărtată nedreptate îl lovește și pe el. Nu vede nici o

cale de ieșire. Sau numai una: vrea să dea foc câinelui său pentru ca astfel lumea — sau măcar iubitorii de câini din Berlin — să vadă în asta un simbol.“

Iată că e iarăși prezentă: „E absurd!“

„Firește. Firește. Cu toate acestea trebuie să învățăm să înțelegem situația fără ieșire în care se află băiatul.“

Ea vorbește înconjurată de ordinea obișnuită din cancelaria profesorilor: „E un lucru absurd, lipsit de orice răspundere“.

„Cui îi spui asta! Și totuși, pînă acum n-am reușit să-l conving pe băiat să renunțe la intenția lui.“

Arhanghelul vorbește: „Atunci trebuie să te simți obligat a-i anunța pe cei în drept“.

„Vrei să spui că...“

„Nu vreau să spun, ci te sfătuiesc insistent.“

„Poate că la conducerea școlii?“

„Da' de unde. Amenință-l pe băiat cu poliția. Pe urmă o să vedem ce se va întîmpla mai departe. În caz de nevoie, dacă dumneata eziți, va trebui să mă hotărâsc eu s-o fac.“

(Irmgard Seifert are ce are cu poliția. Oare e cazul să spun: Acum, ca și înainte?) La telefon, dentistul meu nu era de aceeași părere: „Nimeni nu face apel la păzitorii ordinii pentru orice fleac. Continuați discuția cu băiatul. Discuțiile împiedică acțiunile.“

Să devii astfel un complice al ordinii. Iar el tratează totul așa cum tratează cariile:

„Trebuie să preîntîmpinăm. Nu revoluție, ci profilaxie stomatologică. Să ne hotărîm, în sfîrșit, pentru tratamentul preventiv. Pentru combaterea sugerii degetului. Campanii împotriva respirației pe gură. Exerciții de corectare a masticăției distale. Prea multe fapte cu rezultate dubioase. Acțiuni pentru cucerirea Lunii cînd, deocamdată, nu există o pastă de dinți eficace, cu proprietăți curative. Prea mulți oameni ai faptelor și tăietori de noduri gordiene!“

Fapta este oare o resemnare activă? Ceva vrea să se dezvolte și se mișcă minimal, cînd iată că apare omul faptelor și sparge geamurile serei.

„Prin urmare negi că aerul curat (aerul pur) este o binefacere în toate cazurile?“

„Din această cauză a fost întrerupt un proces de evoluție, ale cărui rezultate preliminare erau oricum promițătoare...“

Fapta ca subterfugiu. Ceva trebuie să se întîmple. Făptașul, o noțiune juridică. Ce înseamnă a trece la fapte, a traduce ceva în fapt? (Cînd dentistul meu vrea să împiedice fapte cu ajutorul discuțiilor, ajunge la concluzia: Discuția nu este fapta.) Îmi amintesc cum a calificat dintr-o singură privire piatra mea de pe dinți: „Nu arată deloc bine. Trebuie îndepărtată în mod radical.“ Dar dacă aș compara capitalismul cu piatra de pe dinți care trebuie înlăturată?

Și totuși. Intervenția la care a fost supusă progenia mea, pe care dentistul o numea autentică deoarece era înăscută, n-a constituit

și ea o faptă ? El va spune : Cunoaștere plus pricepere în profesie, pe cînd extracția precipitată a dinților, această obsesie de a crea un gol care să nu mai doară, este o faptă fără cunoaștere : prostia trece la faptă.

Așadar hărnicie, îndoială, înțelepciune, silință de a mai învăța, ezitare, luare repetată de la capăt, ameliorări abia vizibile, rezultate greșite dinainte calculate, evoluție pas cu pas : procesiunea salturilor ; pe cînd omul faptei trece cu o săritură grațioasă peste procesele lente, aruncă deoparte cunoașterea care-l frînează, e ușuratic și trîndav : trîndăvia ca trambulină a faptei.

Sau poate că și teama. Evoluția, așa se pare (așa este), nu mai poate fi citită pe ecran. Nici un ac indicator nu se mai mișcă și nu mai anunță micul progres de fiecare zi. Nemîșcarea și mersul în gol respiră renumita liniște de mormînt, în care colega mea Irmgard Seifert își lansează acel „Măcar dacă s-ar întîmpla ceva...” al ei. Liniște în timp ce cifra indicînd pierderile urcă mereu. O încremenire rezultat al spaimei înăbușite, pe care Scherbaum vrea s-o alunge cu fapta lui : Teamă împinge la faptă.

Dentistul meu rîse în receptor : „Copiii flurieră cînd trec printr-o pădure. Chiar și făurirea lumii, ca simplă serie de fapte luate în succesiunea lor, este o faptă determinată de teamă, deghizată apoi în Creațiune. Un exemplu prost ca acesta se perpetuează. Făptașii se dau drept creatori. Ar fi trebuit să i se atragă dinainte atenția bătrînului domn care

sălășluiește acolo sus. Cunoașteți teza mea : Discuțiile împiedică acțiunile.”

Răgazul ca sumă a experienței de viață, ne recomandă Seneca ajuns la bătrînețe, cel care îi scria lui Nero cuvîntările și lăsase cuvîntul pradă faptei. (Sfaturi, pe care mi le-a dat.) Să fixez ca temă pentru o compunere : Ce sînt faptele ? Sau să-l transform pe Scherbaum într-un Lucilius, ca să se piardă în discuții ? Unui stomatolog practician, care îndepărtează piatra de pe dinți, așadar răul, și-și permite intervenție după intervenție, îi convine să vorbească. Cei ce făptuiesc recomandă răgazul.

Stăteau în grupuri, pe care Scherbaum le schimba trecînd în grabă de la unul la altul. Gerul uscat ținea de la începutul anului. Grupurile stăteau înghesuite. („Brrr” e cuvîntul lor, învățat de la Donald Rățoiul, pentru a desemna gerul ; moda asta de a vorbi prescurtat : ciau, mag, teve...) Vero Lewand aprinse o țigară care trecu din mînă în mînă. („Ei și ?”) Printre grupuri vrăbiile, și ele în grupuri.

Cînd i-am aținut lui Scherbaum calea în curtea școlii, aținut în adevăratul înțeles al cuvîntului, căci i-am tăiat drumul cînd voia să treacă de la un grup la cel următor, i-am spus în mod premeditat : „Îmi pare rău, Philipp. Dacă nu vrei să renunți la proiectul dumitale, voi fi nevoit să sesizez pe cei în drept, și anume poliția. Cred că știi ce poate să însemne asta.”

—Scherbaum rîse cum numai Scherbaum poate să rîdă : nici măcar jignitor, mai degrabă cu un fel de orgoliu binevoitor, apoi cu o nuanță grijulie în voce, de parcă ar încerca încă o dată să mă cruțe : „Sînt sigur că nu vă veți cobori pînă acolo. Aveți o stimă prea mare față de dumneavoastră ca să faceți una ca asta.”

„Cu toate astea mă gîndesc foarte serios cum ar trebui formulată o asemenea sesizare, dacă va fi cazul...”

„Nici n-ai putea suporta asta, drumul pînă la circumscripția de poliție și celelalte...”

„Te previn, Philipp...”

„Și nu se potrivește deloc cu felul cum vă pieptănați.”

(Ea lăasă grupului restul țigării, se apropie în ciorapi-pantaloni verde-metalici. Am început să înșir fără noimă : absurditatea, orgoliul, pericolul, bestialitatea, prostia. Însă ilam vorbe ca : pe de o parte, tocmai fiindcă, de necrezut, neputincios, ireal. Pentru Scherbaum nici un cuvînt nu era de ajuns. „Știu”, zise. „Sînteți obligat să vorbiți astfel, în calitate de profesor. „Iar Vero Lewand zise, după ce eu am vorbit de false aplauze și de o scurtcircuitare nebunească :” „Ei și ?”

„Doamna profesoară Seifert ar vorbi întotdeauna ca și mine dacă ar ști ce ai de gînd să faci.”

„Aha. Arhanghelul a și aflat.”

Înainte de a putea să atenuez puțin, Vero Lewand se și înfipse : „Aia. Aia n-are voie să

spună nimic. Tot timpul vorbește de rezistență și de datoria de a rezista.”

Începu s-o imite pe Irmgard Seifert, dar nu reproducînd felul ei de a-și modula vocea, ci stilul emfatic în care se exprima : „În cele mai întunecate ceasuri ale poporului nostru s-au ivit mereu și mereu bărbați, care s-au ridicat și au trecut la fapte. Ei au valoare de simbol. Ei și-au așezat pieptul în calea nedreptății !” Pocnindu-și degetele, Vero Lewand îmi făcu semn : Acum e iar rîndul dumneavoastră.

Cu ajutorul unor punți de legătură de genul : „Desigur că acum veți crede că...” sau „Acum ați putea spune că...” am clădit un dialog de lungă respirație avînd consistența unui castel de cărți de joc, pe care Scherbaum îl dărîmă, nerăbdător, dintr-o dată : „De ce nu spuneți : Fă-o ? De ce nu spuneți : Ai dreptate ? De ce nu-mi dați curaj ? Fiindcă e nevoie de curaj pentru asta. De ce nu mă ajutați ?”

(Pauza care a urmat nu era ușor de suportat. Cu neputință să te refugiezi în spatele unei împletituri de fraze. Iar acum, dă-i drumul, haide dă-i drumul !) „Scherbaum, ultimul meu cuvînt. Îmi voi procura de la azilul de animale găsite Lankwitz un cîine, îl voi ține pînă se va obișnui cu mine, pe urmă îl voi stropi cu benzină și-i voi da foc exact în locul pe care mi-l vei indica dumneata. Voi lua cu mine și pancarta dumată. Iar presa și televiziunea vor fi de față. Vom redacta împreună un manifest care să informeze cu

competență asupra efectelor napalmului. După ce voi fi arestat, sau poate chiar omorât, vei putea să împarți foile pe Kudamm împreună cu prietena dumitale. De acord ?”

Curtea școlii se golea. Vrăbiile începură să se apropie. Limba mea pipăia cele două corpuri străine: punți din degudent, un procedeu special. Vero Lewand respira cu gura deschisă. Iar Scherbaum privea printre castanii desfrunziți din curtea școlii. (Așa stăteam și eu odată, priveam, dar nu găseam puncte de sprijin în aer, le plasam pe nisip: Störtebeker elaborează iarăși schițe. Are un plan. Are un plan...) Ultimul sunet al clopoțelului. Deasupra avionul Panam spre Tempelhof.

„De acord, Philipp, de acord ?”

„Fii atent, Flip. Doar sîntem puși în gardă împotriva intelectualilor împeștrîți cu toate culorile.”

„Tu nu te băga. — Treaba asta se cere gîndită.”

„Ba nu, acum, Philipp, de acord ?”

„Fără Max nu pot să iau asemenea hotărîre.”

Se întoarseră amîndoi și plecară lăsîndu-mă singur. Mina mea căuta în buzunar arantul: modesta certitudine.

„Înțeleg, înțeleg!” spunea dentistul meu. Vreți să cîștigați timp. Să vă faceți rost de un cîine. Să-l deprindeți cu iubitul său stăpîn. Între timp, planul lui Scherbaum se perimează. Poate că pînă atunci se întîmplă ceva. Există în permanență speranța că se

va ajunge la un armistițiu. Sau papa dăruiește lumii o nouă enciclică pentru pace. Bursa reacționează cu nervozitate. Ambasadorii extraordinari se întîlesc pe teren neutru. Nu-i rea tactica dumneavoastră, nu-i deloc rea.”

„În nici un caz nu pot admite ca băiatul să se expună unui eventual linșaj.”

El nu putea fi convins: „Tocmai asta spun și eu: nu-i lipsită de șanse, manevra dumneavoastră tactică” — și iată că am început să cred și eu, preț de o jumătate de frază, în încercarea mea de a salva un elev. (Și totuși, în timp ce mă bărbieream în fața oglinzii, eram hotărît s-o fac, s-o fac...) Dentistul ar trebui să mă cunoască. Îmi analizase piatra de pe dinți după ce o scosese: „Încercați să găsiți la Lankwitz o cățea gravidă. Astfel veți oferi elevului dumneavoastră prilejul să vă absolve de promisiunea pe care i-ați făcut-o. Fiindcă n-o să vă ceară niciodată să dați foc unui animal care urmează să fete.”

„Propunerile dumitale cinice trădează o origine medicală.”

„Da' de unde. Nu fac decît să duc mai departe, cu consecvență, gîndurile dumneavoastră. Oricum, sînt convins că amîndoi așteptăm cu nerăbdare ce hotărîre comună vor lua băiatul și basetul.”

Și dacă acum va spune da ? Dacă totul cade asupra mea ? Dacă între încercarea mea de a-l induce în eroare și îndeplinirea datoriei el va spune pur și simplu „Da” ? — Înseamnă

că nu mai trebuie să iau hotărâri. (Nici personale.) Pot să așez cheia de boltă : Profesor secundar din Berlinul apusean, 40 de ani, protestează împotriva războiului din Vietnam dînd foc în public unui ciine spiț... Dar nu pe Kudamm. Prefer să mă întorc la ideea cu Bundestagul. E mai serios, dacă judecăm din punctul de vedere al eficacității protestului. Planul ar trebui studiat din vreme. Cu declarații făcute presei și transmise de toate agențiile. Înainte de dezbaterile legate de o interpelare importantă. În prealabil aş putea să-i scriu fostei mele logodnice : „Dragă Linde, vino, te rog, la Bonn, în fața clădirii Bundestagului, intrarea principală. Și ia, te rog, copiii cu tine. Și pe soțul tău, dacă nu se poate altfel. Vreau să-ți arăt ceva, ba nu, să-ți dovedesc, ca să înțelegi și tu, în sfîrșit, că nu sînt cățelușul drăgălaș și smiorcăit din care voiai neapărat să faci un profesor titular, ci mai degrabă un bărbat, adică un om de acțiune. Vino, Linde, vino ! Ofer lumii un simbol...”

Orele mele de curs au avut de cîștigat de pe urma relației încordate profesor-elev. Am încercat, sprijinindu-mă tot timpul pe fapte reale, să-i fac cunoștință lui Scherbaum cu haosul istoriei. (În afară de el și de Vero Lewand, clasa aproape că nici nu contează : se strecoară și promovează de bine de rău și satisfac exigențe medii.) Am pus un accent deosebit pe demascarea absurdității unor acțiuni pornite cu intenții raționale. Deși planul prevedea altă lecție, ne-am ocupat de Revo-

luția franceză și urmările ei. Am început cu legătura logică dintre cauze. (Ideile iluminismului : Montesquieu, Rousseau. Critica adusă de fiziocrați sistemului economic mercantilist și societății bazate pe ierarhia de clasă.) Pînă la epuizare i-am atras atenția lui Scherbaum asupra controverselor dintre reprezentanții democrației liberale și ai celei totale. (Digresiuni în legătură cu antagonismele de mai tîrziu dintre democrația parlamentară — formală — și sistemul consiliilor.) Am vorbit despre justificarea morală a terorii. Vreme de un ceas am analizat în amănunt sloganul atemporal „Pace bordeielor, război palatelor !” În sfîrșit, bazat pe documente am arătat cum — și anume cu nestăvilită aviditate — revoluția își devorează copiii. (Danton al lui Büchner ca mărturie a absurdității.) Și cum toate au sfîrșit în reformism. Cu răbdare, se putea obține același lucru la un preț mai mic. Astfel a devenit posibil Napoleon. Revoluția ca reproducție. Mici digresiuni : Cromwell-Stalin. Absurdități inevitabile : revoluția creează restaurația, care urmează să fie înlăturată prin revoluție. De asemenea, repercusiuni în afara Franței : Forster la Mainz¹. (Cum atmosfera din jurul lui devine irespirabilă. Cum eșuează. Cum Parisul îl adoptă și apoi îl expectorează.)

¹ Georg Forster (1754—1794) scriitor, l-a însoțit pe James Cook în a doua călătorie a acestuia în jurul lumii ; entuziasmat de ideile Revoluției franceze, a fondat la Mainz un „club revoluționar”, fiind nevoit apoi să fugă la Paris, unde a murit scurtă vreme după aceea.

Iar cînd am vorbit de exemplul Elveției, am arătat cum se dezice Pestalozzi de revoluție din pricină că aceasta se împotmolește în tot felul de reforme mai mari sau mai mici, cînd el dorea marea transformare, noua împlinire a omului. (În acest sens și Marcuse. Refugierea în doctrina mîntuirii : existență pașnică.) Cu prudență l-am citat pe Seneca, înainte de a-l cita pe Pestalozzi în curs de a se resemna : „Cîndva, oameni mai buni vor chema oameni mai buni în fruntea lor...”

Mai înainte mi-am făcut note mentale asupra dubiilor mele : S-ar putea ca Scherbaum să ridă dacă mă refer cu prudență la Seneca și pe larg la Pestalozzi. N-are decît să ridă. Și risul împiedică faptele.

Dar el a rămas atent și, ca totdeauna, sceptic. Fără să facă gropițe de rîs.

Un cimitir de cîini mărginește drumul de acces spre azilul de animale Lankwitz. Pietre de mormînt (măsura pentru copii) povestesc despre Putzi, Rolf, Harras, Bianka. Femei în vîrstă vin mereu și aranjează iedera. Ici și colo sînt fotografii încrustate în marmură. Inscriptii vorbesc de credință, de neuitată credință.

Înainte de începerea orelor de curs, Scherbaum mă aștepta la stația de autobuz : „Ne-am gîndit. Nu merge.”

„Pot să aflu motivul, sau motivele ?”

„Propunerea dumneavoastră era cît pe ce să ne facă slabi.”

„O slăbiciune justificată...”

„Recunosc : Bineînțeleș că ne e teamă...”

„Lasă-mă pe mine s-o fac, Scherbaum. Chiar dacă acumă sună cam emfatic : Mie nu mi-e teamă.”

„Exact. Și de aceea nu merge.”

„Sofisticărie...”

„Asta trebuie s-o facă numai cineva căruia îi e teamă.”

„Înainte mi-era și mie teamă...”

„Căci un lucru a devenit lîmpede pentru mine : ceea ce faci fără teamă, nu contează. Dumneavoastră vreți s-o faceți numai ca să n-o fac eu. Nu credeți în asta. Sînteți un adult și vreți, ca totdeauna, să evitați ceva și mai rău.”

(Iată-mă cum stau aici : profesorul titular Eberhard Starusch, care nu se teme și vrea să evite ceea ce e și mai rău, cu mica mea durere oblojită cu arantul. Asta ar fi trebuit să spun : că de durerea de dinți, oricum, mi-e teamă. — Și cînd dentistul se pregătește pentru anestezia locală : frica de micile și neplăcutele înțepături...)

„Prin urmare, ca adult mi-am pierdut, după părerea dumitale, puritatea și în consecință și teama. Rezultă de aici că, impur fiind, nu pot aduce un sacrificiu.”

Scherbaum caută puncte de sprijin în aer și iată că le găsi într-adevăr : „Toată chestia asta n-are nimic de-a face cu puritatea și cu sacrificiul. Uneori vorbești ca Arharghelul, adică foarte bombastic. Sacrificiul, să nu uităm, este ceva simbolic. Ceea ce vrem noi să facem

are un scop. Dar reușește numai dacă ți-e teamă."

Cuvintele contau mult: „Scherbaum, cînd cuiva îi e teamă să facă ceva, dar o face totuși, deoarece prin asta urmărește un scop politic sau să zicem că un scop umanitar, atunci el face un sacrificiu, se jertfește".

„Bine, fie și așa. În orice caz, treaba asta trebuie să fie o treabă foarte curată."

Așa cum Vero Lewand m-a oprit pe sală — „Dacă nu veți înceta să sădiți nesiguranța în sufletul lui Flip cu manevrele dumneavoastră necurate..." — tot așa m-a apostrofat și Irmgard Seifert în timpul pauzei mari: „Eberhard, nu-mi place felul dumitale de a propune pentru rezolvarea problemelor mele soluții superficiale. Dacă există o soluție pentru mine, apoi trebuie să fie foarte curată. Mă înțelegeți?!"

Dentistul mă consolă cu argumente științifice de contestare a purității, argumente care îmi erau cunoscute. Venisem la el: „Pentru control". — Zîmbi atâteștiutor și mă enervă cu pluralul său colegial cînd îmi spuse „Noi doi, cei impuri" și cînd se referi la punțile mele din degudent de la maxilarul inferior: „Nici măcar aurul acesta platinat, menit să vă ajute la o articulație mai normală, nu este, într-un sens mai elevat, pur, fiindcă acest aliaj special este un patent al întreprinderii Degussa, care întreține legături comerciale destul de suspecte cu Africa de Sud. Oriunde te-ai întoarce, dai peste ceva putred. Dar e

un lucru uimitor că însuși elevul dumneavoastră, pe care-l socoteam ca fiind înzestrat cu simțul realității, în ciuda exaltării inerente tineretii, pune asemenea condiții absolute."

Înainte de a-mi controla punțile din degudent, de a supune unei pensulații gingiile mele încă inflamate, de a unge cu o alifie izolatoare arsura de pe buza de jos, care încetul cu încetul se cicatriza, am căzut de acord: „Se ridică acum o generație nouă care, în pofida concepțiilor realiste pe care le afișează, este în căutarea unui nou mit. Atenție atenție!"

(Ea vine în întâmpinarea intențiilor mele. Enumeră pe degete ceea ce am de gînd să fac: astăzi e vorba de intenția aceea.) Aproape de miezul nopții stătea lîngă mine, la barul cîrciumii din colțul străzii și spunea: „M-am gîndit că nu puteți fi decît la Reimann sau aici".

Mi-a îngăduit s-o tratez cu un pahar de coca și o secărică. (Nu trebuie să-i dau impresia unui interogatoriu. Totul să decurgă firesc, de la sine. Metodă veche, țărănească: Cine vrea să cumpere un porc, trebuie să vorbească de starea vremii.) „Odinioară, înainte de a avea plăcerea să intru în rîndurile corpului didactic, am lucrat în industria de ciment. Iar cimentarii, așa li se spune muncitorilor din ramura cimentului, beau încă la gustarea de dimineață unul sau două păhărele de secărică, ce-i drept fără să-și spele apoi gîtlejul cu coca. În schimb o făceau cu

mai multe sticle de bere Nette. Nette este un pîrîu din regiunea Voreifel. Șerpuiește pitoresc prin cea mai mare regiune cu exploa-tări de piatră ponce din Germania. Piatra ponce face sete. Bineînțeles că nu știu dacă te interesează piatră ponce. Oricum, din punct de vedere geologic, piatră ponce aparține de tufurile trahitice din regiunea Laach. Cu erupția acestor tufuri, activitatea vulcanică din regiunea lacului Laach a luat sfîrșit...”

„De ce nu-l lăsați în pace pe Flip?”

(Iat-o aici, lîngă mine, fără să-i pese cîtuși de puțin de piatră ponce.) „După cîte știu, domnișoară Lewand, afirmi că ești marxistă. De aceea nu pot pricepe de ce te interesează atît de puțin condițiile muncitorilor din industria prelucrătoare de piatră ponce. Și eu pretind că sînt marxist...”

„Dumneavoastră sînteți un liberal. Iar despre liberali se spune: «Se declară, ce-i drept, pentru marxism, dar nu sînt dispuși să-l pună în practică». Nu se pot hotărî.”

„E adevărat. Sînt un marxist liberal care nu se poate hotărî.”

„Sînteți marxist numai în vorbe, dar acționați în spiritul liberalismului. De aceea încercați să-l îmbrobodiți pe Flip. Dar n-o să vă reușească.”

(Să tragem la sorți cu două paie? Dealtfel, poate fi destul de drăguță în paltonașul ei cu glugă...)

„Chelner, o blondă!”

„Mie una mică.”

„Dragă Veronika. Este implicit și în inte-

resul dumentale dacă îi atrag lui Philipp atenția asupra urmărilor unui sacrificiu atît de absurd.”

(Această insistență nazală.) Vero Lewand vorbește încet — aș spune că într-un fel interiorizat — către rafturile cu sticle aliniate dincolo de tejgheaua barului: „În «Iu Gung mută munții din loc» Mao Tze-dun spune: «Să fii ferm hotărît, să nu te dai în lături de la sacrificii și să birui toate greutățile, pentru a obține victoria.» — Asta este. Acum plec. Puteți să interpretați mereu, orice, de schimbat însă, nu puteți schimba nimic. Ne aflăm în pragul celei de a treia revoluții. Numai cîțiva reacționari n-au înțeles încă acest lucru.”

Pe cînd pleca, mi s-a adus și halba mea blondă. Mi-ar fi plăcut să-i vorbesc despre tinerețea mea de om pătit care știe multe. Despre șovăială și despre aversiunea de a așeza cuvinte pe baricade. (După cum vorbula asta Sacrificiu îmi constipă urechea: După luni de lupte pline de sacrificii, Armata a șasea a trebuit... Un mic sacrificiu pentru Ajutorul de iarnă... Sacrificare sacrificare...) Vai, cum se întunecă pînă și strălucirea aurului.

Oricum, propunerea mea a tulburat noțiunea de sacrificiu a lui Scherbaum, legată de puritate și totuși de un scop final: a sunat la ușa mea, n-a vrut să intre, îl ținea pe Max în lesă și mi-a spus: „Chestia cu cîinele de la azilul de animale ne surîde. Nu trebuie neapărat să fie Max. Plec la Lankwitz și-mi

cumpăr, dacă au, un șpiț alb. Știți cumva cît ar putea să ceară pentru un șpiț fără pedigriu?”

Voia să împrumute bani de la mine, și mi-a spus — „Către sfîrșitul lunii sînt întotdeauna cam strîmtorat” — totuși s-a împotrivit să intre în casă cînd l-am rugat să-mi acorde un scurt răgaz de gîndire: „Prepar la repezeală un ceai, Philipp, și pe urmă vom discuta în mod realist cazul”.

„Vero mă așteaptă jos. Puteți să-mi dați banii și mîine.”

„Ceri cam mult de la mine, vrei să-ți împrumut bani, ca să-ți poți cumpăra un șpiț, să-l stropești cu benzină și să-i dai foc în public, și cu toate acestea nu-mi îngădui să-mi formezi cît de cît o idee despre gîndurile dumitale, care sînt, după cum trebuie să-ți mărturisesc, foarte nestatornice. Asta nu e cînsit...”

„Ei, dacă nu vreți...”

„Abia ieri totul trebuia să fie «foarte curat», și iată că astăzi ai și ajuns la un compromis putred, prin faptul că vrei să obții bani de la un adult, care nu crede în asta și căruia nici măcar nu-i este teamă. De ce îți mistifici sacrificiile?”

„N-ar trebui să întrebați, ci să ajutați.”

„Bine. Ți-e teamă pentru Max. O teamă lesne de înțeles. Iar acum trebuie ca eu și un șpiț oarecare de la azilul de animale Lankwitz, poate chiar o cățea care așteaptă să fete, să plătim lașitatea dumitale care, dă-mi

voie să ți-o spun, e de-a dreptul lamentabilă.”

„Chestia cu Lankwitz a fost ideea dumneavoastră.”

„Pentru care răspund pe deplin, în interesul dumitale.”

„Dar probabil că și dumneavoastră ați fi cumpărat un șpiț.”

„Nu pentru a ți-l salva pe Max. E vorba de dumneata, Scherbaum, de dumneata! În schimb, planul dumitale, este exploatare, imperialism autentic. Să-ți cruți ciinele propriu și să ucizi o vietate oarecare. Nu-mi place treaba asta calculată.”

„Nici mie. Probabil că aveți dreptate.”

Scherbaum m-a lăsat în pragul ușii deschise, a trecut pe lîngă ascensor fără să se oprească și a alergat, ba nu, s-a refugiat pe scări în jos cu Max al lui. — Mi-am pregătit un ceai, am băut două înghițituri, după care l-am lăsat să se răcească.

(Sînt mulțumit cu mine. Oare sînt mulțumit cu mine? Cîteva mici avantaje obținute după-amiază, care odată cu înserarea încep să se fărîmîteze.)

„Ar fi trebuit să-i împrumuți băiatului banii”, spuse dentistul meu. „Toate aceste situații care să-l facă să piardă timp: călătoria la Lankwitz. Alegerea și cumpărarea ciinelui. Cumpărarea unei lese. Prezența șpițului alb în locuința părinților. Lămuriri date mamei, care la rîndul ei să-l lămurească pe tată — sau invers. Pe urmă, să luăm în con-

siderare cazul favorabil : începutul prieteniei între baset și șpiț. Joacă hazlie, înhățarea din zbor și ridicatul pe picioarele dinapoi pentru a face frumos. Poate că elevul dumneavoastră are o soră mai mică...” — „Nu are. Nu are.” — „Doar o presupunere. Și copilul se atașează de șpiț, și cere, cu consimțământul părinților, să-i fie dăruit ei. Toate aceste urmări imprevizibile ar fi încurcat de mai multe ori și în proporții crescînde planul elevului dumneavoastră.” — „Speculații, doctore. Simple speculații.” — „Dar asta nu e tot : noua situație v-ar fi permis să mizați pe baset împotriva șpițului. De pildă cu întrebări-capcană : «De ce să nu dăm foc ambilor cîini ?» — Sau : «Să permitem cîinilor să tragă la sorți scoțînd cu botul un bilețel ?» — Sau : «Nu este oare nedrept să decizi astfel, în mod despotic, asupra vieții și morții unuia sau celuiilalt dintre cîini ?» — O socoteală simplă, stimate domn : doi cîini fac mai mult decît unul. Totul devine mai complicat și în consecință mai aproape de rațiunea practică...”

Convorbirea noastră telefonică mai atinse în treacăt chestiuni de dentistică, marginal comentarii privitoare la politica zilei („Acest Lübke¹ e într-adevăr greu de suportat...”) și ajunse în cele din urmă la obșnuitul schimb de citate.

¹ Heinrich Lübke (n. 1894), om politic german ; a fost președintele Republicii Federale Germania între 1959 și 1969.

El : „Dealtfel, Seneca ne spune în legătură cu etica : «Societatea noastră umană este asemenea unei bolte în arc care s-ar prăbuși dacă fiecare piatră în parte n-ar...”»

Eu : „Motivul acesta al boltei este reluat mai tîrziu de Kleist într-o scrisoare către sora lui...”

El : „Și mai departe. Ascultați : «Importanță este numai onestitatea etică a vieții, nu durata ei. Dar adesea ea constă tocmai în a nu trăi prea mult !»”

Eu : „Dacă Scherbaum aude asta, devine adept al stoicismului : Moșneagul ăsta al dumneavoastră, Seneca, s-ar putea să aibă dreptate. Mîine îi dau foc lui Max. Șapte-sprezece ani sînt mai mult decît suficient.”

Dentistul meu rîse. Și atunci am adoptat și eu rîsul. (Doi oameni rîzînd pe același fir.) El fusese cel care începuse și tot el începuse să cedeze : „Firește că aveți dreptate. Obsesia moralității în vechea Romă reduce speranțele vieții. — Dar în ceea ce îl privește pe băiat : Ar fi trebuit să-i împrumutați banii.”

(Chiar și acum, la Reimann, cînd duc berea la gură, punțile lui din degudent se fac auzite : Nimic fierbinte ! Nimic rece ! Corpurile străine sînt bune conducătoare... Sfaturile lui sînt prea înțelepte ca să poată fi urmate înainte de a se produce prima neplăcere. Vă sfătuiesc... — Mai bine nu mă sfătui, doctore. — Oare sfaturile mai au vreo influență asupra dumneavoastră ? — Ce pot să fac, doctore ?)

A doua zi — aveam o oră liberă — l-am chemat pe Scherbaum de la ora de muzică pe care Irmgard Seifert o ține cu clasa mea, a 12-a A. El și-a luat mutrișoara lui de puști binecrescut.

„M-am gândit bine, Philipp. Îți țin la dispoziție banii. I-am chemat la telefon pe cei de la Lankwitz. Un spiț fără pedigriu costă între șaptezeci și optzeci de mărci.”

„A fost numai o slăbiciune de moment, ieri, pentru care vă rog foarte insistent să mă scuzați. Sau Max sau deloc...”

„Dar oferta mea nu te obligă în nici un fel...”

„Altfel aş putea lua și un câine de pluș. Sau mai mulți. Vero Lewand are o colecție întreagă. Dealtminteri, ideea nu e chiar atât de rea. De curiozitate am s-o întreb dacă vrea să se despartă de grădina ei zoologică. Ar fi bine să înceapă așa, cu totul inofensiv, ca burtăverzimea să-și zică: Ei da, câini de pluș. Copilării. Unul dintre acele hapeninguri stupide. Și pe urmă îl sacrific pe Max — și o să le iasă cozonacul pe nas.”

Apoi îmi oferi o reprezentatie. Ideea cîinilor de pluș îl captiva. Mimă animale-jucării, scoase sunete în felul lui Donald Rățoiul (Poc Buf Smac) și imită chiar și vomarea cozonacului: „Ah Hic Cih”. Ar fi trebuit să-i întorc spatele și să plec. Dar cu o frază de încheiere elegiacă — „Păcat, Philipp, voiam să te ajut” — i-am oferit prilejul să-mi întoarcă el spatele și să plece: „Știu că aveți intenții bune față de mine”.

Eleul meu plecă înapoi la ora de muzică. De pe sală am auzit clasa cîntînd ceva de Orff¹.

E înzestrat. (Toți îi vor binele.) Are darul de a pricepe ușor. — (Pricepe prea ușor.) Nu participă decît dacă-l amuză. (Excelenta sa lucrare despre simbolul în publicitate: „Steaua Mercedes ca podoabă a pomului de Crăciun”.) E la fel de înalt ca mine, dar are să mai crească. (Störtebeker era ceva mai scund.) Cînd rîde, face gropițe. Amîndoi părinții lui trăiesc. Tatăl lui are un post de conducere la Firma Schering. Pe mama lui o cunosc de la ședințele cu părinții: arată bine la cei patruzeci și cinci de ani ai ei și crede că Philipp e „încă foarte copilăros”. Are doi frați mai în vîrstă care studiază în Germania apuseană. (Unul dintre ei la Aachen: construcția de mașini.) În ciuda unor rezultate care depășesc cu mult media, obținute la materiile mele de predare și pe tărîmul muzelor (cîntă la gitară), va promova și de data aceasta cu mare greutate. Prietenia lui cu Vero Lewand n-a reușit să facă din el un radical. (E drept că revendică — absolut rezonabil — desființarea învățămîntului religios și introducerea filosofiei și sociologiei ca materii de predare demne de toată prețuirea.) Predilecția lui pentru satiră îl împinge adesea la poante hiperbolice. Într-una

¹ Carl Orff (n. 1895) compozitor și dirijor german.

dintre compuneri scria: Bineînțeles că tatăl meu n-a fost nazist. Tatăl meu a fost numai supraveghetor de adăpost antiaerian. Bineînțeles că un supraveghetor de adăpost antiaerian nu este un antifascist. Un supraveghetor de adăpost antiaerian este un nimic. Sînt fiul unui supraveghetor de adăpost antiaerian, prin urmare sînt fiul unui nimic. Acum tatăl meu este democrat, așa cum înainte era supraveghetor de adăpost antiaerian. Procedează totodată cum se cuvine. Chiar dacă uneori declară: „Generația mea a procedat adesea greșit”, o face totdeauna cînd se cuvine. Nu ne certăm niciodată. Uneori spune: „Ai să dobîndești și tu propria ta experiență”. Și asta se cuvine s-o spună, fiindcă este de prevăzut că voi dobîndi o experiență proprie. Și anume, în calitate de nimic sau de supraveghetor de adăpost antiaerian, ceea ce, după cum am dovedit, este același lucru. („Cu ce vă ocupați actualmente?” — „Dobîndesc experiență.”) Mama spune adesea: „Ai un tată cu vederi largi”. Uneori susține: „Ai un tată cu vederi prea largi”. Atunci nimicul meu cu vederi largi zice: „Lasă băiatul în pace, Elisabeth. Cine știe ce ne mai așteaptă.” Și asta se cuvine s-o spună. Îl iubesc pe tatăl meu. Ce frumos și trist știe să privească pe fereastră. Pe urmă spune: „Voi o duceți bine. Într-o lume aproape pașnică. Să sperăm că lucrurile vor rămîne așa. Tinerețea noastră s-a desfășurat altfel, cu totul altfel.” Îl iubesc într-adevăr pe tatăl meu. (Și pe mine mă iubesc.) Se spune că, în calitate de suprave-

ghetor de adăpost antiaerian, a salvat oameni de la moarte. Asta e frumos și bine. Oare voi fi un bun supraveghetor de adăpost antiaerian? La vară, cînd ne vom duce să ne scaldăm în Wansee...”

Era destul de greu să dai o notă acestei compuneri. (Cu o indicație în care relevam caracterul exagerat de literaturizant, am încercat să înlocuiesc clasificarea.) Da, e într-adevăr înzestrat.

Și Irmgard Seifert îl socotește pe Scherbaum un elev înzestrat. („Băiatul are vocația muzelor...”) Dar înainte de a putea folosi prilejul ca să vorbesc cu ea despre Scherbaum, s-a lansat din nou (și cu aceleași modulații pătrunse de suferință) într-o discuție nesfîrșită despre scrisorile acelea vechi, a căror descoperire și considerare le redescoperea și reconsidera mereu și mereu. De data aceasta, un pasaj „În sfîrșit, sînt gata de sacrificiu!” i se păruse deosebit de semnificativ, fiindcă expresia „în sfîrșit” era în măsură să demonstreze că înainte probabil că nu fusese pregătită pentru sacrificiu, că șovăise. Am încercat s-o conving să dea importanța cuvenită șovăielii: „Ea anulează hotărîrea ulterioară, sau cel puțin o pune sub semnul întrebării”.

Discuția avea loc la Paulsborn, între castelul de vînătoare și hanul din pădure. Mă luase de acasă cu Volkswagenul ei, la o plimbare în jurul lacului Grunewald. Am parcat mașina lângă Roseneck și am plecat să dăm

o raită. Nimic neobișnuit, fiindcă pe vremea cînd eram profesor suplinitor aveam obiceiul ca, înainte de începutul anului școlar, să înconjurm o dată lacul Grunewald. Făceam conversație cum numai o profesoară titulară și un profesor suplinitor de aceeași vîrstă pot face: de la seriozitate la bună dispoziție, dar păstrînd distanța convenită, nu fără digresiuni într-o voioșie ștregărească ușor forțată, care amenința adesea să se transforme în contrarul ei, într-o jenă glacială. (Mă simteam obligat, din pricina naturii cît și a faptului că eram doar noi doi singuri, să nu exclud posibilitatea lărgirii colegialității noastre prietenești pînă la o legătură afectivă oricum imaginabilă la oameni ce se apropie de patruzeci de ani; situația de jenă care începea să se ivească nu putea fi contracarață decît printr-un umor forțat.) La început, în raițele noastre în jurul lacului păstram distanța fără să fie necesar să depunem eforturi deosebite; după ce Irmgard Seifert făcuse celebra descoperire în podul casei materne — care îi tulburase viața și începuse iarăși să fumeze — plimbările „roată-n jurul lacului” deveniseră apăsătoare în relațiile dintre noi. În ceea ce mă privește, am început (din capriciu și pe jumătate din dorință) să caut și să provoc situații care măcar să creeze posibilitatea contactului intim. Nici ea nu se împotrivi acestei atitudini. Ne vizitam reciproc fără a ne anunța în prealabil. În toiul unei discuții ne sărutam pe neașteptate, pentru ca după sărut să reluăm în grabă discu-

ția pe același ton neutru de mai înainte. Ironizăm „poftele trupești de mic animal” care ne cuprindeau și ne băteam joc de neputința noastră: „E alarmă falsă, Eberhard. Mai bine să ne scutim de tristețea pe care am și început s-o simțim.”

Astfel, ironici și batjocoritori, chiar agresivi din pricina orei foarte matinale, ne-am început plimbarea după cum stabilisem cu o seară înainte. Iarăși o vizitasem fără o înțelegere prealabilă. Se făcuse tîrziu și nu se mai sfîrșea.

„Ai ajuns cu bine acasă?”

„Mi-am îngăduit încă două pahare cu bere și am încercat o combinație nouă: coca și secărică ordinară.”

„Ce nesocotință. Nu te cunosc cîtuși de puțin sub acest aspect. În orice caz, relațiile noastre se desfășoară sub semnul unei cum-pătări înverșunate.”

„Poate că ne temem să nu stricăm prin fapte echilibrul acestei situații deschise.”

„Prostii! Nu sîntem prezenți decît cu uneltele vorbirii și cu o cantitate de simpatie infimă și neutilizată. Dumneata te tîrăști de predicție înapoi, ca racul, și-ți cauți hrana în perioada cînd erai logodit, care, după cum trebuie să recunosc, a fost o perioadă destul de agitată, în timp ce eu, de cînd mi-au căzut scrisorile astea în mînă, depun toate eforturile să urmăresc o fată de șaptesprezece ani care a făcut ceva, a făcut în numele meu ceva, ce n-o să pot niciodată să...”

„Uiți, dragă Irmgard, că în momentul logodnei mele numărăm douăzeci și șapte de primăveri, prin urmare, dragă Doamne, eram un adult care eșuasem...”

„Ce semnificație mai pot avea diferențele de vîrstă cînd e vorba de înfringeri pe care nici dumneata și nici eu nu le putem prefăce în victorii. De exemplu, de cîteva zile încerc să interpretez în favoarea mea un pasaj dintr-o scrisoare, o mică frază insuportabilă: «În sfîrșit, sînt gata de sacrificiu!» Situația mea e pur și simplu ridicolă: obligația de a fi acuzator și apărător în propria cauză. Ce spui de asta? Expresia «în sfîrșit» pusă în față e, oricum, interesantă — nu-i așa?»

Tocmai lăsasem în urmă castelul de vînătoare și ne îndreptam cu pași mărunți către Paulsborn. Zorile mijeau mohorîte, ziua înțirzia cu lumina ei. Zăpada înghețată peste noapte scotea sunete. Pe Lange Luch, un pîriu înghețat care făcea legătura între Krumme Lanke și lacul Grunewald, un muncitor forestier spargea gheața cu toporul, la vărsarea în lac, ca rațele să poată pluti. Respirația lui forma un norișor alb deasupra umărului. De îndată ce am cotit la dreapta și am început să tăiem cărarea care se întinde pe malul de nord-vest al lacului, scurtînd drumul cu cîteva lungimi bune, mi-au venit în minte cîteva vorbe bine simțite, potrivite unei predici de dumnică: „Fiindcă, vezi dumneata: îndoiala rodnică, toate cîte se află înaintea acelu «în sfîrșit», a rămas în ființa dumitale, pe cînd fapta cea neroadă și, după cum știm, lipsită

de consecințe, se află în urma dumitale și se cuvine a fi înlăturată pentru totdeauna.”

Dar Irmgard Seifert începuse iarăși să fie zeloasă ca un castor: pînă în locul unde lacul se sfîrșea, mai precis pînă la podul de lemn de peste pîriiașul care leagă lacul nostru de lacul Hundekühle, își reconstrui înfrîngerea. Iar pe pod, printre rațele gălăgioase așezate în copcile lor tăiate în gheață, cînd am sărutat-o cu furie ca să-i astup botul, ei da, ca să-i astup botul, și abia apucasem să mă depărtez, m-a prins din urmă sfîrșitul unei fraze întrerupte: „...și totuși sînt din ce în ce mai conștientă de faptul că trebuie să fi fost dezamăgită cînd, în urma sesizării mele, nu s-a întîmplat nimic. Sînt nevoită să presupun că am făcut o a doua sesizare, ba nu, să-i spunem denunț. Mi-am dublat vina.”

Cum eram în întîrziere, am grăbit pasul în direcția Roseneck: „Dar țăranul a supraviețuit primei dumitale sesizări, ca și celei de a doua, doar presupusă...”

„Nu e vorba de asta. Încearcă să înțelegi!”

„Dacă ai ști ce bine înțeleg!”

„Vorbe, presupuse raporturi cauzale.”

„Întocmai. Țăranul a murit, după cum mi-ai spus, zece ani mai tîrziu, după al doilea atac de apoplexie. Dumneata trăiești, cu totul întîmplător am supraviețuit și eu, iar elevul meu, ba nu, al nostru, așadar Philipp Scherbaum al nostru este în primejdie...”

„Termină odată cu fanfaronada asta școlărească. Nimic nu mă poate absolve. Scrisorile astea, îndeosebi pasajul acela îngrozitor...”

(Am ajuns la fapte, consemnate astfel: Astăzi dimineață, după ora opt și treizeci, am sărutat-o și cu prilejul acesta mi-am rupt crusta rănii de pe buza de jos, rană ce fusese supusă unui proces de vindecare foarte lent, după care am palmuit-o pe colega mea Irmgard Seifert. La patru grade sub zero, între pinii și mestecenii acoperiți cu un strat de zăpadă, pe cărarea înghețată care coboară prin pădure spre drumul de acces în direcția aleii Clay, i-am retezat fraza cu o palmă aplicată cu mîna stîngă. A răsunat destul de tare, dar n-a stîrnit păsări care să se ridice în zbor. Pe vremea cînd eram ucenic-mecanic în aviația militară și mi se spunea Störtebeker, am palmuit o dată o fată, de atunci nu mi s-a mai întîmplat. Tare aș fi vrut, de îndată ce am făcut-o, spectatori, ba nu, Linde să fi văzut cum eu... Oricît de caraghioasă ar fi o palmă, e totuși o faptă. O piatră lovește suprafața apei și produce cercuri: într-o secvență rapidă am mai plesnit-o o dată dintr-o parte pe Irmgard Seifert, dar pe urmă mereu și mereu în stînga și în dreapta pe Linde, în stînga în dreapta pe Linde, o dată pe promenada de pe malul Rinului, pe urmă în regiunea depozitelor de tuf aluvionar, apoi pe Mayener Feld, printre blocuri de bazalt, de asemenea și în camera de hotel — și o dată în prezența tatălui ei: o faptă pe care o repeți cu plăcere. „Splendid!” a zis el. „Splendid. Numai în felul acesta o să se învețe minte.”)

Irmgard Seifert începu imediat să caute în poșetă după țigări: „Tu ești cel care are drep-tate. Te rog să mă ierți.”

Cu aceeași mîină i-am aprins țigara: „Îmi pare rău. Dar n-am avut încotro.”

Trase trei fumuri și o aruncă: „Voiai să vorbești de Scherbaum”.

Pînă la Roseneck am continuat să ne tutuim. Abia în Volkswagen, imediat după ce a pornit motorul, se întoarse iarăși la obișnuitul dumneata: „Ca și dumneata, sînt de părere că băiatul e foarte înzestrat, în orice caz are simț artistic”.

„Însuși doctorul Schmittchen, care are destule motive să se plîngă de felul cum colaborează Scherbaum cu el, nu spune oare: Și în specialitatea mea, dacă s-ar concentra mai mult, ar obține rezultate considerabil îmbunătățite; calitățile lui ne îndreptătesc să așteptăm mai mult de la el?”

Amîndoi am reușit să rîdem. Ea conducea cu mîna sigură și puțin cam prea repede: „Nu sînt nici șase luni de cînd Scherbaum mi-a arătat cîteva compoziții proprii, cîteceacompaniate la gitară și — după ce l-am rugat — mi le-a cîntat: această situație incertă. Pesimism plus angajare. Puțin Brecht, mijlocit de mult Biermann¹, de asemenea Villon. Dar cu o pronunțată notă proprie și — după cum spuneam — foarte mult talent.”

¹ Wolf Biermann (n. 1936), poet și regizor.

(Songul lui Scherbaum „Culesul steluteilor” trebuia chiar să fie editat într-o antologie — Lirică școlară.)

„Dar nu mai scrie.”

„Atunci ar trebui să avem noi grijă să scrie din nou.”

„Da, versuri împotriva napalmului, ca să nu fie ars câinele.”

„N-a fost în intenția mea s-o spun chiar atât de direct, totuși, o preocupare artistică intensă ar putea să dea formă criticii sale confuze și deocamdată lipsite de un scop final și — cum procesul de creație îi va umple timpul — ne va ajuta, în subsidiar, să obținem ceea ce dorim.”

„Cu alte cuvinte, arta ca terapie prin preocupare...”

„Dragă Eberhard, dă-mi voie să-ți reamintesc că dumneata m-ai rugat să te ajut în căutarea unui drum, a unei căi de ieșire pentru tânărul Scherbaum.”

„Bineînțeles că-ți sînt recunoscător...”

Restul drumului l-am făcut în tăcere. Chiar și după ce a parcat mașina, nici un cuvînt. Pe drumul scurt pînă la poarta școlii spuse încet și aproape cu timiditate: „Spune, Eberhard, îți poți închipui scena: eu, la șaptesprezece ani, sezînd la o masă fățuită și scriind cu litere rotunde un denunț care urmează să-l coste pe un om viața?”

Ce mă îndeamnă s-o îndepărtez, cu îndărătnicie, de sine însăși? (N-are decît să se scalde în propria-i mocirlă stătută.) Are degete sub-

țiri și inteligente, cu care culege peștii guppy cînd aceștia încep să plutească în acvariu cu burta în sus. (Ceea ce poate fi consemnat astfel: Îmi plac mîinile ei, pe care le cunosc fiindcă ne ținem de mîină cînd stăm pe divanul meu și vorbim deasupra lor, vorbim mereu și mereu...)

Clasa scria. (Șoapte, scîrțîitul iscat în timpul scrisului, tuse, liniștea în subsidiar.) Stăteam cu fața la fereastră și făceam repetiția către geam: Ascultă, Scherbaum. N-am mai auzit de mult cîte ceva din încercările dumitale lirice. Doamna profesoară Seifert este și ea de părere că ar trebui să te ocupi îndeosebi de lied, cu atât mai mult cu cît cînti la gitară. Prin urmare, scrie, Scherbaum, scrie! Știi tot așa de bine ca și mine cîtă forță, cîtă forță politică poate fi cuprinsă într-un vers. Gîndește-te la Tucholsky, la Brecht, la Celan cu a sa „Fugă a morții”. Oricum, de la Wedekind încoace, songul politic are o tradiție la noi. De aceea songul protestatar ar trebui să capete un nou impuls, mai ales aici în Germania. Mi-ar plăcea ca, avînd în vedere talentul dumitale...

Cam așa i-am vorbit și lui Scherbaum, în curte, în timpul recreației. Stătea în apropierea șopronului pentru biciclete, lîngă Vero Lewand. Am trecut cu vederea faptul că fata fuma. Ea rămăsese, dar nu mi-acordă nici o atenție. „Ascultă, Scherbaum. N-am mai auzit

de mult cîte ceva din încercările dumitale lirice...”

M-a întrerupt abia cînd am intrat în amănunte cu privire la songul protestatar, cînd am vorbit de mesaj, de Joan Baez, de „If I had a hammer” și de „Flower-power”¹.

„Astea sînt pentru adormit copiii. Nici dumneavoastră nu credeți în ele. Nu reușesc să urnească nimic din loc. Cu astea, dacă știi să le aduci bine din condei poți cîștiga bani. Nu fac decît să exercite o oarecare presiune asupra glandelor lacrimale. Am încercat chestia asta cu Vero, nu-i așa? Cînd ți-am cîntat songul meu cel mai tare — Cîntec de cerșit se numește și-și propune să ceară piine pentru toată lumea — ai început să plîngi cu hohote și ai spus că e fantastic, pur și simplu fantastic!”

„Și chiar e fantastic. Dar nu suporti cînd cineva spune despre ceva că e bun.”

„Fiindcă tu judeci lucrurile¹ numai prin prisma stării de spirit pe care o creează. Chestie strict afectivă la tine, strict afectivă.”

„Ei și? Dacă-mi place.”

„Fii atentă. În legătură cu songul vreau să spun că pomana nu face decît să adîncească mizeria, și că pomana nu folosește decît celor care dau de pomană, adică posesorilor și exploataților...”

¹ Joan Baez (n. 1941), cîntăreață americană de muzică folk; titlurile celor două cîntece: „Dacă aș avea un ciocan” și „Puterea florii”.

„Exact asta am priceput. Și găsesc că e fantastic.”

„Pipiță.”

(Chiar dacă suna condescendent, se simțea totuși bunăvoința. De fapt, era un cuvînt afectuos. Cînd ea începea să trîncănească despre bază și suprastructură — „Astăzi avem ședință de grupă, Flip. Ne ocupăm de plusvaloare diseară. Vino și tu” — din refuzul lui indulgent răzbătea și oarecare afecțiune: „Ești și rămii o pipiță”. De asemenea, ușurința cu care născocea porecle — Philipp a introdus acel „Old Hardy” — stătea mărturie pentru talentul lui; nimeni altul decît Scherbaum nu putea să găsească pentru Irmgard Seifert numele de Arhanghelul; iar Irmgard Seifert — adică Arhanghelul — se exprimase de cîteva ori elogiios în legătură cu Cîntecul de cerșit al lui Scherbaum.)

„Doamna profesor Seifert este și ea de părere că ar trebui să continui pe acest drum al angajării...”

„De ce? Dacă nici măcar Vero nu pricepe...”

Le-am arătat că, pe de o parte are dreptate Scherbaum, pe de altă parte are și Vero Lewand dreptate și am elogiât discuția lor în contradictoriu, calificînd-o ca fiind o dezbatere justificată, care nu face de fapt decît să demonstreze ce forță infrastructurală posedă în sine songul angajat: „Dar să lăsăm asta, Scherbaum. Dumneata nu crezi în cuvînt. Dumneata vrei acțiune, fapte. Să presupunem că vei înfăptui ceea ce ai proiectat. Ți dai foc lui Max al dumitale în fața Hotelului Kem-

pinski. Oamenii, dacă nu te vor omorî în bătaie, în orice caz te vor băga în spital. Dar dumneata tocmai asta vrei: reacția opiniei publice. Titluri în prima pagină. Proces intentat de Societatea pentru protecția animalelor. Școala hotărăște, în ciuda unor voturi contra, eliminarea. Probabil că și eu va trebui să plec, ceea ce nu e cine știe ce pagubă. — Iar după paisprezece zile nu mai vorbește nimeni despre asta, pentru că s-a întâmplat altceva și este anunțat în titlurile din pagina întâi, de exemplu nașterea unui vițel cu două capete. — Pe de altă parte: Te așezi la masă și scrii Balada pentru câinele Max. În stil naiv popular și totuși drept la țintă. Naratiunea dumitale se desfășoară etapă cu etapă. Max, câțel jucăuș la o vîrstă fragedă. Max crește. Philipp îi citește lui Max ziarul. Max lasă să se înțeleagă: „Dă-mi foc. Philipp spune nu. (Poate chiar cu argumentele mele nevrednice.) Dar Max e hotărît. Nu-l mai urmează pe Philipp fiindcă îl disprețuiește. Și așa mai departe, și așa mai departe. Dacă songul îți reușește, va rămîne și va supraviețui tuturor titlurilor din prima pagină.”

Amîndoi ascultaseră fără să se clinească. (Este posibil ca proiectul baladei să mă fi subjugat și pe mine.) Acum Scherbaum își ridică umerii, îi lasă să cadă și-și lămuri prietena: „Old Hardy crede în nemurire. Ai auzit: urmează să scrii pentru eternitate.”

„Astea sînt obișnuitele lui sentințe de profesor de germană. E un tigru de hîrtie.”

„E bine și așa. Iar tigrul vostru de hîrtie e dispus chiar să recunoască faptul că, de cele mai multe ori, poezia nu poate avea un efect imediat deoarece acționează lent și adesea cu întîrziere...”

„Dar noi vrem să acționăm acum, imediat!”

„Deci prin titluri în prima pagină, care sînt înlăturate de alte titluri în prima pagină.”

„Nu știu ce va fi mîine...”

„Asta-i ceva ieftin, Philipp, și nevrednic de dumneata.”

„Nu știu nici măcar ce este vrednic.”

„Ar trebui să încerci cel puțin să înțelegi lumea în pluralitatea formelor ei și în ceea ce are ea contradictoriu...”

„Nu vreau să înțeleg. Dumneavoastră să mă înțelegeți pe mine!” (Asprimea asta apărută pe neașteptate. O cută de încruntare și dispreț gropițelor de voioșie.) „Știu că totul se poate explica. Cum se formulează chestia asta? Fiindcă interesele vitale ale americanilor sînt lezate...” (Și încercarea mea stupidă, dinainte condamnată, de a potoli lucrurile.) „Chiar așa și este. Din păcate. Cînd acum zece ani și mai bine, la Budapesta, au fost lezate interesele socialismului, reacția s-a produs îndată...” (Mînia se ridică în el surdă.) „Știu. Știu. Totul e de înțeles. Fiindcă s-a întîmplat una, trebuia să se întîmple, și cealaltă. E rău, dar pentru a evita să fie și mai rău. Pacea își are prețul ei. Libertatea nu ni se face cadou. Dacă astăzi cedăm, mîine va fi rîndul nostru. Am citit: napalmul evită utilizarea armelor nucleare. Localizarea războiu-

lui este o victorie a rațiunii. Tatăl meu spune : Dacă n-ar exista bomba atomică și așa mai departe, al treilea război mondial ar fi izbucnit de mult. Are dreptate. Se poate dovedi. Ar trebui să fim recunoscători și să scriem poezii care vor avea efect abia poimîine, dacă vor avea efect, da, dacă vor avea efect. Nu. Nimic nu se urnește din loc. Oameni ard în fiecare zi cu încetul. O fac. Un ciine, asta-i impresionează."

În liniștea pregătită astfel cu grijă, Vero Lewand zise : „Fantastic, cum o spui, Flip. Fantastic."

„Pipiță !"

Mîna stîngă a lui Scherbaum fu oprită de mine (numai mie îmi era îngăduit s-o fac) și arcuîta spre spate. Le-am atras amîndorura atenția că pauza se terminase, curtea școlii se golise. Plecară, iar după cîțiva pași Philipp Scherbaum o cuprinse pe Veronica Lewand cu brațul stîng după umeri. Am pornit încet după ei și-mi simțeam gingiile, cele două corpuri străine.

Cum aveam oră liberă, i-am dat dentistului raportul. Mă ascultă fără să manifeste nerăbdare și vru să afle amănunte : „Nu cumva prietena elevului dumneavoastră respiră pe gură ?"

Am confirmat surprins și am spus ceva despre polipi. Cînd am încercat să lărgesc relația mea cu elemente esențiale — „Numai cînd vom reuși aplicarea unui principiu pe-

dagogic universal..." — m-a întrerupt sec : „Îmi place băiatul".

„O face. O face într-adevăr !"

„Probabil."

„Ce măsuri să iau ? Ca diriginte al clasei sînt răspunzător..."

„Vă gîndiți prea mult la dumneavoastră. Nu dumneavoastră, ci băiatul vrea s-o facă."

„Iar noi trebuie să-l împiedicăm."

„La urma urmei de ce ?" Și dentistul mă întreabă la telefon : „Ce cîștigăm dacă n-o face ?"

„O să-l omoare. Femeile de la Kempinski, cu furculițele de cozonac. O să-l calce în picioare. Iar televiziunea își va fixa obiectivul camerei de luat vederi asupra scenei și operatorii vor cere să li se creeze condiții favorabile de lucru : «Fiți înțelegători. Faceți un pas înapoi, numai un pas. Cum să realizăm un reportaj obiectiv cînd dumneavoastră ne împiedicați...» Îți spun, doctore : Poți să-l răstignești pe Cristos, astăzi, pe Kurfürstendamm, în timpul celei mai intense circulații, să zicem în colțul cu Joachimsthaler Strasse, să-l răstignești și să ridici crucea acolo, oamenii privesc, fac fotografii dacă au cutiuțele cu ei, dau din coate dacă nu văd nimic și sînt mulțumiți apoi că au găsit locuri mai bune, pentru că mai pot încerca din nou emoții ; dar dacă văd cum cineva dă foc unui ciine, aici, la Berlin, dă foc unui ciine, atunci încep să lovească, și lovesc mereu și mereu, pînă nu mai mișcă nimic, ba chiar și după aceea mai lovesc."

(Era numărul meu intitulat Golgota, pe care-l preluasem de la Irmgard Seifert. „Crede-mă, Eberhard, Cristos este ucis zi de zi pe la colțuri de stradă, iar oamenii privesc și dau din cap în chip de confirmare.”)

Dentistul meu rămase rece. (Referirile religioase nu-i plăceau.) „Presupun că elevul dumneavoastră știe la ce se poate aștepta, avînd în vedere foarte dezvoltata dragoste pentru animale răspîdită în cercuri largi ale populației.”

„Atunci voi fi silit să anunț totuși pe cei în drept.”

„E de înțeles că sînteți îngrijorat pentru postul dumneavoastră de profesor titular.”

„Dar ce aș putea să...”

„Chemați-mă din nou la amiază. Înțelegeți, orele de consultații. Activitatea mea de-aici se desfășoară continuu. Chiar dacă în lume ar înceta orice mișcare, oamenii ar veni totuși, cu gura plină de bocete și strigăte de durere...”

Să uzez covorul oriental călcîndu-l în picioare : achiziționarea unuia nou. Să-l citez pe Ieremia : Vai, cum a pălit pînă și strălucirea aurului... Pîndit de masa de lucru, pe care se află, în dosarul său, ceea ce a fost început și acum ar vrea să născocească povești noi : Ei haide, vino, vino. Mai scornește vreo crimă, una mică, nostimă și stranie. Că doar nu poți admite ca logodnica ta și acel Schlottau... Ai putea să conectezi un exploziv la instalația de semnalizare electrică a lăzii cu nisip, și de

îndată ce Linde ar porni contraatacul din sectorul Kursk, ar putea amîndoi, el și Krings, cu toată baraca... Sau, într-un mod foarte realist, să rămîn la Schörner... Sau mai degrabă la Reimann, la o bere două... Sau noua combinație : O coca și un rachiu...

Ce să fac ? Să-i scriu senatorului care se ocupă în consiliul municipal cu învățămîntul public ? „Preastimate domnule Evers, un caz ieșit din comun, care îmi dezvăluie limitele posibilităților și competițiilor mele pedagogice, îmi creează obligația de a vă cere insistent sfatul. Căci cine, dacă nu dumneavoastră, este în măsură să limpezească aici lucrurile. — La început, îmi iau îngăduința să amintesc că, într-un interviu în «Berliner Lehrerzeitung», ați declarat : «Pornesc de la principiul că există persoana umană individuală și societatea. Nici una dintre ele nu este subordonată celeilalte. Amîndouă sînt dependente una față de cealaltă și se formează în cadrul acestei dependențe.» — Iar o asemenea persoană umană individuală, unul dintre elevii mei, este hotărît să-și exprime în mod drastic protestul împotriva societății : într-un loc public, vrea să toarne benzină peste cîinele său și să-i dea foc, ca populația acestui oraș, despre care presupune că are o atitudine indiferentă, să înțeleagă ce înseamnă asta : a arde de viu. Elevul speră că astfel va putea să demonstreze efectul acelui mijloc modern de luptă care e napalmul. Se așteaptă ca fapta lui să aibă un efect clarificator. La întrebarea îndreptățită,

de ce trebuie ars un câine și nu alt animal, de pildă, o pisică, răspunde după cum urmează : Deosebita și îndeobște cunoscuta dragoste pentru câini a populației berlineze nu îngăduie altă alegere, căci arderea publică a unor porumbei, de exemplu, ar provoca eventual la Berlin o discuție în care s-ar dezbate problema dacă n-ar fi mai rațional ca porumbeii să fie otrăviți, în cadrul unor acțiuni de amploare, ca și pînă acum, cu atît mai mult cît porumbeii arzînd și ridicîndu-se în zbor s-ar putea transforma într-un pericol public. — Încercările mele, pe de o parte de a-l aduce pe elev la realitate și pe de altă parte de a-l avertiza asupra urmărilor faptei sale, n-au dat nici un rezultat. Deși elevul recunoaște că-i este teamă, e dispus să riște manifestările violente ale unei populații care obișnuiește să reacționeze deosebit de irascibil la brutalitățile comise față de câini. Orice încercare de mediere o socotește drept un compromis împăciuitoare, care nu poate decît să prelungească atrocitățile războiului din Vietnam, pe care el le pune exclusiv pe seama trupelor americane. — Vă rog să mă credeți că mă aflu în imposibilitate de a întocmi un raport pe cale ierarhică ; fiindcă simțul spontan de dreptate al elevului se bucură de simpatia mea. (Oricît de recunoscători ar trebui să fim armatei americane, acești aliați ultragiază, în alte părți, zi de zi, simțul nostru moral ; nu numai elevul meu, dar și eu sufăr de pe urma acestei contradicții tragice.) — În luna iulie a anului trecut, la o întrunire, ați lansat,

preastimate domnule senator, un apel : «Să luăm drept pildă curajul civic al lui Adolf Diesterweg¹ !» Aceste cuvinte memorabile, pătrunse de sinceritate, s-au imprimat în sufletul meu. Vreau să vă rog ca, împreună cu mine, să-l însoțim pe elevul meu pe drumul lui greu, astfel ca prin prezența dumneavoastră arderea în public a unui câine să capete acel sens clarificator pe care-l căutăm cu toții neîncetat, pe care-l caută și elevul meu, și pe care o autentică politică în domeniul învățămîntului, prin urmare «o politică socială permanentă», după cum spuneți dumneavoastră, ar trebui s-o promoveze zi de zi. Cu stimă colegială, al dumneavoastră...”

(Nu există o statistică a scrisorilor neexpediate. Strigăte de ajutor care rămîn netimbrate. Există dureri de dinți — și arantil.)

Note adiționale, deoarece încă în timp ce eșuam începusem să găsesc justificări pentru eșecul meu : Sînt neliniștit din pricina lui Scherbaum fiindcă e un om ; dar berlinezii vor fi neliniștiți din pricina cîinelui fiindcă nu e un om.

Mai multe încercări de a înlocui cuvîntul „om“ și generalizarea „berlinezi“ sau de a le șterge fără a le înlocui : Sînt neliniștit din pricina lui Scherbaum ; dar simpatia publică se va îndrepta către câine. (Relația dintre

¹ Adolf Diesterweg (1790—1866) pedagog german, adversar al confesionalizării școlii.

mine și Scherbaum este oare comparabilă cu relația dintre un iubitor de cîini și cățelul lui? — Am o fotografie a lui Scherbaum. L-am scos dintr-o fotografie cu toată clasa și am pus să fie mărit cu gropițele acelea pe care le face cînd rîde. Un portret de mărimea unei cărți poștale, pe care uneori îl introduc, ca pe ceva interzis, într-o ramă de masă ce stă goală de ani de zile: micuțul meu Scherbaum, cum își ține capul pieziș... Nu spunea și Irmgard Seifert: „Raporturile dumitale cu Scherbaum nu mi se par destul de distante. Nu ești în stare să-l ții pe băiat cu o mînă fermă...”)

Proiecții. Dragoste compensată. Cîini, mai credincioși decît oamenii după cum se afirmă Cimitirul de la Lankwitz. Inscripții pe pietre de mormînt: Iubita mea Senta... Unicul și neuitatul meu prieten... Credință pentru credință... Este cu puțință (ne întrebăm) ca o statistică a pierderilor de cîini în timpul războiului din Vietnam să impresioneze mai mult populația berlineză decît pierderile de material uman înregistrate de ambele părți în aceeași zonă de război? Bodycount¹. Conform bodycount-ului oficial...

Seneca spune despre cîini: „Animalul necuvîntător are și el ceva bun, are un fel de virtute, o urmă de desăvîrșire, dar ceea ce are într-adevăr bun este faptul că virtutea, desăvîrșirea nu le are niciodată într-o măsură absolută. De acest avantaj au parte numai făpturile înzestrate cu rațiune; numai lor le este

¹ Recensămîntul populației (engl.).

dat să pătrundă acele De ce, în ce măsură și Cum ale lucrurilor. În consecință, ceea ce este bun trăiește numai în fapte raționale...”

Ce simplu este. Aș putea (ar trebui, o voi face), cu ajutorul părinților lui Scherbaum, să-l otrăvesc pe Max, basetul cu păr lung, și astfel să-i răpesc elevului Scherbaum obiectul demonstrației sale. (La intenții radicale, reacții radicale.)

Cînd i-am telefonat la amiază dentistului, nici n-a vrut să asculte pînă la urmă „propunerea de soluționare violentă din necesitate” cum o numeam eu. După un „Ajunge!” rostit cu asprime a devenit nepolitic: „V-aș fi recunoscător dacă ați vrea să vă scoateți din cap, cît mai repede cu puțință, această capitulare. S-ar putea crede aproape, că nutriți ambiția să supralicitați aiurelile elevului dumneavoastră cu asemenea prostii copilărești. Pur și simplu caraghios: Să otrăvești cîinele!”

I-am expus situația fără ieșire în care mă aflam, am recunoscut că sînt într-o oarecare măsură neputincios, am menționat proiectul, acum abandonat, de a scrie senatorului Evers care se ocupă de problemele învățămîntului — el a izbucnit într-un rîs fără menajamente — am vorbit în treacăt de dureri ca niște zvicnituri, precum și de altele ușor pulsatile și de un consum mărit de arantil — și pe urmă mi-am pierdut cumpătul la telefon: „Pentru numele lui Dumnezeu, doctorele! Ce să fac,

doctorelule! Ajută-mă. Fir-ar să fie. Ajută-mă!”

După cîteva inspirații și expirații, sfatul lui a fost formulat astfel: „Rugați-l pe elevul dumneavoastră să vă însoțească pînă la locul pe care l-a ales pentru fapta lui, ca să-l examinați. Poate iese ceva din asta.”

Încă înainte de terminarea orelor de curs i-am propus lui Scherbaum vizitarea locului faptei.

„Bine. Dar să nu vă hrăniți cu iluzii deșarte. Ce nu face un elev pentru profesorul său!”

L-am întrebat dacă vrea s-o aducă și pe prietena lui.

„Vero n-are nici o legătură cu asta. Și-apoi, i-am desenat o schiță care cuprinde totul. Ea trebuie să se țină în afara problemei.”

Am fixat o întîlnire pentru după-amiază. Acasă mi-am preparat un ceai.

Să mă pregătesc sau să nu pornesc cu idei preconcepute, să las ca lucrurile să se desfășoare firesc? Să mă plimb fără nici un rost prin casă, măsurînd covorul, răsfoind cărți, citind cîte un fragment? În timp ce mă rad să vorbesc către oglindă, pînă se aburește? „Ce pot să mai spun, Philipp? Chiar dacă ai dreptate, nu merită. Cînd eram de șaptesprezece ani aveam și eu. Eram împotriva a tot și a tuturor. Nu voiam să mi se explice nimic, ca și tine. Și nu voiam să ajung așa cum sînt acum. Chiar dacă sînt așa, și tu vezi cum sînt,

întocmai cum văzusem și eu la alții cum erai, știu totuși că am ajuns cum nu doresc să fiu și cum n-ai dori să fii nici tu. Dar dacă aș vrea să fiu cum ești tu, ar trebui să spun: Fă-o! De ce nu spun: Dă-i foc!”

„Fiindcă sînteți invidios și ați vrea să faceți singur ceva, dar nu puteți. Fiindcă nu se mai întîmplă nimic cu dumneavoastră. Fiindcă vă lipsește teama. Fiindcă n-are nici o importanță dacă o faceți sau nu. Fiindcă sînteți un om sfîrșit. Fiindcă de pe acum ați lăsat totul în urma dumneavoastră. Fiindcă vă reparați dinții pentru mai tîrziu. Fiindcă totdeauna vreți să cîștigați un răgaz. Fiindcă încercați să prevedeți urmările, înainte de a trece la fapte, ca urmările să corespundă calculelor dumneavoastră. Fiindcă nu țineți la dumneavoastră. Fiindcă sînteți rațional, deși de fapt sînteți mărginit.”

„Bine, Philipp. Fă-o. Fă-o pentru mine. Eu nu mai pot, fiindcă pe vremuri... Mai demult, la șaptesprezece ani, puteam și eu. Atunci eram unul care făptuiește. Pe atunci era război...”

„Totdeauna e război.”

„Bine. Acum e rîndul tău. Dar nu ajută la nimic. Va deveni pentru tine o amintire, una de proporții uriașe. N-o vei mai putea suporta. Mereu și mereu vei fi obligat să spui: Cînd aveam șaptesprezece ani am făcut-o. Cînd aveam șaptesprezece ani eram unul care făptuiește. Dar ajunge. Acum voi merge cu tine pînă acolo, ca să vezi ce te așteaptă în față la Kempinski...”

Înțelegerea era să ne întâlnim fără câine, dar Scherbaum aduse basetul cu el. După-amiază de ianuarie rece, însorită și fără nici o adiere îngăduia respirației noastre să ne însoțească sub formă de steguleț. Cine venea din fața noastră, sau ne depășea, sau ne tăia drumul emitea de asemenea semnale de fum : Trăim ! Trăim !

Scuarul larg, situat la intersecția dintre Kurfürstendamm și Fasanenstrasse, se ivi în fața noastră. Pavajul lui era mărginit de mobile de zăpadă tivite cu negru, care erau murdărite de urina câinilor și-l ademeneau astfel pe basetul lăptos al lui Scherbaum. (Chemări la ordine și rîsete.) Terasa Kempinski era ticșită de lume. Sub acoperișul terasei radiatoarele incandescente dogoreau ; ele ofereau mulțimii de doamne plinuțe și bătoase, care se îndopau copios cu prăjituri, genul de căldură venită de sus, care menținea picioarele reci. Între felii de tort descrescînde se ciocneau între ele zaharnițe, câni cu frișcă, cafetiere, de asemenea filtre duble de moca și — după cum se poate lesne presupune — câni pline cu cafea Hag. Îmbrăcămintea le era cochetă și accentuînd formele pline, croită pe măsură, dar în parte și achiziționată de la magazinele de confecții. Blănuri, mai ales astrahanuri, dar și multe haine din păr de cămilă, a cărui culoare de nuanța cafelei cu lapte se armoniza cu tortul Sacher și cu prăjitura Negresă, cu felile extrem de subțiri de cozonac înalt și cu apreciatul tort din frișcă și nucă. (Vero Lewand emisese definiția rezumativă : animale

îmblănite, îndopîndu-se cu cozonac.) De îndată ce, împreună cu Max, am găsit locul pe care Scherbaum îl alesese pentru fapta lui, lângă cîteva scaune, câini începură să tragă de lezele prinse de picioarele scaunelor. Altfel, n-am atras atenția, deoarece doamnele erau fără îndoială obișnuite cu smuciturile de la picioarele scaunelor ; treceau mulți câini purtați în lesă. (În total, există în Berlinul Occidental 63.705. La 32,8 locuitori revine un câine. S-au mai împuținat : în anul '63 se aflau încă 71.607 ; la 29,1 locuitori revenea un câine. Nu mi se pare exagerat de mult. De fapt, crezusem că numărul lor e mai mare. Peste tot aceeași tendință regresivă : depopularea Berlinului. Ar fi trebuit să-i atrag atenția lui Scherbaum : „Destul de normal, Philipp. În sectorul Kreuzburg au ajuns aproape o raritate : la 40,6 locuitori un singur câine. Față de asemenea cifre, a vorbi de o slăbiciune a berlinezilor pentru câini, înseamnă a sprijini o legendă care și-a trăit traiul.“) Ne uitam țintă la cei de pe terasă, dar cine ne vedea putea să creadă că sîntem în căutarea vreunui cunoscut. Cozonacul se împuțina. Se serviră alte feluri de prăjituri. Pentru a răpi vizitei la locul faptei caracterul festiv al unui act definitiv, am început ironic : „Dacă pornim de la ideea că o porție de clătite berlineze conține două sute de calorii, se naște întrebarea cîte calorii conține o felie de tort Schwarzwald cu cireșe și frișcă“.

(Vero Lewand apreciasse corect : „Fiecare cel puțin un kilogram și jumătate de bijuterii. Și

despre ce vorbesc, atunci cînd vorbesc ? Bineînțeles că despre cît cîntăresc și cum ar vrea să slăbească. Ufff !")

Doamnele cu pălării priveau, mîncău și vorbeau concomitent. Un tablou neapetisant, adesea caricatural și totuși inofensiv. Observatorul situat în afara lui, de exemplu Scherbaum cu părerea lui preconcepută, pus în fața unei asemenea simultane și neîncetate lăcomii, nu putea decît să deducă în mod corespunzător : o tot atît de simultană și neîncetată defecare ; căci cantitățile exagerate de ștrudel cu mere, cornulețe cu migdale, bezele cu frișcă și plăcintă cu brînză nu puteau fi compensate decît printr-o contraimaginare, prin excremente aburinde. M-am supralicitat : „Așa este, Philipp. O porcărie fără seamăn. O abjecție monumentală... Și totuși, nu trebuie să uităm : E numai un aspect parțial.“

Scherbaum zise : „Iată-i șezînd aici“.

Eu, răspunsei : „Înfulecă de supărați ce sînt“.

Scherbaum : „Știu. O dată cu cozonacul hălesc totul“.

Eu : „Atîta vreme cît își mănîncă feliile de tort sînt mulțumiți.“

Scherbaum : „Asta trebuie să ia sfîrșit“.

Am privit cîtva timp procesul mecanic de încărcare și descărcare a furculițelor de desert și am înregistrat multitudinea înghițiturilor, ritual săvîrșit cu degetul mic depărtat. („A se cofetariza“, îi spun ele.)

Am încercat să mai diminuez scîrba lui Scherbaum (și a mea) : „În fond, e numai caraghios“.

Dar Scherbaum vedea corelații : „Aștia sînt adulții. Asta era scopul lor. Acum și l-au atins. Să consulte lista și apoi să dea comanda, asta înțeleg ei prin democrație.“

(Ar fi trebuit să opun comparației lui exagerate considerații amănunțite și complicate despre societatea multilaterală ? Ei, doctore ? În locul meu, ce-ai fi făcut ?)

Am încercat să-l înveslesc : „Închipuiește-ți, Philipp, că doamnele acestea, cu formele lor revărsate, ar ședea aici în pielea goală...“

„Astea n-or să mai înfulece torturi pe nerăsuflate. Iar după aceea, cînd or să vrea să înceapă din nou, or să aibă în față imaginea lui Max, cum arde și se zvîrcolește.“

Am spus : „Eroare. Aici, pe locul unde stai acum, te vor sfîșia. Te vor ucide cu umbrele de ploaie și tocuri de pantof. Privește la unghiile lor. Iar ceilalți, care hoinăreau doar pe aici, vor forma un cerc și pînă la urmă vor discuta în contradictoriu dacă ghemotocul de formă de pe pavaj, care a fost un om, a dat foc unui doberman, terier, baset sau pechinez. Cîțiva vor citi pancarta dumată, vor descifra cuvintele benzină și napalm și vor spune „Ce lipsă de bun-simț !“. E adevărat că după ce vei fi omorît, cele mai multe doamne mîncătoare de cozonac vor plăti imediat chelnerului, se vor plînge conducerii localului și vor părăsi terasa Kempinski. Dar alte doamne în blănuri asemănătoare, sub pălării asemănătoare, vor

veni după ele și vor comanda ștrudel cu mere, bezele cu frișcă și chec cu miere. Cu tacimurile lor pentru desert își vor arăta una alteia unde s-a întâmplat. Aici, aici unde ne aflăm noi acum."

Cum Scherbaum nu spunea nimic, ci privea mereu cum se împuțina cozonacul, cum se iveau noi felii de tort, am rămas pe aceeași linie a zugrăvirii consecințelor: „Toată chestiunea aceasta o vor califica drept un act de sălbăticie inumană, iar la o felioară de tort cu frișcă și la o ceașcă de moca își vor repovesti cu savoare întreaga întâmplare, fiindcă Max al dumitale nu va arde încet, răbdător și repede. Îl văd cum sare și se zvîrcolește. Îl aud sche-lălăind."

Scherbaum încă nu spunea nimic. Max ședea liniștit ascultînd cuvintele mele. Prin minte îmi treceau tot felul de idei de care mă lăsam purtat. Să vorbesc, să insist întruna: „Oricum, ar fi o treabă destul de înțeleaptă dacă s-ar face încercarea să li se limiteze consumul de cozonac. În cazul acesta valoarea în calorii a fiecăreia dintre diversele cofeturi ar trebui scrisă pe pancarte, care să fie purtate aici în sus și în jos. De exemplu: O felie de cozonac cu stafide egal 424 calorii. După care ar trebui făcută subîmpărțirea în hidrați de carbon, albumine și grăsimi. Asta ar fi ceva, Philipp. O acțiune strategică de lămurire împotriva societății de consum supraabundent..."

Cînd am început să înșir compoziția și valorile în calorii ale tortului Schwarzwald cu cireșe, Scherbaum vomită puternic, în mai

multe jeturi, pe pavajul din fața terasei Kempinski. Acțiunea mecanică a cîtorva furculițe de desert încetă brusc. Scherbaum se sufoca. Nu mai ieși nimic. Înainte de a se fi putut forma un cerc — circulația pietonilor nu se mai desfășura nestînjinită — l-am tras pe Philipp și pe Max care scîncea, peste intersecția cu Fasanenstrasse, în mulțimea celor ieșiți la plimbarea de după-amiază. (Ce repede te poți pierde în mulțime.)

În autobuz am spus: „Asta a fost mai eficace decît dacă i-ai fi dat foc cîinelui“.

„Dar ăștia nici măcar nu știu de ce am vîr-sat.“

„A fost totuși destul de amuzant. Cum se mai uitau alea, Philipp, cum se mai uitau..."

„Nu eu, ele trebuie să verse cînd o să ardă Max.“

„Lasă, lasă. Se poate întîmpla. Emoția, agitația lăuntrică..."

„Nu vreți să spuneți lucrurilor pe nume: Sînt o decepție.“

I-am propus să nu se ducă imediat acasă, ci să bem un ceai la mine. A dat din cap fără să scoată o vorbă. În ascensor — îl ținea pe Max în brațe — avea broboane de sudoare pe frunte. Am pus imediat apă la fiert; dar pe urmă n-a mai vrut ceai, numai să-și clătească gura. Cînd i-am propus: „Odihnește-te puțin, Philipp“, m-a ascultat și s-a întins pe canapea. „Un pled?“ — „Nu, mulțumesc.“ A adormit. M-am așezat la masa mea de lucru fără să deschid mapa conținînd lucrările începute. (Rama de masă goală. Fragmente de mortier

ca prespapier.) Împrejurul unui titlu pe carton galben — „Bătălii pierdute” — am mîzgălit cu pix-carioca cerculețe triste. (Ah, tortul... Ah, prăjiturile fine... Ah, frișca bătută... Ah, dulciurile astea a căror vînzare este neîngrădită...)

Scherbaum se trezi către șase. Numai lampa de pe masa mea de lucru emitea o lumină limitată. El rămăsese în semiobscuritate: „Acum trebuie să plec”. Îl luă de lesă pe Max, care dormise pe covorașul oriental. După ce-și puse paltonul zise: „Cred că acum trebuie să vă mulțumesc”.

Se ducea cumva la Vero Lewand? („Sînt un om de nimic. Ei hai, spune că sînt un om de nimic în adevăratul înțeles al cuvîntului.”) Și ea îl consola cumva, neobosită, cu vocea ei nițeluș cam nazală? („Prostii, Flip. Nu trebuie decît s-o faci. Nu pricep. De ce n-o faci. E cît se poate de limpede. E o realitate. Se detașează de teorie. Prin urmare devine practică, Flip. Fă-o.”) Și se culcă oare amîndoi printre animalele de pluș pe care le are Vero?

Dentistul meu mi-a făcut serviciul să nu rîdă cînd i-am povestit despre felul cum a vorbit Scherbaum în public. Diagnosticul lui telefonic a fost: „Acest eșec nu va face decît să-l întărească pe elevul dumneavoastră în hotărîrea lui. Cunoscutele contrareacții. Nu vreți să veniți cu băiatul la mine?”

Așa e el: receptiv. Pot să-i povestesc ce vreau, chiar și cea mai absurdă propunere a

mea — de exemplu: elevul Scherbaum ar putea să dea foc, de probă, unui cîine, ca să înțeleagă ce înseamnă să dai foc unui cîine, fie chiar și unuia străin, vreo javră jigărită — o ascultă cu sînge rece, ca apoi s-o descompună cu cîteva întrebări — „Ce fel de cîine?” — „Cine va cumpăra cîinele?” — „Unde și la ce oră urmează să se întîmple asta?”; în atîtea părți componente mi-a desfăcut dentistul ideea care-mi venise (între multe alte idei), încît n-o mai puteam reconstitui. El mă ajută, reconstrui întîmplarea fără nici o lacună din punct de vedere teoretic, o califică drept „rațională ca punct de plecare”, elogie inventivitatea mea pedagogică — „Admirabil, cu cîtă perseverență căutați o cale de ieșire din impas” — și pe urmă șterse totul, și ideea mea și conceptul lui realist, prin: „Prostii, pe care ar trebui să ni le scoatem din cap; căci cine ne dovedește că această experiență, care pare să promită un succes relativ, nu va avea un efect contrar: se poate întîmpla ca elevul dumneavoastră să treacă proba cu bine și, folosind această experiență proaspăt acumulată și promovată chiar de noi, să-și înfăptuiască proiectul dînd foc cîinelui său. Propunerea dumneavoastră este realizabilă, dar relativ periculoasă.”

Are el ce are cu cuvîntul „relativ”. Toate (nu numai durerea) el le vede relativ. Cînd i-am relatat scena de pe Kurfürstendamm și — în subsidiar — am criticat consumul exagerat de cozonac, m-a întrerupt: „De fapt, nu știu

ce vreți. Aceste doamne, oricît de nerațional s-ar hrăni cu cozonac și felii de tort, sînt relativ simpatice și, luate fiecare în parte, destul de raționale. Se poate sta de vorbă cu ele. Poate că nu despre orice. Dar cu cine poți sta de vorbă despre orice? Mama mea de exemplu — o doamnă originară din Prusia, cu simț realist, dar nu lipsită de umor și de maniere alese — avea obiceiul ca, de două ori pe lună, după ce-și făcea cumpărăturile, să se ducă la Café Bristol. Eu o însoțeam relativ rar. Din păcate. După moartea ei, cu doi ani în urmă, mi-am făcut reproșuri, căci cel mai mult îi plăcea să meargă la cafenea cu fiul ei: «La clevetit și păcătoșit!», cum spunea. Mîncă numai o singură prăjitură, și anume chec cu miere fără frișcă. Veți recunoaște și dumneavoastră: este un păcat relativ neînsemnat; în ceea ce privește clevetitul, era mai puțin culpabilă.

Îmi povesti despre mama lui în război, cum se exersase în arta clevetirii în timpul desfășurării atacurilor aeriene, și mai tîrziu în perioada blocadei: „Dar în ultimii ani ai vieții, ora petrecută la cafenea îi oferea cu precădere ocazia de a-și folosi limba ascuțită fără a cruța nimic. Îmi amintesc: o dată se afla de față o fostă colegă de școală a ei, o încîntătoare doamnă mai în vîrstă, care își păstrase un aer feciorelnic și fuma dintr-un țigaret de chihlimbar. Ar fi trebuit să le auziți pe cele două. Orice agent de poliție ar fi ajuns la concluzia: Aici se află două otrăvitoare anarhiste, care în curînd intenționează să arunce în aer

cadastrul și tribunalul din sectorul Moabit. Nu, nu și nu, stimate domn. Generalizările dumneavoastră sînt foarte puțin întemeiate. Societatea, chiar atunci cînd se înghesuie pe terasele cafenelelor, este relativ diferențiată. N-ar trebui să născociți o sperietoare de ciori cu accesorii ca: burtăverzime, îmbuibare, osînză plictisului. Elevului dumneavoastră n-o să-i fie de nici un folos dacă veți prelua optica lui îngustată.”

Dentistul meu e căsătorit, are trei copii, se află la jumătatea vieții și exercită o profesiune ale cărei rezultate pot fi măsurate concret. Diverse și pozitive: tratamente reușite ale rădăcinii, îndepărtarea pietrei de pe dinți, corecții de articulații defectuoase, tratament preventiv la vîrsta preșcolară, ameliorarea și salvarea unor dinți de lapte care fuseseră declarați ca fiind pierduți, completarea unor goluri inestetice printre dinți — și poate alina durerea... („Ei, mai simțiți ceva?” — „Nimic. Nu mai simt nimic.”)

Am spus: „Îți convine să vorbești, doctore. Vezi omul ca pe o alcătuire defectuoasă maladiivă, care necesită o asistență medicală diriguitoare; dar cine vrea mai mult, cine pretinde că omul trebuie să se ridice deasupra lui însuși, să devină conștient de faptul că este exploatat, cine așteaptă de la om ca el să fie gata de a schimba lumea și relațiile ei instituite, cine vede, ca elevul meu, numai îndestularea mărginită, pentru acela mîncatul mecanic al cozonacului devine mecanismul societății capitaliste în sine...”

El oftă și probabil că avea poftă să se întoarcă la fișele lui de cartotecă : „Dar eu sînt de acord că această societate de consum, care pare relativ închisă, poate căpăta pentru un tînar de șaptesprezece ani un aspect înspăimîntător, deoarece pentru el e de neînțeles ; dumneavoastră însă, ca pedagog cu experiență, ar trebui să vă feriți de o demonizare a adversarului, fie el presupus sau real, indiferent dacă acum e vorba de doamne care mănîncă dulciuri sau niște obișnuiți oameni de partid. După cum nu sînt dispus să vă plasez în categoria generalizată «Profesorul», tot așa aștept de la dumneavoastră să nu mă înregistrați la rubrica «Dentiștii» ; ar însemna să fim în continuare foarte comozi pretinzînd categoric : Toți dentiștii sînt sadici. Profesorii germani dau greș din generație în generație. Femeile germane l-au ales mai întîi pe Hitler, apoi pe Adenauer și mănîncă mult prea mult cozonac.“

Am replicat : „Chiar dacă eu ca profesor, dacă dumneata ca dentist, dacă mama dumitale ca vizitatoare ocazională a unei cafenele sîntem excepții relativ frecvente — după cum știi îi apreciez pe mulți dintre colegii mei — este totuși posibil ca toate generalizările pe care le-ai înfățișat mai înainte să corespundă realității, tot așa cum, de pildă, generalizarea vulgară „Germanii nu sînt buni conducători auto“ e exactă, deși mii de conducători auto germani n-au avut de ani de zile nici un accident iar belgienii — iarăși o generalizare — conform statisticilor stau mult mai prost.

(Poate că totuși nu merge : un dentist și un profesor. El e obișnuit să aplice tratamente fără dureri ; eu prețuiesc durerea ca mijloc al cunoașterii, chiar dacă suport greu durerile de dinți și la cea mai ușoară zvîcnire recurg la arantil. Dentistul ar putea să renunțe la mine ; eu depind de el. Eu spun : „Dentistul meu“ ; el spune în orice caz : „Unul dintre pacienții mei...“) Drept urmare, n-am închis. Am încredințat receptorului : „Desigur, doctore. Așa este. Chiar așa este !“

Dentistul meu nu spune niciodată : Nu aveți dreptate. Zise : „S-ar putea să aveți dreptate. În orice caz, statistica este de partea dumneavoastră. Rezultatele alegerilor, accidentele de circulație, frecvența consumului de prăjituri pot fi interpretate și duc la concluzii ca aceasta : Femeia germană își dă votul unor figuri de conducători, mănîncă prea multe prăjituri și prepară cea mai bună cafea din lume, după cum ne povestește la emisiunile de publicitate ale televiziunii bătrînelul care face reclamă pentru cafeaua Tschibo. Dar cu aceasta nu este dovedită decît corectitudinea relativă a generalizărilor enunțate mai înainte. Publicitatea pentru produsele de consum și propaganda politică se mulțumesc cu aceste practicabile jumătăți de adevăruri și le utilizează cu succes datorită faptului că vin în întîmpinarea necesității de generalizări ; dar dumneavoastră și elevul dumneavoastră, care mi se pare foarte înzestrat, n-ar trebui să vă grăbiți chiar atît de tare în a vă declara satisfăcuți. Închipuiți-vă : Dacă eu ca dentist aș

vorbi așa. La urma urmei trebuie să lupt zi de zi împotriva malformațiilor dentiției, care sînt cauzate sau favorizate de consumul exagerat de prăjituri, de dulciuri în sine. Cu toate acestea refuz să pledez pentru desființarea tortului Schwarzwald cu cireșe și a bomboanelor cu malt. Nu pot decît să pledez pentru cumpătare, să înlătur stricăciunile, în cazul că nu e prea tîrziu, și să avertizez împotriva generalizărilor care creează iluzia unor acțiuni foarte mobile, dar — pînă la urmă — produc imobilitatea.”

(Mai tîrziu am notat : Modestia specialiștilor, cînd vorbesc de dificultățile și succesele lor limitate, este trufia zilelor noastre. Această bătaie pe umăr : Da, desigur, sîntem cu toții truditori în grădina lui Dumnezeu... Eternul lor imbold, să faci tot timpul deosebiri, chiar și în somn. Înșușirea lor, de a relativiza pînă și lucrurile cele mai înspăimîntătoare...)

„Și ce părere ai despre napalm, doctore ?”

„Ei, în comparație cu mijloacele de luptă nucleare care ne sînt astăzi cunoscute, napalmul poate fi caracterizat deocamdată ca relativ inofensiv.”

„Și care e părerea dumatăle despre condițiile de viață ale țăranilor din Persia ?”

„În comparație cu condițiile din India se poate vorbi, cu toată prudența, de o structură agrară relativ avansată în Persia, chiar dacă India, în comparație cu Sudanul, ar putea să ne apară ca o țară înclinată spre reforme.”

„Așadar, vezi un progres ?”

„Masiv, stimate domn, masiv...”

„Nu cumva o nouă pastă de dinți cu proprietăți terapeutice...”

„Nu chiar asta, dar firma Grundig a lansat pe piață un aparat foarte util. EN 3. Ați auzit de el ? Îl posed de ieri. Un carnet de notițe sonor, care ușurează simțitor ținerea la zi a cartotecii. Mi-a fost recomandat la ultimul congres de ortopedie a maxilarului de la St. Moritz : ușor, practic și cu precizie de ceasornic. O jucărie nostimă, cu care am imprimat dealtfel și convorbirea noastră. Ați zugrăvit foarte concret cum a ajuns elevul dumneavoastră să vomite în public. Ascultați, vă rog, o clipă... «Înțelegerea era să ne întîlnim fără ciine, dar Scherbaum a adus basetul cu el...» — Dar să lăsăm gluma deoparte : Aduceți-l pe băiat la mine. Mi-ar plăcea să-l cunosc.”

Sfertodot căcăcios robit progresului. Idiot destoinic în meseria lui. Tehnocrat sociabil. Umanitarist unilateral. Filistin inițiat. Pedant emfatic. Modernist reacționar. Tiran al asistenței sociale. Sadic blajin. Cîrpaci de dinți cîrpaci de dinți...

În treacăt, pe sală, am spus :

„Scherbaum, dentistul meu ar dori să te cunoască. Evident că, dacă n-ai poftă, te înțeleg.”

„De ce nu. Dacă vă amuză.”

„A fost ideea lui. Am vorbit, foarte în treacăt, de proiectul dumatăle, bineînțeles fără să-ți menționez numele. Știi : Nu te mai sfătuiesc să renunți, dar sînt nerăbdător să aflu

ce sfaturi va încerca să-ți dea cîrpaciul meu de dinți. Profilaxie e cuvîntul lui preferat. Uneori trîncănește cam mult."

Pe Hohenzollerndamm — am străbătut pe jos, în grabă, cei cîțiva pași din Elsterplatz pînă la cabinetul de consultații — Scherbaum spuse, de parcă ar fi vrut iarăși să mă cruțe: „Sper că nu trageți nădejde într-o convertire. Vin cu dumneavoastră într-o doară."

Am sosit către sfîrșitul orelor de consultații și a trebuit să stăm cîteva minute în sala de așteptare. (Înainte de a ne lăsa singuri, asistentă a scos din funcțiune mica fîntînă arteziană.) Scherbaum răsfoia revistele ilustrate. Împinse spre mine numărul din „Stern" deschis: „Reichsjugendführerul dumneavoastră".

Am procedat ca și cînd n-aș fi citit tot serialul apărut în numere consecutive:

„Acest gen de lectură își va găsi și el amatorii săi".

„Pe mine, de exemplu."

„Și ? Concluzia dumitale ?"

„Omul își dă osteneala să trișeze cîstit — ca dumneavoastră."

Imediat am simțit dureri sub pungile din degudent, deși acasă luasem două arantiluri.

„A fost numai o constatare obiectivă. Același lucru mi-l voi putea spune și mie, cînd mă voi prăbuși. Dar este o chestiune care a încetat de curînd să mă mai preocupe. O voi face."

„Fii prudent, Philipp. Dentistul meu are putere de convingere."

„Parcă-l și aud. Mereu aceeași placă: Ascultă glasul rațiunii. Ai încredere în rațiune."

Rămîi în limitele raționale. Învată să acționezi conform rațiunii. Dar ce legătură are asta cu rațiunea ?"

Am rîs ca doi complici. (Asistentă lui ar fi trebuit să lase fîntîna arteziană să susure în continuare.)

Dentistul meu avea o înfățișare relaxată ca totdeauna, aproape voioasă. Îl salută pe Scherbaum fără vreo privire cercetătoare, mă invită să iau loc în jîlțul de cavaler medieval, zise: „Ei da, arată mult mai bine acum. Inflamațiile au cedat. Dar poate că n-ar strica să prelungim nițel pauza..." — Apoi își trimise asistentă în laborator. Pe nesimțite trecu direct la chestiune: „Am auzit de proiectul dumitale. Deși mie mi-ar fi imposibil să procedez astfel, totuși încerc să te înțeleg. Dacă trebuie s-o faci — dar numai dacă trebuie într-adevăr s-o faci — atunci fă-o."

Pe urmă începu să ne dea lămuriri, lui Scherbaum și chiar mie, de parcă aș fi fost un nou-venit, cu privire la jîlțul de cavaler medieval: Speteaza rabatabilă. Automatizarea completă. Cele trei sute cincizeci de mii de turații ale aparatului Airmatik. Măsuța pentru instrumente așezată în stînga. Instrumentul pentru dislocat rădăcini. Cleștele pentru molari. De asemenea bazinul-scuipătoare mobil, cu jet de apă, pentru scuipat. Și o colecție de punți din degudent încă nemontate: „Vedeți, oamenilor le lipsesc peste tot mijloacele atît de necesare pentru mușcat".

Printr-o frază secundară ne informă despre rolul aparatului de televiziune în cîmpul vi-

zual al pacientului : „Este numai o mică experiență care, cred eu, a corespuns așteptărilor. Nu sînteți de aceeași părere ?”

Mi-am recitat mecanic lecția : „Îți abate atenția într-un mod miraculos. Gîndurile îți rătăcesc în cu totul altă parte. Însuși ecranul mat fără imagine este stimulator, într-un anumit fel stimulator...”

Pe Scherbaum îl interesa totul, prin urmare și funcția liniștitoare, distractivă, de distragere a atenției pe care o avea televiziunea în timpul tratamentului stomatologic. Voi să știe cum se petreceau lucrurile înainte vreme : „Vreau să spun, cu anestezia și celelalte”.

Începusem să mă tem că va trebui să ascult anecdotele dentistului de la Charité — patru oameni împotriva unui pacient — dar el schiță pe scurt și la obiect dezvoltarea medicinei dentare în decursul ultimilor cincizeci de ani și încheie sub o peliculă de ironie : „Spre deosebire de politică, medicina modernă poate consemna succese care dovedesc fără echivoc că progresul există, dacă ne referim cu strictețe și în mod exclusiv la cuceririle din domeniul cunoașterii în științele naturii și la rezultatele cercetării empirice. Orice speculație care trece dincolo de posibilitățile de cunoaștere — limitate, trebuie s-o recunosc — ale științelor naturii, ne duce, ba nu, ne induce inevitabil în eroare, ne ademenește în domeniul mistificărilor ideologice sau — cum le numim noi — al diagnosticelor greșite. Abia după ce politica se va limita, așa cum face medicina, la asistența socială pe plan mondial...”

Scherbaum spuse : „Aveți dreptate. M-am gîndit și eu la asta. De aceea vreau să dau foc cîinelui meu în mod public.”

(Prin urmare așa poate fi silit să acorde o pauză. Nici măcar n-a mai vrut să-și dreagă glasul sau să facă „Hm hm”. Într-un cabinet medical trei capete înlăuntrul cărora probabil că-și face loc o incoerență speculativă. Acum ce va ? Eu cum voi, dacă el ? El cum va, dacă eu îl ? Eu ce voi, dacă el mă ? Eu cum să, dacă amîndoi ? Se aude un zumzăit ? Numai lampa Bunsen își emite cu perseverență tonul unic. Acum ! Acum !)

„În altă ordine de idei, am constatat, cred, că dinții dumitale frontali... Ia spune : copil răsfățat ?... Da, da. Bineînțeles. În copilărie îți mușcai buzele ? Vreau să spun așa : cu dinții frontali superiori peste buza de jos... Fiindcă dumneata ai o mușcătură distală... Îmi dai voie ?”

Din acea clipă îl văd pe Scherbaum în jilțul de cavaler medieval : „Treaba asta costă ceva ?” Ce fermecător putea să ridă dentistul meu : „Între adepți ai științelor naturii se practică ocazional și tratamente gratuite”. Scherbaum seamănă totuși întrucîtva cu mine : „Dar să nu mă doară”.

Și după felul în care i-a răspuns, parcă însuși Dumnezeu, în halat scurt, închis pînă la gît și în pantofi albi de pînză s-ar fi pus în slujba stomatologiei : „Asta nu-i meseria mea : să provoc dureri”.

Cum se apleca asupra lui. Cum lumina mediul bucal cu lampa lui specială. Și cum căsca larg gura Philipp al meu, pronunțînd un „Da” tare. (Ar fi trebuit să-l rog să deschidă televizorul ca să urmărim programul zilei : Îmi dai voie, numai jurnalul de actualități berlineze și publicitatea care urmează ?)

„Trebuia să fi venit la mine mai demult, cînd ți-au ieșit dinții de lapte.”

„E grav ?”

„Eida, eida. Vom face fără nici o obligație, un examen de ansamblu. După aceea vom vedea.”

Cu ajutorul asistentei sale, chemată în cabinet prin intermediul soneriei, dentistul meu făcu examenul radiografic al tuturor dinților scherbaumieni. Cu practicul aparat Ritter ochi de cinci ori, zumzăind, maxilarul inferior al lui Scherbaum, și trase de șase ori, zumzăind, în maxilarul superior al lui Scherbaum. Fiecare salvă era notată. Ca și la mine, lichidă și la Scherbaum cu o singură salvă cei patru incisivi inferiori — doi minus unu — unu minus doi : „Ei, a durut ?”

Să las o margine lată pentru adăugiri, care mai tîrziu vor fi șterse. Să bifez amintiri. Să mai străbat o dată, de data aceasta pe burniță, promenada pe malul Rinului, la Andernach, s-o prefac într-un drum al Calvarului : etapă cu etapă. Sau materialul numărul șapte :

„...după cum pretinde von Dörnberg, acuza-
tul l-ar fi învinuit pe nedrept că ar fi dat dis-

poziții pentru executarea condamnaților la moarte nu prin împușcare, cum prevede Codul penal militar, ci prin spînzurătoare, la care acuzatul ar fi atras atenția asupra faptului că în zona Armatei a 18-a și a Grupului de armate Narva (Grasser) se practica de mai multă vreme execuțiile prin spînzurătoare...” Poate că ar trebui să i se spună Schörner, cînd se vorbește de Schörner. „...acuzatul ar fi cerut ca aceste execuții prin spînzurătoare să aibă loc în fața sediilor comandamentelor de front, a căminelor pentru militari în permisie și la punctele de adunare de la nodurile de cale ferată, cu care prilej să se atîrne de gîtul celor executați tăblițe cu inscripții ca «Sînt un dezertor»...” — Sau să las teancul în plata Domnului. Sau să cobor din autobuz la Irmgard Seifert ca să rumegăm scrisori vechi. Sau să vir fotografia micului Scherbaum în rama de pe masă și să lipesc deasupra cu peliculă adezivă : „Sînt un dezertor fiindcă m-am așezat în fotoliul dentistului...” Am plecat în mijlocul frazei.

„Chelner, una blondă !” — și m-am rezemat de bar, așa că nu mai eram singur. Cînd a venit Scherbaum cu Vero Lewand, pe cartonașul de sub halbă era notată a treia blondă.

„Am sunat de cîteva ori la dumneavoastră, și atunci ne-am gîndit...” (Prin urmare se știe unde sînt cînd nu sînt acasă.)

„Fiindcă sîntem invitați la o mică petrecere. Și atunci ne-am gîndit că, dacă aveți poftă...”

(În asemenea cazuri se cuvine să te referi la diferența enormă de vîrstă: „Tineretul cu tineretul“.)

„Vin și cîțiva de la universitate. Asistenți și vreo doi profesori. Aștia nu mai sînt nici ei minori.“

(Încă puțină sclifoseală: „Nu-mi place să merg unde nu sînt invitat“.)

„Este un party deschis. Poți să vii și să pleci și să aduci pe cine vrei.“

(Și, în general: unui stoic i se cuvine locul de la bar: „Chelner plata!“)

„Am mirosit eu c-o să veniți.“

„Dar numai pentru o clipă.“

„Nici noi n-o să stăm o veșnicie. Poate că-î plictiseală mare acolo.“

În apartamentul aproape complet lipsit de mobilă, situat într-o clădire veche din Schöneberg, se înghesuiau șaiszeci de persoane mai puțin șapte, care tocmai plecau, plus unsprezece, care tocmai intrau sau încercau să intre. Fără Vero n-am fi reușit. Am rămas în paltoane deoarece bănuiam că garderoba se află mai departe, undeva în fund și pînă acolo nu exista o trecere, ci numai presupuneri: în spate se înaintează, mai e ceva acolo, oare ce? propriu-zisă, asta. Printre oameni care stăteau în picioare, sau chinciți, sau se împingeau căutînd, se afla stînd în picioare, sau chincită, sau împingîndu-se căutînd — așteptarea. (Ce se aștepta? — Ei, asta.) Nu numai eu, dar și Scherbaum se simțea dezorientat între toate acestea. (Ar fi nedrept să vor-

bim acum de aerul stătut, de gălăgie, de căldura imobilă cu miros acru sau de aspecte exterioare, de pildă de uniformitatea extravagantă a îmbrăcăminte, de coafuri, de o diversitate multicoloră care se autodepășea și astfel se anula devenind monotonă. Veselia silită sărea în ochi, ca și o gestică foarte largă, care părea să țină seama de un aparat fotografic ascuns vederii; un party care, în ansamblu, trebuia să mă familiarizeze cu atmosfera unui studio de noapte unde urma să vizionăm un film — sau mai multe filme înrudite.)

„Cum se numește filmul?“

Dar nu Philipp, ci Vero Lewand îi cunoștea pe regizor, pe operator, pe protagoniști: „Politicește sînt situați foarte la stînga. Sînt oamenii noștri. Cel de colo, cu capela gen Castro, este cel mai de stînga editor de literatură underground¹ care există. Iar cel de dincolo tocmai a sosit de la Milano, unde s-a întîlnit cu oameni care tocmai au sosit din Bolivia, unde au stat de vorbă cu Che²“.

Erau puncte de reper. (Eram mereu examinat, de fiecare dată de către alt Cristos.)

„Despre ce or să vorbească?“

„Păi despre ei.“

„Dar ce vor?“

„Păi schimbări, să schimbe lumea.“

¹ Literatură de avangardă în țările din vestul Europei și S.U.A., orientată către stînga și destinată în special tineretului protestatar.

² Ernesto „Che“ Guevara (1928—1967), revoluționar cubanez născut în Argentina; a luat parte la luptele de guerilă din Bolivia, unde a fost ucis.

Îmi este prezentat unul de la postul de radio („Emisiunile clericale, dar foarte de stînga!“) Mi-a mărturisit că e foarte grăbit. Neapărat trebuie să-l găsească pe Olaf, care aduce vești de la Stockholm. („Dosarul nostru despre Angola, știți...“) Vero știa în care optime din totalul de șaiszeci de inși care stăteau în picioare, sau chinciți, sau împingîndu-se, putea fi găsit omul care venea din nord: „Acolo, în fund, în spatele cuierului cu paltoane“.

(Celălalt dispăru înot, lăsînd o dîră în urma lui.)

„Vero, spune-mi, te rog, a cui e locuința? Vreau să spun, cine permite ca aici să se turneze din nou o scenă de film pe care am mai văzut-o de multe ori?“

Îmi arată pe unul cu un rîs de peste Ocean obținut prin antrenament, care radia în toate părțile fericirea de a avea oaspeți, deși urechile lui depărtate cereau insistent o locuință goală, deoarece erau mereu strivite în înghesuială.

„Asta locuiește aici. Dar de fapt locuința ne aparține nouă tuturor.“

(Am căutat și am găsit pasaje la Dostoievski. În partea de jos a Penny Lane-ului și invadat de All you need is love¹, secolul al nouăsprezecelea nu voia să se sfîrșească: Yesterday Yesterday²...)

^{1,2} Numele a două șlagăre la modă în anii 1962—67. Primul cîntat de formațiile beat („N-ai nevoie decît de dragoste“), ajunsese un fel de imn al tineretului protestatar împotriva războiului din Vietnam.

Scherbaum deveni atît de tăcut încît am început să mă tem că ar putea să bată la ochi. (Doar n-o să vomite iar.) Ca pentru a-mi dovedi că mi-am găsit un locșor în mijlocul unor oameni într-adevăr de stînga, mai mulți oameni de stînga din mijlocul încăperii începură să strige numele lui Ho-Și Min și, imediat după ce a fost invocată prezența lui, să cînte Internaționala. (Mai bine zis: Fragmente ale primei strofe erau repetate ca sub imperiul unei necesități; discul avea pesemne o fisură. Eu eram de vină, probabil, că auzeam din ce în ce mai tare, mai apăsător și mai ademenitor „O, pădurea mea frumoasă...“ — și nici fetele de-aici nu-mi plăceau.)

Prea bătrîn. Ești prea bătrîn. Numai să nu devii nedrept. Ești invidios, fiindcă ei pot fi de stînga și atît de veseli. N-ai decît să participi și tu. Uite, radio-reporterul cu problemele clericale și editorul de stînga, și alți desfrunziți care se apropie de patruzeci de ani. Ei participă, s-au luat de braț cu ceilalți: legănîndu-se cherceliți, renanii se adapă din izvorul tinereții: „Sculați, voi oropsiți ai vieții...“ (...peste cărările tale rece șuieră vîntul...) Cusurgiu bătrîn. Reformist renegat. Belfer tipic. (Hai, dă-i drumul, încearcă: Ho-Ho-Ho...)

În același timp mi se părea că Philipp, care stătea lîngă mine, începe să îmbătrînească fără să scoată vreo vorbă. Ar fi trebuit să plecăm. Dar iată că două fete au și început să-i cînte

osanele : „Asta e, Vero ? Tu ești Scherbaum
ăla de care vorbesc toți ? Grozavă treabă. Și
fix în față la Kempinski. Benzină peste el.
Trosce. Și s-a dus. Dar trebuie să ne spui exact,
Vero, cînd dă reprezentăția. Fantastic, măi.
Pur și simplu fantastic !”

Cînd din șaizeci de oameni s-au făcut cinci-
zeci și șapte — Scherbaum o trase pe Vero, eu
i-am urmat — înspre noi veneau, urcînd scara,
alți șase sau șapte.

Scherbaum o palmui pe Vero Lewand chiar
în holul unde începea scara. Oaspeții care toc-
mai urcau o luară drept un semn foarte pro-
mițător : „Probabil că acolo sus se întîmplă
într-adevăr ceva”.

Fiindcă în curte Scherbaum continua s-o
bată (n-o mai palmuia, o bătea) i-am despăr-
țit : „Ajunge ! — Acum o să mergem să bem
o bere pașnică.”

Vero nu plîngea. I-am dat lui Scherbaum o
batistă, fiindcă fetei îi curgea sînge din nas.
În timp ce o ștergea, am auzit : „Nu mă tri-
mite acum acasă, Flip, te rog...”

(Inutil și chiar trivial din partea mea să flu-
ier „Internaționala” în timp ce porneam fără
grabă la drum.) Într-o cîrciumă oarecare de
pe Hauptstrasse am găsit locuri la bar. Phi-
lipp și cu mine vorbeam fără să ținem seama
de Vero, care se încleștase de sticla ei de coca.

„Cum ți-a plăcut dentistul meu ?”

„Destul de mult. Asta știe ce vrea.”

„Altfel nici nu se poate, la meseria lui.”

„Excelentă idee : televizor în cabinet.”

„Da. Reușește să-ți distragă uneori atenția.
Ai să urmezi tratamentul ?”

„S-ar putea. — După ce termin cu chestiu-
nea aceea.”

„Nu te-ai răzgîndit, Philipp ?”

„Astea n-o să mă facă să renunț. Astea nu.
Sau ați crezut că o să dau bir cu fugiții fiindcă
vreo două pipițe, care au impresia că sînt de
stînga, spun fantastic : Pur și simplu fantas-
tic !?”

Să mă pregătesc de plecare și să mai co-
mand un rînd. (Vero plîngea în paharul ei de
coca. Un plîns nazal, deoarece era zăgăzuit de
polipi.) Am așteptat pînă ce Scherbaum și-a
pus brațul pe după umerii ei și i-a spus „Hai-
de. Termină. Acum a trecut”, pe urmă am ple-
cat. („Împăcați-vă. O stîngă certată nu e un
spectacol agreabil.”)

Frigul se menține. Mereu aceeași mușcătură
uscătă. Cine părăsește o cîrciumă e un om fu-
gărit. Să te ghemuiești în palton. Să ai deprin-
deri. (De exemplu, un băț de chibrit în nodul
cravatei : rezerva.) M-am uitat în jur : dau cu
toții din cap, unul către altul, înainte de a-și
umezi degetul gros. „Chelner, plata !” în-
seamnă de obicei o consumație serioasă. Acum
aș vrea să fiu chit, să iau avionul Panam de
dimineța și să mă gîndesc la direcția de zbor.

Acasă, lucrul început se afla la locul său,
neatins. Am deschis dosarul, am parcurs capi-
tolul „Schörner pe șoseaua către Marea Albă”,
am tăiat cîteva adjective, am închis dosarul și
pe urmă am elaborat un referat-caracterizare.

pe care, cînd va fi cazul, s-ar putea să-l ceară apărătorul acuzatului elev Philipp Scherbaum.

Dificultățile au început chiar de la adresant : Către Camera de punere sub acuzare a tribunalului berlinez ? Sau : Către Procurorul general ? (Deocamdată fără adresă.)

Am construit în jurul faptei lui Scherbaum o rețea de analogii literare, care se refereau succesiv și în ansamblu la acțiunea lui Scherbaum. Am citat manifeste suprarealiste și futuriste, i-am invocat ca martori pe Aragon și pe Marinetti. L-am citat pe călugărul augustin Luther și am găsit elemente folositoare în „Curierul de Hessa”¹. Happeningul l-am desemnat drept o formă de artă. Focului (holocaustului) i-am atribuit, cu unele rezerve de scepticism, un conținut simbolic. Am șters aprecierea „umor negru”, am pus în locul lui „farsă studențească timpurie”, am șters și asta și am primit sprijin din partea clasicilor, punîndu-l pe Scherbaum să joace rolul lui Tasso și recomandînd insistent tribunalului să-și însușească înțelepciunea nobilă a lui Antonio : „După cum judecata lucidă a puternicului Antonio, ale cărui acțiuni sînt determinate de rati-o, se află într-un anume raport față de exacerbațiile poetice ale lui Tasso, adînc tulburat din pricină că se află sub imperiul sentimentelor, tot așa fie ca tribunalul să concilieze antagonismele și, în spiritul lui Johann Wolfgang

¹ Pamflet de Georg Büchner (1813—1837), din pricina căruia a trebuit să fugă de la Giessen la Zürich, unde a și murit.

Goethe, să ajungă la mărinimoasa concluzie : „Și-astfel corăbierul se-nclăștează / De-aceeași stîncă ce i-a sfărîmat corabia.”

Chiar dacă în calitatea mea de referent n-am fost scutit de o condamnare a faptei lui Scherbaum, pe care am calificat-o drept o manifestare negativă cultivată de spiritul de sacrificiu, mi-a reușit totuși o încheiere liberală : „Un stat care apreciază că deruta transformată în faptă a unui elev atît de înzestrat și suprasensibil este un pericol public, își demonstrează nesiguranța și încearcă să înlocuiască binefacerile indulgenței democratice prin severitatea autorității de stat”.

(Avînd impresia că am făcut ceva, m-am culcat.)

În catalog am găsit un bilețel anonim — „Terminați odată cu încercările de a-l deruta pe Flip !” — iar în sertarul meu din cancelaria profesorilor se afla un bilet, semnat I.S. — „Ne vedem atît de rar. De ce oare ?” — Două scrisuri diferite, amîndouă grăbite și anticipînd o amenințare, o dorință. Pe elevă am ignorat-o în timpul orei. (Această metodă patetică răsufletă : Pentru mine, dumneata nu exiști ! — Ei și ?) Pe colega mea am surprins-o printr-o elocvență plină de rîvnă. (Relatare amuzată, de pe o poziție de superioritate, a petrecerii prerevoluționare.) Pe urmă am încercat să mă erijez în cercetător de cauze : „Poate că asta ar putea fi o indicație : Tatăl lui Scherbaum a fost în timpul războiului su-praveghetor de adăpost antiaerian...”

„Ceea ce dovedește oricum...”

„Nu mă refer la aspectul politic al acestei activități. Stingea incendii, ba chiar — fapt menționat categoric și de Scherbaum în compunerea despre tatăl său — a fost decorat cu Crucea pentru merite de război clasa a doua. A salvat oameni. Fără îndoială că-ți dai seama unde vreau să ajung...”

„Totuși, motivarea dumitale — supraveghetor de adăpost antiaerian și sacrificiu prin foc nu mă poate convinge...”

„Oricum, în compunere, supraveghetorul de adăpost antiaerian constituie cuvântul cheie. Iată aici un exemplu : «Cînd mergem să ne scăldăm în Wannsee sau, ca în urmă cu doi ani, la St. Peter, tatăl meu, supraveghetor de adăpost antiaerian, vine totdeauna cu noi, dar nu se dezbracă, ci șade cu hainele pe el și se uită la noi.» Ei ? Ce părere ai despre asta ?”

„Dumneata presupui, după cum am impresia, că tatăl lui Scherbaum a căpătat o arsură în război și că se jenează să-și arate în public, rana, care poate că se întinde pe o suprafață destul de mare.”

„La exact aceeași concluzie am ajuns și eu, cu atît mai mult cu cît în compunerea lui Scherbaum se găsește o frază care în mod obligatoriu certifică presupunerea mea : «Cînd eram mic, l-am văzut odată pe tatăl meu în pielea goală. Un supraveghetor de adăpost antiaerian în pielea goală.»”

„Atunci ar trebui să vorbești cu tatăl lui.”

„Asta am de gînd. Chiar asta am de gînd...”

(Dar acum nu mai vreau. Mi-e teamă că tatăl lui are arsuri cicatrizate pe tot trupul. Mi-e teamă de aceste aspecte inevitabile. Nu vreau să pătrund mai adînc. Nu sînt decît profesor. Vreau să se sfîrșească odată...)

Propunerea făcută de Irmgard Seifert, să mergem să mîncăm „ceva consistent”, a dat convorbirii noastre o altă direcție, dar care nu era una nouă. Ne-am fixat la ciolan de porc. Eu am scos-o la capăt cu porția mea, în farfuria ei a rămas mult, fiindcă mereu și mereu trebuia să cotrobăiască în geamantanul mamei după scrisorile acelea vechi și să le repete papalicesc frază cu frază. („Asta n-o să se termine niciodată. Asta se numește vinovăție, Eberhard. Asta nu poate să se termine...”) Înapoi de a plăti și a pleca (am fost invitatul ei) am rugat-o să mă scuze că voi lipsi două sau trei minute...

„Ce rezultat a dat examenul radiografic, doctore ?”

Dentistul îmi vorbi cu amabilitate despre Scherbaum, spuse că trebuie să fie o adevărată plăcere să poți instrui și educa un asemenea tînăr : „Vă rog să mă credeți. Un autentic Lucilius care, ce-i drept, încă nu și-a găsit un Seneca. Iar în ceea ce privește examenul radiografic : Numai mărunțișuri. Dar dumneavoastră știți ce poate să iasă din mărunțișuri. De asemenea, mușcătura distală. În privința asta va trebui să facem cîte ceva. — Dealtfel, băiatul m-a și sunat la telefon.”

„Să însemne oare asta că pe Scherbaum îl interesează cum stă cu dantura ?”

„Pe cine nu interesează asta ?”

„Vreau să spun : se gîndește mai departe ? Nu numai pînă la punctul acela. Ei, știi la ce mă refer.”

„Elevul dumneavoastră m-a întrebat dacă e indicat să se adreseze medicului școlii în vederea unui tratament...”

„Foarte înțelept.”

„Am răspuns : Bineînțeles că este o chestiune în care trebuie să hotărâști dumneata. Dar tot așa de bine îți pot și eu rezerva cîteva ore de tratament.”

„A fost de acord ?”

„N-am vrut să insist.”

„Și despre cîine nici un cuvînt ?”

„N-a pomenit de el în mod direct. Dar mi-a mulțumit că l-am întărit, așa spunea, în hotărîrea lui. — Elevul dumneavoastră ar trebui stimulat și mai mult. Ar trebui să-i dăm curaj. Înțelegeți ? Tot timpul să-i dăm curaj.”

(Pe cînd o ajutam pe Irmgard Seifert să-și pună paltonul și-i mulțumeam pentru ciolanul de porc : Tipul se lansează în pedagogie. Să schimb macazul și să devin dentist ? E ridicolă, gelozia mea. Așa sau altfel : Sînt pe cale să-l pierd pe Scherbaum...)

Să ne imaginăm : Un dentist și un profesor conduc lumea. Se ivesc zorile erei profilaxiei. Împotriva tuturor relelor se iau măsuri preventive. Așa cum fiecare învață pe alții, la fel fiecare își însușește la rîndul lui învățătura.

Cum toți sînt expuși atacului cariilor, sînt cu toții de acord cu lupta împotriva cariilor. Asistența și prevederea pacifică popoarele. Problema existenței nu mai capătă răspuns în cadrul religiilor și ideologiilor, ci al igienei și culturii. Nu mai există eșecuri și nici guri misritoare. Să ne imaginăm...

Adunarea reprezentanților noștri a ținut sesiune vreme de două zile în palatul Schöneberg. Într-o pauză a sesiunii, cînd l-am chemat la telefon pe dentistul meu și i-am relatat (în mod ostentativ critic) desfășurarea ordinii de zi : Alocuțiune introductivă, salutul adresat invitaților, mesaje de salut adresate de invitați Adunării reprezentanților, raportul financiar ținut de trezorer, șase propuneri în legătură cu școala integrală, cîteva intervenții cu accent hessan, mai multe centre de greutate, apoi hotărîrile cu privire la al zecelea an obligatoriu de școală, la reorganizarea pregătirii profesionale în cadrul școlii, la prima fază a formării cadrelor didactice și la statutul de profesor suplinitor (inclusiv apelul către Camera deputaților) — cînd în cele din urmă i-am expus, mai mult pe un ton de conversație ușoară decît pe cel al unei relatări precise, lipsa de conciziune a politicii dinamice în domeniul învățămîntului — l-am citat în batjocură pe colegul Enderwitz, a cărui părere o împărtășesc dealtfel : „Școala integrală este mijlocul de a preîntîmpina în condiții optime situația politico-socială actuală” — cînd am ajuns la capătul expunerii mele cu privire la

starea lucrurilor, dentistul meu a început să-mi plătească polița: mi-a făcut o dare de seamă exactă asupra Congresului de ortopedie a maxilarului de la St. Moritz, împletind citate din conferința inaugurală despre malformații în regiunea maxilarului cu descrieri de peisaje și informații amănunțite despre poteci turistice care străbat păduri de zadă și pășuni alpine: „Albastrul profund al lacurilor m-a impresionat adînc. Ce minunat petic de pămînt!”

Cu un cuvînt: nu ne-am rămas cu nimic dator la telefon; prin intermediul unui circuit vorbeam fără să ținem seama unul de celălalt. Ceea ce voiam de fapt să aflu — „Și Scherbaum? Scherbaum a revenit?” — s-a dizolvat în noianul de nerozii profesionale debitate pe două voci. Am pus amîndoi receptoarele în furcă: „Pe curînd”.

(Să ne imaginăm: Un dentist și un profesor titular conduc lumea. Primul îl ascultă pe-al doilea, al doilea îl ascultă pe primul. Formula lor de salut „Trebuie să prevenim” devine, indiferent în ce limbă se pronunță, salutul fiecăruia și al tuturor. Orele de consultații sînt permanente. — Cum spunea el? „Chemați-mă la telefon oricînd doriți, fără nici o jenă...”)

Cînd m-am întors în sala de festivități la Irmgard Seifert, începuseră discuțiile pe teme generale. Ce-i drept, n-au fost decît puține luări de poziție împotriva școlii integrale, în schimb veneau cu tot felul de contribuții interminabile în care școala tradițională era cinstită și evocată prin mijlocirea unor cascade

de cuvinte de conjurare: „Chiar dacă salutăm întru totul anumite tendințe de înnoire, nu ne este îngăduit să dăm vreodată uitării...”

Irmgard Seifert și cu mine ne-am făcut interpretii unei „ușoare neliniști în sală”. (Pe urmă a fost menționată și în procesul-verbal.) Ne-am rezemat pe speteze, vădit plictisiți. Tîrșiit de picioare și tuse scurtă, strănuturi menite să provoace rîsete: Procedee școlarești. Am început să mîzgălim omuleți pe ordinea de zi și ne îndeletniceam cu un joc de societate pe care îl elaborasem pe vremea cînd eram suplinitori, în timpul plimbărilor în jurul lacului Grunewald.

Ea: „Regulamentul promovărilor A. — Dispoziții generale, alineatul patru?”

Eu: „Activitățile nesatisfăcătoare notate cu „insuficient” acționează în sensul nepromovării mai puternic decît cele notate cu «mediocru».”

Făcu în dreptul numelui meu semnul plus, întrebarea următoare trebuia s-o pun eu: „Al doilea examen pentru posturile din învățămînt, paragraful cinci, alineatul unu?”

Ea: „Examenul începe cu admiterea”.

Un semn plus pentru Irmgard Seifert. Acum era rîndul ei să pună o întrebare: „Sanțiuni școlare, dreptul școlar VB 1, alineatul unu?”

Eu: „În școlile și institutele de educare berlineze pedeapsa corporală este interzisă. — Cu alte cuvinte, n-am voie să-i trag un toc de bătaie elevului Scherbaum; culmea e că ieri am reflectat foarte serios dacă n-ar fi cazul să provoc o bătaie pe cînte, în cadrul căreia

să-i rup brațul stîng: spital, punere în gips, obligația de a sta nemișcat. Iar rezultatul final: Nici un cîine nu va arde în public. Mă voi supune zîmbind unei anchete disciplinare. Și-acum, ce ai de spus?”

Dar Irmgard Seifert îl descoperise pe Scherbaum pentru ea. (Sau se descoperise pe sine în el?) În orice caz a început acolo, în sală, în timp ce în față se citeau propuneri suplimentare, să-i fredoneze cu jumătate voce cîntecul; și cînd ne-am strecurat afară, încă înainte de epuizarea ordinii de zi, a continuat să-l plămădească pe Scherbaum după chipul și asemănarea ei: a făurit din el un martir autentic. Scherbaum trebuia să realizeze ceea ce nu reușise ea la vîrsta de șaptesprezece ani.

„Cred că nu vorbești serios!”

„Ba da, Eberhard. Cred în băiatul acesta.”

Îmi spuse că pe zi ce trece i se „adîncește înțelegerea pentru Scherbaum”. Cuvînt cu cuvînt îmi certifică liniile directe ale strategiei dentistului meu: „Dacă aș putea să-i dau curaj. Aș vrea să-i dau curaj fără încetare...”

E limbajul ei sprintar, mereu serviabil. Nu se dă în lături să vorbească de „îndemnul lăuntric”. Oare din pricină că se îndeletnicește cu pești ornamentali? Știu că, pe lângă acvariu, se ocupă și cu pregătirea lecțiilor. Probabil că sfaturile astea i le-au dat peștii cu coada în formă de voal și ghiborții aurii. Altfel, cine? Irmgard Seifert este, ca s-o spunem pe scurt, o singuratică.

Și eu, doctore! Și eu? — Micuța Lewand mi-a strecurat din nou un bilet: „Dacă nu-l lăsați pe Flip în pace, comportarea dumneavoastră contrarevoluționară va avea urmări”. Curată amenințare, doctore! Și nu se găsește nimeni care să mă ajute. Să las baltă fleacurile astea și să mă retrag: Mi-ajunge! Mi-ajunge! și să mă dedau cu pasiune unei îndeletniciri absurde: de exemplu, să organizez concursuri de alergări între melci...

În timpul recreației de la ora zece, l-a înghesuit pe Scherbaum între ea și șopronul pentru biciclete. Pe urmă a început să-i dea curaj: „Ai dreptate, Philipp. Nu-ți pot fi de nici un folos soluțiile noastre de compromis, această capitulare de zi de zi a adulților.”

Pe mine m-a prefăcut în obiect de demonstrație: „Noi — nu-i așa, dragă colega — nu mai sîntem în stare de ani de zile să acționăm spontan”.

(Mi-a venit în minte numai palma pe care i-am dat-o. „Eu da. Eu da.” Asta ar fi trebuit să spun. Dar am tăcut și cu limba am căutat punțile din degudent.)

„De cîte ori nu mi-am propus să pășesc în fața clasei, să depun mărturie: Așa am fost cînd aveam șaptesprezece ani. Asta am făcut cînd aveam șaptesprezece ani. — Ajută-mă, Philipp. Fii un exemplu. Pășește înaintea mea, înaintea noastră, pentru ca ratarea noastră să nu devină generală.”

Fața lui Scherbaum reflecta o vreme schimbătoare de aprilie.

„Voi fi împreună cu dumneata cînd vei porni pe drumul dumitale greu.“

Clipind din ochi și ridicînd un stol de vrăbii care filfuiră care încotro, Scherbaum încercă să scape de privirea ei strălucitoare. Dar nu exista nici o gaură în sîrma împletită.

„Uită-te la mine, Philipp. Știu că modestia dumitale nu vrea să recunoască măreția faptei dumitale.“

El se refugie într-un rînjat fără gropițe voioase. Înainte ca eu să pot pune capăt scenei penibile remarcînd că recreația se sfîrșise, Scherbaum zise : „Habar n-am despre ce vorbiți. Nu mă interesează deloc ce-ați făcut la șaptesprezece ani. Toată lumea a făcut ceva cînd avea șaptesprezece ani.“

Și, întocmai ca și domnișoara Seifert, Scherbaum se folosi și el de mine ca de un obiect de demonstrație : „De exemplu, domnul Starusch. Cînd îi explic ceea ce se petrece în Vietnam, vorbește despre banda lui de tineri și-mi ține prelegeri despre anarhismul prematur al tinerilor de șaptesprezece ani. Eu însă nu doresc o bandă de tineri. Despre anarhist nici vorbă nu poate fi. Eu aș dori să devin medic sau ceva de felul acesta...“

Scherbaum se întoarse și plecă. Irmgard Seifert și cu mine ne petrecurăm ora noastră liberă mergînd pînă la istovire prin curte de colo pînă colo. Ceea ce nu voisem să ascult, eram nevoit să înghit acuma cuvînt cu cuvînt : „Băiatul nu-și dă seama ce măreție se ascunde în el. Vede numai intenția lui, fapta

lui și nu repercusiunile pe care această faptă le va avea : caracter izbăvitor.“ (Nici urmă de zgură în voce.) Curtea școlii era destul de goală pentru ca răsuflarea ei : „Caracterul izbăvitor...“ să rămînă suspendată în aer sub forma unei bășici vorbitoare frumos rotunjite.

„Crede-mă, Eberhard, de cînd există tînărul Scherbaum, am început să cred din nou. Are forța și puritatea necesare pentru — da, o spun fără sfială ! — pentru a ne salva. Ar trebui să-i dăm curaj.“

Gerul înviorător de ianuarie îi conserva cuvințele. (Să umbli de colo-colo pe vremea geruasă, să deschizi gura și să spui : „Forță Puritate Curaj“) Tutuind-o, am rugat-o pe Irmgard Seifert să se mențină în limitele realității : „N-ai dreptul să sporești tulburarea firească a lui Scherbaum. Nu e cinstit să-l încercăm pe băiat și cu propriul nostru balast. În afară de asta, devii neverosimilă cînd încerci, astăzi, să-ți împodobești ca pe un pom de Crăciun conflictul tău de-atunci. E o strălucire falsă, draga mea. La urma urmei, Scherbaum nu e un mesia. Caracterul izbăvitor — e pur și simplu caraghios. Nu-i vorba decît de un băiat cu epiderma foarte permeabilă, care simte nedreptatea, nu numai pe cea de lîngă el ci și pe cea aflată la mare depărtare. Pentru noi Vietnamul este în orice caz rezultatul unei politici greșite sau expresia inevitabilă a unui sistem social corupt ; el nu caută cauzele, el vede oameni care ard și vrea să acționeze

cumva împotriva acestui lucru, să acționeze cu orice preț.”

„Și tocmai în asta văd eu, dacă îmi dai voie, caracterul izbăvitor al faptei sale.”

„Pe care nu va ajunge s-o săvârșească.”

„De ce nu ? A sosit timpul...”

„Încearcă să-ți aduni gândurile. La urma urmei, în calitatea noastră de pedagogi simțem datori să-i atragem fără echivoc atenția asupra consecințelor faptei sale.”

Dar Irmgard Seifert era mulțumită de ea însăși și de exaltarea ei. Nu numai frigul îi colora obraji. Ridea și scălda curtea școlii în acea voioșie despre care se spune că ar fi fost caracteristică martirilor creștinismului timpuriu : „Dacă aș mai fi credincioasă, Eberhard, aș spune : Sfântul Duh l-a atins pe băiat. O lumină izvorăște dinlăuntrul său.”

(Și în același timp stă subțirică în paltoul ei și gestul șters e plin de sfială. Isteria o întinerește. Dacă mai aștept puțin, dacă îi dau răgaz, o fetiță exaltată va începe să plîngă în aerul geros și să scîncească : „Dar trebuie neapărat... Nu ne e permis... Numai o slabă rază de lumină... E o fericire Eberhard, o fericire...” — Ce îndrugă ea despre fericire ! Sînt mulțumit cînd lipsește un copac din rînd ; dar castanii desfrunziți se înșiră reglementar.)

Cînd i-am relatat dentistului meu despre revărsarea sufletească și pălăvrăgeala înșelătoare din curtea școlii, a conchis scurt și cu-

prinzător : „Capacitatea de a se entuziasma a kolegi dumneavoastră îl va ajuta pe elevul Scherbaum să-și dea seama ce fel de adepți ar putea să cîștige după ce va săvîrși fapta. Cu cît colega dumneavoastră va fi mai exaltată, cu atît îi va fi lui Scherbaum mai greu să aprindă chibritul. — Vă rog să mă țineți și mai departe la curent. Nimic nu-l supără pe erou mai mult decît ovațiile înaintea faptei. Ce să-i faci, așa sînt eroii.”

Nu. El nu este așa. Nu e erou. Nu vrea să conducă și nu caută să cîștige adepți. Nu poate privi într-un fel fanatic. Nici măcar nu e nepoliticos. Nici aspru nici brutal nici viguros. Niciodată n-a fost cel dintîi. (Căci compunerile lui nu intră în socoteală.) Niciodată n-a dat din coate ca să ajungă în față. (Și cînd i s-a propus să fie redactor-șef al revistei elevilor, a refuzat de mai multe ori : „Nu mi se potrivește.”) Dar nu e nicidecum timid sau inhibat sau leneș. N-a rămas de căruță în nici o clasă. Niciodată n-a fost foarte curajos, deosebit de temerar sau întru totul corect. Ironia lui nu jignește niciodată. Afecțiunea lui este lipsită de insistență. (Niciodată nu m-a incomodat.) Nu minte niciodată. (În afară de compunerile lui, dar acestea nu contează.) Nu e genul de tînăr pe care nu-l poți suferi. Face foarte puțin ca să placă. N-are o înfățișare deosebită. N-are urechi clăpăuge. Nu vorbește pe nas cum face prietena lui. Vocea lui nu propovăduiește. Nu e un mesia. Nu aduce vreun mesaj. E cu totul altfel.

Mi se spunea Störtebeker. Puteam să prind șobolanii cu mîna goală. Cînd am împlinit șaptesprezece ani, am primit ordinul de chemare la munca obligatorie. Dar ancheta în legătură cu mine și cu banda de minori se și afla în curs. Declarațiile mele existau. La apelul de dimineață, un sergent-major a dat citire sentinței: comutare cu trimitere pe front într-un batalion disciplinar. Curățam terenul de mine. Sub ochii dușmanului eram nevoit să curăț terenul de mine. (Störtebeker a supraviețuit acestei acțiuni — Moorkähne s-a curățat.) Störtebeker este acum profesor titular și plin de povești de demult.

Cum nu cunosc decît povești, veneam tot timpul cu povești la Scherbaum, care e un ascultător foarte bun. Cred în povești, n-am ce face. Între Scherbaum și fapta lui am clădit, pietricică lîngă pietricică, povești datate cu precizie, presărate cu date științifice, de asemenea din cele recunoscute ca fiind istorice, adevărate povești de istorisit. L-am rugat să facă în grabă cîțiva pași cu mine. Ne-am propus să pornim din cartierul Eichkamp, să străbătem Teufels-Fenn și apoi Trümmerberg (Mont Klamott). Am privit copiii la saniuș pe terenul acoperit cu zăpadă, am ocolit stația de radar americană, ne-am arătat reciproc ceea ce reușea să cuprindă privirea în depărtare (orașul Siemens, Europa-Center cu steaua uzinelor Mercedes și turnul de emisie care continua să crească în Sectorul răsăritean). Spuneam amîndoi: „Destul de mare,

Berlinul“. Dar eu am rămas totuși la obiect: „Vezi dumneata, Philipp, în fond se pune mereu întrebarea: Oare experiența poate fi transmisă? De cîtva timp ne ocupăm de Revoluția franceză și de urmările ei. Am vorbit despre resemnarea lui Pestalozzi și despre eșecul tragic al lui Georg Forster la Mainz. Valurile revoluției au ajuns pînă și la tihnitul meu oraș natal: căci locuitorii Danzigului, oricum îngrijorați că ar putea deveni dependenți — fie de coroana poloneză, fie de cea suedeză, fie de cea rusă — se aflau pe atunci sub dependența Prusiei. Nu numai oamenii simpli, dar și cetățenii pe deplin conștienți urmăreau cu simpatie evenimentele din Franța. Dar răsturnarea, violența, luptele pe baricade, un Comitet de salvare publică, ghilotina, inclusiv procesul dureros al unei revoluții — toate acestea nu aveau de gînd în nici un caz să le suporte cu resemnare; căci atunci cînd Bartholdy, un elev de liceu în vîrstă de șaptesprezece ani, împreună cu cîțiva colegi de școală și muncitori în port, cei mai mulți de origine poloneză — locuiau în Harkelwerk — a încercat să proclame la Danzig republica, a eșuat înainte de a fi avut prilejul ca prin fapta lui să dea semnalul de pornire. La treisprezece aprilie 1797, cînd conspiratorii s-au întîlnit în Ulița Pielarilor — părinții lui Bartholdy, burghezi bine situați, care se ocupau cu comerțul, își aveau acolo casa — vecinilor le-a atras atenția acea «adunătură» de oameni care se «înhăitaseră», așa spuneau ei. Au fost chemați aprozi. S-au fă-

cut arestări. Bartholdy a fost condamnat la moarte, și numai un decret de grațiere al reginei Luisa, care în anul următor a făcut orașului o vizită multovaționată împreună cu Frederic Wilhelm al III-lea, a comutat pedeapsa cu moartea într-una de detenție în fortăreață. Se spune că a stat închis vreme de douăzeci de ani în fortăreața Torgau. Nici măcar înfrângerea Prusiei și urmarea acestei înfrângeri, transformarea Danzigului în republică, n-au reușit să-i schimbe soarta. Pe când eram încă un băiețel am vizitat casa lui părintească din Ulița Pielarilor. Nici o placă memorială care să dea vreo indicație. Cazul lui este menționat în istoria orașului mai mult ca o curiozitate decît ca un fapt istoric. Nu știm nimic despre Bartholdy.

Mergeam la vale cu pași repezi. Scherbaum tăcea. Ciorile de deasupra Trümmerbergului aminteau într-un fel patetic de originea acestei uriașe grămezi de moloz, care între timp fusese împădurită. (Am propus să bem „ceva fierbinte” la cabana de vînătoare Schildhorn.)

„Ai să te întrebi, Philipp, ce urmăresc prin povestirea asta. Presupui, probabil, că încerc încă o dată să acopăr sub șuvoiul vorbelor proiectul dumitale, că încerc — cum este de părere prietena dumitale Vero în niște bilețele amenințătoare pe care mi le-a trimis de curînd — să te derutez. Nu. Cu asta s-a terminat. Fă-o, te rog, fă-o. Dar să-mi fie îngăduit să măsoz fapta dumitale plănuită cu etalonul exemplului istoric. Te interesează cazul?”

„Bineînțeles. Oricum aveam de gînd să mă informez, mai tîrziu.”

„Părerea mea este: Încercarea lui Bartholdy de a proclama revoluția, și odată cu ea republica, a fost în fond o prostie lipsită de orice seriozitate, care nu numai că l-a nenorocit pe el ci și pe docherii polonezi. (Numai colegii lui de școală, așa se spune, au fost achitați.) „Bartholdy nu avea luciditatea necesară revoluționarului. E drept că băiatul nu putea să știe, ceea ce însuși un Marx a descoperit relativ tîrziu, anume că numai cu ajutorul unei clase, care n-are nimic de pierdut dar totul de cîștigat, se poate cîștiga o revoluție; dar dumneata, Philipp, prevenit, informat, ar trebui să fii conștient că fapta pe care o plănuiești, incendierea unui ciine în public, nu poate avea efect decît dacă cercuri largi ale societății — evit în mod conștient noțiunea de clasă — sînt pregătite să vadă în fapta dumitale un semnal de declanșare a unor acțiuni. Despre asta nici nu poate fi vorba. Ți-a fost dat să vezi ce valoare de senzație pur spectaculară atribuie proiectului dumitale fețele acelea, prietene cu Vero. Ți-a fost dat să vezi cum stimata mea colegă, doamna Seifert, este ferm hotărîtă să te înțeleagă greșit.”

„Cum îl chema pe Bartholdy al dumnea-voastră pe numele mic?”

„Istoria a uitat pînă și prenumele lui.”

(Iată-ne așezați în cabana de vînătoare Schildhorn și încălzindu-ne cu puncti.) Scherbaum punea întrebări în legătură cu situația economică a orașului. I-am vorbit despre re-

gresul comerțului cu lemn și povara datoriei publice (două milioane de taleri prusieni), care a fost însă micșorată în anul 1794 prin contribuții și subvenții de la stat. Voia să afle amănunte despre efectivele militare ale garnizoanei Danzig. Prezența permanentă a unui total de șase mii de militari, între care artilerie, pionieri de fortificații și husari de gardă, l-a impresionat; fiindcă aceste trupe de ocupație stăteau față în față cu numai treizeci și șase de mii de civili — iar garda civică, pe vremuri un instrument important al breslelor meșteșugărești, fusese nevoită să predea armele. Când mi-am deschis mapa și i-am arătat materialul „În legătură cu cazul Bartholdy”, citind din notele de călătorie ale unui străin care ni s-au păstrat: „Sistemul Franței are aici mulți adepți. Dar nu cred că se vor gândi vreodată să devină necredincioși stăpînirii prusiene, dacă aceasta va avea grijă să-i guverneze cu moderație și blîndețe” — Scherbaum se declară de acord cu povestea mea: „Multe nu s-au schimbat de atunci”.

„Și de aceea, Philipp, părerea mea este: cazul Bartholdy nu trebuie să se repete.”

(Dar experiențele nu pot fi transmise — nici măcar la un pahar de punici.) „În primul rînd, eu nu vreau o revoluție. Și în al doilea rînd am calculat totul prin logică. Nu știu dacă vă pricepeți la matematica teoretică...”

„Cunosc calificativele proaste obținute de dumneata la respectiva disciplină.”

„Se referă numai la partea aplicativă. În orice caz, formula mea e corectă. La început

nu găseam soluția fiindcă luasem ca valoare de bază ziua de sîmbătă. Nici măcar ziarele de duminică nu reacționau. Cu luna n-am obținut nici un fel de rezultat. Acum lucrez cu după-amiaza de miercuri. Și iată că, pe neașteptate, începe să se potrivească. Chiar joi se întrunește Camera deputaților. Cum începînd de vineri voi fi iar apt pentru interogatoriu, convoc o conferință de presă la spital și dau o declarație. Se produc primele manifestări de solidaritate. Nu numai aici, ci și în Germania occidentală. În cîteva orașe mari se dă foc unor cîini. Mai tîrziu, străinătatea ne urmează exemplul. Vero numește asta forma ritualizată a provocării. Ei da, într-un fel trebuie să se cheme și treaba asta. Am să vă arăt formula, dar abia după aceea, cînd treaba va fi pornită.”

„Și dacă nu merge, Philipp? Dacă te omoară în bătaie?”

„Înseamnă că formula era greșită”, spuse dentistul meu. „Dumneavoastră cu poveștile dumneavoastră. Cazul Bartholdy cere o repetare.”

„Crezi că va acționa...”

„Dacă vremea senină și geroasă va ține pînă miercurea viitoare, nu mi se va ivi ocazia să-i tratez masticajia distală și — dacă va fi posibil — să i-o corectez.”

„Aș vrea să am grijile dumitale.”

„Spuneți-mi, stimat domn, făcînd abstracție de exemplele care-l pot înrîuri, pe care în calitate de profesor secundar înțelegeți să i le

împărtășiți, elevul dumneavoastră are vreun model pe care-l socotește demn de urmat? Fiindcă, știți, continuăm să ne călăuzim după prototipuri. Aproape că-mi vine să cred că elevul de gimnaziu Bartholdy v-a fost mai multă vreme idol și reazem. Așa-i?"

Am canalizat împreună amintiri. (În căutarea unui prototip pierdut.) Eu aveam iarăși pantaloni scurți și stăteam în fața caselor cu fronton de pe Ulița Pielarilor. El insista asupra faptului că văzuse un model demn de urmat în alergătorul-minune Nurmi. (Am căzut amîndoi de acord că nevoia de prototipuri trebuie combătută preventiv cu o ofertă de prototipuri: „E necesar să prevenim!”) Cînd, după un mic ocol — tatăl la serviciul de pilotaj, fiul e poreclit Störtebeker — i-am expus teoria mea: Ca supraveghetor al unui adăpost de apărare pasivă tatăl luptă împotriva focului, fiul se pregătește pentru sacrificiul focului, dentistul meu îmi dădu dreptate: „Oricît de superficială pare legătura în această suită de motive, sînt totuși dispus să nu exclud posibilitatea că prezumtive arsuri ale tatălui ar putea constitui un indiciu. Ar trebui să treceți pe la băiat acasă...”

Trăiește printre cîini de pluș și citește manifeste. În camera ei, care trebuie să fie mai mică decît camera lui, printre numeroase obiecte meșterite cu propria-i mîină, trebuie să se afle revoluționarul Ernesto Che Guevara într-o fotografie mult mărită, care să-ți

atragă privirea și să te impresioneze. Toate astea le știu de la Scherbaum, care spune despre camera ei că e o grădiniță de copii și despre colecția ei de animale de pluș că e o grădiniță zoologică. Își expune părerea cu bunăvoință și superioritate: „Ei, da, chestiune de gust”. De colecția ei de stele Mercedes tăiate cu fierăstrăul nu vrea să se despartă încă, deși el îi spune: „Asta face parte din trecutul nostru”. E atașată de prada obținută anul trecut: „Ce vremuri frumoase erau — cules de steluțe!” El spune: „Bineînțeles că uneori mă copleșește”. Ca din vremuri străvechi, de mult apuse, se ridică în el amintirea: „Înainte stătea atîrnat acolo Bob Dylan. Eu îl dăruisem. «He's so damn real...» scrisesem pe poză. Ei, dar asta a fost demult.”

Philipp Scherbaum avea și el o fotografie prinsă în pioaneze între ferestrele camerei lui: o pagină de ziar de format mic, lată cît să cuprindă trei coloane înguste. În coloana din mijloc era inserată o fotografie, de mărime dublă în comparație cu cea pentru pașaport, reprezentînd un tînar de aproximativ șapte-sprezece ani: o față rotundă fermă, părul pieptănat neted spre spate după ce în prealabil a fost udat, în stînga cărarea. Curățel și serios zîmbea ca la fotograf un tînar în care am recunoscut un membru al Hitlerjugendului; am recunoscut generația mea: „Cine e?”

(Cînd l-am întrebat pe Scherbaum: „Îmi dai voie să-ți fac o vizită, Philipp?” a rămas politicoș, ca totdeauna: „Se înțelege. Și eu am fost la dumneavoastră. Numai că nu mă

pricep să prepar ceai." (Iar după aceea, când l-am vizitat — în vestibul i-am înmînat și niște flori pentru mama lui — m-am lămurit și n-a fost nevoie să întreb de două ori.)

„Asta? E Helmuth Hübener. A fost membru al unei secte. Ceva în genul mormonilor. Se numea: Biserica sfinților zilei de-apoi. Își avea sediul la Hamburg, dar tipăreau la Kiel. A fost un grup de patru, practicanți și funcționari. Au rezistat destul de mult. La 27 octombrie '42 a fost executat aici, la Plötzensee, după ce bineînțeles a fost torturat.”

Scherbaum îmi permise să iau articolul de pe perete, ca să pot citi și ceea ce se afla pe spate și să pot vedea fotocopia comunicatului oficial al execuției sale. (Un articol între alte articole. Pe spate, în dreapta, rubrica „Pe scurt” se sfîrșea cu o știre despre concursul „Tineretul explorează”). În rînd cu cifra reprezentînd numărul paginii am citit: „Deutsche Post”. — „De cînd citești ziare sindicale?”

„Factorul nostru poștal se ocupă de difuzarea foii. Cam plictisitoare, dar nu costă nimic. Oricum: Înainte nu știam absolut nimic de acest Hübener.” Îmi aminteam vag că citisem ceva, într-un studiu — „Mărturii despre rezistență” — pe care mi-l împrumutase Irmgard Seifert, despre practicanțul de birou în vîrstă de șaptesprezece ani și grupul său de rezistență. (De ce n-am făcut-o în cadrul lecțiilor? De ce mereu acea poveste cazonă depășită? De ce neroziile acelea confuze din vremea bandei de adolescenți?)

Scherbaum nu mă lăsă să mă frămînt multă vreme în cămăruța lui de la mansardă. Cum păstram tăcerea, trecu la atac: „Asta s-a întîmplat. Banda dumneavoastră de tineri nu-i nimic în comparație. Vreme de peste un an au tipărit și împărțit manifeste. Și anume la adrese foarte diferite. În primul rînd muncitorilor din port. În al doilea rînd, prizonierilor de război francezi, traduse bineînțeles. Și în al treilea rînd, soldaților care plecau pe front. Încă de pe cînd avea șaisprezece ani a început cu treaba asta. Nu se ocupa cu distrugerea de biserici și alte asemenea. Nici un fel de anarhism timpuriu. Și nu era nici un novice ca Bartholdy al dumneavoastră. Știa stenografia și chiar telegrafia.”

(Iar eu ca un neghiob ce sînt, eu, cu trecutul meu de conducător de bandă, sperasem și mă temusem că aș putea fi modelul demn de urmat; sau tatăl și supraveghetorul unui adăpost de apărare pasivă cu arsurile lui nedovedite.) Continuum, ce-i drept, să caut în cameră dovezi în sprijinul ipotezei mele cu privire la cauze, fotografii de ruine sau instantanee cu tatăl lui în plină acțiune, de asemenea i-am amintit că la șaptesprezece ani am fost vîrît într-un batalion disciplinar — „Știi ce înseamnă să culegi mine fără îmbrăcăminte de protecție împotriva focului?” — dar Scherbaum, imperturbabil, continua să fie învățăcelul practicantului de birou Hübener: „Stenografia știrile transmise de postul de radio Londra. Dealtfel, și eu am absolvit un curs de stenografie. După ce se va fi terminat

toată povestea cu Max, am să învăț telegrafia și alfabetul Morse."

(Nu cunosc nici una, nici cealaltă. Culmea e că, în toamna lui '43, într-o tabără de instrucție tehnică pentru militari din apropiere de Neustadt/Prusia Occidentală, au încercat să mă învețe telegrafia. Poate că la șaptesprezece ani cunoșteam într-adevăr telegrafia. Tinerii de șaptesprezece ani știu adesea lucruri de care — ca Irmgard Seifert — abia dacă își mai amintesc la patruzeci de ani. Scherbaum are ureche muzicală: I-ar fi ușor să învețe telegrafia.)

După ce am atârnat iarăși pe perete pagina din ziarul sindical, am tăcut amândoi. Philipp se juca stîrnindu-și basetul. O cameră prietenoasă, aranjată cu gust și fără pretenții: Simțul de ordine capricios al lui Scherbaum. („Vocea tineretului” se intitula rubrica. Mi-am memorat numele redactorului, Sander, voiam să-i scriu.) Mîna stîngă a lui Philipp se lupta cu basetul lăptos. Îmi făceam notițe mintale. După pronunțarea sentinței, se zice că Hübener le-ar fi lăsat celor din completul de judecată al tribunalului hitlerist o propoziție drept moștenire: „Nici o grijă, vine și rîndul vostru!”

Mai tîrziu, femeia din casă ne aduse ceai și prăjituri. Între două înghițituri, Scherbaum își făcea socoteala pe degete: Cîți ani avea de fapt Limbă-de-argint cînd Helmuth Hübener a fost executat?”

„În '33 a intrat în partid, avea pe atunci douăzeci și nouă de ani.”

„Și ăsta e acum cancelar.”

„Se zice că și-a dat seama, între timp...”

„Și acum ăstuia îi e îngăduit...”

„Oamenii nu stăteau să chibzuiască...”

„Ăsta, tocmai ăsta...”

Scherbaum începu să explodeze, dar într-un fel potolit. Mai întii șezu, apoi sări în picioare, totuși vocea lui nu creșu în amploare: „Pe ăsta nu-l vreau. Asta pute. Cînd îl văd pe ăsta, la televiziune și în alte părți, îmi vine să vărs ca în față la Kempinski. ăsta, chiar ăsta l-a ucis pe Hübener, chiar dacă îl chema altfel pe ăla care l-a ucis. O fac. Am și făcut rost de benzină. Și de o brichetă care se aprinde și pe vînt. Ascultă, Max! Trebuie...”

Philipp își înfipse mîna în blana lăptoasă. La prima vedere se părea că vor să se joace iarăși.

Chiar dacă nu întreprinde nimic, ne-a răscolit gunoiul. Va trebui să ies din învățămînt. Și alte asemenea intenții. De parcă cineva care se afla de mult după virgulă ar mai putea să reînceapă de la zero. E drept că dorința de a schimba tapetele aduce oarecare mișcare în comerț, dar ce este în fond mișcarea? Peștii ei ornamentali se mișcă și ei mereu și mereu înlăuntrul aceluiași spațiu neîndestulător. Un repaos cu o circulație deosebit de mare.

Nu l-am chemat eu, el a format numărul meu: „Sînt într-o situație dificilă...”

(Airmatik-ul a declarat cumva grevă ? Vreun pacient i-a mușcat degetul ? Asistenta lui are de gînd să demisioneze ?)

„Elevul dumneavoastră mă solicită într-o chestiune în care, ca medic, nu-mi pot asuma răspunderea...”

(Acum îmi pot permite să rîd în gura mare : „Ce, doctore ? E cam obositor băiatul, nu-i așa ?”)

„Nu prea îmi vine să cred că elevului dumneavoastră i s-a năzărit asta din senin. Dumneavoastră i-ați propus asta ?”

(Cu o nevinovăție angelică : „După cum probabil cred că ai observat, nu mă mai bucur de multă vreme de încrederea lui Scherbaum.”)

„Sau într-o remarcă de ordin secundar ați lăsat să se întrevadă că, din punct de vedere strict teoretic desigur, există această posibilitate ?”

(„Dar ce, doctore, ce ?!” Ce-l tulbură cu atîta îndîrjire ? Ce-i răpește practicianului buna dispoziție și siguranța de sine ? „Unde-i buba, doctore ? Dacă pot să fiu de vreun ajutor...”)

Elevul meu — sau mai bine să spun : aproape-pacientul dentistului meu ? — îl rugase să-i înlesnească obținerea unei anestezii totale sau parțiale pentru Max, basetul lășos. Ar fi spus : „Dumneavoastră aveți injecții împotriva durerilor. Trebuie să existe și din acelea care au efect asupra ciinilor. Vreau să spun, ca să nu simtă nimic. Cunoașteți cu siguranță vreun

medic veterinar. Sau poate că le puteți obține și așa, într-o farmacie oarecare.”

„Presupun că, în pofida unor anumite rezerve, nu i-ai refuzat băiatului micul ajutor pe care ți l-a cerut. Fiindcă dumneata erai acela care voia să-i dea curaj, să-i dea în permanență curaj.”

„Aveți o imaginație !”

„Nici nu merită atîta vorbă. O neînsemnată anestezie locală.”

„Nu vă dați seama !”

„Ei, și-atunci ? Îl ajuți sau nu ?”

„Firește că a trebuit să spun nu...”

„Firește...”

„Băiatul făcea o impresie deznădăjduită. — Vorbea cam sîsîit.”

„Atîta încredere înșelată...”

„Cu atît mai mult trebuie să prețuim înțelegerea lui. Mi-a spus : «Vă înțeleg. Fiind medic trebuie să rămîneți tot timpul medic, indiferent de ceea ce se întîmplă.» E într-adevăr uimitor, băiatul. Și tipic, exemplar.”

Micuțul meu Scherbaum dăduse cu bățul în baltă. (Atît de inflexibile sînt împotrivirile în acest caz.) Să-i procur eu injecțiile ? Dar eu nu mai vreau. Las să cadă cortina. Și mă tîrăsc de-a-ndăratelea pînă dau de piatră ponce trass ciment. Iat-o, iat-o ! Iat-o acolo. Stă printre stivele de prefabricate din beton...

Sau să-ți cumperi o broască țestoasă și s-o contempli. Oare cum îi reușește : să trăiască retrasă ? Cîtă sensibilitate la durere trebuie

să se prefacă în carne ca să crească o carapace: să nu mai suferi? — Așa s-a născut betonul pentru apărarea antiaeriană. Acoperămîntul masiv, sigur. De asemenea, așa-zisul ou de beton, un minibuncăr pentru o singură persoană, care a fost dezvoltat în continuare, în anul 1941, după proiectul de construcție al unui prizonier de război francez și fabricat în proporții de masă...

Sau să transcriu ceea ce începusem: La 28 ianuarie 1955 a fost expulzat în Republica federală. Doi ani mai târziu a fost judecat în fața Curții cu juri a Tribunalului landului München I. (Împușcarea și spînzurarea unor soldați fără procedură juridică.) Procurorul a cerut opt ani de temniță. Sentința a stabilit: patru ani și jumătate de închisoare. După ce i s-a respins cererea de revizuire, Schörner a ispășit această pedeapsă la închisoarea din Landsberg am Lech. Astăzi, în vîrstă de șaptezeci de ani, trăiește la München. — Acestea sînt faptele. (Sau ceea ce numim noi fapte.)

Scherbaum se apropie de mine: „Trebuie să vă previn. Vero are ceva de gînd. Și o va face.”

„Mulțumesc Philipp. Și altfel?”

„Așa, cîteva dificultăți. — Dar vă rog să mă credeți, fata asta o face, dacă și-a pus în gînd.”

„Ar trebui să te relaxezi. O săptămînă de vacanță pentru boală și să te retragi...”

„Oricum, sînteți prevenit acum. Eu sînt împotriva, i-am spus să n-o facă.”

(Arată obosit. Nu mai are gropițele lui voioase. Dar eu? Cine se interesează de mine și de înfățișarea mea? Mica arsură de pe buza de jos s-a vindecat, zice limba mea.)

A treia amenințare am găsit-o sub forma unui semn de citit în al doilea volum din: „Scrisori către Lucilius”. Era din ce în ce mai concisă în redactare: „Cerem: Să ia sfîrșit acțiunea de împăciuitoare!” Fata socotise că merita să citească scrisoarea a optzeci și doua, împotriva fricii de moarte: „Nu mai mă tem pentru tine...” — Dacă gerul și-ar mai potoli puțin mușcătura, dacă ar cădea iarăși zăpadă peste toate cartierele orașului, dacă ar exista o învelitoare cît de subțire dar cu o croială destul de largă ca să cuprindă toate și totul, dacă pînă la urmă zăpada, acest tăcut domolitor al spiritelor, ar pune cîte o scufiță tuturor amenințărilor.

Neanunțată a sosit, ba nu, a pus stăpînire pe apartamentul meu: „Trebuie să vă vorbesc, neapărat”.

„Bine, cînd?”

„Imediat, acum.”

„Din păcate nu este posibil...”

„Nu plec de aici pînă nu...”

În consecință mi-am întrerupt lucrul început, ba nu, mi-am acoperit în grabă manuscrisul; fiindcă dacă prietena elevului meu vrea să stea de vorbă — „neapărat” — cu mine, trebuie să mă transform într-o mare ureche

pedagogică : „Ce s-a întâmplat, Veronika. De altfel, se cuvine să-ți mulțumesc pentru comunicările dumitale atât de concise și lipsite de orice echivoc.”

„De ce-i puneți bețe-n roate lui Flip ? Nu vă dați seama că trebuie s-o facă, necondiționat ? Trebuie să stricați totul cu veșnicul dumneavoastră «pe de-o parte, pe de altă parte» ?”

„Am mai citit asta și mi s-a părut mai potrivită expresia de acolo : Sînt un împăciuito-rist.”

„Scîrboasă treabă, agitația asta reacționară !”

Se așează. Nesigur, în ciuda atitudinii mele răbdătoare, mi-am etalat încă o dată argumentele, care — nu-mi rămînea altă alegere — pe de o parte vorbeau împotriva proiectului lui Scherbaum și pe de altă parte îi dădeau condiționat dreptate. Discuția noastră își stivuia astfel frazele : cînd fata spunea necondiționat, eu călăream pe vorba condiționat ; Vero vedea limpede, eu înșiruiam mai multe puncte de vedere, care se contraziceau între ele, fără să întîmpin vreo dificultate în găsirea elementelor acestei enumerări.

„Este limpede ca lumina zilei că sistemul ăsta capitalist de exploatare trebuie înlăturat.”

„Asta depinde de punctul de vedere corespunzător situației și de interesele mai mult sau mai puțin justificate ale celor mai felurite grupuri și uniuni. Să nu uităm că trăim într-un regim democratic...”

„Dumneavoastră, cu societatea dumneavoastră complexă...”

„Elevii ar trebui să-și expună și ei mai limpede interesele parțiale. De pildă, în revista elevilor...”

„Asta-i pentru copilași !”

„Nu l-ai propus dumneata pe Philipp ca redactor-șef ?”

„Mai demult credeam că sînteți de stînga...”

„Și ai ținut chiar și o cuvîntare ?”

„...dar de cînd încercați să-l derutați pe Flip, știu că sînteți un adevărat reacționar, și anume unul dintre aceia care nici măcar nu-și dă seama de asta.”

Ședea în paltonul ei scurt cu glugă. („Nu vrei să-ți scoți paltonul, Veronika ?”) Nu ședea cu picioarele strînse, cum șed fetele, ci desfăcute în dresul verde, cum șade un băiat. Deoarece vorbea pe nas, avea un ton cicălit, chiar atunci cînd își propunea să mă ia de sus și să mă pună la locul meu. (Să ne orientăm către stînga, vă rog : dacă mă aflu la stînga față de dentistul meu — „Nu-i așa, doctore, că recunoști” — atunci Scherbaum se află la stînga față de mine, dar în curînd, dacă nu trece totuși la acțiune, la dreapta față de Irmgard Seifert, care însă nu se află la stînga față de Vero Lewand, ci de fapt unde ?) Chiar dacă Vero ședea aici singură, grupa stătea în spatele ei : „Cerem ca, începînd din această clipă, să-l lăsați pe Flip în pace”.

Vorbeam către profilurile de cauciuc ale tălpilor pantofilor ei, îndreptate către, ba nu, împotriva mea :

„Fii înțelegătoare. Îl vor omori în bătaie. Berlinezii îl vor omori în bătaie.”

„În anumite situații, sacrificiile nu pot fi evitate.”

„Dar Philipp nu e un martir.”

„Cerem să încetați imediat cu acțiunea de diversiune.”

„Totuși, s-ar putea să fie bine că vrei să vezi în el un martir.”

„Pentru ca lucrurile să fie limpezi pentru dumneavoastră : îl iubesc pe Flip.”

(Iar eu urăsc mărturisirile, urăsc jertfele. Urăsc formulele dogmatice și adevărurile eterne. Urăsc unilateralitatea.)

„Dar, dragă Veronika, dacă îl iubești pe Philipp, după cum tocmai ai spus cu o sinceritate demnă de laudă, chiar dumneata ar trebui să-l împiedici să facă ceea ce are de gând.”

„Flip nu-mi aparține numai mie.”

„Îți amintești de pasajul din «Galilei», unde Brecht vorbește de acel popor vrednic de milă care depinde numai de eroi și de fapte eroice.”

„Sigur că da. Sigur că-i limpede. Flip a început și el să redea papagalicește citatele dumneavoastră. Cîteodată mi se pare că nici nu mai vrea. Azi e miercuri, ziua s-a terminat și iarăși nimic. Acum vrea să facă injecții cîinelui ca să-l amortească. Asta răpește jumătate din efect. L-ai întors pe dos. Băiatul

e un om sfîrșit. Deodată e cuprins de îndoială. Nu m-ar mira dacă ar începe să bocească.”

I-am oferit prietenei lui Philipp o țigară. Paltonul cu glugă n-a vrut să și-l scoată nici în ruptul capului. Atunci am început cu pombatul de colo pînă colo, cu istorisitul poveștilor, cu afostodatăcaniciodată. Povesteam despre mine, firește. „Așa vorbeam și eu cîndva : Marea împotrivire duce la sfîrșitul autorității.” Am vorbit despre eșec, despre infernul care se numea batalionul disciplinar despre culesul minelor fără protecție împotriva focului. „Chiar dacă am supraviețuit, timpul m-a pedepsit. M-am adaptat. Am căutat nivelarea permanentă. M-am încheștat de rațiune. În felul acesta răzvrătitul radical a devenit un profesor titular moderat care, cu toate acestea și în pofida lor, se socotește a fi progresist.”

Povesteam bine deoarece ea asculta bine. (S-ar putea ca faptul că respira pe gură să-mi întărească impresia că e atentă, ba chiar că ascultă cu interes.) În camera mea de lucru, de locuit și de dormit începu să domnească o atmosferă în care se împleteau confuz cantități bine dozate de autocompătimitate și melancolie bărbătească. (Sosul eroului ostenit.) Eram gata să flutur cîteva citate din Danton, eram gata să umplu cîteva bășici vorbitoare cu nevoia mea de a găsi o afectuoasă înțelegere, eram gata să-mi ofer singurătatea în vederea curmării ei ; dar cînd Vero Lewand lunecă în paltonașul ei cu glugă de pe fotoliu pe covorul meu oriental, am rămas stană de

piatră. (Probabil că distanța de trei metri și jumătate era prea mare.)

Se tăvălea caraghios și neîndemînat pe covoraș și spunea lucruri ciudate : „Nu vrei și dumneata, Old Hardy ? Sigur că n-ai curaj ? Dar ce covor grozav ?

Mi-a venit în gînd fraza obișnuită : „Ce sînt prostiile astea ? Nu vrei să-ți bagi mințile în cap, Vero ?”

(Și mi-am scos și ochelarii, ca să-i șterg cît timp pe covorul meu se făcea gimnastică. Această jenată manipulare și aburire a lentilelor, pe care o remarcasem destul de des la alți colegi de-ai mei ; probabil că profesorii n-au stabilitate și atunci se agață de ramele ochelarilor.)

Veronika Lewand rîdea. (Excrescențele din nas fac ca rîsul ei să sune ca un fel de păcănit de tinichea.) Se rostogolea : „Hai, îndrăznește, Old Hardy ! Sau nu poți ?”

Înainte de a pleca, am cules de pe paltonașul ei cu glugă cîteva scame ale covorului meu oriental bătătorit de atîta călcat în picioare.

Să renunți să încetezi să părăsești. Să te retragi în tine însuși. Să nu participi. Să-ți petreci viața în pură contemplație. Cufundat în reflecție. Și fără să protestezi. Fiindcă nici măcar nu există un curent împotriva căruia să merite să înoți ; sînt mai degrabă ape stătătoare puturoase, chiar dacă pline de pește, de asemenea canale a căror circulație este reglementată. Nu mai trec ou vederea acest

fapt. Îl văd prea limpede. Între timp știu de ce apa scade aici cînd crește acolo. Prin urmare trebuie aruncate în aer zăgazurile. (Se va da explicația că, oricum, se prevede trecerea la circulația feroviară : transportul poate fi dirijat pe căi ocolite. „Vă rugăm ca, în decursul plănuirilor acțiuni violente — denumite și revoluție — să distrugeți cu prioritate acele instituții și complexe industriale, care în cadrul planurilor noastre pe termen lung sînt oricum destinate a-și înceta activitatea. Vă dorim succes în muncă. Va fi un efort destul de mare.”) Sau să-l frîng pe Scherbaum, înainte de a fi el înfrînt. Marea preîntîmpinare : Opriți-l pe Scherbaum acum !

„Ascultă, Philipp. N-am putut evita : m-am culcat cu fata dumitale pe covorul meu oriental. Ca să vezi ce porc sînt. Iau ce mi se oferă. Fiindcă oferta a venit de la ea. Pe cuvînt de onoare. Ar trebui să te ocupi mai mult de fată. Vero nu se mulțumește să-i vorbești tot timpul numai de basetul dumitale, care cîndva urmează să fie stropit cu benzină și ars. Trebuie să te hotărăști odată : sau ciinele sau fata !”

(Dar cum aș reacționa față de nepăsarea lui Scherbaum : „Ce-mi pasă mie de poveștile dumneavoastră cu covoare. Stenografia e mai interesantă.”)

În curtea școlii am vorbit cu Scherbaum despre creșterea în amploare a demonstrațiilor împotriva războiului din Vietnam :

„Miine iarăși. În Wittenberg-Platz.“

„Ei da. Și după aceea se răspîndesc cu toții care încotro.“

„Se contează pe cinci mii de demonstranți.“

„Nu e altceva decît obișnuita deschidere a supapei, ca să mai iasă puțin aer.“

„Am putea merge împreună. Oricum aveam de gînd...“

„Nu pot. Miine e zi de steno.“

„Atunci va trebui să mă duc singur...“

„Aș face la fel în locul dumneavoastră. De stricat, n-are ce să strice.“

Scherbaum devine și el o apă stătătoare. Deoarece simte durerea lumii, ne dăm oste-neala să-l anesteziem local. (Pînă la urmă, consiliul părinților și colegiul profesorilor vor aproba elevilor un colț pentru fumat, de-limitat foarte precis în spatele șopronului pentru biciclete.) Cu asta te alegi : să renunți să încetezi să părăsești — sau să-l citești pe Seneca adresîndu-se lui Lucilius, să-i telefonezi dentistului meu : stoicii între ei.

„Ascultă, doctore, bătrînul hitru spune : «Ei, dealtfel, chiar dacă trăiește retras, înțeleptul nu se găsește în afara statului». — Parcă simt un fel de poftă să mă retrag cît de curînd în viața particulară.“

Dentistul califică încercările mele de a mă retrage drept „subtilități sofistice“. Referirile la sala lui de așteptare plină le leagă de ape-lul lui Seneca la adresa timpului ce se scurge implacabil. Numărul pacienților care așteptau îi demonstra utilitatea activității sale. Melan-

colia mea (care în fapt se manifesta de parcă ar fi fost provocată de un coitus săvîrșit fără poftă) o califică drept o stupiditate de modă veche. („Ar trebui să reluăm plimbările în jurul lacului Grunewald, sau măcar să jucăm tenis de masă...“) Lecția pe care mi-a servit-o la telefon a fost următoarea : Vă este cunoscut probabil faptul că învățătura stoicilor concepea lumea ca statul cel mare ; renunțarea la funcțiile de stat a avut totdeauna semnificația : a te elibera pentru a-ți îndeplini obligațiile mai mari față de lume“.

Mormăielii mele neconținute : „N-are nici o importanță. Căci ce reușim să urmărim din loc : modificări aduse orarului lecțiilor!“ — el îi opuse o sentință din scrisoarea a șaptezeci și una : „Să rămînem prin urmare la proiectul nostru și să-l ducem cu perseverență pînă la capăt!“

I-am amintit că, pe frontul de la Murmansk, Schörner, poreclit Rezistă pîn'la-capăt, își adăpa soldații pe jumătate degerați cu maxime gen Seneca : „Arctica nu există!“

Dentistul își lasă pacienții să aștepte : „Nici un filosof nu se poate apăra de false ovații. Înțeleptul nu ține seama de aceste lucruri. În ziua înfrîngerii sale în alegeri, Cato, pretorul învins, se juca pe Cîmpul lui Marte cu min-gea. Iar Seneca spune...“

„Nu ! Ajunge cu citatele ! Vreme foarte îndelungată Seneca al dumatăle a condus treburile de stat ale tiranului sîngeros care a fost Nero și i-a scris discursurile înflorite. Abia cînd a ajuns un moșneag, incapabil de a mai

avea poftă, a devenit înțelept. Iar cu penisul închircit nu e prea greu să alegi calea sinuciderii și să lași ca virtutea să ți se scurgă apoasă odată cu sîngele. Încordați-vă voința pentru a cuceri pacea lăuntrică și priviți mizeria lumii fără a clipi măcar. Nu, doctorele. N-am să admit ca elevul meu să fie stîlcit în bătaie. Ducă-se dracului, doctore, toți stoicii cu liniștea lor cu tot !”

Atunci dentistul meu începu să rîdă pe fir : „Așa-mi plăceți mai mult. Dealtfel, băiatul a fost aici acum vreo două ore. Nici n-a mai pomenit de injecțiile pentru ciine. La sugestia mea s-a apucat să citească «Scrisorile către Lucilius». Și ce credeți că a înțeles ștengarul din cele citite ? Ei ? Ce credeți ? Elevul dumneavoastră stabilește o concordanță la Seneca și Marcuse în aprecierea critică a societății de consum din perioadele romană tîrzie și capitalistă tîrzie. Vă amintiți. În scri-soarea a patruzeci și cincea se spune : «Se declară necesare lucruri care în cea mai mare parte sînt de prisos». — L-am sfătuit pe băiat să-l caute mai departe pe Marcuse al lui în scrierile bătrînului stoic...”

După ce pun receptorul în furcă, să rămîn singur cu o întrebare : A și renunțat ? Și să iau act de o ușoară indispoziție : Nimic altceva decît recuzită de teatru. Pentru atîta lucru te zbuciumi vorbești soliciți faci eforturi. Sînt dezamăgit ? Dacă — ceea ce nu pot să cred — se prăbușește într-adevăr, dacă — ceea ce ar fi oricum posibil, dar nu este totuși probabil — se declară pur și simplu în-

frînt, dacă se eschivează — ceea ce sper că nu se va întîmpla, dar mi s-ar părea de înțeles — voi depune eforturi să nu fiu dezamăgit : „Admirabil, Philipp. Să renunți din motive de rațiune la o faptă curajoasă înseamnă, după părerea mea, să ai curajul mai mare de a aduce o jertfă și mai mare.”

După orele de curs, Scherbaum îmi ceru socoteală : „Vero a fost la dumneavoastră. V-am prevenit.”

„Nu merită să discutăm despre asta, Philipp. Voia, după cum mi-a spus, să-mi vorbească neapărat !”

Și așa pierdeți destulă vreme cu mine, fiindcă nu sînt în stare să mă decid.”

„Ne zbatem cu toții în căutarea unei decizii drepte. De aceea se cuvine ca și prietena dumitale să aibă posibilitatea de a cunoaște sfatul meu.”

„Și ? A dat o reprezentatie cu marele ei număr de atracție ?”

„S-a purtat într-un fel cam necioplit, dar eu sînt obișnuit cu asta.”

Scherbaum mergea cu pași inegali alături de mine. Eu făceam speculații de la un copac la celălalt. Oare fata trîncănise ? Niscaiva povești de pipiță ? Mai întîi mi-a dat să beau rachiul amestecat cu coca-cola, pe urmă mi-a... Îmi imaginam consecințe în legătură cu școala : Siluire de subalterne și minore. Începeam să formulez titluri pentru revistele ilustrate : „Lecție dată pe covorul oriental !” — „Profesor titular amator de dres verde !”

— „Cînd eleva lui vorbea pe nas !” — Începusem să răsucesc în fel și chip frazele unei declarații către directorul meu aflat la strîmtoare, cînd Scherbaum se opri. (Avea o înfățișare afectată. Gesturi nervoase. El, care nu era friguros, tremura de frig. Și sîsîitul ăsta, de care vorbise și dentistul meu.)

„Vero vrea să vă dea gata. Se bagă în patul dumneavoastră ca să nu mai încercați să mă convingeți. Asta face.”

(Am spus ceva ? Desigur că mi-am scos din nou ochelarii. Reflexul acesta ridicol, de parcă frazele rectilinii ar putea să tulbure lenti-lele.)

„Bineînțeles că am încercat s-o conving să renunțe la prostia asta. Fiindcă în primul rînd Vero nu e genul dumneavoastră, și în al doilea rînd v-ar fi teamă să vă încurcați cu o minoră — nu-i așa ?”

(Rînjea. Micuțul Scherbaum, care în cel mai bun caz zîmbea naiv, rînjea indecent.) M-am refugiat într-o superioritate amuzată, lăsînd deschisă chestiunea dacă Vero Lewand ar putea să-mi placă în anumite situații, apoi am vorbit, tot pe un ton de glumă, despre primejdiile care-l pîndesc pe profesor în anumite ocazii — „Nu e totdeauna ușor, Philipp, să stai sub un clopot de sticlă, aureolat de virtute” — și pe urmă l-am întrebat pe Scherbaum direct, bizuindu-mă pe fireasca seriozitate pedagogică: „Și dacă discutăm atît de deschis între noi, spune-mi: întreții cu prietena dumitale relații sexuale ?”

Scherbaum spuse: „Nici nu mai apucăm. Povestea cu Max ne distrage pur și simplu prea mult. Și apoi, asta n-a fost niciodată principalul pentru noi.”

Pe urmă se opri și privi către castanii desfrunziți din curtea școlii : În treaba asta nu prea sînt lămurit. Probabil că femeile au nevoie de asta destul de des, altfel încep să aiureze.”

„Să știi, Philipp nu trebuie să-ți faci griji în legătură cu prietena dumitale, chiar dacă vrea din nou să vorbească «neapărat» cu mine. Rămîn neînduplecat.”

Dar grijile lui Scherbaum aveau alt nume : „Păi nu e asta. Dacă trebuie s-o faceți neapărat cu ea, mă rog. Nu e moșia mea. Numai că nu vreau ca trîncăneala asta stupidă să aibă vreo legătură cu Max. Sînt două lucruri complet diferite. Astea nu pot fi amestecate.”

Recunosc : am așteptat. O sîrguință exagerată asupra manuscrisului îmi camufla pînda. (Tot felul de artificii cu ingenioase sisteme electromecanice ale electricianului Schlottau la recucerirea pilonului de bază Rjev, acțiunea Zimbrul.) Printre picături exersam fraze scurte : Nu vrei să-ți scoți paltonul, Vero ? — Ce frumos din partea dumitale că ai venit și-mi întrerupi singurătatea. — Trebuie să-ți mărturisesc că, oricît de mare ar fi dorința mea, sînt hotărît să rezist și mai departe prezenței dumitale nemijlocite și tulburătoare, deși nu sînt deloc împotrivă, dar din păcate este imposibil intolerabil inadmisibil. — Ar

trebui amîndoi să încercăm a cultiva renunțarea. — Îmi permiți să-ți citesc ceva? — Iată, câteva scrisori ale lui Georg Forster, un bărbat important, care a suferit o tragică înfrîngere, adresate soției sale; în acea perioadă, cînd zăcea bolnav la Paris, ea renunțase la el; împărțea patul cu altul. — Să nu citesc? Mai bine să povestesc? Pentru că am o voce atît de plăcută? Despre război? Cum mă aflu, absolut singur și izolat, într-o pădurice din spatele liniilor rusești? Nu despre război? Cumva din perioada cînd eram logodit? — Dealtfel îmi amintești din ce în ce mai mult de fosta mea. Ce-i drept nu respira pe gură, dar ar fi putut să fie și așa. Atît de sigură de fătîșă de directă. De exemplu se încurcase cu electricianul întreprinderii, pe care-l servea în picioare printre prefabricate din beton, deoarece în vremea asta afla ce făcuse tatăl ei în timpul războiului, pe frontul de la Murmansk, mai tîrziu în Curlanda, după ce în sudul Ucrainei... A, da, nu despre război voiam. — Poate o țigară? Și electricianul ăsta de întreprindere montase tabloul de comandă electromecanică pentru instalația dintr-o ladă mare cu nisip. — N-ar trebui să te așezi pe covor. Lasă scame, Vero. — Și anume cu toate rafinamentele. Te pricepi cît de cît la conectoare condiționate, tablouri pentru manevre de racordare, la manete de comandă și becuri de poziție? — Dar toate astea trebuie să rămîină între noi, Vero. Mă înțelegi? Ești sigură că nu trebuie să fii prudent?

Irmgard Seifert veni către seară. Și ea voia să vorbească „neapărat“ cu mine. Nici ea n-a vrut să-și scoată paltonul. A vorbit păstrîndu-l pe ea: „O elevă — cred că nu este nevoie să dau vreun nume — a făcut față de mine unele aluzii pe care am refuzat să le iau la cunoștință, cu toate acestea am venit la dumneata, Eberhard, să te rog să-mi explici cum se poate ca asemenea obscenități...“

De unde calmul meu? „Dragă Irmgard. Presupun că eleva care a trîncănit folosind aluzii a fost domnișoara Lewand. Aluzii la ce? De ce nu iei loc?“

Irmgard Seifert examina covorul meu oriental: „După terminarea orelor, fata aceea prostituă mi-a ținut calea în adevăratul înțeles al cuvîntului. Cu un anumit ton cam mocăit, știi dumneata: «Cum vă place covorul domnului Starusch, pe care l-a pus în fața mesei de lucru?» — Cînd i-am atras atenția că este un covor oriental și pe deasupra o piesă frumoasă, mi-a fost dat să aud: «Dar ce scame lasă!» — Iar ca să mă convingă, a cules cîteva fire de lînă de pe palton, care eventual ar fi putut să provină de la covorul dumat. Ce părere ai de asta?“

(Te-a vîrît mesa. Te-a ațîțat ca pe un bătrînel libidinos — și pe urmă a dat cu tine de pămînt. „Pac! Pac!“ — „Buf! Buf!“

Am început prin a rîde, fiindcă era în orice caz caraghios dacă mă gîndesc la scosul-aburitul-ștersul ochelarilor: „Fata este uimitor de consecventă. S-ar putea ca situația ei familială, ca firea ei independentă condiționată

de mediu s-o împingă la luarea unor asemenea decizii remarcabil de furibunde. Prin urmare de aceea s-a zvîrcolit pe covor!" (Cîteva clătînări ale capului.) — A venit aici. Alaltăieri. Neanunțată. Voia să stea de vorbă cu mine, neapărat. Nu s-a lăsat convinsă să renunțe. Ședea acolo, în palton, ca dumneata. — Nu vrei totuși să-ți scoți paltonul, Irmgard, și să iei loc? — Și a început să-mi ceară socoteală, ba chiar de-a dreptul să mă insulte. Să-l las în pace pe Flip al ei. Sînt un reacționar împăciuatorist. Închipuiește-ți Irmgard, a spus împăciuatorist..." (Rîsete și repetarea de mai multe ori a expresiei-șobolan). „Și așa mai departe, și așa mai departe. La urmă s-a aruncat pe covor. Eu am asistat foarte calm. I-am oferit o țigară. Am fumat și eu. Căci după cum spun cercetătorii din domeniul relațiilor sociale, fumatul în comun este în măsură să domolească instinctul de agresiune. De vorbit nu mai aveam ce. Iar cînd a plecat, i-am atras atenția fără să bănuie nimic că sub izbucnirea ei furioasă covorul meu oriental a fost nițel jumultit, că acest lucru se poate vedea pe paltonașul ei cu glugă. Asta e tot."

Irmgard Seifert se hotărî să mă creadă. Își scoase paltonul, dar deocamdată nu vru să se așeze: „Imaginează-ți, Eberhard, prostuța aceea m-a întrebat dacă nu m-am culcat și eu uneori pe covorul dumitale oriental care lasă scame".

Îndată după aceea ședeam împreună pe divan și fumam. Pe un fond muzical de dis-

curi (Telemann, Tartini, Bach) seara ne călăuzi către evocări de lungă respirație ale trecutului, care nu reușeau însă să ne prefacă în tineri de șaptesprezece ani. În ciuda mîinilor ținute și mîngiate și frămîntate, distanța dintre noi devenea din ce în ce mai mare și punea în discuție dimensiunile divanului.

Eu înșiruiam episoade din vremea bandei de hoți formate din adolescenți, ea întocmea denunțul împotriva țăranului din Harz, lînd-o mereu de la capăt și cu scris caligrafic; eu m-am pierdut în amănuntele demonstării unui altar din naosul unei biserici catolice și am încercat să-i explic armătura metalică interioară a unei madone neogotice de gips, ea susținea cu îndărătnicie că ar fi trimis la Clausthal-Zellerfeld, sub forma unei scrisori recomandate un al doilea denunț — sau o sesizare la faptul că primul a rămas fără urmări; eu mi-am amintit de greutatea întîmpinate în calitatea mea de șef de bandă alcătuită din adolescenți și am dovedit că primirea în rîndurile ei a unei fete a favorizat trădarea de mai tîrziu, Irmgard mă informă despre instrucțiunile de utilizare ale grenadei antitanc și nu putea și nu voia să înțeleagă că ea era aceea care instruisese băieți de paisprezece ani în folosirea acestei arme destinate luptei corp la corp; iar cînd am încercat să destram ghirlanda amintirilor veșnic tinere, revenind cu o temeritate aproape nebunească la Vero Lewand și la covorul meu oriental care se scămoșă, Irmgard Seifert,

după ce înlătură experiențele timpurii pe care Vero le făcuse în materie de covoare, calificându-le drept simple aiureli, refăcu din nou ghirlanda : „Crede-mă, Eberhard. Va trebui să pășesc în fața clasei, va trebui să-mi mărturisesc vina. Căci cum aș putea exercita mai departe profesia de dascăl închizînd în mine această minciună a existenței mele. Încă mai am nevoie de un impuls pentru aceasta. Recunosc că sint slabă. Dar de îndată ce tînărul Scherbaum își va fi dus la bun sfîrșit fapta exemplară, îl voi urma, cu siguranță că-l voi urma. Trebuie să se sfîrșească odată.”

Am mai turnat cîte un pahar de Mosela și am pus un disc. După ce am pășit de cîteva ori încolo și înapoi, avînd grijă să evit covorul oriental, am încercat să desființez distanța creată de vorbărie, trecînd la o manevră directă și tăcută — m-am așezat pe nepregătite lîngă Irmgard, am luat-o în brațe și cu genunchiul drept am încercat să-i desfac pe ai ei, dar ea mi-a retezat semiintenția drept deasupra rădăcinii : „Te rog, Eberhard. Te cred și așa că ești în stare.”

Și puțin mai tîrziu, dintr-un chicotit, ba nu, dintr-un gungurit sfios de fată, am auzit : „Dacă aș fi mai tînără, și dacă n-ar trebui să țin seama de interdicție în calitate de pedagog, dacă aș fi liberă și mult mai tînără, crede-mă, Eberhard, mi l-aș lua pe Philipp, i-aș da curaj îmbrățișîndu-l, l-aș iubi, cu ardoare l-aș iubi ! — O, dacă aș avea credința lui neclintită, cum aș mai lăsa adevărul să se răs-

pîndească peste tot, adevărul gol-goluț și strigat în gura mare.”

(Se lipesc ca niște ventuze. Au acoperit pereții acvariului ei. Trăiesc de pe urma altora și se înmulțesc. Și vîscul veșnic verde cu bobitele lui sticloase care dacă le strivești, scot o zeamă sticloasă, și vîscul deci, care se atîrnă cu evlavie deasupra ușii întru binecuvîntarea casei, este un parazit.)

Ea a rămas pînă după miezul nopții. Către sfîrșit a trebuit să iau arantil. Despre tratamentul stomatologic care se consumase și despre cel care mă aștepta, Irmgard Seifert a refuzat să discute cu mine. În ușă m-a sărutat : „Și nu fi supărat pe mine pentru adineauri”.

(„Nu merită să vorbim despre asta. Am să mai lucrez puțin.”)

...Cînd a început procesul, din șaizeci și șase de capete de acuzare mai rămăseseră două : instigarea nereușită la uciderea colonelului Sparre și a maiorului Jüngling, denunțată pe scurt Cazul fortăreața Neisse, și împușcarea caporalului Arndt, pe care Schörner îl găsisse dormind în autocamion. Acuzatul s-a referit la așa-zisul Ordin pentru situații catastrofale, Decretul Führerului no. 7 din 24 februarie 1943 : „Cine acționează cu curaj, nu va fi pedepsit nici în cazul că depășește limite permise...” La întoarcerea lui din lagărul sovietic de prizonieri, Schörner, sfătuit de poliție a coborît din acceleratul Hof—München la Freising, unde îl aștepta fiica lui Anneliese.

La Gara centrală din München s-au înregistrat tulburări produse de foști membri ai Wehrmachtului, adunați în grupuri...

Nu mai vreau. Gustul anticipat supralicitează gustul menit să rămână. Toate au simultan gusturi și se contrazic între ele. Îmi cunosc buzunarele. Cuvintele poposesc aici și deschid sertărașe, în care se află cuvinte care așteaptă și ele să deschidă sertărașe în timp ce poposesc. Înțeleg totul. Înainte ca fraza declamată să iasă în scenă și să ocupe umflată rampa, dau din cap : „Da, desigur. — Acum mă duc să mă culc. Scîrbos, patul ăsta.

Să mă trezesc și să găsesc un creion : Insensibilitate alături de înțelegerea penibilă a tuturor suferințelor și a celor ce caută eliberarea de suferință. Epicur le reproșează stoicilor greci, îndeosebi lui Stilpon, apatheia, în timp ce Seneca, un admirator al lui Epicur (și probabil, în taină, un epicurian) recunoaște oricum că percepe nefericirea, chiar dacă înțelepciunea și nicidecum impatienția, incapacitatea de a suferi a cinicilor, este cea care-l face apt să depășească orice nefericire ; în timp ce eu, la cea mai slabă manifestare a durerii de dinți, recurg la arantul : Nefericirea egal durere de dinți ! — Este cu puțință ca Nero, ca discipol consecvent al lui Seneca, să fi ordonat incendiarea Romei deoarece se afla sub imperiul durerii de dinți ?

Prin urmare să nu dorm în pat, ci pe covorul acesta animalic. Să caut somnul ca pe un ceva la îndemînă : Spune, Vero. Că doar nu poți să te culci așa, pur și simplu, pe covorul meu oriental. — De ce nu ? — Fiindcă miroase a berbec. — Asta nu-mi spune nimic. Am polipi. — Și dacă și eu, pe lîină ? — Atunci o să pută dublu. — Dar te rog să iei seama. — La ce ? — La mine, pe covor. — Păi n-aveți voie să faceți asta. — Cine spune ? — Sînt minoră și dependentă. Părinții mei sînt despărțiți. Pendulez de la unul la altul. În afară de asta țiș și pe urmă povestesc totul Arhanghelului. Asta n-aveți voie să faceți ! N-aveți voie să faceți asta !

(Pe covorul meu am voie orice. Chiar să mă culc singur, să caut somnul și să găsesc o logodnică scoasă la reformă, care s-a închircit sub forma unor unsuroase bilișoare de praf și a îmbîcsit blana de berbec. Vino hai vino !)

Numai că n-ar fi trebuit niciodată să-ți permit ca în același timp să stai cu paltonul pe tine, deoarece covorul meu oriental e prea nou ca să nu lase scame. Acum știu cu toții, și doamna Seifert spune : Fii bun, te rog, și exprimă-te, domnule coleg Starusch. N-aș vrea să mă aflu în situația de a mai face o sezișare ; fiindcă încă pe vremea cînd aveam șaptesprezece ani, cu puțin înainte de sfîrșitul războiului, m-am văzut silită să denunț un țaran care voia să mă siluiască, să-l denunț la autoritățile competente... — Spune, Vero. De ce porți în-

totdeauna și pretutindeni dres de un verde metalic ? — Ca să vă pot auzi mai bine.

De asemenea, să cauți mine pe un teren neapărat. Și să rătăcești fără țință între grohotișurile de bazalt de pe Mayener Feld. De asemenea, gips roz de modelat și eu, pe ecranul mat, cu gura rînjită într-un rictus și plină cu gips roz de modelat. De asemenea o înmormîntare în cimitirul din pădurea Zehlendorf. Tatăl lui Scherbaum și cu mine o ducem de braț pe mama lui Scherbaum în urma sicriului. Și în spate vorbe șoptite : Acolo în față, profesorul lui, acela a fost profesorul lui... În cele din urmă mi-am găsit somnul pe covorul meu oriental, un fel de somn.

Dimineața, la bărbierit : N-are decît s-o facă. Stau și privesc și nu scot o vorbă și rămîn calm.

Dimineața, odată cu barba crescută am ras și bunele intenții crescute peste noapte, după care dentistul meu mă chemă la telefon : „Am reușit. Elevul dumneavoastră renunță.”

(O stridie alterată : s-o scuipi. Și să jubilezi cu entuziasm în receptor : „Ei, slavă Domnului ! Sincer vorbind, nici nu m-am așteptat la altceva decît la obișnuita îngenunchere“.)

„Renunță din pricina dumneavoastră. Nu vă necăjiți de asta. Băiatul spunea că nu vrea ca, mai târziu, la patruzeci de ani, să-și ofere peste tot în chip de deviză faptele săvîrșite la

șaptesprezece ani, fiindcă așa procedați dumneavoastră, zicea.”

(Am continuat să mă refer la Seneca, mi s-a replicat cu cîteva citate și în concluzie am rostit sentința : „S-a maturizat, prin urmare e înfrînt“.)

„Da’ de unde ! E plin de proiecte. Proiecte care, după cum sînt dispus să recunosc, ar putea să dea rezultate excelente pe baza sfaturilor mele prevăzătoare. Vrea să preia conducerea revistei elevilor. Articole care să lămurască lucrurile ! Note satirice ! Eventual manifeste-program !”

În fapt, o hotărîre demnă de laudă. Foia noastră a decăzut într-un asemenea hal încît nu mai poate fi comparată decît cu tipăriturile acelea de umor cazon care circulă prin berării.“)

„Ce obligație, ba nu, ce misiune !”

(„Singura ei inițiativă de cîteva luni încoace a fost să ridice problema dacă și unde ar putea elevii să fumeze în timpul recreației.“)

„Elevul dumneavoastră intenționează să-și utilizeze cu folos timpul și să-și educe conștiința.”

(„Cum spunea preceptorul micului Nero : «Așa e drept, Lucilius ! Dedică-te ție însuți, adună fără cruțare timp și fii avar cu el !»“)

„În altă ordine de idei, va trebui să aplic băiatului un aparat de corectare a dinților tăietori. Chiar de mîine începem tratamentul. Succesul unui tratament târziu al masticăției distale nu este niciodată sigur. Necesită o anume disciplină a pacientului. Dealtfel, i-am

spus-o : Nu vom putea avea succes decît dacă te vei împrieteni, ca să spunem așa, cu corpurile străine din mediul dumitale bucal. Mi-a promis că va rezista. Mi-a promis de mai multe ori că va rezista."

(„Are să renunțe, doctore. Nu e consecvent. Asta a ieșit acum la iveală. Tot așa și cu revista elevilor. Nu rezistă el. După trei numere — pui rămășag doctore ? — va fi din nou vorba numai despre colțul pentru fumat.”)

Dentistul meu spuse : „Vom vedea !” — Apoi îmi aminti de situația maxilarului meu superior în ce privește masticția : „Și noi va trebui să începem curînd. Probabil că scurta pauză v-a prins bine. Dealtfel, este amuzant cît de diametral opusă se prezintă masticția distală a elevului față de progenia autentică, fiind înăscută, a profesorului.”

Are dreptate. Are etalonul în buzunar. Pronosticurile lui nu trebuie să corespundă. Eroarea lui înseamnă succes parțial. E relativ sigur de treburile lui. Face schi, joacă șah și-i place să mănînce piept de vacă. Prelegerile lui de la universitățile populare din Steglitz, Tempelhof și Neukölln, frecventate moderat, și le pregătește cu grijă. Unul pe care înfrîngerile nu-l doboară. Amabil și sigur că ceea ce oferă el se va cere mereu, spune : „Următorul, vă rog”.

După consiliul pedagogic — iarăși discuții obositoare în legătură cu procurarea de ma-

terial didactic — am informat-o pe Irmgard Seifert :

„Scherbaum a renunțat. Preia revista elevilor.”

„Prin urmare iar a învins așa-zisa rațiune. Bravo !”

„Și dumneata cine ai fi vrut să învingă ?”

„Am zis bravo ! Trăiască revista elevilor !”

„Nu cumva te-ai așteptat ca Scherbaum să demonstreze acel curaj care ne lipsește nouă, mie și dumitale, da, și dumitale ?”

„Iar eu, care mă și hotărîsem s-o iau de la capăt.”

„Nu cumva de la zero ?”

„Voiam să pășesc în fața elevilor mei și să le citesc scrisorile acelea oribile cuvînt cu cuvînt. — Dar acum nu mai are nici un rost. Renunț și eu.”

„De ce atîta deznădejde. Donează scrisorile redactorului-șef Scherbaum. O să le publice în revista elevilor. Este un așa-zis material de satiră și umor.”

„Vrei să mă faci să sufăr. Nu-i așa ? — M-ai făcut să sufăr.”

Suferă prea bucuros, prea ușor, prea zgotos. Oare ar fi cazul acum să-i cer scuze : „O vorbă necugetată, pe care ar trebui s-o uităm...” Nu demult am ascultat la ea coraluri gregoriene. După un vers din Aleluia, a spus : „Este ca o iluminare a Gralului. Aici dobîndește transparență cea mai profundă taină pascală. Nu crezi, Eberhard, că tot așa s-ar fi putut ivi din sîngele mielului mîntui-

rea noastră..." A fost uimită și jignită când am luat microșionul de pe taler și l-am zgâriat peste tot cu deschizătorul de sticle de bere: „Asta s-o spui peștilor dumitale ornamentali, eventual cu puțin timp înainte de crapă". — „Da", a zis ea, „va trebui să împrăpătez apa."

Scherbaum a organizat prima ședință de redacție. Voiau să renunțe la anunțuri ca să poată rămîne independenți. De asemenea, numele de „Revista elevilor" urma să fie schimbat.

„Ei, Philipp? Cum se va numi foaia?"

„Am propus «Semnale Morse» ca titlu."

„Înțeleg."

„Primul meu articol se va ocupa de grupul de rezistență al lui Helmuth Hübener. Vreau să fac o comparație între activitatea din '42 a lui Hübener și cea a lui Kiesinger."

„Și cu Max ce mai e?"

„Se simte mai bine. Trebuie să fi mîncat ceva. Nu i-a priit. Dar acum a început iar să mănînce."

„Și mușcătura dumitale distală?"

„Mi se montează un fel de aparat. E destul de complicat. Dar pînă la urmă am să rezist. Cu siguranță."

„E limpede, Philipp. — Mîine îmi vine și mie rîndul. Vrea să-mi pilească șase colți. Repriza a doua."

„Atunci petrecere frumoasă!"

(Am încercat să rîdem împreună. Am reușit.)

Ce înseamnă în acest caz beton! Să-ți construiești, din cărți adînc stivuite înlăuntrul tău, un sistem inexpugnabil. Să reproduci întocmai fortăreața ideală a lui Vauban¹. Să mai lucrez cîte ceva la ceea ce începusem sau să reiau studiul meu despre Forster. (Între Nassenhuben și Mainz...) Cărți și alte asemenea curse de șoareci.

De ce n-am cumpărat cele două volume la Friedenau? De ce am plecat în centrul orașului pe vremea aceea umedă și rece și am încercat să le cumpăr pe Kudamm? (Numai una dintre ele o puteam cumpăra imediat, cealaltă trebuia comandată.) La Wolff le-aș fi putut achiziționa pe amîndouă.

După ce am cumpărat cărțile, mi-am înfrînt împotrivirea pornind în direcția Hotelului Kempinski. După o perioadă destul de lungă de ger uscat, burnița. În piațeta din fața hotelului circulația era slabă, iar cei care traversau erau foarte grăbiți. Sub imperiul unei porniri, de a cărui natură sentimentală eram conștient fără ca totuși s-o pot înfrîna, m-am oprit, într-o atitudine de așteptare, în locul ales de Philipp pentru fapta lui. (Un oarecare într-un palton de tweed.) Cu gulerul ridicat și privind mereu ceasul de la mînă mă prefăceam — față de cine? — că am o întîlnire. Moina și lapovița micșoraseră ciu-

¹ Sébastien de Vauban (1633—1707), mareșal francez, care a introdus la vremea lui un nou sistem perfecționat de fortificații.

ruiseră înnegriseră grămezile de zăpadă din marginea piațetei. Pavajul nu reamintea nimic. Umezeală, care se strecura în tălpile pantofilor. Mă așteptasem oare să găsesc urme: Aici a vomitat în luna lui ianuarie a anului 1967 liceanul Philipp Scherbaum în vîrstă de șaptesprezece ani în fața unor doamne amatoare de prăjituri?

Terasa nu era prea aglomerată. Nimic nu se mai potrivea întocmai: foarte puține doamne vîrstnice, doi sau trei domni singuri, în fund un grup de surori de caritate înșirate împrejurul unei mese iar în față, ieșind în relief, un indian cu soția lui în mătase exotice. Ambii beau ceai și nu mînceau prăjituri. Dar Vero Lewand mîncea prăjituri.

Sedea în paltonul ei cu glugă, își întindea picioarele verzi-metalice și mîncea tort cu nuci și frișcă, linguriță după linguriță, cu mișcări iuți și uniforme. Ne vedeam reciproc: eu o vedeam cum mîncea — Veronika vedea că eu o văd cum mănîncă. Ea nu încetă să mînuiască lingurița numai pentru faptul că eu o urmăream cum mînuia lingurița. Și nici n-o mînuia mai repede sau neuniform. Nu mi-am scos ochelarii, nu i-am aburit, nu i-am șters. Fata mîncea în semn de protest. Vedeam că mîncea tort cu nucă și frișcă în semn de protest. Doamnele mai vîrstnice de la masa alăturată beau cafea și nu mînceau prăjituri. Nici una dintre doamne nu avea vreun ciine cu ea.

„Îți place, Veronika?”

„Tot ce e scump.”

„Dar asta nu poate să-ți placă.”

„Doriți și dumneavoastră o felie?”

„Dacă nu se poate altfel.”

„Sînteți invitatul meu.”

M-am decis pentru tort Schwarzwald cu cireșe. Vero Lewand mai comandă pentru ea: „Bezele cu frișcă”. Pe urmă am tăcut în direcții diferite. Cînd au venit tortul și bezelele, am minuit lingurițele în tăcere. Faptul nu putea fi contestat: tortul era delicios. Paltonul ei cu glugă nu trăda nimic. Indienii plătiră și plecară. În spatele nostru, surorile de caritate rîdeau cu intermitență, dar întotdeauna împreună. În piațeta din fața terasei, niște grupuri de vizitatori din Germania apuseană ezitau în pelerinele lor de plastic transparent care-i apărau de ploaie, după care plecară mai departe economisindu-și banii. Radiatoarele de sub acoperișul terasei erau încă reglate ca pentru vreme geroasă. La a treia masă din stînga noastră, un negru în palton din păr de cămilă se așeză sub căldura toropitoare care venea de sus. Cîtă germană știa îi ajungea: „Tort Schwarzwald cu cireșe”.

„Cum e, Vero? Să mai comand?”

„Ajunge.”

„Nici măcar ceva ușor? Fursecuri din aluat franțuzesc?”

Iarăși nu-mi rămase altceva de făcut decît să-i ofer o țigară Roth-Händler. Fuma de parcă n-aș fi fost acolo. Fumam de parcă n-ar fi fost acolo. Pauzele proiectau în aer mari bășici vorbitoare, care ofereau loc pentru dialoguri pe promenada bîntuită de curenți ce se întinde de-a lungul Rinului la Ander-

nach. (Că fosta mea logodnică își are partea în toate acestea, este un drept ce nu i se poate contesta ; ce n-aș da să știu de câte ori stau și eu, nepoftit, la masa ei.)

„Spune, Vero. Ai fost vreodată la Ander-nach, pe malul Rinului ?”

„Ați fost vreodată la Haparanda, domnule profesor Starusch ?”

(Vocea ei nu depinde de vremea de afară ; nu este vorba de guturai.)

„Spune, Vero. De fapt, de ce nu-ți scoți polipii ?”

„De ce nu lăsați să vă crească polipi ?”

(Acum se joacă cu lingurița de argint ; în scurtă vreme lingurița va dispărea.)

„În altă ordine de idei, doamna Seifert mi-a atras atenția asupra faptului că am un covor care lasă scame.”

„Mai înainte n-ați știut ?”

(Mai târziu, mult mai târziu, mi-a dăruit lin-gurița.)

„Îmi dați voie să plătesc. De acord ?”

Pe masă rămase o foaie volantă : „Arde !”

Am plecat împreună cu picioarele reci și un gust de dulce care stăruia în gură.

3

Apoi din pește n-au mai rămas decât oasele. Interstiții de aer, ușor de populat. Apoi s-a trecut la vânzarea amintirilor. Ceva urma să se întâmple și s-a și întâmplat parțial, chiar

dacă într-un alt loc. Apoi au sosit în casă facturile. Nimeni nu recunoaște că el a fost. Apoi profilaxia a fost continuată. Căci Apoi începe cu înainte.

Intervenția la partea superioară a sistemului meu de masticatie a decurs într-un fel asemănător cu intervenția la partea inferioară. Încă și astăzi, când toate s-au potolit și au fost plătite, dentistul meu îmi dă răspunsuri ; iar ieri, când l-am întrebat dacă n-ar trebui să recunoască faptul că, în ciuda felului său amabil se exprimă pe un ton de comandă, ba chiar că e zgîrcit la vorbă, mi-a replicat prolix : „Este relativ puțin important dacă toate astea le-am discutat cuvînt cu cuvînt. Nu trebuie să aveți mustrări de conștiință. N-am spus ceea ce dumneavoastră ați fi dorit să auziți, ci v-am îngăduit să puneți pe seama mea ceea ce am socotit că este corect, ca și cum aș fi rostit aceste cuvinte. Înseși corecturile pe care le-ați făcut ulterior — căci vă place să modificați — sînt ideile mele greșit înțelese. Iar acum puteți să rîdeți !”

L-am rugat să se gîndească la faptul că majoritatea pacienților săi, care sînt datori să-i vorbească și să răspundă la întrebări, s-ar putea să-l fi derutat și să-i fi înșelat memoria.

„Ați uitat de cartoteca mea. Fișa dumneavoastră se află la îndemînă : După o pauză mai lungă — și după ce dificultățile pe care le-ați avut cu elevul dumneavoastră păreau să fi fost înlăturate — cînd, ca să fim pre-

ciși, între 7 și 13 februarie, am modificat sistemul de masticăție al maxilarului dumneavoastră superior, iar progenia, chiar dacă n-am rezolvat-o complet, am ameliorat-o totuși, într-un moment când începusem tratamentul târziu al masticăției distale a elevului dumneavoastră Scherbaum, am spus în timpul șlefuirii primului molar: Stimate domnule profesor titular Starusch. După ce ați fost oarecum zguduit de proiectul, din fericire nerealizat, al elevului dumneavoastră Scherbaum — băiatul a izbutit să mă pună pe gânduri și pe mine — ar trebui să renunțați la ficțiunile dumneavoastră încalcite: Acest Krings al dumneavoastră — sau cum l-o fi chemînd — este, judecînd după caracteristici, un colonel nerealizat care, ca mulți militari fără o pregătire profesională anume, încearcă să se aciuze în sectorul industriei. Cunoaștem cazuri asemănătoare. Kringsii mișună peste tot. Iar lui Krings al dumneavoastră nu-i sînt îndeajuns succesele economice, de aceea îi place ca în cercul familiei sale să cîștige pe tăblia mesei bătălii pe care superiorii lui le-au pierdut. (Frizerul meu, fost căpitan, emite și el asemenea aiureli pline de glorie, adresîndu-se oglinzii.) Și din pricina unor astfel de fanfaronade s-a ajuns întîmplător la schimbul de cuvinte dintre colonel și fiica lui, pe care vreți s-o re-creați acum împrumutîndu-i chip de monstru; spre deosebire de mine, care încerc să mi-o reprezint pe logodnica dumneavoastră ca pe o fată lucidă, dar nu lipsită de afecțiune, din ce în

ce mai scîrbită de escapadele de o frecvență cronică ale logodnicului ei..."

(Șase dinți mi-a șlefuit, dîndu-le formă conică și transformîndu-i în stîlpi de punte. La televizor se transmitea, în momentele cînd reprezentările dentistului meu nu ocupau tocmai atunci ecranul, un program de divertisment al postului Freies Berlin: „Rendez-vous cu Rudolf Schock“. Ce-i drept îl vedeam pe cîntărețul de operă cum cîntă, dar îl auzeam șoptind.)

„Dacă vreți să vă amintiți: Conduceați atunci o mașină multadmirată în regiunea Voreifel, un Mercedes decapotabil, tip '33. Erați un adevărat snob, căruia îi plăcea să-și expună oldtimerul¹ spîlcuit la lumina soarelui împreună cu profilul său progen alături. Cine s-ar gîndi să-i reproșeze necugetatei doamne Schlottau că s-a amoretat de mașina decapotabilă și de șoferul ei cu mînuși din piele de căprioară și bărbie ca a Duceului. (Pe vremea aceea aveți un Ceva anume.)

Și s-a întîmplat că, într-o dimineață senină de aprilie, ați străbătut localitatea Kretz și ați parcat vehiculul dumneavoastră strălucitor ca soarele în fața căsuței modeste, încă netencuite, a familiei Schlottau. Frînele puse brusc au făcut ca noroiul să împrăște și găinile să fugă bătînd speriate din aripi. (Nici un norișor nu tulbura luciul de lac al caroseriei.) Soțul Schlottau, un șofer de camion

¹ Oldtimer: de modă veche (engl.).

cumsecade, care lucra pentru o întreprindere de construcții din Andernach, aflată în strînse relații de colaborare cu întreprinderile de ciment situate în apropiere, tocmai era pe drum, transportînd beton pentru construcții sub apă la un mare șantier din Niedermendig, cînd dumneavoastră v-ați făcut intrarea la Lotte Schlottau; căci dacă în acea dimineață de aprilie șoferul de camion nu și-ar fi uitat permisul de conducere acasă, ați fi avut din nou prilejul unei autoconfirmări. Îndată după ce a trecut de localitatea Kruft, Schlottau și-a dat seama că nu are documentele. A întors, a ajuns în Kretz, a văzut că vehiculul strălucitor ca soarele parcat printre găinile lui și în fața casei lui netencuite, a frînat (chiar dacă nu atît de brusc), a examinat uimit Mercedesul, dar nu în amănunt și nici cu ochiul specialistului, a intrat grăbit în casă, a găsit patul conjugal ocupat, n-a devenit ucigaș, n-a spart nimic fragil, n-a început să scoată gemete, sau urlete și nici nu și-a ieșit din fire, ci pe loc a făcut cale întoarsă zgîrcit la vorbă, a lăsat perechii patul desfrîului, a sărit, sperînd găinile, în camionul lui încărcat din greu, a pornit motorul puternic, s-a deplasat puțin înainte, după care a virat ușor către dreapta, a schimbat viteza, a calculat și a găsit în marche arrière o poziție care i-a permis să basculeze cu precizie o tonă și jumătate de beton în Mercedesul cu capota lăsată în jos, în automobilul negru-argintiu strălucitor ca soarele, în mîndrețea rapidă și faimoasă între Mayen și Andernach,

în cupeul de țap al inginerului de exploatare Eberhard Starusch.

În timp ce instalația de basculare hidraulică ridica platforma de încărcare în poziția înclinată necesară, Schlottau a coborît din cabina șoferului și a privit cum betonul aluneca încet umplînd, acoperind interiorul, radiatorul cu steaua uzinei Mercedes, aripile modelate cu grație, capota acționată automat și portbagajul cu roata de rezervă prinsă deasupra, a privit cum erau învelite cenușiu și docil. Cele patru roți rapide au căpătat și ele îmbrăcăminte de beton. Mai rămăsese destul chiar și pentru spațiul dintre autocamionul basculant și terenul din jurul casei lui Schlottau. Găinile își țineau capul pieziș. Singura reacție a lui Schlottau a fost o mușcătură distală a buzei de jos.

Ce bloc de beton a ieșit! Notițe apărute în ziare cereau ca bizarul obiect fosilizat să fie expus în Muzeul etnografic din Mayen. Sau în curtea frecventatului obiectiv turistic care este Genofevaburg, unde piesa să poată fi admirată printre fragmentele de bazalt din perioada romană și a creștinismului primitiv. S-au organizat excursii școlare pentru vizitarea monumentului înfrîngerii dumneavoastră, pînă ce a fost fărîmițat cu ciocanele pneumatice și transportat (pe socoteala dumneavoastră) în altă parte. (Pînă și mînușile dumneavoastră din piele de căprioară aflate în compartimentul de mînuși au fost zăvorîte în piatră de betonul lui Schlottau.)

Și pe deasupra — dar pentru asta nu-și poate lua nimeni răspunderea — se zice că nici măcar n-ați reușit să terminați cu treaba aceea țapească. Așa vorbește lumea din regiunea Voreifel. Un zvon care nu poate fi controlat. Fără îndoială. Dar asta e realitatea: Ați fost concediat. Logodna a fost desfăcută. Și numai fiindcă ați fost destul de nerușinat să amenințați cu Tribunalul pentru judecarea conflictelor de muncă, firma s-a temut pentru prestigiul ei și v-a acordat o despăgubire la care a contribuit și tatăl logodnicei dumneavoastră, deși fabrica de ciment ar fi câștigat procesul: voiau să scape de dumneavoastră, repede și — în măsura posibilului — discret. Oricât ar fi costat. Așa se devine profesor secundar. Și acum, clătiți vă rog...

Cine poate să ridă dînd cu ochii de ceva hazliu, cînd șade cu gura larg căscată, cu aspiratorul de salivă atîrnat într-o parte și substanța sa dentară descrește cu fiecă clipă! (N-are decît să sporovăiască.)

M-am declarat de acord cu fanteziile dentistului meu și pe urmă am corectat cîteva chestiuni de amănunt: „Nostim, ceea ce ai imaginat. Dar nu eu, ci Krings conducea un Mercedes decapotabil. (Mie mi-au cedat Borgwardul.) Și nu mie, ci bătrînului Krings i-au transformat Mercedesul într-un bloc de beton. Nu din pricina vreunor treburi țapești (pe care bătrînul le-ar fi putut duce eventual la bun sfîrșit), ci din răzbunare, cîțiva foști

infanteriști au sustras o cantitate de beton pentru construcții la umed folosindu-l în acest scop. Schlottau n-a avut nici o legătură, după cum sînt convinși și astăzi. (Era devotat bătrînului cu trup și suflet.) Asta s-a întîmplat pe un mare șantier din Koblenz. (Se construia una dintre acele cutii de țigări de foi prevăzută cu geamuri, cum se făceau pe la mijlocul anilor cincizeci.) Oricum, o construcție solidă. Noi, ca furnizori de ciment și materiale de construcție, fusesem invitați ca oaspeți. Chiar și mătușa Mathilde își pusese rochia de mătase neagră. Linde și prietenele ei purtau rochii de vară în dungi. Cu toate că ne aflam în septembrie. Însuși Schlottau, care condusesse Mercedesul bătrînului, arăta, în costumul lui bleumarin la un rînd, ca un oaspete cu invitație oficială. Pe acoperișul plat de deasupra etajului al doisprezecelea, se simțea o adiere ușoară. Tradiționala coroană inaugurală trebuia fixată de prăjină. Se împărțeau sticle de bere. Fetele se înfioarau în rochițele subțiri de vară. La un moment dat mă aflam alături de Schlottau, mai la o parte. Discursul contramaistrului zidar, îmbucătățit de vînt, nu mai lua sfîrșit. Și scîrba aia libidinoasă mi-a spus: „Logodnica dumneavoastră, jos pălăria, îmi place. Zău așa, dom'le inginer. Clasa-tîi. Ce-i al dumneavoastră e al dumneavoastră.“ — Și odată am reușit să stau foarte aproape de Linde, care se apleca peste balustradă. (Jos erau stivuite planșeele noastre de beton din piatră ponce, precum și traversele și plăcile laterale

armate, cu fier.) Dar eu gîndeam numai și nu întreprindeam nimic. Deși nu existau martori, căci îl ascultau cu toții pe Krings, căruia perspectiva largă a noii construcții îi inspirase o cuvîntare. În direcția unde se afla Ehrenbreitstein l-am auzit obținînd o victorie împotriva vîntului. Vorbea despre trădarea de la Kursk. De inexistenta regiune arctică. De puhoiul roșu, care nu poate fi stăvilit decît de un zăgaz stoic. Iar la urmă fu rostit cuvîntul Stalingrad. Altoit pe un citat din Seneca, suna cuminte și prevestitor de biruință: „Această bătălie este încă nedecisă!” Cum nimeni nu aplauda, am auzit-o pe Linde: „Am să te transform într-un Paulus, am să te transform într-un Paulus!”

Jos, lângă elementele-tip prefabricate, am găsit Mercedesul sub betonul care se întărea cu repeziciune. (Privește doctore: Krings rîde.) Nu poate fi lovit: „Splendid! Splendid! Ei, Schlottau? Probabil că dumneata ai pus asta la cale, nu? Mică răzbunare matinală. Dar acum sîntem chit, așa-i?” (Și fii atent, doctore, fii atent!) Nu numai Schlottau, care poate că a fost totuși inițiatorul acțiunii cu betonul, dar și ceilalți infanteriști părtași, viriți într-o nișă a zidului, spun tare cu toții într-un glas: „Da, domnule general-feldmareșal!”

Atît despre Mercedesul betonat. Dar poate că, în timp ce-mi clătesc gura, vă imaginați o a treia posibilitate. Ce părere aveți despre asta: Linde se află la volanul Mercedesului, care este nevoit să aștepte în spatele unui

camion încărcat cu beton umed, pentru că în fața camionului meu și al Mercedesului ei este lăsată bariera de cale ferată...

Prima zi de tratament s-a terminat într-un fel nedecis. De la dinte la dinte și printre dinți, medicul și pacientul își înșirau poveștile și teoriile care se contraziceau între ele. Uneori se odihneau cu considerații de ordin general despre pedagogie și despre medicina dentară preventivă la vîrsta preșcolară. A fost discutat și cazul Scherbaum: „Închipuiește-ți, doctore, de curînd a început să vorbească la plural: «Noi am hotărît în unanimitate...», și textul provizoriu al primului său articol «Ce a făcut regele Limbă-de-argint» începe cam așa: «Noi sîntem elevi. Sîntem destul de buni la învățătură. În noi se pot pune speranțe. Cîteodată sărim peste cal. E de înțeles. Elevii își pot încă permite asta. Cîteodată nu mai vrem nimic fiindcă pute. Și asta e de înțeles, fiindcă pute într-adevăr și fiindcă sîntem elevi: Elevii își pot permite asta, să fie hotărîți să pună capăt, numai fiindcă pute. A fost odată un rege, pe care elevii îl numeau: regele Limbă-de-argint...»”

Dar dentistul meu nu voia să vorbească decît de masticajul distală a lui Scherbaum. Cînd am încercat să-i trezesc interesul pentru cazul elevei Vero Lewand, a refuzat: „E pentru medicii de nas, gît și urechi...”

Cîntărețul de operă Rudolf Schock cînta: „Iubirea mă-ndeamnă să caut iubirea...”

În primul lui articol (care n-a fost tipărit), Scherbaum scria : „Sîntem o promoție bună. Se zice că din noi o să se aleagă ceva. Cîteodată nu vrem să devenim nimic. E de înțeles : Elevi, care nu vor să devină nimic, devin cu siguranță ceva. Nici regele Limbă-de-argint n-a vrut să devină nimic și pe urmă a devenit ceva...”

Astăzi îmi vine greu să vorbesc fără ocol de ctitoria bisericii Buncărului. S-ar produce prea multe întreruperi. (Nu numai din partea cîntărețului de operă și a dentistului meu.) Scherbaum mă folosește ca depozit al înfrîngerilor sale. Irmgard Seifert face din mine ce vrea. O elevă se zvîrcolește pe covorul meu oriental și mă silește să-mi scot ochelarii, să-i aburesc, să-i șterg.

Cînd spun : „Doamna Mathilde Krings, sora generalfeldmareșalului și mătușa fostei mele logodnice Sieglinde Krings, a ctitorit construcția bisericii Buncărului din Koblenz...”, spun în același timp și : „Cînd elevul Scherbaum a preluat redacția revistei elevilor «Semnale Morse», n-a reușit să-și publice integral primul articol, care urma să facă o comparație între activitatea național-socialistului Kurt Georg Kiesinger și activitatea luptătorului din Rezistență Helmuth Hübener în anul 1942, deși, din prudență, a înlocuit numele lui Kiesinger printr-o poreclă...”

Iar acum cînd spun : „În timp ce pereții masivi erau spărți pentru a se instala ferestre în clădirea înaltă de beton (și cîntărețul

de operă cînta ceva din opereta «Liliacul»), Mathilde Krings, care vizita șantierul împreună cu noi și în prezența unor înalți prelați, zise : «Ce părere ai despre acustică, Ferdinand?»” aud în același timp ce spune Vero Lewand : „Hai, dă-i drumul, Old Hardy ! Probabil că nu poți...” precum și mărturisirea colegei mele Irmgard Seifert : „Te iubesc, Eberhard...” și chiar fraza următoare : „Dar te rog ca acum să nu spui că și dumneata mă iubești...” își găsește și ea un loc.

Ctitoria și autocenzura, tentația și declarația de dragoste nu se contrazic între ele. Oricît de sus și tare ar susține Vero Lewand că fostul ei prieten e „o marionetă împăciuito-ristă”, oricît de insistent ar încerca Scherbaum să-mi explice de ce a trebuit să cedeze în fața obiecțiilor celorlalți redactori, oricît de altruistă ar fi iubirea pe care Irmgard Seifert încearcă s-o exprime în jurul lacului Grunewald găsind cuvinte ca „dornic de a sluji, dureros, gata de a renunța”, eu îl pun pe Krings să încerce acustica bisericii Buncărului, după ce a încercat-o cîntărețul de operă.

Krings îl citează pe Seneca : „Să ne educăm pînă ajungem la atitudinea sufletească de a voi noi înșine ceea ce situația cere în mod obligatoriu !”

Pe urmă își lansă sloganul „Arctica nu există !” în spațiul învăluit de cincizeci de mii de metri cubi de beton armat, care înainte vreme oferise adăpost împotriva celor ce posedau supremația aeriană asupra teritoriului Reichului.

Ceea ce Krings emisese cu sunete de intensitate medie, spațiul amplifică pînă la comunicate victorioase asupra situației de la Stalingrad, date imediat după ce Krings îl înlocuise pe Paulus în calitate de comandant suprem: „Legea acțiunii se află din nou de partea noastră!”

Astăzi mi-ar fi ușor să-l aduc pe elevul Scherbaum în acest loc sacru construit din beton armat, pentru a-i cere socoteală și a-l face să-și formuleze în mod public spovedania: „Pe Limbă-de-argint a trebuit să-l șterg de acolo. Ziceau: Chestia asta e prea polemică pentru primul număr. Dacă îl atacăm pe Kiesinger, trebuie să-l atacăm și pe Brandt. Se zice că pe atunci asta ar fi purtat chiar uniforma norvegiană. La care le-am spus: Fac ceva pe Kiesinger al vostru. Dar partea cu Hübener rămîne, sau îmi dau demisia...”

(În timpul vizitării șantierului i-am spus Lindei: „Dacă ne vom căsători vreodată, atunci numai aici...”)

În timp ce mi se luau amprente cu inele de cupru de pe cei șase dinți șlefuiți, în timp ce toate cele șase cioturi de coroane erau pensulate cu un lichid care favoriza refacerea țesuturilor și aparate cu îmbrăcămînți de staniu împotriva influențelor din afară, am urmărit numai rendez-vous-ul vesel dar nesfîrșit cu Schock, o producție care a costat osutăcincizeci opt demii de mărci, după cum am calculat mai târziu. Domnul Schock a primit suma

rotundă de zecemii. Dirijorul, pe nume Eisbrenner, a trecut în contul său treimii. Machiajul a cheltuit pentru meșe, peruci și diverse farduri patru mii treisute. Un șef de lumini și zece operatori de reflectoare au cîștigat în șase zile de turnare cincimiișasesute optzeci și nouă DM. Toate acestea mi le-am notat. Cheltuieli cerute de scenografie pentru un palmier cu frunze-evantai, costume cumpărate noi vechi împrumutate transformate, fundaluri, un pompier, o păpușă gratis. Toate acestea spun foarte puțin despre starea în care mă aflu în timp ce mi se aplicau cele șase îmbrăcămînți de staniu. Căci, de fapt, tot timpul cît s-a desfășurat emisiunea devenind din ce în ce mai scumpă, eram preocupat de cuvîntul „fărîmitare”.

Să vrei să te fărîmîtezi. Să nu mai constitui o țintă. Să devii atît de mic încît să nu mai fii vizibil. Ca anumiți oameni, care dispar pe neașteptate după colț (cum face scamatorul cu țigările) și după aceea nu-i mai poți prinde niciodată, fiindcă s-au fărîmîțat (încotro?) cu propria mînă. A te fărîmîța este mai mult decît a te evapora. O radiatoră, de pildă, care se pune bucuroasă pe treabă frecînd greșeala; după cum și eu mă voi pune pe treabă, iute și redus la imperceptibilitate, frecîndu-mă de fațada școlii, putînd fi recunoscut numai în particule: Aceasta, nu aceasta, ci această fărîmă este un Starusch tipic. S-a fărîmîțat frecîndu-se de elevul lui. (Acum Scherbaum mă face pe mine răspunzător pentru eșecul lui.) Un profesor titular care se dizolvă cîmplet în

masa acestei probleme și ar vrea să facă totul în același timp. Dar nu mai merită. („Sînt dezamăgit, Philipp, consternat și dezamăgit...”)

Între timp tratamentul continuă și cînd trei zile mai tîrziu mi-a scos îmbrăcămințile de staniu, cînd mi-a încercat punțile tubulare și gipsul roz de modelat începuse a fi amestecat cu spatula, am încercat să-l urăsc pe dentistul meu.

(Programul curent de televiziune cuprindea un serial: „Asasinatul politic — Malcolm X.”)

Cînd gipsul a început să facă priză în mediul meu bucal, dentistul zise: „Rezerva colegi dumneavoastră în ce vă privește este explicabilă: din pricina lui Schlottau ați ajuns un om care deziluzionați”.

Treptat începeam să-l descopăr: El, care pretinde că poate pacifica lumea printr-o asistență medicală pe plan mondial, el, care se socotește în permanență angajat în lupta împotriva cariilor aflate în ofensivă, el, care predică în gura mare controlul regulat al dentiției la vîrsta preșcolară, el: tocmai el o șterge de cîteva ori în decursul orelor de consultații și dispare la toaletă. L-am demascat că acolo înfulecă repede, hulpav, copilărește și nestăpînit cantități imense de dulciuri lipicioase. În cea mai mică dintre încăperi, stînd în picioare, îngHITE lacom, iute și plescăind, cu privirea pierdută. Iar uneori, între o consultație și alta, se dă jos de pe taburet și îngHITE cu nemiluita. „Ascultă!” i-am spus, „dumneata vrei să mă convingi că am complexe, poate chiar dificul-

tăți în ce privește potența, dumneata care stai ghemuit — uite colo! — în closet, sugi cu ochii strălucitori bomboane umplute, molfăi lasciv praline cu cremă, ronțai glazură de zahăr, te enervezi cînd punga adusă de la cofetărie s-a golit și imediat după această orgie pui mîna pe — uite-l acolo! — pe aparatul Aqua-Pik, pe care ai grijă să-l iei cu dumneata, ca să înlături cu jeturi de apă intermitente urmele cofeturilor supradulci îngurgitate porcește — și dumneata te pretinzi medic?”

Cînd dentistul meu a încercat să justifice excesele de la toaletă ca pe o experimentare științifică a aparatului Aqua-Pik, pînă și asistentă lui a început să chicotească. Pe urmă a vorbit de anumite idei fixe care, în decursul unui tratament mai lung, se transmit de la pacient la medic: „Este vorba aici de o contaminare psihică; fiindcă ce ați făcut dumneavoastră cu aproximativ o săptămînă în urmă, cînd raporturile dintre elevul dumneavoastră și dumneavoastră au fost supuse unor dure roase probe de rezistență la înaltă tensiune? Ei, cum v-ați comportat față în față cu durerea?”

Iar eu am recunoscut că, nefericit cum eram atunci, părăsit în nefericirea mea și pradă unei sincere deznădejdi, am mîncat două tablete de ciocolată cu lapte într-un interval de cinci minute.

„Vedeți”, zise, „nefericirea dumneavoastră este contagioasă” — după care, ajutat de asistentă lui, a crăpat gipsul roz special, scoțîndu-mi-l din mediul bucal.

Astăzi vorbesc la telefon cu dentistul meu, de parcă nu s-ar fi întâmplat nimic: „Și cum se comportă Scherbaum?”

Îmi dă informații concrete despre tratamentul întârziat și de lungă durată al masticăției distale și elogiază rezistența elevului meu: „Un asemenea aparat de corectare a dinților mușcători, cu lamela plasată în față este, mai ales pentru un tânăr pe cale să împlinească optsprezece ani, un corp străin supărător și cu timpul devine chiar o povară psihică pe care nu oricine e în stare s-o suporte.”

L-am informat despre activitatea lui Scherbaum în calitate de redactor-șef: „După toate compromisurile acelea, acum se află în situația de a putea înregistra un mic succes. El, tocmai el, a obținut aprobarea pentru colțul fumătorilor: «Acum au unde să pufăie!» Până și Irmgard Seifert a votat pentru. Culmea e că Scherbaum e nefumător, un nefumător pasionat.”

Uneori o scrisoare cu articole tăiate din ziare. Pasaje subliniate cu roșu. Două trei apeluri telefonice pe săptămână. O dată am vizitat împreună o expoziție din cartierul Hansa. O dată ne-am întâlnit întâmplător pe Kurfürstendamm și am băut ceai la Bristol. De două ori a fost la mine ca să-i arăt colecția mea de cioburi celtice și fragmente de bazalt din perioada romană. Dar la el acasă nu invită pe nimeni niciodată.

Ne purtăm cu băgare de seamă unul față de celălalt. De asemenea, comentăm cu destulă

răceală agitația politică din oraș, demisia primarului și intervențiile abuzive ale poliției: „Era inevitabil”. În orice caz, îmi ajung la ureche ușoare aluzii: „Se pare că, de curând, anumite opreliști și-au găsit descătușarea în stradă”.

Perioada tratamentului o menționez numai prin penifraze ironice, când ne dădeam gândurile pe față, apropiindu-ne prea mult unul de celălalt.

„Recunosc, doctore, că după două ore de eforturi, această primă încercare de a avea și raporturi sexuale cu Irmgard Seifert s-a soldat cu un eșec. Cu toate acestea, după ce am aprins țigările, mi-a spus: «Asta nu mă va împiedica să te iubesc. Trebuie să avem răbdare unul cu celălalt.» — Și avem. Și avem. De vină sînt secvențele prea numeroase. Mereu vine și se vîră la mijloc, vorbesc de ea, știi de cine, doctore, și mă provoacă dînd tot felul de amănunte de strategie și tactică militară, silindu-mă să țin conferințe despre cimentul din trass și proprietățile care-l fac apt pentru construcțiile sub apă. Legătura noastră n-a putut rezista urîteniei sărăcăcioase, chiar dacă atrăgătoare din punct de vedere panoramic, a regiunii Voreifel, peisajului alcătuit de exploatarea de piatră ponce și cele două coșuri active ale întreprinderilor Krings; cu atît mai mult cu cît, de la o vreme n-o întilnesc numai pe fosta mea logodnică în regiunea exploatarea de bazalt abandonate, ci și pe eleva Veronika Lewand.

Linde și Vero plănuiesc ceva în comun : Acți-
uni împotriva mea... Iată-le, doctore, le
vezi ?“

Dentistul meu vorbi în treacăt despre se-
rialul Malcolm X — „Se pare că violența are
un anumit viitor“ — și pe urmă spuse : „Să
lăsăm deocamdată deoparte dereglările dum-
neavoastră instinctuale, dealtfel destul de
normale, și să vorbim de ciment. M-am docu-
mentat. Nici nu poate fi vorba de niște în-
treprinderi cu numele de Krings. La Kruff
există întreprinderile Tubag, S. A. pentru ex-
ploatarea trassului, cimentului și pietrei, care
sînt sută la sută o filială a firmei Dyckerhoff.
Această importantă firmă, înființată în 1922,
pentru exploatarea pe scară mare a cariere-
lor de piatră, prezintă astăzi, în cadrul întreprin-
derilor afiliate firmei Dyckerhoff, un pro-
gram de producție dintre cele mai diversifi-
cate ; e drept că, în comparație cu întreprin-
derea similară din Neuwied, afiliată aceleiași
firme, Tubag produce ciment în cantități re-
lativ modeste. Dar toate acestea vi le relatez
numai tangențial, pentru lămurirea relațiilor
de proprietate. M-am informat la Camera de
muncă din Andernach și am aflat ulterior
că, în perioada vacanțelor universitare din
'54 și '55 sînteți trecut pe ștatele întreprinde-
rii Tubag cu specificația student la practică ;
de inginer de exploatare nici vorbă nu
poate fi.“

Dentistul meu pregătea îmbrăcămințile de
cupru pe măsuta de instrumente și aștepta

să vadă dacă am curajul să-l contrazic. Mi-a
venit în gînd doar un fel de ironie neajuto-
rată : „Ar trebui să te angajezi la poliția ju-
diciară. Zău așa, ar trebui să te angajezi la
poliția judiciară.“

Zîmbi. (Poate că lucrează pentru poliția ju-
diciară.)

„A fost relativ simplu să scot la iveală
aceste dedesubturi. Mai mult, am pus să se
facă fotocopii de pe ele. Noi, dentiștii, colabo-
răm într-un mod destul de eficace între
noi. Iar un coleg din Andernach — doctorul
Lindrath — mi-a destăinuit că una dintre
fiicele sale, care este medic pediatru și căsă-
torită la Koblenz, își amintește, chiar dacă
foarte vag, de un student cu numele dumnea-
voastră. Dar s-ar putea să fie o simplă coin-
cidență. În afară de asta, prenumele ei este
Monika. Ei ? Asta vă spune ceva ? Monika
Lindrath ? Aici, în profil ? Aici, en face ? Aici,
cu prietenele ei, pe promenada Rinului de la
Andernach ? Tot nu ? — O fată foarte dră-
guță.“

Cum rămăsei impasibil, renunță la interro-
gatoriu și fixă cu penseta prima îmbrăcă-
minte de cupru : „E bine și așa. Sînt dispus
să vă cred că, dacă nu la Andernach, atunci
la Mayen a existat vreo Sieglinde. La urma
urmei, cîndva am fost cu toții logodiți. Nu
este în intenția mea să pun anumite limite
inventivității dumneavoastră. Dar parcă aveți
intenția ca, în timp ce vă fixez îmbrăcămin-
țile de cupru, să-mi relațați despre marele joc

de-a Stalingradul, care opunea pe tinăra domnișoară Krings bătrînului domn Krings ?“

Vai, cum se întunecă la culoare pînă și aurul. — Ar trebui să dau clasei a 12-a A acest citat din Ieremia ca temă pentru o compunere, sau măcar o compunere despre cuvîntul vai. Despre vai, da — vai, regret — vai, nu. Despre vai, Dumnezeuule și despre vai de mine și vai de noi. Despre acel vai uimit șoptit necăjit. Despre vaiul la Kleist și vaiul ironic la Mann. Despre vaiul copiilor și despre vaiul bătrînilor neputincioși. Care este deosebirea dintre un vai pronunțat în fața unui apus de soare extraordinar de reușit și un vai cu care contempli marea ? Vaiul în cîntec : „Vai, m-a părăsit iubita...” Și vaiul în politică : „Vai, stimate domnule coleg Barzel...” Bineînțeles, vaiul în publicitate : „Vai, de ce nu clățiți rufe cu Pril...” Și vaiul femeilor, acel vai-vai-vai-vai — de care Scherbaum a și aflat. (Și vaiul vocativ dinaintea numelor proprii : „Vai, Irmgard, ar trebui...” — „Vai, Vero, aș vrea...” — „Vai, Lindelindelinde-linde....”)

În timp ce-mi puneam îmbrăcămintile de staniu, i-am expus repetiția generală a bătăliei de la Stalingrad și acțiunea mea în fața Hotelului Kempinski. În depozitul de ciment, baraca D, Krings a cîștigat în lada cu nisip. La intersecția Kudamm / Fasanenstrasse domnea aglomerația obișnuită din orele după-amiezii. Linde nu era prea entuzias-

mată. Țineam spițul alb strîns în lesă. Ea nu se opuse acțiunii „Furtună de iarnă” — terasa-cafenea era aglomerată — deși situația aprovizionării cu carburanți n-ar fi permis o mișcare ofensivă a trupelor în căldărea unde se desfășura acțiunea. Spițul a stat liniștit cînd i-am vărsat sticluta de benzină în blană. Sistemul de conectare electromecanică al lui Schlottau funcționa perfect și dădea rezultate optice satisfăcătoare. Pentru că-i administrasem spițului Valium, ședea liniștit. De exemplu, în decursul contraatacurilor simultane. (Cineva care stătea și privea zise : „E împotriva puricilor ?”) După ce a cîștigat repetiția generală, Krings a părăsit invitații ; iar cînd am făcut apelul după lista invitaților, cum făcusem și în apelul meu din foaia volantă „Arde !”, am îndreptat focul reflectorului asupra sosirii primilor oaspeți și a brichetei mele de vînt pe cînd o aprindeam. Au venit înalți funcționari de stat din Mainz, ofițeri din Bundeswehr, un profesor universitar pensionar, ziariști și obișnuiții directori de întreprinderi. Limba subțire de foc îmi arse podul palmei stîngi, îmi pîrli paltonul de twed și dădu naștere unui glob de foc la capătul lesei. În depozitul de ciment începu să se desfășoare o petrecere lipsită de constrîngere, în care toți stăteau în picioare. (Să suflu în podul palmei.) Discuțiile care se porneau nu prea aveau legătură cu jocul din lada cu nisip, care avea să continue în curînd, și la început nici pietonii din fața terasei Kempinski nu puteau să înțeleagă. (Ar fi trebuit

să aduc cu mine, preventiv, o alifie împotriva arsurilor.) Era vorba de chestiuni personale legate de profesiile invitaților: pronosticuri cu privire la situația economică, probleme ridicate de angajările de personal, anecdote în legătură cu misiunile primite de Blank și amintiri din vacanță — toate acestea predominau. La început chiar câteva risete: „Ar vrea, probabil, să fie un happening“. În depozitul de ciment, atmosfera se caracteriza printr-o voioșie civilizată. A trebuit să dau drumul lesei: podul palmei mele. (Cineva îl imită pe presedintele federal.) Șpițul se zbătea cuprins de flăcări, sări înspre mesele încărcate cu prăjituri. O masă fu răsturnată. Linde, într-o rochie de cocktail bej, și mătușa Mathilde, în mătase neagră, erau singurele doamne. Zgomote de fond: „Cel de colo! L-am văzut. Așa cu ochelari, cel care...“ Cu ajutorul unui chelner ocazional pregătiră băuturi. Cineva aruncă o fată de masă peste spițul înnegrit de foc, care abia mai zvîcnea. Linde umplu paharele prea mult. Lumea mă îmbrîncea și (cînd am început să împart foile volante) m-a bătut. Schlottau făcea proba sistemului de becuri. Îmi pierdui ochelarii. Ca și în timpul repetiției generale, premiera ofensivei lui Krings se desfășură, conform planului, cu succes. Loveau cu umbrele pumni serviete. Făcu joncțiunea cu Hoth și creă baza pentru înaintarea în direcția Astrahan. (Bășica din podul palmei provocată de arsură, creștea.) Ultimii oaspeți plecară scurtă vreme înainte de miezul nopții. Am strigat: „Mai întii citiți foile

mele volante...“ Mătușa Mathilde se retrase și ea. Pe Kurfürstendamm sîngeram (o rană la sprînceana dreaptă), iar în depozitul de ciment, baraca D, am fost martor, împreună cu Schlottau, cum Linde l-a învins pe tatăl ei în lada cu nisip. „Asta e benzină și nu napalm!“ urlam. Linde îi demonstra lui Krings că voia să utilizeze ca vîrf de atac formații care încă în decursul acțiunii „Trăsnetul“ fuseseră decimate: „Acum capitulezi?“ Cînd am încercat să răzbesc pînă la Fasanenstrasse, m-au doborît. „Niciodată!“ (Mi-era frică.) Krings repetă cuvîntul: „Niciodată!“ Pe pavaj (continuuam să urlu) mi-am găsit ochelarii. Nu se spărseseră. Sieglinde îi puse tatălui ei un pistol militar german (08) pe marginea lăzii cu nisip: „Atunci fii consecvent“. În piațeta din fața terasei-cafenea a Hotelului Kempinski am fost fericit cînd am auzit sirena poliției. (Altfel nu scăpam.) În depozitul de ciment, baraca D, ne aflam amîndoi, Schlottau și cu mine: doi piloni. Sticleții loveau și ei. (Deși nu mă apăram defel.) Transformatoarele instalației electromecanice a lăzii cu nisip zumzăiau. Cineva țipă: „Ar trebui omorît în bătaie...“ Krings luă zero-optul în mînă și spuse: „Acum lăsați-mă singur“. Îmi țineam ochelarii cu mîna încleștată. Linde ieși imediat. Mai înainte de a reuși să mă tîrască de acolo am mai urlat de cîteva ori. Schlottau voia să obiecteze. Rîdeau: „Știam că e benzină“. Krings făcu un semn de refuz. Și chiar în dubă urlam: „Napalm!“ Nici măcar un citat din Seneca nu reuși să îngaime. Pe ur-

mă totul se întunecă. (Dezorientarea mea.) Eram foarte vesel. În fața barăcii, Schlottau și cu mine fumam țigări. Abia la circumscripția de poliție mi-am revenit. (Aveam chibrituri.) Podul palmei mele. Nu se auzi zgomot de împușcătură. Când, întrebat de profesie, am spus „profesor titular“, un polițist mă lovi peste obraz zburându-mi ochelarii. Am plecat împreună. (Acum ochelarii erau dincolo.) Schlottau îmi ură noapte bună.

„Dar“, am zis către dentistul meu, „acesta nu-i sfârșitul.“

(Pe ecran se desfășura o emisiune de publicitate; pierdusem asasinarea lui Malcolm X.) Cele șase îmbrăcămînți de cupru erau însă fixate.

„Mai lipsesc câteva amănunte: Scherbaum mă vizitează la spital, aducându-mi ceva: ciocolată, chiar și ziare, iar Krings, pe măsură ce înfrîngerea lui este mai iminentă, luptă împotriva depresiei sale incipiente consumînd cu înverșunare crescîndă drajeuri umplute cu cremă.“

Dentistul meu priceput: „O da, durerea! — Dar noi vom rămîne la arantilul nostru. Încă două, repede, ca să aveți pe drum...“

Una și încă una. (Și eu și eu.) Și senzația de ușurare de după aceea și aerul care pătrunde adînc în plămîn, după aceea. Și despre starea vremii și ce s-a întîmplat cu spitalul. Și cineva țipă: „N-are decît să-și dea singur foc!“ Și un funcționar din Mainz întrea-

bă: „Dar podurile de pe Volga sînt intacte?“ Și intersecțiile strategice și schimbările de locuri în dispozitiv. Schlottau atacă prin surprindere, și eu îmi găsesc ochelarii printre vîrfurile de atac ale blindatelor lui Hoth. (Și aici și aici.) Limbi de foc din transformatoare și Terasa Kempinski în lada cu nisip. Și aplauze și ovații. Așa ar fi trebuit să se desfășoare și în sfîrșit, unul care are curaj. În mai și în ianuarie. Cerul era fără stele și vremea era însorită, geroasă și senină...

„Spune, Scherbaum, nu ești mulțumit că nu s-a întîmplat?“ — „Nu știu.“ — „Dar dacă astăzi ar trebui să te întreb: S-o fac?“ — „Nu știu.“ — „Și dacă altceva în alt loc?“ — „Nu-mi dau seama, cum.“ — „Și dacă eu, poate că nu asta, dar altă faptă?“ — „Dumneavoastră nu faceți nimic niciodată.“

Trei săptămîni după terminarea tratamentului, trei săptămîni după ce, cu sistemul de masticăție corectat, am încercat să întreprind asupra persoanei mele și alte câteva modificări — mi-a reușit pentru prima oară să am cu Irmgard Seifert un soi de relații care păreau să fie relativ satisfăcătoare pentru ambele părți — trei săptămîni după intervenție și câteva zile după ce am încetat să mai iau arantil — dezobișnuirea a fost destul de dificilă și a avut repercusiuni asupra activității la școală — la începutul lui martie, mai exact pe ziua de patru, m-am întîlnit cu Irmgard Seifert și i-am propus să ne logodim.

Cum am folosit ca start obișnuitul nostru tur complet în jurul lacului Grunewald, cuvintele hotărâtoare au fost pronunțate pe puntea de lemn de peste canalul, acum dezghețat, care face legătura cu lacul Hundekhele: „Zău că tare aș avea poftă, dragă Irmgard, să mă duc la bijutier și să cumpăr două inele de mărimi diferite...”

Irmgard Seifert mă rugă să-i ofer o țigară: „Deoarece în urmă cu câteva săptămîni, chiar în locul acesta, dumneata ai binevoit să-mi dai o palmă, sînt îndreptățită să presupun că tu vorbești serios”.

Îi eram recunoscător pentru tonul de zeflemea: „Dragă Irmgard, palma aceea a fost o introducere la logodna noastră, dar dacă dumneata spui acum nu, lovesc cu ambele mîini, renunț la logodnă și drept pedeapsă mă însoz imediat cu tine”.

Ea trase un fum din țigara abia începută și o aruncă: „Pentru a evita ceva și mai rău, nu-mi rămîne decît să spun, cu jumătate gură și fără emfază, da”.

Am renunțat la un cadru sărbătoresc, deși cîteva zile m-a obsadat gîndul să dau o petrecere; voiam să-l invit chiar și pe dentistul meu. Am trimis faire-part-uri. Ne-a felicitat și ne-a dăruit prima ediție Schmeckel din „Perioada de mijloc a stoicismului”.

Clasei a 12-a A i-am adus evenimentul la cunoștință printr-o frază care începea cu „În altă ordine de idei...”. A doua zi, Vero Lewand îmi strecură (fără vreun cuvînt) o linguriță de argint pentru tort, avînd gravată o inscrip-

ție care dădea indicația cine fusese fostul proprietar. (Așa începi să colecționezi amintiri.)

În numărul din aprilie al revistei școlare „Semnale Morse” era publicată o notă: „Există o logică a logodnicilor?” Cu frazele lui scurte hăitua cuvîntul logodnă pînă dincolo de limitele absurdului: „O logodnă are loc. La baza unei logodne desfăcute se află o logodnă care a avut loc. Cine vrea ca o logodnă desfăcută să aibă loc, acela trebuie ca mai înainte să desfacă desfacerea logodnei. Logodnele desfăcute costă mai mult decît logodnele care au loc...”

Irmgard Seifert califică nota drept „cam lipsită de gust”. Mă rugă să cer convocarea unei conferințe în cadrul căreia să se dezbată eventuala confiscare a numărului pe aprilie. L-am rugat pe Scherbaum să-i ceară scuze: „Trebuie să înțelegi, Philipp, că doamna Seifert nu poate reacționa ca o fată tînără la jocurile dumitale de cuvinte, care uneori au un caracter tendențios”. Chiar și acum, cînd era redactor-șef, Scherbaum nu renunțase la felul lui de a mă menaja: „Bineînțeles. Se face. Nu este cîtusi de puțin în intenția mea să vă creez neplăceri cu ea”.

Încă n-am desfăcut logodna. În numărul pe mai al revistei elevilor, la rubrica „Pe scurt”, se afla mai întîi o informație în legătură cu consumul mediu de țigări în colțul „legal” al fumătorilor, apoi știrea despre o vizită oficială: Șahul Persiei vine la Berlin. Noi nu

l-am invitat" — și, înaintea unui anunț al Școlii de dans Antoine, sub titlul „Înștiințare”, propoziția deloc inexactă: „Doamna Seifert și domnul Starusch sînt logodiți în continuare”.

Irmgard a încercat și ea să rîdă: „Presupun că nu Scherbaum, ci micuța Lewand lansează aceste înțepături. Tu ce crezi, Eberhard?”

(Ea era și continuă să înțepe. E în ascensiune. În comitetul de elevi al Uniunii tinerelor socialiste a obținut o majoritate categorică de voturi. A prezentat o moțiune de neîncredere împotriva lui Scherbaum. Vrea să-l destituie. Imediat după vizita șahului a început să editeze o revistă de opoziție: „Am hotărît să nu mai admitem nici un fel de compromis...” E în primele rînduri. Și am văzut-o de mai multe ori în ziar, în față, în rînduri strînse, în pas alergător...)

Ideea de a mă logodi cu Irmgard Seifert mi-a venit în ultima zi a tratamentului. Încă o dată trebuia să fiu atent la semnalele lui — „Și acum, urmează înțepătura cea mică și neplăcută” — „Clățiți, vă rog” — încă o dată se născu dialogul lăuntric care proiecta bășici vorbitoare pe ecranul televizorului. Dentistul meu și cu mine treceam în revistă marile probleme mondiale. Modelele noastre ale unei orînduirii cuprinzătoare — al lui bazat pe asistența medicală și al meu bazat pe asis-

tența pedagogică — se supralicitau și se anulau reciproc. Amîndoi eram de un radicalism temerar și de o veridicitate absolută. Irigam Sahara. Asanam mlaștinile moștenite din trecut. El narcotiza instinctul de agresiune: „În cadrul asistenței medicale mondiale va fi anihilată violența, respectiv receptorii ei sau — pentru a folosi limbajul popular — va fi anesteziată local...” Eu pacificam cu mijloace pedagogice: „Cu ajutorul mijloacelor de mass media, utilizate în cadrul unui proces de învățămînt pe plan mondial, vîrsta de școlarizare va fi prelungită pînă la bătrînețe...” Dar oricîtă rîvnă am fi depus în stimularea reciprocă la săritura cu prăjina, o rămășiță de forță gravitațională ne ademenea mereu și mereu să ne măsurăm puterile după vechiul joc al miinilor încleștate cu coatele pe masă.

Programul unu emitea un film pentru schiori și pentru cei ce aspiră să ajungă schiori: „De la telemark la slalom”.

Deoarece se purta față de mine de parcă aș fi fost o ceapă, care, pe măsură ce-i mai scoți cîte o cămașă, devine tot mai mică și mai sticloasă, am izgonit zăpada pulverizată și pistele rapide înlocuindu-le cu un documentar despre o ședință de spiritism, la care dentistul meu și asistenta lui (în calitate de mediu) luau și ei parte: obișnuita deplasare a mesei.

Abia apucase să-mi administreze cele patru injecții și iată că, în afară de terțetul nostru prevăzut inițial, imaginea stereoscopică reda

mai mult : în cabinetul dentar domnea o oarecare aglomerație. Apariții uneori fluide, alteori compacte : corpuri astrale sensibile, care se asemănau într-un mod decepționant cu obișnuitele reprezentări de stafii în cămăși lungi de noapte, își fixaseră aici o întâlnire de natură telepatică.

Mama se afla și ea de față. Am întrebat-o dacă fac bine logodindu-mă încă o dată, și am primit sfatul matern ca mai întâi să limpezesc situația. După mai multe schimburi de păreri, prin mijlocirea asistentei care acționa ca mediu, am aflat că mămica mea era la curent cu toate în ceea ce o privea pe Irmgard Seifert : „Nu te apuca iarăși de prostii băiete. Mai întâi trebuie să scăpați de scrisorile alea blestemate. Că n-o să aveți pace cîtuși de puțin dacă o să vorbească mereu de vremurile alea și de cum era pe atunci...”

Trei săptămîni după aceea am urmat sfatul mamei și am rugat-o pe Irmgard Seifert, imediat după ce luasem hotărîrea de a ne logodi, să-mi dea pachetul cu scrisorile acelea vechi.

Ea spuse : „Vrei să le distrugi, nu-i așa ?”

Deși avusesem numai intenția de a le ascunde undeva, sub cheie, am spus : „Da. Vreau să te eliberez de povara lor.”

Chiar la următoarea noastră plimbare în jurul lacului Grunewald îmi dădu pachetul. Într-o vilcea, pe malul nisipos dinspre răsărit, am stivuit scrisorile sub formă de rug. Au ars foarte repede.

Pe drumul spre casă, Irmgard Seifert îmi atrase atenția asupra unei tăblițe care arăta că este interzis a face foc în pădure : „Am avut noroc că nu ne-a surprins vreun paznic forestier...”

În cabinetul amplificat într-un mod telecinegetic al dentistului meu, mămica îmi dădu și alte sfaturi, chiar înainte de a mi se scoate îmbrăcămințile de staniu, în timp ce pe ecran se desfășura o mișcare lăptoasă, fantomatică, oarecum condiționată de filmul cu schiori care forma fundalul. (Trupușoarele astrale în slalom.)

Mămica mea mă ruga să beau mai puțină bere și să-mi dau lenjeria la altă spălătorie ; nu putea să aprobe starea în care se aflau cămășile mele. Cuvînt cu cuvînt îmi comunica : „Ia te uită nițel la colțuri. Aștia nu mai știu astăzi să calce un guler ca lumea.”

Pe urmă mă rugă să-mi îndrept atenția mai ales către unul dintre elevii mei, pentru că începînd cu primele zile ale verii s-ar putea să între într-o mare primejdie în legătură cu „un înalt oaspete” care urmează să sosească : „Știi, băiețș, ăsta e așa cum erai și tu. Cu capul plin de idei și nechibzuit cînd trece la fapte. Doamne, ce necazuri îmi făceai...”

Am rugat-o pe mămica să mă ierte și i-am promis că voi avea grijă pe Scherbaum. (Dealtfel n-a pățit nimic, atunci, în fața Operei, spre deosebire de Vero Lewand, care a reușit să arate ulterior răni locale și hematoame.)

Dentistul îmi scoase îmbrăcămințile de staniu. Am încercat să continui convorbirile cu decedații : „Dar să știi, doctore, că toți sînt încă în viață. Ce-i drept, Krings a luat revolverul militar pe care fiica lui l-a pus pe marginea lăzii cu nisip, dar, ca și Paulus, a preferat să nu se împuște. În dimineața zilei următoare și-a chemat familia, prin urmare și pe Schlottau și pe mine, în camera lui de lucru, și-a recunoscut înfrîngerea și, după ce a pomenit de sinuciderea filosofului Seneca și deșertăciunea morții, ne-a adus la cunoștință hotărîrile sale : «Am decis să strămutesc mișcările tactice aducătoare de victorie pe alt cîmp de luptă ; voi intra în politică».

Drept urmare am luat și eu o decizie : am rupt logodna cu fiica lui. El a fost de acord, lăsînd să se întrevadă că această decizie corespunde vederilor lui. Iar Schlottau, fără a fi întrebat, a zis : «Așa se cuvine».

Astfel s-a rezolvat acest joc de proiecte militaro-familiale ; dar dacă-mi dai voie, doctore...”

Dentistul meu era împotriva variantelor și refuză să mai suporte o ultimă explicație cu Linde : „Ați ajuns la capăt, stimate domn. Sfîrșitul, cortina și fără vreun bis. Ca dentist ascult zilnic asemenea povești în triumfi, care uneori sînt îmbrăcate în costume istorice iar altele sînt aproape de contemporaneitate. Deghizările teoretico-economice, religioase, criminalistice și cîteodată chiar de drept fiscal sînt menite să încălzească trium-

ghiul întotdeauna sărăcăcios. Înainte ca dumneavoastră să vă manifestați intenția de a ne transforma în martori la căsătoria Linde-Schlottau, ar fi mai bine să-i privim pe schiori ; sînt oameni care trăiesc, se agită, spulberă zăpada, lasă urme, rîd și la sfîrșit își beau ceștile cu Ovomaltine. Pe scurt : Ați îngropat-o, în sfîrșit, pe fosta dumneavoastră logodnică ?”

„Am reușit, după cum la vremea lui pictorul Anton Möller, care în orașul meu natal se logodise cu fiica primarului...”

„Prin urmare, încă o poveste ?”

„Schimbare de obiectiv” este expresia folosită de Vero Lewand pentru acest procedeu.

Cît timp el se îndeletnicea cu pregătirea cimentului special, cu jetul de aer cald pentru uscarea dinților piliți și cu aplicarea celor două punți, eu animam ecranul mat cu parabola despre pictorul Möller.

Totuși, n-am etalat numai clasica poveste despre un triumfi (pe care dentistul meu ar fi preferat s-o sacrifice în favoarea progresului) ci mi-am permis în același timp aluzii asupra propriei sale situații triumfiulare : căci pentru cine mai este o taină faptul că dentistul meu, aflat între soția lui — mama copiilor săi — și asistentă, este partenerul tipic în triumhiul de modă veche ?

Și astfel s-a întîmplat și cu compatriotul meu, talentatul Anton Möller, care în anul 1602 urma să picteze o „Judecată-de-apoi” pentru consilierii municipali din Gdansk : o comandă pe care artistul, pînă atunci pasio-

nat după alegoriile manieriste ale vremii, o datora viitorului său socru, primarul oraşului. Urma s-o ia în căsătorie pe fiica patricianului de îndată ce onorariul convenit pentru „Judecata-de-apoi“, corespunzător mijloacelor şi tradiţiilor hanseatice, va fi fost achitat.

Partea paradisiacă-pliotisitoare a frescei, Möller o expedie în grabă — ca să scape de ea — tratînd-o după moda vremii. Îi făcea plăcere să se gîndească la focul purgatorului şi la prăbuşirea în infern pe care, ca fiu al unui oraş situat la mare, voia s-o reprezinte prin mijlocirea unor nave. Cei păcătoşi urmau să se afle pe corăbii, şalupe şi barcazuri elegante, plutind în aval pe un râu al cărui model urma să-l furnizeze Mottlau, un afluent al Vistulei. Iar într-unul dintre barcazurile în drum spre abis voia să reprezinte o muiere despuiată — întruchiparea păcatului; fiindcă, după cum spuneam, era robit alegoriilor.

Dar nici păcatul nu putea şi nu poate fi reprezentat fără un model. Fiica unui plutaş — o fată voinică de mahala — şezu nemişcată în poziţiile cerute de artist, îi împrumută formele ei şi, cînd logodnica pictorului dădu cu ochii de scena destul de avansată a coborîrii în infern, o privi de îndată de pe poziţia cu faimă rea a relaţiilor triumfătoare, pe care dumneata, dragă doctore, ții neapărat să le socoteşti învechite şi — cu toate că ești unul dintre partenerii unui triumghi — ca fiind depăşite; şi totuşi acestea l-au ajutat pe pictorul Möller în arta lui.

Logodnica lui se porni pe scandal. Fata aceasta frumuşică, dar cu forme prea puţin împlinite pentru a servi la reprezentarea păcatului, îl stîrni pe tatăl ei, stîrni consiliul municipal şi chiar pe juzii oraşului. Möller să fie obligat să-şi renege arta. Fu pus să aleagă — fie s-o facă de nerecunoscut pe fata de mahala cunoscută în tot oraşul, fie să renunţe la onorariu şi la fiica primarului.

Astfel s-a ajuns la acel prim compromis artistic la care mă refeream atunci cînd am încercat să vorbesc de Ferdinand Krings, în timp ce originalul nu se sfia să aibă tot prenumele de Ferdinand. Möller îi zugrăvi fetei de mahala o faţă nouă, care se aseamăna cu cea a logodnicei sale; cum ar fi putut să dea păcatului o altă înfăţişare, cînd i se interzisese să reprezinte mutra voioasă a tîrfei de mahala — fata locuia pe lîngă Sankt Barbara, în cartierul Niederstadt?

Scandalul iscat din pricina unei asemenea reprezentări oficiale şi nelegiuite a unei fiice de primar a fost consemnat pînă şi în cronica oraşului: breasla şi corporaţiile, aflate de partea lui Möller, făceau să răsune hohote de rîs şi să circule cîntece satirice. Atmosfera era încărcată ca în ajunul luptelor politice. (Era vorba de privilegiile fabricării berii şi de concesiunea pescuitului.) Şi atunci domnii consilieri municipali uitară de ameninţări şi, sub conducerea primarului, trecură la rugăminţi.

Aşa s-a ajuns la cel de-al doilea compromis artistic, care m-a determinat şi pe mine să-i

plasez pe Krings-tatăl și pe Krings-fiica între ciment, piatră ponce, trass și tuf; Möller a pictat, nu în jurul trupului fetei de mahala, ci a nutrișoarei nostime și cam prostuțe a logodnicei lui, un clopot de sticlă reflectorizantă, care face ca pînă astăzi să se nască întrebarea: Ce caută căpșorul acesta gingaș și prelung ca de căpriță, și care în spatele sticlei prinde vagi contururi mistice, pe o asemenea cantitate de carne cu forme rotunjite, planturoase? (Iată, doctore, de ce reflexe e capabil clopotul de sticlă: totul se reflectă, totul — lumea și contradicțiile ei...)

Iar Möller, dacă tot se pusese pe treabă, zugrăvi chiar în barcazul care urma să ducă păcatul în infern pe toți consilierii municipali precum și pe primar: cu o asemănare meticuloasă și fără nici un fel de clopot de sticlă.

Așa se ajunsese la cel de-al treilea compromis artistic, căruia mă voi supune și eu; fiindcă după cum și eu mă jenez să vă spun pe nume, dumatile și asistentei — căci ce ar spune soția dumatile despre asta? — tot așa nici pictorul Möller nu era dispus să-i lase pe consilierul municipal, împreună cu primarul și cu fiica lui, să se ducă în iad: se zugrăvi pe sine însuși în apele riului Mottlau transformat în Hades. Se proptește cu putere împotriva barcazului și în același timp ne privește: Dacă n-aș fi eu, ar lua-o repede la vale.

Artistul ca salvator. Menține păcatul pentru noi. Nu renunță la triumfi. După cum

și dumneata ții în taină la cele trei laturi. Așa-i, doctore? Cinstit? Așa-i?"

Iată că punțile erau fixate și dentistul meu închise televizorul. Asistenta lui îmi puse o oglindă în față: „Ce părere aveți?"

(Cu așa ceva te poți arăta în lume. Corespunde. Cu un sistem de masticatie potrivit poți s-o iei de la capăt. Rîzi cu mai multă veselie. Te face să-ți fie foame și vrei să muști dintr-un măr. Cu el mă logodesc. Da. Haide, spune da. Da. Haide, spune da. Ce mulți dinți — și toți mă ajută. Cu el ies pe stradă...)

Dentistul meu — și nu asistenta lui — îmi ținu paltonul: „Imediat după ce anestezia va începe să cedeze, limba dumneavoastră va căuta fostele spații goale. Pe urmă vă veți obișnui."

Iar cînd mă și aflui la ușă, îmi dădu bilețul: „V-am prescris preventiv o cantitate dublă. E sigur că vă va ajuta. — Ați fost un pacient foarte simpatic..."

Hohenzollerndamm era într-adevăr afară, la locul lui. În drum spre Elsterplatz m-am întilnit față în față cu Scherbaum: „Ce zici Philipp? Sint mîntuit de suferințe și mestec cu toți dinții."

I-am arătat progenia mea atenuată, dîndu-i explicații; Scherbaum îmi arată sistemul lui distal de masticatie aflat în tratament întîrziat: „Aceasta este lama corectoare a incisivilor. Cam dificil de suportat."

Vorbeam încă destul de palatal: „Atunci, petrecere frumoasă!”

Scherbaum zise: „Rezist eu, nici o grijă”.

Am rîs amîndoi fără motiv. Pe urmă el plecă, pe urmă plecai eu și mușcam aerul din fața mea...

Lindelindelindelinde... (Tentative de asasinat aflate în stoc.) Cînd a plecat în călătorie, m-am dus după ea. Ianuarie '65: cu soțul ei și cu copiii ei, doamna Schlottau vrea să-și petreacă vacanța de iarnă pe insula Sylt, așa o sfătuisese medicul. Plimbare zilnică printre dunele modelate de vînt. Cu gura închisă prin vîntul care dilată porii în peisajul singuratic al regiunii List. Umplîndu-și plămîinii cu iod în apropiere de Ellenbogen sau de capul Hörnum, unde apa puțin adîncă a estuarului și marea se înfrățesc formînd vîrtejuri. Tatăl trasează zilnic itinerariul pe o hartă turistică. Priviți familia: în față băieții cu ghețe de cauciuc, mama la mijloc în hanorac, tatăl formează ariergarda cu un binoclu atîrnat după gît. Astfel pot fi văzuți adunînd cochilii de scoici, căutînd sănătate, colîndînd țărmlul în toate direcțiile.

Iar eu la pîndă: cu limba așezată astfel încît să împiedice formarea tartrului, întins pe burtă în iarba înaltă și foșnitoare de pe mal, chicotind, fiindcă băieții nu găsesc decît becuri pe care marea le aducea cu mărinimie la țărml. Întregi, de parcă ar mai putea să lumineze, sînt rostogolite de vînt încolo și înoace pe nisipul dezgolit de reflux,

împreună cu bășicuțele pufoase de spumă. „Le luăm cu noi! — „Tăticule, le luăm cu noi!”

(Vine iarăși ziua de ieri și ne prezintă nota de plată pentru lumina consumată.)

Pe vremea cînd eram conferențiar la Institutul de educație fizică din Köln mă angajasem, în timpul vacanțelor universitare, ca supraveghetor la bazinul de înot. Aveam în grija mea mașina de produs valuri a celebrului stabiliment de valuri artificiale cu apă de mare. În pantofi albi de pînză pășeam pe dalele călduțe de ceramică. Privirile mele rătăceau către restaurantul bazinului cu valuri situat deasupra cabinelor și sălii de dușuri, unde vilegiaturiștii mai vechi și localnicii care nu înotau își luau aperitivele în spatele peretilor de sticlă; erau și două trei familii, dar nici un Schlottau.

Oare cînd o să sosească familia în căutare de valuri artificiale? Mai lată în șolduri, dar păstrîndu-și dîrzenia de capră de munte, aspră și îndărătnică în apropierea grajdului și grațioasă numai pe povînișuri. Cînd o să sosească o să-i dea drumul cu micile porunci ce-i stau la inimă: „Ulli, nu intra în apă decît cînd spun: acum intrăm în apă”. — „Nu te mai uita atît de insistent la oameni, iubite.” — „Capul nu se bagă-n apă, Wolf, mă auzi? Capul nu se bagă-n apă.”

Dar clanul Schlottau continuă deocamdată să rătăcească în cizmulițe de cauciuc, vizitează Lampen, apoi Keitum, Morsum. Vor mai întîi — așa a recomandat medicul — să se

aclimatizeze. Deocamdată mai privesc cu gura căscată casele frizone acoperite cu stuf. Deocamdată își mai arată vapoarele plutind minuscule la orizont. „Uite farul! Uite avioanele cu reacție! Uite pescărușii pe buncărul distrus...”

Măninci ce poate să-ți ofere marea: cambulă și calcan, scrumbie și limbă-de-mare. Tăticu vrea țipar — mămica se răzgîndește și cere batog. El are poftă de midii — ea hotărăște, astăzi fără supă. Copiii primesc jumătăți de porții, de cele mai multe ori fileu de ton, fiindcă n-are oase. Și cu o anume prudență: o masă gustoasă și scumpă la Kiefer și altă dată una modestă la pensiune; tocană de vițel cu rîtaș. Iar ca desert: budincă de griș și sirop de zmeură.

Familia s-a adaptat repede noului mediu. Fără cinematograf se odihnesc într-adevăr. (Tăticu și mămica scriu ilustrate cu pescăruși și foci pe care le trimite bunicului și mătușii Mathilde.) Căsnicia e reușită. Seara, înainte de a se culca, ea citește — ce citește oare? (Romane-foileton din reviste ilustrate vechi și zdrențuite, nu mai citește Clausewitz¹, Schramm², Liddell Hart³.)

În cambuza lui, lângă tabloul de comandă al mașinii de produs valuri, falsul suprave-

¹ Karl von Clausewitz (1780—1831), ofițer german, autor al unor tratate de strategie militară.

² Percy Ernst Schramm (1894—1970), istoric vest-german.

³ Basil Henry Liddell Hart (n. 1895), ofițer englez, autor al unor tratate de strategie militară.

ghetor al bazinului de înot îi lasă pe Marx și Engels în buzunarul hainei și fumează scrierile postume ale lui Nietzsche, pagină cu pagină, pînă în adîncul plămînilor.

Acum, puștii devin insistenți: „Mămico, cînd mergem să facem baie în bazinul cu valuri?” — „Ai promis, tăticule. Cînd mergem să facem baie în bazinul cu valuri, baie în bazinul cu valuri...” Pînă adineauri foarte le-neșă, limba supraveghetorului de bazin începe din nou să se agite, producînd tartru dentar, mereu și mereu. (Ei, hai, veniți odată, veniți!) Se agită în toate părțile, neliniștită, îi arată smalțul zgrunțuros și lacunele vin-toase dintre colțurile dentale dezgolite, temătoare de rece și de fierbinte. Cînd stăpînul casei dorește ca limba să se astîmpere găsindu-și un culcuș al ei, ea se ridică, pornește la drum spre caninul acesta bolnăvicios pe care gingia nu-l mai acoperă pînă unde se cuvine și, cu atingeri mîngîietoare, cu ușoare izbitori afectuoase, îl zdruncină din ce în ce mai tare.

Acum, ieșind pe ușile vestiarelor pentru bărbați și pentru femei, preîmbăiați cu săpun și ușor enervați de numeroasele instrucțiuni ale administrației balneare, sînt în mîna lui.

Ceva atît de simplu ca o mașină de produs valuri: două pistoane care pun sub presiune alternativ apa de mare încălzită în prealabil la douăzeci și două de grade. (După douăzeci de minute de acalmie urmează zece minute de furtună.) Primitivul sistem al resacu-

lui, transpus în tehnică. (Sorburile prea puternice sînt atenuate prin diverșii timpi ai pistoanelor care se ridică și coboară.) Poate că inventatorul s-a inspirat privind la joaca unor copii, care aruncau cu pietre într-un bazin provocînd valuri. Și acum, această mașină lesne de mînuit funcționează. O apăsare pe buton ajunge: Bazin cu valuri! Bazin cu valuri!

Cum se refractă chiotele între pereții de ceramică. Domni vîrstnici corpolenți, doamne cu forme revărsate, o duzină de recruți în Bundeswehr cu garnizoana la Hörnum (fuseră înscrși din vreme și pe baza unui borderou intrau cu reducere) — de asemenea membrii unei organizații de tineret din Westerland care acum, în ianuarie, aveau acces la bazin mai ieftin, fără tichet balnear, dar cu obligația de a se legitima. Și printre toți aceștia: ea ea ea. În jurul șoldurilor cloșcă iar în sus fată. Ea cu progenitura, care într-o bună zi avea să moștenească. Ea cu țapul, care acum prinsese osînză.

Iată-i că intră, cu cloșca în frunte, în apă. Un prim contact cu umezeala, primele chiote.

„Ah, ce bine-i mămico, în bazinul cu valuri!”

Iar limba, să se depărteze de piatra de pe dinți, ca să-și poată lua avînt.

„Nu băga capul sub apă, Wolf. Ulli, rămîi lângă tăticu!”

Brizantii moderați formați în viteza întîii ies de după grilaj menținîndu-se la intervale regulate.

„Rămîneți cuminți lângă mămica. Altfel trebuie să ieșiți amîndoi și nu vă mai dau voie niciodată...”

Abia acum conferențiarul din Köln trece, cu degetul mic, din viteza întîii într-a doua, fiindcă mașina lui de produs valuri are trei viteze.

(Să răsfoiești și să găsești: Tot ce se întîmplă ca urmare a unor intenții este reducibil la intenția de sporire a forței.)

De aceea, înainte ca buna dispoziție din bazin, favorabilă scăldatului, să se transforme în teamă și refugiu pe balustrada acoperită cu dale de ceramică, trebuie trecut în viteza a treia și conectate ambele pistoane la același ritm, ca sorbul să fie pus în drepturile lui. Mare agitată — mare furibundă. Fiindcă această adunare preîmbăiată, cu numerele de alamă la încheietura mîinii, doamnele grase și domnii cărunți, recruții în Bundeswehr precum și tineretul din Westerland, precum și ea cu clanul ei: toți sînt supuși la examen.

Chiar primul brizant, declanșat cu viteza a doua, o aruncă, ceea ce este destul de dureros, pe treptele de ceramică ale bazinului. Strigăte de durere. Sorbul o trage înapoi. A treia viteză o prinde cu nădejde, o poartă peste trepte și o izbește de peretele frontal al bazinului cu valuri inaugurat abia către sfîrșitul anului trecut. Nu, nu dalele de clincher vitros se sparg, coastele se rup.

(Cu o clipă mai înainte căuta încă și găsea, în moștenirea literară a anilor optzeci, pasaje referitoare la aceasta, iar acum privirea su-

praveghetorului sare de pe filele cărții spre peretele de sticlă al restaurantului de lângă bazinul cu valuri : cei de-acolo își turtesc nasurile de geam.)

Căci iată că sorbul are intenția să retragă și să calmeze tot ceea ce făcuse brizantul ; dar acesta are un frate grandoman : Nimic nu se retractează ! S-a desfăcut logodna, așa rămîne ! (Piatra de pe dinți : ură pietrificată.)

După al patrulea brizant care asaltează peretele frontal, copilașii plutesc în voia apei fără oase. O singură dată se mai aude vocea ei din adîncuri : „Wolf, Ulli, vai Dumnezeu !” — de taticu nu se spune nici o vorbă — după care nici un sunet și nici un strigăt de durere nu mai vrea să oprească marea furibundă și să implore bunătatea divină întru potolirea valurilor.

Pînă și în restaurantul bazinului cu valuri domnește o atmosferă de pioasă reculegere în spatele pereților de sticlă : prost se prezintă situația în acvariu, foarte prost. Chelnerii lasă punciul să se răcească. Cîțiva vilegiaturiști fotografiază. Supraveghetorul bazinului pune un semn de carte în volumul pe care-l ține în mînă și privește realitatea. Își sprijină limba de caninul cu pricina, acela care se și mișcă : Iată că oscilează și începe să cedeze. Vrea să-i dea afară din templu pe filistinii ăștia. A început acum să vibreze și peretele de clincher subțire. Căci atunci cînd se aprobase această construcție, cînd se proiectase acest zid, nici arhitectul și nici consilierul balnear nu incluseră în calculele lor

o asemenea furtună. Acum, acest fel de a construi se răzbună : mortarul cedează, încetează orice rezistență. Iată că de după grilajul lui invizibil se năpustește și ultimul brizant cu umeri puternici. Sare peste sorbul aflat pe o treaptă inferioară, în trecere cuprinde cu brațele lui mulțimea de oameni muți și lăsați în voia apei, și spărgînd zidul îi aruncă afară, în după-amiaza timpurie de ianuarie. O ultimă izbitură îi proiectează, scăldați într-o spumă sărată, pe dalele pieței aflate de cealaltă parte a promenadei principale. Trupurile ușoare ale copiilor le poartă pînă în fața acvariului, în care cîteva foci drăguțe visează mereu și mereu scrumbii. („Mămico, cînd mergem să dăm de mîncare focilor, de mîncare focilor...”) Aduși de vînt, au și început să sosească pescărușii. Mai tîrziu, fotografii. Peretele frontal mai revarsă apă de trei patru ori, prin spărturile lui. După aceea bazinul e gol. Cabinierile de la compartimentele pentru bărbați și pentru femei îndrăznesc, curioase, să iasă în hala străbătută de curenți de aer. În restaurant, după pereții din sticlă aburită de suflarea oamenilor, chelnerii întocmesc notele de plată. Mergînd în gol, dar cu foamea încă nepotolită, pistoanele mașinii de produs valuri uruiesc furioase. Falsul supravegheor de bazin deconectează mașina. Obosit, își strînge cu oarecare satisfacție cărțile, pleacă spre cabina lui, încearcă să fie trist.

Puțin cam dezamăgit din pricină că totul s-a petrecut atît de repede, am părăsit, scurt timp după aceea — înainte ca autoritățile să

poată interveni și încercui locul faptei — localitatea balneară de vară și de iarnă: acceleratul de Hamburg-Altona mă duse cu el peste digul Hindenburg...

Pe masa mea de lucru am găsit ceea ce începusem: Atitudinea celui care rezistă — sau Cazul Schörner. — Doi ani mai târziu, Vero Lewand părăsi școala și se căsătorii (scurt timp înainte de bacalaureat) cu un lingvist canadian. Scherbaum studiază medicina. Irmgard Seifert continuă să fie logodită. Iar la mine s-a format în stînga jos un focar de infecție. Puntea din degudent a trebuit să fie tăiată cu fierăstrăul. Minus șase a trebuit extras. Focarul a fost chiuretat. Dentistul meu îmi arată un săculeț minuscul atîrnat de vîrfurile rădăcinii: țesut purulent-apos. Nimic nu dăinuie. Mereu alte dureri.

Lector: SUZI HIRSCH

Tehnoredactor: ELENA BABY

Bun de tipar 28.08.1975. Tiraj 26 530 ex. broșate.

Coli tipar 12,62.

Tiparul executat sub comanda
nr. 1303 la

Intreprinderea Poligrafică
„13 Decembrie 1918”
str. Grigore Alexandrescu nr. 89—97,
București,
Republica Socialistă România

Scanare și prelucrare digitală

de

Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2024

